

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

20 vuotta Euroopan unionissa

Tarkastelu Suomen eduskuntapuolueiden EU-kriittisyydestä eurovaaliohjelmassa 1995–2015

Noomi Saarinen
Pro gradu –tutkielma
Toukokuu 2016
Ohjaaja: Tapio Raunio

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/Valtio-opin opintosuunta

SAARINEN, NOOMI: 20 vuotta Euroopan unionissa. Tarkastelu Suomen eduskuntapuolueiden EU-kriittisyydestä eurovaaliohjelmissa 1995–2015

Pro gradu -tutkielma, 127 s.

Vuonna 2015 Suomi vietti 20-vuotisjuhlavuottaan EU:ssa samaan aikaan, kun EU paini lukuisten ongelmien kanssa. Kriittinen suhtautuminen EU:hun vaikuttaa kasvaneen niin Suomessa kuin muualla Euroopassakin. Suomessa euroskeptisismiksi kutsuttu ilmiö profiloituu usein perussuomalaisiin, jotka laittoivat Suomen puoluekentän voimasuhteet uusiksi viimeistään vuoden 2011 eduskuntavaalien myötä. Tosiasiassa euroskeptisismi ilmiönä on paljon vanhempi. Aiempi tutkimus kertoo EU:n suosion kääntyneen laskuun Euroopassa jo Maastrichtin sopimuksen (1991) myötä, ja Suomessa lukuisten puolueiden kannattajat sekä lähes puolet väestöstä äänesti EU-jäsenyyttä vastaan vielä vuoden 1994 kansanäänestyksessä. On todennäköistä, etteivät kansan jakautuneet EU-mielipiteet hävinneet Suomen liittyttyä EU:hun huolimatta siitä, että eduskunnan puolueet ovat ajaneet pitkälti konsensushakuista, myönteistä EU-politiikkaa.

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan Suomen eduskuntapuolueiden suhtautumista EU:hun koko 20-vuotisen jäsenyyden aikana. Tutkielma on teoriaohjaava sisällönanalyysi puolueiden eurovaaliohjelmissa. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, missä määrin euroskeptisyyttä esiintyy puolueiden ohjelmissa, onko puolueiden euroskeptisismissä tapahtunut muutosta ajallisesti verratessa, sekä millaisia uhkakuvia puolueet liittävät EU:hun tai sen puitteissa tapahtuviin kehityskuluihin.

Aikaisemman tutkimuksen perusteella puolueiden EU-asenteita voidaan selittää puolueen ideologisella ja historiallisella taustalla, jonka tulkinnassa tässä tutkimuksessa käytetään teoreettisena viitekehyksenä teoriaa puolueperhetyyppien EU-näkemyksistä. Lisäksi puolueen EU-kantaa voivat selittää puolueen sijoittuminen sosioekonomisella vasemmisto—oikeisto-jakolinjalla sekä arvopohjaisella jakolinjalla. Tuen tai kritiikin määrässä tapahtuvia muutoksia puolestaan voidaan selvittää ristiriitautuvuusteorioiden lisäksi puolueiden välisen kilpailun dynamiikan teoriolla.

Tutkimuksessa todettiin, että puolueperheteoria selittää hyvin Suomen eduskuntapuolueiden suhtautumista EU:hun ja EU:hun liitettyjä negatiivisia kuvia muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Suomen puolueista perussuomalaiset on selvästi euroskeptisin, ja on ajoittain myös vastustanut EU:ta periaatteellisesti. Perussuomalaisten ohessa Suomen kristillisdemokraatit on suhtautunut läpi vuosien melko kriittisesti EU:n tiettyihin ulottuvuuksiin. Lisäksi kriittisyyttä löytyy selvästi vasemmistoliiton ohjelmista. Myös SDP ja keskusta kritisoivat tiettyjä kehityskulkuja. Vihreiden, RKP:n ja kokoomuksen ohjelmissa kritiikki on minimaalista ja esitetty lähinnä rakentavina kehitysideoina. Muutokset kritiikin tai tuen määrässä eivät ole radikaaleja, mutta sikäli kun niitä ilmenee, niiden voi useissa tapauksissa päätellä johtuneen osittain puolueen asemasta hallituksessa tai oppositiossa.

Euroskeptismin määrää on haasteellista mitata, mutta tutkimustuloksena voidaan sanoa, että euroskeptisimi ei ole Suomessa 2010-luvun ilmiö, vaan sitä on ollut jo aiemmin ja useamman puolueen riveissä. Suurimpien puolueiden virallinen linja suhteessa EU:hun on kuitenkin koko ajan ollut pääasiassa pragmaattinen tai myönteinen, ja mahdollinen kritiikki on kohdistunut lähinnä tiettyihin osa-alueisiin tai kehityskuluihin.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. Suomalaiset puolueet ja Euroopan unioni.....	1
1.2. Tutkimusaukko ja tutkimuskysymykset.....	5
1.3. Tutkielman rakenne.....	7
2. PUOLUEET JA EUROOPAN INTEGRAATIO.....	8
2.1. Puolueperheet ja suhtautuminen Euroopan integraatioon.....	8
2.1.1. Radikaalivasemmistopuolueet	11
2.1.2. Vihreät puolueet.....	13
2.1.3. Sosialistiset puolueet.....	15
2.1.4. Liberaalit puolueet	17
2.1.5. Agraaripuolueet.....	19
2.1.6. Konservatiivipuolueet	21
2.1.7. Kristillisdemokraattiset puolueet	23
2.1.8. Uudet radikaalioikeisto- ja populistipuolueet	26
2.2. Euroskeptisismi osana puoluejärjestelmää	31
2.2.1. Euroskeptiset puolueet yhteiskunnallisilla jakolinjoilla	32
2.2.2 Kilpailu puoluejärjestelmässä, strategia ja euroskeptiset puolueet hallituksissa	39
3. SUOMI EUROOPAN UNIONISSA	44
3.1. Debatti ja kansanäänestys EU:hun liittymisestä	44

3.2. Europarlamenttivaalit Suomessa.....	45
4. TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT	56
4.1. Euroskeptisismien määrittely.....	56
4.2. Kaksi lähestymistapaa euroskeptisismiin.....	59
4.3. Teoriasta tutkimukseen	62
4.4. Vaaliohjelmat ja niiden käyttö aineistona.....	64
4.5. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä.....	66
4.6. Tutkimuskysymykset	69
5. SUHTAUTUMINEN EUROOPAN UNIONIIN VAALIOHJELMISSA	73
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	108
6.1. Tutkimuksen tulokset.....	108
6.2. Pohdintaa.....	112
6.3. Suomen euroskeptisismien tulevaisuus	115
7. LÄHTEET.....	118

1. JOHDANTO

1.1. Suomalaiset puolueet ja Euroopan unioni

Vuonna 2015 Suomessa juhlittiin 20-vuotista taivalta Euroopan unionissa samaan aikaan, kun EU myös paini lukuisten suurten haasteiden kanssa. Jo pitkään huolena on ollut taloustilanne, yhteisvaluutan kohtalo ja syvimmästä talouskriisistä kärsivien jäsenmaiden auttaminen. Ukrainan sota ja EU:n Venäjä-suhteiden kiristymisen herättävät huolta turvallisuudesta, ja sodasta seuranneet kahdensuuntaiset talouspakotteet Venäjän kanssa heijastuvat myös talouteen. Viimeisimpänä jäsenvaltioiden joustokykyä on koetellut kesästä 2015 alkaen merkittävästi kasvanut Eurooppaan saapuvien pakolaisten määrä, joka aiheuttaa haasteita jäsenvaltioille sekä koettelee yhtä EU:n suurimmista saavutuksista, Schengen-alueen vapaan liikkuvuuden periaatetta. Ongelmiin haetaan ratkaisua Euroopan unionin tasolla, mutta samaan aikaan tapahtumat ja niiden ratkaiseminen herättävät jäsenmaissa paljon keskustelua. Iso-Britannia aikoo järjestää kansanäänestyksen EU-jäsenyydestään kesäkuussa 2016. Tulosta odotetaan varpaillaan kaikissa EU-jäsenmaissa, sillä unionin tulevaisuutta ilman Isoa-Britanniaa pidetään suurena kysymysmerkkinä. Myös Suomessa on käyty runsaasti keskustelua siitä, mikä on velvollisuutemme ja missä menee solidaarisuutemme raja esimerkiksi talouskriisimaiden ja pakolaisten auttamisen suhteen.

Keskustelu Suomen mahdollisesta liittymisestä silloisen Euroopan yhteisön jäseneksi vauhdittui 1990-luvun alkupuolella kylmän sodan päätyttyä ja Neuvostoliiton hajottua. Jäsenyyshakemus jätettiin vuonna 1992, ja jäsenyysneuvottelut Euroopan yhteisön kanssa aloitettiin helmikuussa 1993. Suomen EU-jäsenyydestä järjestettiin vuonna 1994 kansanäänestys, jossa hieman yli puolet, 56,9 % suomalaisista kannatti EU:hun liittymistä. Sen myötä Suomi liittyi Euroopan unioniin vuoden 1995 alussa yhtä aikaa Ruotsin ja Itävallan kanssa. Tämän myötä 12 valtion yhteisö laajeni 15 valtion yhteisöksi, josta oli Maastrichtin sopimuksen¹ myötä tullut Euroopan unioni. (Eurooppatiedotus 2015a, Eurooppatiedotus 2015b.) Liittymisen jälkeen Suomi on toiminut kokoonsa nähden aktiivisesti EU-asioissa, ja pitkään

¹ Maastrichtin sopimus allekirjoitettiin 7.2.1992 ja se astui voimaan 1.11.1993.

Suomea tavattiin EU-asioissa kuvailla maltilliseksi mallioppilaaksi (ks. esim. Euroopan komissio, 2015) ja suomalaisten eduskuntapuolueiden EU-politiikassa vallitsi laaja integraatiomyönteinen konsensus (Grönlund & Westinen 2012, 168).

Sittemmin tilanne on muuttunut. Jo vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa perussuomalaiset – jotka ovat perustamisestaan lähtien suhtautuneet epäilevästi EU:hun – saivat 9,8 % äänistä. Selkeimpänä muutoksen rajapyykkinä nähdään usein vuoden 2011 eduskuntavaalit, joissa perussuomalaiset ottivat historiallisen vaalivoiton nousemalla eduskunnan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi 19,1 % ääniosuudella, jättäen taaksensa ”kolmesta suuresta”² puolueesta edellisen vaalikauden pääministeripuolue keskustan. Puolueen kannatuksen kasvu edellisistä eduskuntavaaleista oli ennätyksellinen, eikä sitä ollut osattu laajalti odottaa tai ennustaa, vaikkakin esimerkiksi Elina Kestilä ennusti jo vuonna 2006 Suomen poliittisella kentällä olevan tilaa radikaalioikeistopuolueen nousulle. Radikaalioikeistolaisia puolueita oli jo noussut pinnalle muualla päin Eurooppaa, eivätkä suomalaisten äänestäjien asenteet radikaalioikeistolle kriittisissä kysymyksissä kuten maahanmuuttoon suhtautumisessa ja tyytymättömyydessä poliittista järjestelmää kohtaan poikenneet merkittävästi muista Euroopan maista. (Kestilä 2006.) Vuoden 2011 vaaleissa perussuomalaisten kannatuksen kasvu verrattuna vuoteen 2007 oli 15 prosenttiyksikköä kaikkien muiden eduskuntapuolueiden hävitessä äänimäärässään. Puolue voitti ääniä sekä aiemmissa vaaleissa nukkuneilta äänestäjiltä että aiemmilta kolmelta suurelta puolueelta, erityisesti keskustalta ja SDP:ltä. (Borg 2012, 19–20; Grönlund & Westinen 2012, 164–167; Tilastokeskus 2011.) Muutos Suomen puoluekentällä oli merkittävä, vaikka perussuomalaiset jättäytyivätkin vaalien jälkeen oppositioon.

Vuoden 2011 jälkeen Suomen mallioppilaan maine EU-politiikassa on kyseenalaistettu ja Suomea on jopa kuvailtu EU-politiikan riitapukariksi Kataisen hallituksen otettua kovan linjan suhteessa talouskriisin kanssa painivan Kreikan lainoihin (ks. esim. Raik 2013, 53–54). Euroalueen talouskriisi yhdistettynä perussuomalaisten menestykseen on vaikuttanut siihen, että EU-kriittisyys on saanut jalansijaa Suomen EU-politiikassa vuodesta 2011 lähtien. Kansallisten intressien puolustaminen on tullut keskeisemmäksi osaksi Suomen EU-politiikkaa. (Ojanen & Raunio 2015.) Tiilikaisen (2012, 1) mukaan vuoden 2011

² Ennen vuotta 2011 kolmella suurella puolueella viitattiin Suomessa yleisesti keskustaan, kokoomukseen ja SDP:hen. Vuoden 2011 jälkeen on toisinaan puhuttu neljästä suuresta, joihin kuuluvat edellä mainitut sekä perussuomalaiset.

jälkeen muutosta oli havaittavissa selvästi ainakin SDP:n ja keskustan suhtautumisessa EU:hun. Kokoomus sen sijaan näyttäytyi yhä avoimena EU:n suhteen, joskin se osana hallitsevaa koalitiota suhtautui varovaisemmin ainakin EU:n talouspolitiikkaan. (Tiilikainen 2012, 1.)

Suomi ei ole yksin kasvavan kriittisyyden trendin kanssa. Jonkinasteisen EU-kriittinen puolue löytyy lähes jokaisesta jäsenmaasta. Osa näistä puolueista, kuten Ison-Britannian itsenäisyyspuolue UKIP, vastustaa maansa EU-jäsenyyttä suorasanaisesti. Vielä suurempi osa puolueista näkee ainakin jossakin EU-politiikan osa-alueessa sijaa merkittävälle kehitystarpeelle tai näkee unionin vievän liiaksi valtaa jäsenvaltioilta. Ilmiöstä puhutaan yleisesti *euroskeptisisminä*³. Euroskeptiset puolueet eroavat toisistaan suhtautumisessaan muihin asiakysymyksiin, mutta kenties keskeisimpinä yhteisinä selittäjinä Euroopan unioniin kohdistuvalle kritiikille toimivat utilitaristiset⁴ näkemykset talouteen liittyvissä kysymyksissä sekä arvopohjaiset identiteettikysymykset. Monesti identiteettipohjaisten arvokysymysten nähdään nousseen utilitarististen talouskysymysten rinnalle kritiikin lähtökohtina vasta aivan viime vuosina, mutta toisaalta esimerkiksi Van Klingerin kollegoineen ovat sitä mieltä, että nämä kaksi kokonaisuutta ovat olleet melko tasaisissa määrin kritiikin kohteena jo pitkään – identiteettipohjaiset kysymykset vain sivuutettiin vähäpätöisempinä vielä 1990-luvulla (Van Klingerin ym., 2013).

Euroopassa euroskeptisten puolueiden esiinmarssi nähtiin selkeimmin vuoden 2014 europarlamenttivaaleissa, joissa euroskeptiset puolueet juhlivat voittoa tai vähintään kasvattivat suosiotaan useissa jäsenmaissa. Vaalien selkeimpiin voittajiin lukeutuivat muun muassa Ranskan Kansallinen rintama (*Front National*), Ison-Britannian itsenäisyyspuolue (UKIP) ja Itävallan kansallispuolue (FPÖ). Muista Euroopan protestipuolueista selkeästi kasvaneita äänipotteja keräsivät mm. Kreikan Kultainen aamunkoitto, Saksassa Vaihtoehto Saksalle -puolue (*Alternative für Deutschland*) ja Ruotsissa Ruotsidemokraatit. (Ks. esim. HS 26.5.14a; HS 27.5.14a.) Suomessa perussuomalaiset jatkoivat

³ Euroskeptisismi määritellään tarkemmin luvussa 4.1.

⁴ Utilitaristinen ajattelutapa viittaa utilitarismiin, joka on Jeremy Benthamin ja John Stuart Millin näkemyksiin pohjaava seurausetiikan muoto, jonka perusperiaatteiden mukaan päätöksenteossa pitäisi pyrkiä tuottamaan mahdollisimman paljon onnellisuutta tai hyvinvointia mahdollisimman monelle. Siten teon oikeudenmukaisuutta määrittää se, onko lopputulos enemmistön kannalta hyödyllinen, ja tuottaako se hyvyyttä tai onnellisuutta niille, joita teon seuraukset koskevat. (Oxford Dictionaries 2015.)

vahvasti kivuten kolmanneksi ohi SDP:n 12,9 prosentin ääniosuudella (Euroopan parlamentti, 2014). Toisaalta vuoden 2011 eduskuntavaaleihin verrattuna tulos oli puolueelle ainoastaan tyydyttävä, mutta tuloksen myötä puolue kuitenkin piti kiinni paikastaan suurien puolueiden joukossa. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten ääniosuus tippui verrattuna vuoteen 2011 puolueen saadessa äänistä 17,7 prosenttia. Kuitenkin perussuomalaiset menetti ainoastaan yhden edustajapaikan ja eteni ensimmäistä kertaa hallitukseen. Perussuomalaisten ohessa näkyvyyttä skeptiselle EU-suhtautumiselle on Suomessa tuonut keskusta europarlamentaarikko Paavo Väyrynen, jonka vuonna 2015 vireille laittama kansalaisaloite Suomen jäsenyydestä euroalueessa keräsi tarvittavan kannattajamäärän ja etenee siten eduskunnan käsittelyyn. Helmikuussa 2016 keskustan politiikkaan pettynyt Väyrynen ilmoitti myös perustavansa uuden puolueen, kansalaispuolueen, jonka tavoitteissa muutos EU-politiikassa on keskeisessä osassa – Suomen irrottaminen euroalueista on yksi puolueen tärkeimmistä tavoitteista. (ks. esim. YLE 4.2.2016.) Kansalaispuolue on toistaiseksi merkitty yhdistysrekisteriin, muttei vielä puolerekisteriin.

Huolimatta kasvaneesta merkityksestään euroskeptisismi ei ole ainoastaan 2010-luvun tuote. Euroopan integraation kehitys nojasi Euroopan tasollakin pitkään väestön myönteiseen integraatiosuhtautumiseen tai hiljaiseen hyväksyntään. Aikakaudesta on yleisesti puhuttu sallivan konsensuksen⁵ aikakautena. Pitkään oletus sallivasta konsensuksesta EU-politikassa olikin turvallinen eliittien ollessa laajalti taipuvaisia tukemaan integraatiota, minkä ansiosta integraatiolle saatiin ainakin hiljainen hyväksyntä. Kuitenkin esimerkiksi Taggart ja Szczerbiak totesivat jo vuonna 2002, ettei oletusta voi pitää itsestäänselvyytenä laajentuneessa ja pidemmälle integroituneessa unionissa (2002, 5). Toisaalta esimerkiksi Krouwel ja Abts (2007, 252) kyseenalaistavat, onko Taggartin ja Szczerbiakin esittämää sallivaa konsensusta koskaan ollutkaan. Selvää on kuitenkin, että EU:n ja integraation suosio on kokenut vahvaa eroosiota. Esimerkiksi Eichenberg ja Dalton (2007) todistavat, että vuodesta 1973 vuoteen 1991 Euroopan unionin suosio kahdeksan pisimpään jäsenenä olleen maan kansalaisten silmissä lähinnä kasvoi

⁵ Termiä ”salliva konsensus” (engl. *permissive consensus*) käytti ensimmäisen kerran amerikkalainen sosiologi V.O. Key Jr. vuonna 1961 Yhdysvaltain ulkopolitiikan tutkimuksen yhteydessä kuvaamaan tilannetta, jossa laajalla yleisöllä oli vain vähän tietoa ulkopolitiikan suunnasta, mutta mielipidekyselyt todistivat vahvan tuen hallituksen johdolle ulkopolitiikassa, ja siten hallitus oli suhteellisen vapaa toimimaan haluamallaan tavalla. Euroopan integraation tutkimuksen yhteyteen käsitteen lainasivat ensimmäisen kerran Lindberg ja Scheinhold vuonna 1970. (Topaloff 2012, 215.)

vuoteen 1991 asti. Vuonna 1991 koetun suosion huipun jälkeen suosio puolestaan on laskenut. Laskun syynä nähdään olevan pitkälti Maastrichtin sopimuksen solmiminen ja siirtymä kohti EMU:n viimeistä vaihetta eli yhteisvaluutta euroa, jonka myötä kansalaiset reagoivat erityisesti EMU:n välittömiin ja suoriin seurauksiin, kun siirtymävaiheen tiukka talouskuri herätti pelkoja leikkauksista hallitusohjelmissa.

Vaikka aikakautta ennen vuotta 2011 tavattiin Suomen EU-politiikassa kuvailla integraatiomyönteiseksi konsensukseksi, on olemassa viitteitä siitä, että suhtautuminen Euroopan unioniin on ollut moninaista jo ennen vuotta 2011. Kun EU-jäsenyyden hakemista pohdittiin Suomessa 1990-luvun alussa, olivat kaikki Suomen puolueet vahvasti jakautuneita ja kansalaiset selvästi melko skeptisiä. Silloisen kolmen suuren puolueen johto omaksui nopeasti EU-jäsenyyden agendalleen, ja alkoi suhtautua myönteisesti EU:hun ja Euroopan integraatioon. Kannattajien vakuuttamisessa sen sijaan oli EU-kansanäänestyksen aikaan paljon tehtävää, ja olikin pitkälti puolueiden johtohahmojen, kuten keskustan puheenjohtaja Esko Ahon ansiota, että myös kansalaisten enemmistö saatiin käännytettyä EU:n puolelle. Silti puolue-eliitti ja rivikannattajat säilyivät jakautuneina liittyen integraatiokysymyksiin. (Raunio 2005; Johansson & Raunio, 2001.) Jäsenyysäänestyksen jälkeen Suomen laajaa EU-konsensusta ovat tukeneet muun muassa konsensushakuinen ja elitistinen poliittinen kulttuuri, sekä ehdokaskeskeinen vaalijärjestelmä. Nämä systemaattiset tekijät olivat syynä sille, että huolimatta varauksellisemmin EU:hun suhtautuvasta kansasta, Suomessa ei pitkään ollut selvästi euroskeptistä puoluetta. (Raunio 2005, 387–392.)

1.2. Tutkimusaukko ja tutkimuskysymykset

Aiempi eurokriittisyyden tutkimus näkee, että suurimmassa osassa vanhoista jäsenmaista unionin suosio kääntyi laskuun jo Maastrichtin sopimuksen (1991) myötä, ja siitä lähtien suosio on tasaisesti laskenut (Eichenberg & Dalton 2007). Vaikka vuoden 2011 vaalit nähdään usein Suomen poliittisen kentän muutoksen rajapyykkinä, Grönlundin ja Westisen (2012) mukaan on syytä olettaa, etteivät vuoden 1994 jakautuneet linjat poistuneet missään vaiheessa kokonaan. On tiedossa, että kansalaiset olivat kansanäänestyksen aikaan erimielisiä aiheesta, ja eurokriittisyyttä on esiintynyt pääpuolueiden äänestäjien joukossa myös kansanäänestyksen ja vuoden 2011 vaalien välillä. Silti laajempaa analyysia Suomen kaikkien eduskuntapuolueiden euroskeptisismistä ei juuri ole tehty. Myös kansainväliset tutkimukset sivuuttivat Suomen pitkään nähden, ettei Suomen poliittisella kentällä ollut sijaa euroskeptisismille ainoan avoimesti eurokriittisen puolueen, perussuomalaisten, kannatuksen ollessa lähinnä marginaalista. Sen

sijaan Euroopan tasolla euroskeptisismiä on tutkittu paljon, ja tämä aiempi tutkimus muodostaa tälle tutkimukselle vahvan teoreettisen pohjan aina euroskeptisismien määrittelystä siihen, miten erityyppisten puolueiden ideologia ja tausta vaikuttavat puolueiden EU-suhtautumiseen.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan suomalaisten puolueiden EU-kriittisyyttä sekä kritiikin määrässä ja kohteissa mahdollisesti tapahtuneita vaihteluita koko Suomen 20-vuotisen EU-jäsenyyden aikana vuosina 1995–2015. Tavoitteena on sekä verrata puolueita toisiinsa, että verrata yksittäisen puolueen euroskeptisismien määrässä tapahtuneita ajallisia muutoksia. Vuosi 2011 toimii eräänlaisena rajapyykkinä – tutkimuksessa pyritään selvittämään, onko euroskeptisismiä mahdollisesti esiintynyt puolueissa jo ennen vuotta 2011, sekä onko perussuomalaisten nousun myötä myös muiden puolueiden euroasenteissa havaittavissa muutoksia. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan mahdollisen kritiikin kohteita: mihin EU-politiikan osa-alueeseen eri puolueiden kritiikki kohdistuu, ja mihin mahdollisten negatiivisten kehityskulkujen nähdään johtavan.

Näihin kysymyksiin pyritään löytämään vastauksia käyttäen aineistona puolueiden europarlamenttivaaliohjelmia. Tarkastelun kohteena ovat Suomen kahdeksan eduskuntapuoluetta, eli Kansallinen Kokoomus (Kok., jatkossa kokoomus), Kristillisdemokraatit (jatkossa KD), Perussuomalaiset (PS, jatkossa perussuomalaiset), Suomen Keskusta (Kesk., jatkossa keskusta), Suomen ruotsalainen kansanpuolue (jatkossa RKP), Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (jatkossa SDP), Vasemmistoliitto (Vas., jatkossa vasemmistoliitto) ja Vihreä Liitto (Vihr., jatkossa vihreät). Vaikka Suomen eduskunnan ja europarlamenttiedustuksen ulkopuolella toimii lukuisia pienpuolueita, joista osalla olisi mielenkiintoisia kantoja liittyen Euroopan unioniin, jätetään tarkastelun ulkopuolelle puolueet, jotka eivät ole saaneet edustajia läpi eduskuntaan tai europarlamenttiin vähäisen ääniosuutensa takia ja siten eivät käytännössä ole päässeet vaikuttamaan Suomen EU-politiikkaan. Lisäksi nykyiset kahdeksan eduskuntapuoluetta ovat osallistuneet kaikkiin europarlamenttivaaleihin, joita Suomessa on jäsenyyden aikana järjestetty viidet: 1996, 1999, 2004, 2009 ja 2014. Sisällönanalyysin keinoin tutkimuksessa pyritään löytämään vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Missä määrin suomalaisten eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa ilmenee kriittistä suhtautumista Euroopan unioniin tai Suomen EU-politiikkaan?
2. Mitä uhkakuvia puolueet liittävät Euroopan unioniin tai sen puitteissa tapahtuviin kehityskulkuihin?

3. Onko kritiikin tai tuen määrässä tapahtunut Suomen 20-vuotisen EU-jäsenyyden aikana määrällistä muutosta?

1.3. Tutkielman rakenne

Johdannon jälkeen tutkielman toisessa luvussa siirrytään teoreettiseen viitekehykseen. Luku 2.1. pohtii puolueperheitä ja niiden merkitystä politiikan tutkimuksessa, sekä esittelee kahdeksan eri puolueperhettä. Keskeinen tulokulma on puolueperheiden suhtautuminen Euroopan integraatioon. Luvussa 2.2. puolestaan esitellään euroskeptisismien kannalta keskeisimmät poliittiset jakolinjat, vasemmisto–oikeisto-jakolinja⁶ sekä uusi poliittinen jakolinja. Viimeisimpänä teoriaosuudessa käsitellään sitä, miten kilpailu puoluejärjestelmässä sekä puolueen asema hallituksessa tai oppositiossa voivat vaikuttaa puolueen euroskeptisismiin. Tutkielman kolmannessa luvussa siirrytään Suomen kontekstiin. Luku esittelee Suomen vuoden 1994 EU-kansanäänestyksen ja liittymisvuosien tapahtumia poliittisten puolueiden näkökulmasta. Tämän jälkeen luvussa käydään läpi Suomen europarlamenttivaalien kontekstit. Neljäs luku alkaa euroskeptisismien käsitteen määrittelyllä. Lisäksi luvussa käydään läpi erilaisia lähestymistapoja euroskeptisismiin, minkä jälkeen pohditaan tämän tutkimuksen tutkimusaukkoa. Luvussa myös esitellään tutkimukseen valittu aineisto ja pohditaan sen soveltuvuutta, sekä esitellään teoriaohjaava sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä ja analyysin toteutus tässä tutkimuksessa. Viimeisenä esitellään tarkemmin tutkimuskysymykset sekä se, mitä niillä halutaan selvittää. Tutkielman viidennessä luvussa puolueiden eurovaaliohjelmat analysoidaan teoriaohjaavaa sisällönanalyysia hyödyntäen. Kuudes luku vetää yhteen analyysistä esiin nousevat seikat, vastaa tutkimuskysymyksiin ja pohtii mahdollista jatkotutkimuksen tarvetta.

⁶ Tässä tutkimuksessa puhuessani vasemmisto–oikeisto-jakolinjasta viittaan sosioekonomiseen jakolinjaan.

2. PUOLUEET JA EUROOPAN INTEGRAATIO

2.1. Puolueperheet ja suhtautuminen Euroopan integraatioon

Puolueperhe on paljon politiikan tutkimuksessa käytetty käsite, mutta samalla sitä on käsitteenä ja lähestymistapana teoretisoitu melko vähän. Lähestymistapana se tarjoaa apua eri maiden puolueiden poikittaiseen vertailuun. Lähestymistapana se juurtaa jo Lipsetin ja Rokkanin (1967) klassisiin tutkimuksiin, joissa luonnosteltiin tärkeimpiä muuttujia, joiden kautta Euroopan puoluejärjestelmien monimuotoisuutta voidaan pyrkiä jäsentämään. Lipset ja Rokkan hahmottelivat melko rajoitetun määrän puolueityyppejä, jotka syntyivät Länsi-Euroopan yhteiskunnissa massapolitiikan aikakaudella keskeisten jakolinjojen vakiintuessa ja pysyessä merkityksellisinä. Sittemmin Lipsetin ja Rokkanin työ on toiminut lähtökohtana monille tutkijoille, jotka ovat sen pohjalta luoneet melko erilaisia määrittelyitä puolueperheille. (Mair & Mudde 1998, 211–213.) Tässä tutkimuksessa puolueperheiden läpikäynti on oleellista, sillä puolueperheen vaikutus yksittäisen puolueen suhtautumiselle Euroopan integraatioon on suurempi kuin esimerkiksi strategisella kilpailulla, puolueen asemalla kansallisessa poliittisessa järjestelmässä, puolueen kannattajien mielipiteillä tai puolueen hallitukseen osallistumisella (Marks, Wilson & Ray 2002).

Neljä kenties yleisintä tapaa ryhmitellä puolueita perheisiin ovat jaottelut puolueiden alkuperän, puolueiden ylikansallisten yhteyksien, puolueiden politiikan tai ideologia sekä puolueiden nimen perusteella. Näistä Mair ja Mudde pitävät yleisesti toimivimpina alkuperän tai politiikan ja ideologian perusteella tapahtuvia jaotteluja. Alkuperän perusteella voidaan vanhojen puolueiden lisäksi luokitella uusia puolueperheitä, sillä nekin syntyvät usein samanlaisessa kontekstissa. Ideologian ja alkuperän limittäisyys on väistämätöntä, mutta silti ideologian perusteella luokittelu on tärkeää, sillä juuriltaan samankaltaiset puolueet voivat päätyä lähtemään ideologisesti hyvinkin erilaisiin suuntiin. (Mair & Mudde 1998, 214–215; 221–224.) Myös ylikansalliset yhteydet ovat mahdollinen työkalu, ja osa tutkijoista (mm. Bardi 2005) on painottanut erityisesti Euroopan kontekstissa Euroopan tason poliittisia puolueita ja Euroopan parlamentin puolueyhmiin roolia. Bardin mukaan EU:n poliittisen järjestelmän tutkimuksessa täytyy lähtökohtaisesti kiinnittää erityistä huomiota nimenomaan europuoluejärjestelmään ja sen vaikutukseen järjestelmän muiden yksiköiden, kuten kansallisten puolueiden kehitykselle. (Bardi

2005, 295–299.) Ennserin (2012, 154) mukaan ylikansallisten yhteyksien perusteella tehty luokittelu ei kuitenkaan ole ongelmatonta, sillä ylikansalliset federaatiot eivät välttämättä ole stabiileja ajan kanssa.

Keskeisimpiä ongelmakysymyksiä puolueperheiden teoretisoinnissa ovat kysymykset olemassa olevien puolueperheiden määrästä sekä siitä, missä menevät puolueperheiden rajat. Puolueperheiden määrää pohdittaessa suurin osa tutkijoista allekirjoittaa ainakin kommunistisen, sosialistisen tai sosiaalidemokraattisen, kristillisdemokraattisen ja liberaalin puolueperheen olemassaolon. Loppujen puolueperheiden osalta erimielisyyksiä löytyy enemmän. Osa näkee tarpeelliseksi erotella uusi vasemmisto ja vihreät tai ekologiset puolueet omina perheinään, kun taas osa sijoittaa nämä molemmat joko ”vasemmisto-libertarianistisen” tai ”uuden politiikan” puolueperheiden alle. Suuri osa erottaa erillisen konservatiivisen perheen, kun taas osa kokee tarpeelliseksi erotella sekulaarit konservatiivit ja kristillisemmän oikeiston. Myös liberaalin puolueperheen alle kuuluvien puolueiden sijoittumisesta vasemmalle ja oikealle on erilaisia tulkintoja. Oman ongelmansa aiheuttavat vielä alueellisten, keskenään ideologisesti hyvin erilaisten puolueiden sijoittaminen. (Mair & Mudde 1998, 214–215, 221–224.) Esimerkkeinä eri jaotteluista Ennser (2012) on jaotellut puolueet viiteen, Camia ja Caramani (2012) seitsemään ja Nanou (2013) yhdeksään eri puolueperheeseen.

	<i>Ennser (2012)</i>	<i>Camia & Caramani (2012)</i>	<i>Nanou (2013)</i>
Vasemmisto	Sosiaalidemokraatit	Kaukainen tai ääri vasemmisto	Kommunistit
		Sosialistit	Sosiaalidemokraatit
Vihreät puolueet	Vihreät	Vihreät	Vihreät/ekologiset puolueet
Liberaalipuolueet	Liberaalit	Liberaalit	Liberaalit/agraarit
Oikeistopuolueet	Kristillisdemokraatit/konservatiivit	Uskonnollisten puolueiden perhe	Kristillisdemokraatit
		Konservatiivit	Konservatiivit
Radikaalioikeistopuolueet	Radikaali oikeisto	Äärioikeisto	Nationalistit
			Äärioikeistolaiset puolueet
Alueelliset puolueet			Alueelliset yms. erityisen intressin puolueet

Kuvio 1. Eri vaihtoehtoja puolueperheiden luokitteluun.

Jaottelut eroavat toisistaan monilta osin. Ensinnäkin Nanou on ainoa, joka luokittelee alueelliset puolueet ja muut erityisen intressin puolueet omaksi ryhmäkseen. Tämä lienee monissa tapauksissa erittäin perusteltua, mutta on huomioitava, että esimerkiksi alueellisilla puolueilla voi aluepoliittisesta fokuksista huolimatta olla lisäksi myös selviä ideologisia piirteitä, joiden perusteella puolueet voi sijoittaa myös ideologisiin puolueperheisiin. Jokainen kolmesta luokittelusta tunnistaa vihreät puolueet ja liberaalit puolueet selvästi omina ryhminään. Eroavaisuuksia sen sijaan löytyy vasemmistopuolueiden, maltillisempien oikeistopuolueiden ja radikaalioikeistopuolueiden luokitteluista. Esimerkiksi Ennser ei erottele ollenkaan muuta vasemmistoa sosiaalidemokraateista, kun taas kaksi muuta jaottelua erottavat sosialistit tai sosiaalidemokraatit kommunisteista tai muusta kaukaisemmasta vasemmistosta. Erot johtunevat eri puolueperheiden välisen rajanvedon vaikeudesta ja siinä valitusta näkökulmasta. Jos puolueperheet määritellään alkuperän perusteella, on rajanveto joissain tapauksissa vaikeaa varsinkin konservatiivien ja oikeistopopulistien, radikaalioikeistolaisten ja nationalistien sekä kommunistien ja sosialistien välillä. Jos puolueperheet taas määritellään ylikansallisten yhteyksien perusteella, on rajanveto vaikeaa varsinkin kristillisdemokraattien ja konservatiivien välillä. (Mair & Mudde 1998, 222.) Konservatiiveilla ja kristillisdemokraattisilla puolueilla onkin yhä paljon yhtenäistä ja ne voidaan usein myös nähdä toistensa vastineina – molemmat esimerkiksi tarjoavat vaihtoehtoa nimenomaan sosiaalidemokratialle. Asetelmasta kertoo paljon myös se, että samasta maasta harvoin löytyy sekä menestyvä kristillisdemokraattinen että menestyvä konservatiivinen puolue. Esimerkiksi Skandinaviassa konservatismi on vahvaa kristillisdemokratian ollessa heikkoa, kun taas esimerkiksi Saksassa tilanne on päinvastainen (Gallagher ym. 2011, 260.) Ennser on todennäköisesti niputtanut vasemmistopuolueet yhteen sosiaalidemokraattien kanssa juuri alkuperän perusteella, kun taas esimerkiksi Camia ja Caramani ovat erotelleet kaksi vasemmistoperhettä ideologian perusteella. Nanoun määritelmässä lisän verrattuna Camian ja Caramanin määritelmään tuovat alueellisten ja yhden intressin puolueiden erottelun lisäksi nationalistien ja äärioikeistopuolueiden erottelu toisistaan. Nationalististen puolueiden määrittely omaksi perheekseen on kyseenalaista, sillä nationalistisia elementtejä voi löytyä myös esimerkiksi konservatiivien, radikaalioikeistolaisten tai alueellisten puolueiden näkemyksistä.

Puolueperheiden määrän ja rajanvedon lisäksi väistämätön ongelma on puolueiden epävakaus ja muuttuvuus. Puolueet ovat jatkuvassa liikkeessä, ja voivat ajan kanssa muokata näkemyksiään, kuitenkin yleensä hylkäämättä keskeisimpiä, ideologisia uskomuksiaan. Puolueiden muuttuvuus on ongelmallista

kaikkien jaottelun tapojen kannalta, mutta varsinkin silloin, kun jaottelu tehdään puolueiden ylikansallisten yhteyksien perusteella. (Mair & Mudde 1998, 223; Nanou 2013, 250–251.)

2.1.1. Radikaalivasemmistopuolueet

Vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla eniten vasemmalla sijaitsevaan puolueperheeseen voidaan nähdä nykyään kuuluvan kaikki sosialisteja ja sosiaalidemokraatteja enemmän vasemmalla sijaitsevat puolueet: sekä puolueperheen alun perin muodostaneet kommunistit että kommunististen puolueiden pohjalta syntyneet uudet vasemmistopuolueet. Tämän takia puolueperheestä puhutaan välillä kommunistisena, välillä uusvasemmistolaisena ja välillä molemmat edelliset kattavana radikaalivasemmistolaisena puolueperheenä. Tässä työssä käytetään nimitystä radikaalivasemmistopuolueet erotuksena myös vasemmalla sijaitseviin socialisti- ja sosiaalidemokraattipuolueisiin, joita käsitellään luvussa 2.1.3.

Puoluepohjaisen kommunismin historia juontaa juurensa vallankumouksellisen ja reformistisen eurooppalaisen sosialismin väliseen kiistaan. Kuitenkin suurin osa Euroopan radikaalivasemmistolaisista puolueista syntyi joko kommunististen puolueiden pyrkiessä sopeutumaan aikaan kommunismin romahtamisen (1989) jälkeen, tai kommunististen puolueiden sisäisistä jakaumista. Puolueilla on siis melko selvästi yhteneväiset juuret, ja niiden paikka vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla on selvä: niitä yhdistää identiteetti alempien tuloluokkien intressien puolustajina sekä vakiintuneen talouspolitiikan ja poliittisen järjestyksen kriitikoina. Sen sijaan postmateriaalisten arvojen painotuksessa on eroja. (Almeida 2012, 69–70.)

Myös Euroopan integraatio herättää vasemmistopuolueissa erilaisia reaktioita, vaikka ideologiset lähtökohdat antaisivat olettaa kielteistä suhtautumista Euroopan integraatioon. Alun perin kuuden Rooman sopimuksen allekirjoittaneen valtion kommunistisista puolueista suurin osa äänesti alkuvaiheen tärkeimpiä sopimuksia vastaan.⁷ Yhteisessä julistuksessaan 1959 puolueet tuomitsivat Euroopan

⁷ Suurin osa kommunistisista puolueista kuudessa EU:n perustajamaassa äänesti Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan puolustusyhteisön, Euroopan yhteisön ja Euratomin perustamista vastaan (Almeida 2012, 72).

integraation syvenemisen nähden sen askeleena kohti Länsi-Euroopan sitomista Naton aggressiiviseen militarismiin ja kapitalistisiin intresseihin (Almeida 2012, 70–72).

1960-luvulta lähtien kommunistien yhtenäinen kriittinen linja on alkanut repeillä ja suhtautuminen Euroopan integraatioon on muuttunut moninaisemmaksi. Varsinkin Berliinin muurin sortumisen 1989 jälkeen puolueiden täytyi sopeutua muuttuneeseen poliittiseen tilaan. Osa hylkäsi kaikki viittaukset kommunistiseen menneisyyteensä ja kävi läpi merkittäviä muutoksia. Osa taas säilytti yhteytensä marxismiin ja leninismiin koskemattomana. (Almeida 2012, 73; 77.) Kommunisteiksi itsensä määrittelevät puolueet suhtautuvat yhä melko vihamielisesti Euroopan integraatioon. Useat vasemmistopuolueet näkevät EU:n uusliberaalina kapitalistisena klubina, joka pyrkii rajoittamaan vasemmisto-orientoituneiden hallitusten politiikkavaihtoehtoja sitomalla nämä uusliberaaliin politiikkaan. Yhä edelleen vasemmistopuolueiden yhtenä suurimpana kritiikin kohteena on Euroopan talous- ja rahaliitto EMU, joka on pitkälti ristiriidassa vasemmistopuolueiden tavoitteiden kanssa, koska se rajoittaa vasemmistohallitusten vapautta toteuttaa perinteistä talouspolitiikkaansa. (Holmes & Lightfoot 2007, 141; 147–149.) Toiset vasemmistopuolueet taas ovat toivottaneet integraation tervetulleeksi ja näkevät sen parhaana keinona omien tavoitteidensa toteuttamiseksi. Toisaalta osa vasemmiston kannattajista tukee EMU:a, sillä sen nähdään tarjoavan globaalisti dollarin kanssa kilpailevan valuutan. EU:n voidaan nähdä myös avaavan uuden poliittisen kilpailun areenan vasemmistolle. (Holmes & Lightfoot 2007, 141; 149.) Pohjoismaiset vasemmistopuolueet ovat olleet hieman mannereurooppalaisia vastineitaan myönteisempiä suhtautumisessaan Euroopan unioniin, mikä johtuu siitä, että puolueet olivat jo ennen kommunismin romahtamista omaksuneet ohjelmiinsa yhdistelmän punavihreitä arvoja, kuten työväen aktivismia ja ympäristönsuojelua. Parhaiten radikaalivasemmistopuolueiden skeptisyyden pehmentymistä selittävä tekijä on kansallisen poliittisen järjestelmän kilpailu ja konteksti: mikäli puolueella on kansallisella tasolla hallitusorientoitunut strategia, on todennäköistä, että se suhtautuu Euroopan integraatioon myöntyväisemmin. Tästä on ollut kyse esimerkiksi Suomen vasemmistoliiton kohdalla: koalitiotaktiikalla on ollut merkitystä puolueen Eurooppa-politiikalle. (Almeida 2012, 71; 81–82.)

Kaiken kaikkiaan toiminta Euroopan unionin instituutioissa ja globaalilla aikakaudella on selvästi muuttanut vasemmistopuolueiden agenda. Nanoun (2013, 260) sekä Holmesin ja Lightfootin (2007, 150–151) mukaan radikaalivasemmistolaiset, tai ainakin uudet vasemmistopuolueet ovat omaksuneet

uusliberaalimman suunnan taloudellisella ja kauppapoliittisella alueella ja siten siirtyneet ideologioissaan jonkin verran kohti markkinamyönteisempää ja EU-myönteisempää asennoitumista. Asemamuutoksen ansiosta vasemmistopuolueet ovat olleet valmiita ottamaan osaa EU-instituutioiden puitteissa tapahtuvaan toimintaan ja halunneet vaikuttaa EU-tasolla kehittääkseen EU:ta kohti parempaa suuntaa. Näkemykset paremmasta suunnasta tosin ovat eriäviä (ibid.), mikä on selvästi haitannut radikaalivasemmistopuolueiden yhtenäisyyttä Euroopan tasolla (Almeida 2012, 85–86).

Tässä tutkimuksessa lasken Suomen puolueista vasemmistopuolueiden perheeseen kuuluvaksi vuonna 1990 perustetun Vasemmistoliiton, joka huolimatta ohjelmallisesta muodonmuutoksestaan jatkaa käytännössä SKDL:n ja SKP:n perinnettä sijoittumalla vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella SDP:n vasemmalle puolelle (Paloheimo 2008, 27). Puolueena vasemmistoliitto kuitenkin edustaa enemmänkin uutta vasemmistolaisuutta kuin sosialismin tai kommunismin perinnettä, ja puolue itsekin määritteli ideologiansa alun perin ”punavihreäksi” (Paastela & Paloheimo 2006, 3; Paastela 2006, 94), joten sillä on ideologisesti joitakin yhteneväisyyksiä myös seuraavassa alaluvussa esiteltäviin vihreisiin puolueisiin. Vasemmistoliitto, kuten suuri osa muistakin vasemmistoperheen puolueista, istuu Euroopan parlamentissa vuonna 1995 perustetussa Euroopan yhtyneen vasemmiston ja Pohjoismaiden vihreän vasemmiston konfederaatioryhmässä (GUE/NGL).

2.1.2. Vihreät puolueet

Niin sanotut ”uuden politiikan” (*new politics*) liikkeet syntyivät aaltona 1970–80-luvuilla haastamaan jo vakiintuneiden puolueiden joukossa vallinneen laajamielisen konsensuksen (Taggart 2000, 73). Ne nousivat edustamaan varsinkin nuorta ja koulutettua väestöä niin kutsutulla uudella materiaalistien ja postmateriaalistien arvojen välisellä jakolinjalla sen postmodernissa päässä (Ennser 2012, 153; ks. myös luku 2.2.1). Organisoiduttuaan puolueiksi ne olivat ensimmäisiä uusia poliittisiin järjestelmiin vaikuttaneita puolueita Euroopan puoluekentällä puoleen vuosisataan, ja niiden ilmaantuminen muutti merkittävästi varsinkin poliittisten järjestelmien keskusta-vasemmistoa. Nämä uudet – pääasiassa vihreät, mutta myös uudet vasemmistopuolueet – yhdistivät perinteisen vasemmistolaisen egalitarismin, uuden libertaristisen sitoumuksen ja toisen maailmansodan jälkeisen puoluekonsensuksen alla tapahtuneen valtiovallan laajentumisen vastustamisen. Lisäksi ne profiloituivat ympäristön, feminismin, opiskelijoiden oikeuksien, sodan vastustamisen ja ydinvoiman vastustamisen kaltaisiin kysymyksiin. (Taggart 2000, 73–

75.) Useat vihreistä puolueista syntyivät siis protestipuolueina, mutta alkuaikojen jälkeen ne ovat kulkeneet pitkän tien ja mukautuneet valtavirtapuolueiksi. Nykyään vihreä puolue löytyykin useimpien Euroopan valtioiden parlamentista, vaikka monissa maissa vihreillä puolueilla on ollut vaikeuksia vakiinnuttaa asemaansa relevanttina poliittisena voimana. Silti vihreiden puolueiden rooli EU-tasolla on merkittävä. (Horvat & Tomasevic 2011, 15–16.)

Vihreiden puolueiden suhde Euroopan integraatioon oli alun perin monimutkainen: puolueiden tausta yhteiskunnallisena liikkeenä määritti puolueita pitkään ja aiheutti sisäisiä kiistoja, kun vihreät puolueet pyrkivät toteuttamaan vihreitä arvoja olemassa olevien yhteiskunnallisten instituutioiden puitteissa, kun taas alkuperäinen projekti näki liikkeen tavoitteet yhteen sopimattomina yhteiskunnallisten instituutioiden kanssa (Hines 2003, 310–311). Vihreät tasapainoivat ideologiansa ja EU:n välimaastossa, sillä alkuperäinen ideologia vastusti teknokratiaa, hallitusten välistä politiikkaa ja markkinaperiaatteiden valta-asemaa, jota Euroopan integraatio ja EU:n instituutiot edustivat. Kuitenkin useat vihreiden puolueiden tavoitteet (mm. ruohonjuuritason demokratia toiminnan lähtökohtana ja päämääränä, ympäristön kestävä kehitys, sosiaalinen yhdenmukaisuus, globaali oikeudenmukaisuus) ovat sellaisia, että ne voidaan saavuttaa parhaiten ylikansallisella tasolla intensiivisen yhteistyön kautta. Siten EU osoittautuikin vihreille puolueille keinoksi yrittää rakentaa eurooppalainen *demos*⁸. Puolueet löysivät tasapainon ”uuden politiikan” ja kilpailuun perustuvan puoluejärjestelmän vaatimusten välillä, vaikka ehkä menettivätkin siinä yhteydessä osan alkuperäisistä äänestäjistään. Kriittinen EU-suhtautuminen on pitkälti haudattu, ja puolueista on tullut EU:n selviä kannattajia. Nykyään ne näkevät Euroopan integraation osana näkemystään monikulttuurisesta Euroopasta sekä pyrkivät vaikuttamaan integraation kehityskaareen. Vihreillä puolueilla on ollut aktiivinen rooli EU:n korkeiden demokratiaperiaatteiden ja ympäristöstandardien takaamisessa. Puolueet ovat painottaneet EU:n roolia ympäristönsääntelyssä, jossa sen rooli onkin niin suuri, että sitä voidaan tosissaan pitää alan globaalina johtajana (Horvat & Tomasevic 2011, 17–25; Hooghe & Marks 2009, 17; Hines 2003, 307–308).

⁸ ”Kreikassa demos tarkoittaa ’kansaa’. Ateenassa termi tarkoitti toisinaan kaikkien kansalaisten ryhmää ja sen yhteen kokoontumista, joskus ainoastaan tavallisia ihmisiä verrattuna yläluokkiin.” (The Oxford Companion to Classical Literature 2011. Käännös oma.) Tässä yhteydessä demos viitanee antiikin Kreikan demokseen koko kansan päätöksenteossa yhteen tuovana elimenä, jota vihreät puolueet kannattavat demokratialle antamansa suuren arvon takia.

Vihreiden puolueiden mahdollinen kritiikki kohdistuu Euroopan integraation sijaan nykyään lähinnä EU:n instituutioihin (ks. mm. Horvat & Tomasevic 2011, 24–25). Epäilyksiä vihreille puolueille voivat yhä aiheuttaa EU:n demokratiavaje, keskitetty byrokratia ja markkinaliberalismi (Hooghe & Marks 2009, 17). Euroopan vihreiden federaation (EP puolueyhmä) mukaan vihreiden ekologiset ja yhteiskunnalliset tavoitteet eivät ole yhteneväisiä vapaan markkinatalouden eivätkä valtion kontrolloiman talouden kanssa, sillä molemmat näistä perustuvat rajoittamattomaan kasvuun ja laajenemiseen. Sen sijaan vihreät puolueet haluavat taloudessa kehittää uusia malleja, jotka perustuvat ekologisesti ja sosiaalisesti säädellyn markkinatalouden tarpeeseen. (Hines 2003, 320.)

Suomen eduskuntapuolueista tähän puolueperheeseen kuuluvat taustansa ja ideologiansa ansiosta vihreät, jotka verrattuna moniin Euroopan sisarpuolueisiinsa ovat ideologisesti maltillisia, ja edustavat vihreän liikkeen pragmaattista siipeä (Raunio 2008, 174). Useiden Euroopan vihreiden puolueiden katsotaan sijoittuvan poliittiseen vasemmistoon, mutta Suomen vihreät katsovat, että puolueen ohjelmat eivät ole sijoitettavissa perinteiselle vasemmisto—oikeisto-jakolinjalle (Paastela & Paloheimo 2006, 3). Suomen liittyttyä EU:hun ovat vihreät kannattaneet integraatiota. Vaikka puolue on painottanut, että EU:n prioriteetit eivät heijastele kansalaisen ja ympäristön tarpeita, on se samalla nähnyt EU:n vallan kasvattamisen ja päätöksentekojärjestelmien demokratisoinnin ratkaisun avaimena. Vihreät on toiminut aktiivisesti ylikansallisessa yhteistyössä Euroopan tasolla. Puolueen visiona on ollut hajautettu federalismi ja vahvojen alueiden Eurooppa. Vuonna 2001 puolue hyväksyi ensimmäisenä Suomessa julkilausuman Euroopan liittovaltiokehityksen puolesta. (Raunio 2008, 174.)

2.1.3. Sosialistiset puolueet

Samaan, keskustasta vasemmalle sijaitsevaan puolueperheeseen niputetaan usein sosialistiset puolueet, sosiaalidemokraattiset puolueet sekä muut työväenpuolueet, joilla onkin paljon yhteistä erityisesti taustansa ansiosta. Tässä työssä puolueperheestä käytetään nimitystä sosialistiset puolueet. Suomessa ja muissa pohjoismaissa erityisesti sosiaalidemokratia on ollut historiallisesti vahvaa. Suomen puolueista sosialistiseen puolueperheeseen kuuluu taustansa puolesta sosiaalidemokraattinen SDP.

Sosialistipuolueiden juuret ovat työntekijöiden ja omistajien välisessä vastakkainasettelussa ja eurooppalaisessa työväenliikkeessä, ja siten ne sijaitsevat perinteisellä luokkajakolinjalla vasemmalla,

työntekijöiden puolella. Vahvan työväenliiketaustansa takia sosialistit ovat todella homogeeninen puolueperhe myös Euroopan integraation kysymykseen liittyen. Kuitenkin puolueperheen sisältä löytyy myös eroja: esimerkiksi Skandinavian ja Britannian puolueet olivat ainakin vielä 1980-luvulla skeptisempiä Euroopan integraatiota kohtaan kuin sisarpuolueensa Etelä-Euroopassa. (Marks & Wilson 2000, 442–443.) Mielipide-eroja vahvimmin selittävä tekijä on sosiaalidemokratian vahvuus kansallisella tasolla: mitä vahvempi sosiaalidemokratia ja mitä suuremmat tulonsiirrot ovat kansallisella tasolla, sitä todennäköisempää on, että puolue suhtautuu keskivertososialistipuoluetta kriittisemmin Euroopan integraatioon (ibid.; Almeida 2012, 58–59). Skandinaviassa sosiaalidemokratia on perinteisesti ollut erittäin vahvaa, mikä puhuisi sen puolesta, että esimerkiksi SDP saattaisi suhtautua Euroopan integraatioon kriittisemmin kuin osa muista sosialistiperheen puolueista.

Sosiaalidemokraattinen kansallisen tason politiikka perustuu keynesiläisyyteen, vahvaan hyvinvointivaltioon ja vahvasti institutionalisoituihin suhteisiin teollisuudessa. Sosiaalidemokraatit näkevät Euroopan markkinaintegraation syvenemisen uhkana, sillä se horjuttaa uuskorporatistista luokkakompromissia ilmentäviä institutionaalisia rakenteita. Puolueiden mielestä markkinaintegraatio antaa neuvotteluissa huomattavan edun työnantajapuolelle ammattiliittoihin verrattuna, koska pääoma hyötyy ylikansallisesta liikkuvuudesta enemmän kuin työvoima. Euroopan markkinaintegraatio ajaa helposti hallitukset kilpailemaan pääoman houkuttelemisessa, mikä puolestaan rajoittaa hallituksen kulutusta. Se kannustaa siirtämään verotusta pääomasta työvoimaan ja johtaa hallituksen ja työnantajat vaatimaan työvoimalta lisää joustavuutta. Työntekijäpuolen neuvotteluvara puolestaan heikkenee, sillä työvoima on tarpeen vaatiessa helposti korvattavissa. (Marks & Wilson 2000, 443.)

Toisaalta sosiaalidemokratia on yksi ideologioista, jonka nähdään joutuneen muuttamaan näkemyksiään globaalilla aikakaudella. Globalisaation ja Euroopan integraation luoma paine on ajanut sosiaalidemokraattiset puolueet muokkaamaan näkemyksiään uusliberaalimpaan suuntaan, kuten rajoittamaan valtion puuttumista talouteen ja vähentämään tai muotoilemaan uudelleen julkisia hyvinvointijärjestelmiä (Nanou 2013, 250–251). Useat sosiaalidemokraattiset puolueet suhtautuvat nykyään maltillisemmin sosiaalidemokratian ylläpitoon kansallisella tasolla, ja puolueiden painopiste on siirtynyt kapitalismin vastustamisesta kapitalismin sääntelyyn (Marks & Wilson 2000, 447–448).

Muuttuneen markkinaintegraatiosuhtautumisen jälkeen sosiaalidemokraatit ovat pyrkineet syventämään Euroopan unionia ja kannattaneet useita EU:n aspekteja. EU on toiminut sosiaalidemokraateille areenana, jossa puolueet voivat ajaa itselleen tärkeitä osa-alueita, kuten sosiaali- ja ympäristöpolitiikkaa. Mikäli sosiaalidemokratiaa on vaikea ylläpitää kansallisella tasolla, voi integraatio tarjota puolueille puitteet luoda ja vakiinnuttaa yhtenäistä sosiaalidemokraattista sääntelyä koko EU:hun. (Marks & Wilson 2000, 443–448.) EU:ta tulee kuitenkin jatkuvasti kehittää: Euroopan sosiaalidemokraattisen puolueen (PES) visiossa EU:n tulisi keskittyä enemmän tarpeeseen luoda ”sosiaalinen Eurooppa”. Sosiaalisen Euroopan ohjenuoralla PES tavoittelee muun muassa täystyöllisyyden, universaalien lasten päivähoidon ja kestävyys tavoitteille lisää painoarvoa Euroopassa. Euroopan sosiaalidemokraatit ovat sitä mieltä, että EU:lla on yhä varaa ylläpitää hyvinvointivaltioitaan huolimatta globalisaation paineesta. PES myös vastustaa vapaan kaupan ja kilpailun edistämistä EU:n ensisijaisena tehtävänä. (Holmes & Lightfoot 2007, 151; PES, 2006.)

2.1.4. Liberaalit puolueet

Liberaalit puolueet muodostavat ideologisesti perinteisistä puolueperheistä kirjavimman ryhmän. Liberaalit puolueet syntyivät usean eri jakolinjan pohjalta, ja eri jakolinjoilla on ollut vaihteleva merkitys eri maiden liberaalipuolueille. Erityisesti Englannissa ja Saksassa 1800-luvulla kaupunki–maaseutu-jakolinja oli tärkeä, kun taas mm. Alankomaissa, Ranskassa ja Italiassa valtio–kirkko-jakolinjalla toisistaan erottuivat kristilliset ja liberaalit, sekulaarit puolueet, ja Pohjoismaissa puolestaan tärkeimmäksi nousi keskusta–periferia-jakolinja. Liberaaleja puolueita yhdistävät löyhästi arvot, joissa näkyy alkuperäinen papiston ja aristokratian vastustaminen sekulaariutena, perustuslaillisuus sekä taloudellisten ja poliittisten vapauksien tukeminen. (Marks & Wilson 2000, 448; Ennsner 2012, 152–153.)

Sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla liberaalien puolueiden sijainti vaihtelee suuresti. Brittein saarilla ja Skandinaviassa liberaalit puolueet ovat sijoittuneet sosiaalidemokraattien ja konservatiivien väliin, kun taas Manner-Euroopassa ne sijoittuvat pikemminkin samoille kohdille oikeistoon konservatiivien tai kristillisdemokraattien kanssa. Silti liberaalien puolueiden kuvailu ainoastaan sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla on ongelmallista. Liberaalien puolueiden kaksi keskeisintä ideologista elementtiä ovat puolueiden käsitys taloudellisesta vapaudesta ja yksilön poliittis-sosiaalisesta vapaudesta. (Almeida 2012, 97.) Puolueet jakavat käsityksen vapaasta

markkinataloudesta, mutta sen sijaan käsitys yksilön poliittis-sosiaalisesta vapaudesta jakaa liberaalit puolueet markkinaliberaaleihin ja sosiaaliliberaaleihin. Ideologisella jakolinjalla hieman enemmän vasemmalle sijoittuvat sosiaaliliberaalit⁹ näkevät hyvinvointivaltion roolin oleellisena, sillä hyvinvointivaltio takaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yksilöille samanlaiset lähtökohdat. Enemmän oikealle sijoittuvat markkinaliberaalit¹⁰ puolestaan näkevät kaikenlaisen markkinoiden puuttumisen ja siten myös hyvinvointivaltion yksilön toimintaa rajoittavana. (Almeida 2012, 97–99; Marks & Wilson 2000, 448–449.)

Liberaalien puolueiden rauhalle ja talouskasvulle alusta asti antama suuri painoarvo tarjosi pitkään selvän rationaalisen syyn tukea Euroopan integraatiota. Kuitenkin EU:n omaksuttua kasvavissa määrin myös markkinoiden sääntelyyn tähtääviä elementtejä osaksi agendaansa ovat liberaalien puolueiden näkemykset hajaantuneet. Ideologisten lähtökohtiensa takia markkinaliberaalit kannattavat Euroopan integraatiota keinona alhaisempiin kaupan esteisiin ja markkinoiden institutionalisointiin. Sen sijaan sosiaalidemokraattista kapitalismin sääntelyä vastustetaan ja poliittista integraatiota saatetaan päätyä vastustamaan. Sosiaaliliberaalien näkemysten kanssa EU:n markkinoita korjaavat mekanismit sen sijaan eivät välttämättä ole ristiriidassa, vaan ne nähdään positiivisena yksilöiden tasavertaisten lähtökohtien turvaamiseksi. Kuitenkin sosiaaliliberaalien demokratialle antama suuri painoarvo saattaa johtaa siihen, että sosiaaliliberaalit kritisoivat EU:n päätöksenteon keskitettyä luonnetta ja näkevät esimerkiksi Euroopan parlamentin roolin vahvistamisen riittämättömänä keinona demokratiavajeen ja läpinäkymättömyyden ongelmien korjaamiseksi. Useiden tutkijoiden esittämien arvioiden mukaan sosiaaliliberaalien puolueiden tuki Euroopan integraatiolle on 1990-luvun lopulta lähtien kasvanut ja markkinaliberaalien puolueiden tuki puolestaan vähentynyt, joskin suosion lasku on ollut silti hyvin maltillista. (Almeida 2012, 100; 103–106; Marks & Wilson 2000, 448–449.)

Kolmas liberaaliin puolueperheeseen toisinaan liitetty ryhmä ovat agraariset puolueet, jotka poikkeavat selkeimmin kahdesta edellisestä ryhmästä, ja joita toisinaan on käsitelty myös omana puolueperheenään.

⁹ Marks ja Wilson käyttävät sosiaaliliberaaleista nimitystä radikaalit liberaalit (*radical liberals*). Tässä työssä koin Almeidan käyttämän termin suomennoksen sosiaaliliberaalit paremmaksi.

¹⁰ Marks ja Wilson käyttävät markkinaliberaaleista nimitystä konservatiivit liberaalit (*conservative liberals*). Tässä työssä koin Almeidan käyttämän termin suomennoksen markkinaliberaalit paremmaksi.

Marks ja Wilson (2000, 450–451) totesivatkin, että agraaripuolueiden laskeminen liberaalien alle heikentää huomattavasti liberaalin puolueperheen sisäistä koheesiota EU-kysymyksissä. Agraari-liberaalit puolueet ovat selvästi euroskeptisempiä kuin markkina- tai sosiaaliliberaalit. Agraaripuolueita tarkastellaan läheisemmin seuraavassa luvussa.

Suomen poliittisella kentällä ei viime vuosikymmeninä ole enää ollut varsinaista liberaalia puoluetta, vaikka agraarinen keskusta toisinaan voidaankin lukea liberaaleihin puolueisiin. Keskusta esimerkiksi istuu Euroopan parlamentissa Euroopan liberaalidemokraattien liiton ryhmässä (ALDE, aiemmin myös ELDR), vaikka puolueella on vähänlaisesti yhteistä euroliberaalien federalistisen Eurooppa-vision kanssa (Johansson & Raunio 2001, 237). Liberalistista traditiota on lisäksi ollut nähtävissä RKP:n aatetraditiossa 1920-luvulta lähtien. RKP sijoittuu huonosti mihinkään perinteisistä puolueperheistä, sillä useimmat tutkijat luokittelevat sen ensisijaisesti kielipuolueeksi, vaikka puolue myöhemmin onkin pyrkinyt irrottautumaan kielipuolueen roolista. Tosiasiassa RKP:ta äänestää pitkälti Suomen ruotsinkielinen väestö sosiaalisesta taustastaan riippumatta, mutta muun muassa puolueen puheenjohtajisto on pitkälti edustanut liberaalia aatesuuntausta. (Borg 2006, 27). Myös RKP istuu Euroopan parlamentissa Euroopan liberaalidemokraattien liiton ryhmässä, minkä perusteella tarkastelen RKP:ta tässä tutkimuksessa liberaalina puolueena huomioiden kuitenkin myös puolueen ideologian kielipoliittisen ulottuvuuden ja äänestäjäkunnan moninaisuuden.

2.1.5. Agraaripuolueet

Lipsetin ja Rokkanin (1967) määrittämiä yhteiskunnallisia jakolinjoja mukaillen agraaripuolueet syntyivät puolustamaan maaseudun etuja kansallisten vallankumousten seurauksena syntyneelle keskusta–periferia-jakolinjalle ja teollisen vallankumouksen aikana nousseelle ruraali–urbaani-jakolinjalle (Batory & Sitter 2004, 526). Siitä, muodostavatko agraaripuolueet oman puolueeryhmänsä vai ennemminkin ideologisen ryhmän, on esitetty eriäviä näkemyksiä. Monesti agraaripuolueet on liitetty liberaalin puolueperheen alle omana erityisryhmänään (ks. esim. von Beyme 1985; Marks & Wilson 2000; Hix & Lord 1997). Yhteys liberaaleihin syntyi agraaripuolueiden liberaalista tai radikaalista konservatiivihallinnon vastustamisesta 1800-luvulla, jonka seurauksena agraaripuolueet syntyivät Skandinaviaan. Kuitenkin puolueiden yhteisten historiallisten juurten ja pitkän aikavälin kehityksen perusteella on perusteltua pitää agraareja

omana puolueperheenään. (Sitter & Batory 2008, 54.) Suomen eduskuntapuolueista agraaripuolueeseen kuuluvaksi luokitellaan usein keskusta (mm. Sitter & Batory 2008).

Agraarisen ideologian perusta on paikallisen tai maaseudun intressin puolustamisessa ja protektionismissa, jossa vastapuolena on perinteisesti ollut keskitetty hallinto. Monesti puolueilla on selvästi tunnistettava (alueellinen) äänestäjäkunta. Myös taipuvaisuus populismiin on agraareille ominaista. Kansallisissa poliittisissa järjestelmissä agraaripuolueet ovat ryhmittyneet valtavirtapuolueiden hallitsemalle pääasialliselle kilpailun ulottuvuudelle, mutta alkuperänsä ja alueellisen painotuksensa takia ne ovat toisaalta olleet myös erillään muista puolueista. (Batory & Sitter 2004, 524–529.)

Euroopan unioni edustaa agraaripuolueille helposti samanlaista keskitettyä, kaukaista hallintoa kuin mitä aiemmin edusti kansallisvaltion hallinto. Siten agraaripuolueissa on suuri potentiaali euroskeptisismille. Se selittyy Batoryn ja Sitterin mukaan kolmella tekijällä. Agraaripolitiikka leikkaa pääasiallista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta, ja tarjoaa siten potentiaalia kilpailulle alueellisen voiman ja keskushallinnon välillä. Toiseksi se tarjoaa potentiaalin kansallisen identiteetin puolustamiselle usein populistisessa muodossa – nähdäänhän autenttisimman osan kansallista identiteettiä usein syntyvän maaseudulla kosmopoliittisten kaupunkien sijaan. Joissakin tapauksissa tämä saattaa johtaa myös kansallisvaltion jäsenyyden määrittelyyn ennemmin etnisin perustein kuin kansallisuuteen perustuen. Kolmanneksi Euroopan integraatiolla on vaikutusta agraaripuolueiden äänestäjäkunnan taloudellisiin intresseihin, sillä yhteinen maatalouspolitiikka aiheuttaa merkittäviä kuluja. Äänestäjäkunnan mielipiteen painoarvo on suuri, mikä luo agraaripuolueille kannustimia euroskeptisyyteen. (Batory & Sitter 2004, 529–531.)

Kuitenkin agraarisessa puolueperheessä on ollut nähtävissä suurta variaatiota liittyen Euroopan unioniin suhtautumiseen. Osa agraaripuolueista vastustaa ylikansallista Euroopan integraatiota periaatteellisesti, osa vastustaa vain sen aspektoja tai esimerkiksi syvenevää integraatiota, osa taas suhtautuu myönteisesti lähes kaikkiin EU-politiikan aspekteihin. Agraarista intressiä EU:n kuuden alkuperäisen perustajamaan ulkopuolella puolustamaan syntyneet puolueet ovat olleet vähemmän innoissaan Euroopan integraatiosta kuin agraaripuolueet näissä perustajamaissa. (Sitter & Batory 2008, 52.) Agraariset puolueet yleensä ja siten myös keskusta Suomessa on nähty potentiaalisena maaperänä euroskeptisismille.

Agraarinen aatetraditio on ollut Suomessa merkittävä, ja perustamisestaan lähtien se on ollut läsnä Suomen poliittisessa päätöksenteossa. Agraarista traditiota Suomessa edustaa keskusta, joka käytti vuoteen 1964 asti nimeä maalaisliitto. Agraarisen tradition ohessa keskustan ideologia perustuu nationalismiin liittyviin arvoihin. Myös epäilevä suhtautuminen kapitalismiin ja urbaaniin byrokratiaan on ollut ominaista. (Batory & Sitter 2008, 63.) Suomen liittyttyä Euroopan unioniin keskusta on muiden agraaripuolueiden tavoin painottanut EU:n luonnetta hallitustenvälisen yhteistyön toimijana ja vastustanut ideaa federalistisesta Euroopasta (Raunio 2008, 173). Keskustan ohessa agraarista traditiota Suomessa edusti keskustasta lohjennut, perussuomalaisten edeltäjäksi usein katsottu keskustapopulistinen Suomen maaseudun puolue¹¹. Sen sijaan perussuomalaisten ideologiassa agraarisuus ei enää ole ollut samanlaisessa merkittävässä asemassa kuin edeltäjäpuolueensa ideologiassa, joten tässä tutkimuksessa perussuomalaisia tarkastellaan populistisena radikaalioikeistopuolueena luvussa 2.1.8.

2.1.6. Konservatiivipuolueet

Alun perin konservatismi on ollut radikaalin yhteiskunnallisen muutoksen vastustamista ja perinteen kannattamista. Se on edustanut vaihtoehtoa niin vapaamieliselle liberalismille kuin sosialistien ja kommunistien uudistusvaatimuksille. Sittenkin yksityiselle omistusoikeudelle ja vapaalle kilpailulle annettu painoarvo on tuonut konservatiivit lähemmäs talousliberaaleja. Konservatiivipuolueiden keskeisin kilpailun areena on luokkakolinja, jolla puolue vetoaa keski- ja yläluokan äänestäjiin tukemalla taloudellista liberalismia ja vastustamalla sosiaalidemokratiaa ja hyvinvointivaltiota. Hyvinvointivaltion korvaajaksi konservatiivit ovat tarjonneet uusliberaalia näkemystä yksilön omillaan toimeen tulemisesta sekä uuskonservatiivia, kuria ja järjestystä painottavaa valtiota. 1900-luvulta alkaen konservatiivipuolueiden ideologiassa ovat yhdistyneet uusliberalismin kannatus sekä vetoaminen kansallismielisyyteen. Yhteiskuntaluokan merkitystä tärkeimmissä poliittisissa kysymyksissä konservatiivipuolueet eivät pidä merkittävänä. Variaatio konservatiivisten puolueiden suhtautumisessa

¹¹ Suomen maaseudun puolue SMP toimi vuosina 1958–1995, käyttäen ensimmäisinä vuosinaan 1958–1966 nimeä Suomen pientalonpoikien puolue (SPP).

Euroopan integraatioon heijastelee uusliberalismin ja kansallismielisyyden välistä suhdetta puolueen ideologiassa. (Marks & Wilson 2000, 454; Lahtinen 2006, 59–61.)

Uusliberaalien talouslähtökohtiensa mukaisesti konservatiivipuolueet näkevät, että Euroopan integraation tulisi keskittyä markkinaintegraatioon. Siten Euroopan integraatiota tuetaan sillä ehdolla, että se tarkoittaa valtioiden välistä kilpailua integroituneiden markkinoiden puitteissa. Uusliberaalit myöntävät, että jonkinlainen minimaalinen poliittinen rakenne tarvitaan markkinasopimusten noudattamisen takaamiseksi, monopolien rajoittamiseksi ja sopimusten rikkomisen aiheuttamien konfliktien ratkaisemiseksi, mutta näiden ylikansallisten instituutioiden ei tulisi vähentää valtioiden hallitusten välistä kilpailua. Yhteismarkkinoiden tulisi heikentää kansallista sääntelyä ja luoda kannustimia valtioidenväliseen kilpailuun. Myös EMU:a tuetaan pitkälti viimeisenä askeleena kilpailun prosessissa. Sen sijaan uusliberaalit vastustavat laajempaa integraatiota, mikäli kehitys vie kohti Euroopan tason hallintojärjestelmää tai siirtää kompetensseja valtiotasolta eurooppalaiselle tasolle luoden markkinoita rajoittavaa lainsäädäntöä. Myös kansallisen suvereniteetin, kulttuurin, kielen ja yhteisön puolustaminen ulkoista ja ylikansallista painetta, kilpailevia identiteettejä ja maahanmuuttovirtoja vastaan on ominaista useille konservatiiveille. Nationalismilla on ratkaiseva merkitys myös konservatiivien EU-politiikalle: puolueet haluavat pitää pitkälti kiinni siitä, että kansallisvaltio säilyttäisi suvereenin oikeutensa hallita ihmisiä rajojensa sisällä sen sijaan, että tämä oikeus luovutetaan EU-tasolle. (Marks & Wilson 2000, 454–455.)

Nämä kaksi keskeisintä elementtiä sekä täydentävät toisiaan että aiheuttavat ristiriitoja konservatiivisen puolueperheen sisällä. Sekä nationalistit että uusliberaalit päätyvät vastustamaan poliittista integraatiota Euroopan tasolla. Suurimmaksi konservatiiveja jakavaksi kysymykseksi muodostuu valtion suvereniteetti: uusliberaalit ovat valmiimpia sallimaan suvereniteetin heikennyksen, jos se tapahtuu taloudellisen integraation tähden, mutta nationalistit eivät ole valmiita sallimaan minkäänlaista suvereniteettiin kohdistuvaa heikennystä. Siksi myös EMU oli aikoinaan konservatiivien sisäisen kiistan kohteena – se loi viimesilauksen yhteismarkkinoille, mutta vei kansallisvaltion suvereenin oikeuden määritellä rahapolitiikkansa. (Marks & Wilson 2000, 455–457.)

Nationalismi on voimakkaimmillaan kauimpana oikealla olevissa puolueissa, kuten Ranskan Kansallisessa Rintamassa ja Itävallan FPÖ:ssä (Marks & Wilson 2000, 457). Toisaalta Kansallisen

Rintaman ja FPÖ:n kaltaiset voimakkaan nationalistiset puolueet luokitellaan useissa uudemmissa julkaisuissa ideologiansa puolesta jo alun perinkin radikaalioikeistolaisiksi tai populistioikeistolaisiksi (ks. esim. Mudde, 2007, 41–42). Silti nationalismi on vaihtelevissa määrin läsnä myös muissa konservatiivipuolueissa. Skandinavian konservatiivipuolueet ovat määritelleet itsensä lähinnä sosioekonomisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan puitteissa. Variaatiot konservatiivipuolueissa kertovat myös siitä, että puolueiden asemat jakolinjoilla ovat joskus alttiita sekavuudelle erityisesti suhteessa uusiin asiakysymyksiin, mikä puolestaan saattaa johtaa myös puolueiden sisäisiin kiistoihin. (Marks & Wilson 2000, 456–458.)

Suomen eduskuntapuolueista konservatiiviseen puolueperheeseen sijoitetaan kokoomus (ks. esim. Gallagher ym. 2011). Kokoomus on 1900-luvulla pyrkinyt irtisanoutumaan konservatismin taantumuksellisista leimoista, ja puolueen ideologiassa on yhä enemmän korostunut uusliberalismi ja yksilötason kilpailun mahdollistaminen. Konservatiivisia elementtejä edustavat nykyään lähinnä työntekoa ja yrittäjyyttä arvostava, moralisoiva retoriikka. (Lahtinen 2006, 62–63; 71.) Euroopan parlamentissa kokoomus kuuluu konservatiiviseen EPP-ryhmään, joka ei tue Euroopan liittovaltiokehitystä.

2.1.7. Kristillisdemokraattiset puolueet

Lipsetin ja Rokkanin (1967) teoriaa mukaillen kristillisdemokraattiset puolueet sijoittuvat valtio–kirkko-jakolinjan toiseen päähän, toisen päään muodostuessa liberaaleista, sekulaareista puolueista (Ennsner 2012, 152–153). Suurin osa kristillisdemokraattisista puolueista edustaa katolisen kirkon puolta protestanttiseen uskonpuhdistukseen perustuvalla kirkko–valtio-jakolinjalla. Jakolinjan aseman heikennyttyä useat näistä puolueista ovat pehmentäneet katolista ideologiaansa tai muuttuneet kirkkojenvälisiksi. Vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla kristillisdemokraattiset puolueet sijoittuvat keskusta-oikeistoon, pitkälti samoille kohdille kuin konservatiiviset puolueet ei-katolisissa maissa. (Marks & Wilson 2000, 451.)

On väitetty, että kristillisdemokraattisilla puolueilla ei ole omaa, erityistä ideologiaa. Selvää onkin, että puolueperheessä heijastuvat sekä liberalismiin että sosiaalidemokratian periaatteet. Lisäksi tunnusomaisia ovat myös konservatiivit piirteet, minkä takia kristillisdemokraattisia puolueita on toisinaan pidetty myös osana konservatiivista puolueperhettä. Oman ideologian ohuus on kuitenkin helppo ymmärtää

puolueperheen historiallista kehitystä tarkasteltaessa: kristillisdemokratia varsinaisena poliittisena liikkeenä syntyi vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen – paljon myöhemmin kuin Euroopan yhteiskuntia jakanut linja sekulaariuden ja uskonnon välillä. Liberalismiin kristillisdemokraattisia puolueita yhdistää yksityisomistajuudelle annettu vahva painoarvo, jonka nähdään myös tuottavan varallisuutta ja kaventavan luokkien välisiä eroja. Kuitenkin kristillisdemokraattiset puolueet ovat osallistuneet myös vahvasti Euroopan sodanjälkeisten hyvinvointirakenteiden luontiin, mikä todistaa pitkälti sen, etteivät kristillisdemokraattiset puolueet ole konservatiivisen puolueperheen alatyyppejä. Puolueet ovat olleet valmiita keventämään markkinavoimien vapautta sosiaalipolitiikan kautta, mutta heidän näkemyksensä sosiaalipolitiikan hoidosta poikkeaa sosiaalidemokraateista: sosiaalipolitiikka tulisi hoitaa lähinnä tulonsiirroin, ei laajennetun julkisen sektorin tai valtionapujen kautta. (Almeida 2012, 113–115.)

Kristillisdemokraateilla oli suuri merkitys Euroopan integraatiolle sen alkuvaiheessa, jolloin kristillisdemokraattiset puolueet olivat avainasemassa Euroopan yhteisön perustajamaissa. Siten puolueperhe päätyi tukemaan Euroopan integraatiota pragmaattisista lähtökohdista – integraation nähtiin toimivan keinona taloudelliseen vaurauteen ja hyvinvointiin. (Marks & Wilson 2000, 451.) Myös puolueiden kapitalistista dynamiikkaa ja sitä pehmentävää sosioekonomista interventionismia sisältävä ideologia antaa hyvät lähtökohdat Euroopan taloudellisen integraation tukemiselle, sillä myös Euroopan taloudellisessa integraatiossa sekoittuvat markkinaorientoitunut politiikka ja dirigismi¹² (Almeida 2012, 115). Kristillisdemokraattiset puolueet siis uskovat talousintegraation tuomiin hyötyihin, mutta erottuvat markkinaliberaaleista puolueista tukemalla sosiaalisia ohjelmia, jotka maltillistavat kapitalismin vaikutuksia (Marks & Wilson 2000, 451). Myös kristillisdemokraattisten puolueiden alun perin katoliseen etikkaan perustuva näkemys subsidiariteetista ja siitä seuraava epäluuloisuus keskitettyä valtionhallintoa kohtaan jättävät tilaa federalismin kannattamiselle. (Almeida 2012, 116–117).

Kuitenkin kristillisdemokraattisten puolueiden välillä on suuria eroja riippuen muun muassa siitä, mitä kristillistä kirkkokuntaa ne edustavat ja mistä maasta ne tulevat. Esimerkiksi Gallagher ym. (2011, 253–

¹² Dirigismi (engl. *dirigisme*) on taloudellisen kehityksen näkemys, jossa valtion harjoittama markkinoiden ohjailu nähdään positiivisena (Encyclopedia Britannica 2015).

254) näkevät kristillisdemokraattisen puolueperheen koostuvan keskeisesti kolmesta alaryhmästä: katolista alkuperää olevista (mm. Italian, Belgian ja Itävallan kristillisdemokraattiset puolueet), katolisia ja protestanttisia äänestäjiä yhdistävät kristillisdemokraattiset puolueet (Saksan CDU ja CSU, Hollannin CDA) sekä protestanttiset kristillisdemokraattiset puolueet (Tanskan, Norjan ja Ruotsin kristillisdemokraatit). Katolisissa maissa kristillisdemokraattien tuki Euroopan integraatiolle nähdään usein liittyvän katolisen kirkon ylikansalliseen luonteeseen ja nationalismiin torjuntaan, joka syntyi historiallisissa taisteluissa valtionrakentajien kanssa. Protestanttiset kirkot sen sijaan ovat alkuperältään selvästi enemmän kansallisia. (Marks & Wilson 2000, 451.) Toisissa protestanttisissa maissa, kuten Hollannissa, kristillisdemokraattiset puolueet ovat suhtautuneet jyrkän skeptisesti Euroopan integraatioon, sillä ne näkevät integraation uhkaavan valtiosuvereniteettia ja edustavan protestantismia vastustavaa, katolista näkemystä. Sen sijaan pohjoismaissa protestanttiset puolueet ovat olleet sovinnaisempia suhtautumisessaan integraatioon. (Almeida 2012, 118.)

Pohjoismaiset kristillisdemokraattiset puolueet syntyivät myöhemmin kuin mannereurooppalaiset sisarpuolueensa. Valtion laaja integroituminen luterilaiseen kirkkoon uskonnollisesti varsin homogeenisissä pohjoismaissa on saanut aikaan sen, että luterilaisen kirkon suhde moderniin kansallisvaltiooon on ongelmattomampi kuin katolisissa maissa, joissa uskonnon ja sekulaariuden välinen konflikti on vaikuttanut enemmän. Pohjoismaiden kristillisdemokraattiset puolueet kehittivät alun perin konservatiivisia, moraaliin perustuvia poliittisia linjauksia, mutta ovat ajan kanssa liikkuneet asteittain kohti vähemmän tunnustuksellista politiikkaa. Ne ovat olleet myös keskimäärin epäröivämpiä tukemaan Euroopan integraatiota, mikä johtuu osittain puolueiden kansallisesta rakenteesta ja osittain paremmasta kyvystä tehdä yhteistyötä kansallisvaltion kanssa. (Almeida 2012, 118; Sitter 2003, 11–13.) Suomen puolueista KD lasketaan usein kuuluvaksi kristillisdemokraattiseen perheeseen (Ks. mm. Gallagher ym. 2011, 253–256), vaikka puolueen alkuperä on kristillisdemokratian sijaan kristillisyydessä. Suomen kristillinen liitto (SKL) perustettiin 1958 vastapainoksi vallitsevalle politiikalle aikakautena, jolloin maallisuus alkoi korostua yhteiskunnassa muun muassa luterilaisesta kirkosta eroamisen ja ateistinen vakaumuksen yleistyessä. SKL:n viesti ei lyönyt heti läpi, mutta 1960-luvun yhteiskuntaa sekularisoivien lakimuutosten (mm. keskioluen myynnin vapautus, abortin hyväksyminen sosiaalisista syistä ja homosuhteiden laillistaminen) myötä puolueen edustajat saivat ensimmäisen edustajansa eduskuntaan vuonna 1970. Varsinkin ensimmäisinä vuosikymmeninä puolueen kannattajat olivat selvästi

uskonnollisempia kuin muiden puolueiden ja kuuluivat useammin herätysliikkeisiin. Ajan kanssa myös Suomen KD on pyrkinyt laajentamaan kannatuspohjaansa myös vähemmän vakauksellisiin, mutta kuitenkin kristillisyyden peruseriaatteisiin sitoutuviin kansalaisiin. Sen myötä SKL vaihtoi nimensä, ja puolueesta tuli Suomen kristillisdemokraatit (KD) vuonna 1999. (Arter 2008, 125–127.) Tämä myös lähensi KD:tä ja Euroopan kristillisdemokraattisia puolueita, vaikka puolueen taipumus kansallisen suvereniteetin puolustamiseen vaikutti puolueen EU-asenteeseen varsinkin Suomen EU-jäsenyyden alkuaikoina. Vielä EU-jäsenyyden aikanakin KD on vastustanut EU:n toimivaltuuksien lisäämistä ja painottanut itsenäisten valtioiden laaja-alaista yhteistyötä Euroopassa. (Raunio 2008, 173.)

2.1.8. Uudet radikaalioikeisto- ja populistipuolueet

Niin kutsutun uuden poliittisen jakolinjan¹³ synty länsimaissa sai aikaan muutoksen politiikan tarjontapuolella, ja jakolinjan toiseen päähän syntyivät vihreät puolueet ja toiseen päähän puolestaan uudet radikaalioikeistopuolueet (Ennser 2012, 153; ks. myös Inglehart, 1977; McGann ja Kitschelt 1995; Ignazi 1992, 2003). Uudet radikaalioikeistopuolueet syntyivät vastustamaan toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa vallinnutta valtapuolueiden konsensusta ja toimintatapoja. Poliitiikkansa ne rakentavat kansallisesta kontekstista riippuen esimerkiksi verotuksen, maahanmuuton, nationalismien tai alueellisuuden kysymysten ympärille. (Taggart 2000, 73–76.) Puolueiden syvin alkuperäinen olemus vakiintuneiden puolueiden ja valtavirran politiikan vastustajina liittyy oikeutetusti populismin radikaalioikeistolaisen politiikan yhdeksi keskeisimmistä ominaisuuksista ja toimintatavoista.

Radikaalioikeistoa on haastavaa määritellä, ja jopa tästä puolueyhmästä käytetty käsitteiden kirjo on erittäin laaja.¹⁴ Radikaalioikeistolaisista puolueista kirjoittamassaan kirjassa Mudde kuitenkin toteaa, ettei terminologinen kaaos johdu erimielisyyksistä tutkijoiden välillä, vaan ennemminkin selvien käsitteiden puutteesta (Mudde 2007, 11–12). Taggartin (2000) mukaan on kuitenkin selvää, etteivät

¹³ Niin kutsutun uuden poliittisen jakolinjan vasemmassa päässä nähdään sijaitsevan postmateriaaliset tai libertaarit arvot, ja toisessa päässä oikealla puolestaan materiaaliset tai autoritaariset arvot. Uutta poliittista jakolinjaa käsitellään tarkemmin tämän työn luvussa 2.2.1.

¹⁴ Mm. äärioikeisto (*extreme right*, mm. Ignazi, 1994), radikaali oikeisto (*radical right*, mm. McGann & Kitschelt 1995), radikaalioikeistosiiven populismi (*radical right-wing populism*, mm. Betz 1994), uusi populismi (*new populism*, mm. Taggart 1995) jne. (Mudde 2007, 11–12).

radikaalioikeistopuolueet ole homogeeninen ryhmä, vaan joukko poliittisia liikkeitä, joiden agendoissa on yhteneväisyyksiä. Puolueiden ideologiset taustat vaihtelevat aina kansallismielisestä konservatismista agraarisuuteen ja fasismista alueellisuuteen. Myös puolueiden historialliset juuret ovat moninaiset. Osa niistä, kuten esimerkiksi Itävallan FPÖ, on jo vanhempia ja vakiintuneita, osa taas selvästi nuorempia ja osa puolueista on jo osoittautunut lyhytikäisiksi. Osa radikaalioikeistopuolueista syntyi aivan omista lähtökohdistaan, osa taas on muuttanut suhtautumistaan äärioikeistolaisemmaksi ajan myötä, osa puolestaan on syntynyt lohkeamina muista radikaalioikeisto- tai konservatiivipuolueista. (Ennsner 2012, 153–154.)

Radikaali- tai äärioikeistopuolueiden nimittämistä *oikeistolaisiksi* on kritisoitu epäselväksi, sillä radikaalioikeistopuolueiden oikeistolaisuudella ei viitata puolueiden sijoittumiseen oikealle sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla. Päinvastoin, jopa suurin osa populistisista radikaalioikeistopuolueista sijaitsee vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla keskustassa tai jopa vasemmalla. Ylipäänsä sosioekonominen agenda ei ole yleensä radikaalioikeistopuolueille keskeinen. Sen sijaan puolueita määrittävät enemmän sosio-kulttuurisella eli arvopohjaisella jakolinjalla oikealla sijaitsevat arvot, ja näistä varsinkin nativismi tai etninen nationalismi, eli kansakunnan vahvistaminen tekemällä siitä etnisesti homogeeninen. (Arter 2010, 494–497.) Taloudellisesti sosioekonomisella jakolinjalla oikealla sijaitseville konservatiivipuolueille puolestaan oikeistolainen uusliberalistinen talouspoliittinen näkemys on keskeinen, kun taas nativismi¹⁵ ei ole koskaan ollut varsinkaan uuskonservatiivien ideologiassa keskeisessä asemassa, vaikka konservatiivit perinteisesti ovatkin olleet valtion intressien puolustajia. Arvokonservatiivisen ideologian elementit, kuten perinteiset uskonnolliset ja eettiset arvot, eivät myöskään ole olleet selvästi radikaalioikeistoa määrittäviä piirteitä, vaikka ne ovatkin ideologian keskiössä osalla radikaalioikeistopuolueista. (Mudde 2007, 28.)

Ignazi (1992, 2003) on ehdottanut radikaalioikeiston määrittelyssä avuksi kolmiportaista luokittelua, jossa nämä kolme porrasta muodostuvat puolueen tai ryhmittymän sijainnista kaukana oikealla

¹⁵ Nativismi on Mudden (2007) mukaan radikaalioikeistolaisille puolueille ominainen, nationalismista erillinen ajattelutapa, jonka mukaan valtioiden asukkaiden pitäisi koostua valtion synnynnäisestä, natiivista väestöstä eli ”kansasta”, ja lisäksi valtiota tulisi suojella ei-natiiveilta vaikutteilta, olivatpa ne sitten ihmisiä tai ideoita. Toisin sanoen nativismissa yhdistyvät nationalismi ja muukalaispelko. (Mudde 2007, 22–23.)

arvokysymyksissä, järjestelmänvastaisista asenteista sekä käytetyistä viittauksista fasistiseen ideologiaan. Kaksi ensimmäistä on melko yleisesti mielletty radikaalioikeiston ominaisuuksiksi, mutta fasististen viittauksien puolestaan nähdään erottelevan toisistaan uudet ja vanhat radikaalioikeistopuolueet. Betz (1998, 3) puolestaan näkee, että äärioikeistopuolueita yhdistää ohjelmallinen radikalismi ja populismin käyttö yrityksessään aikaansaada muutosta. Ignazin ja Betzin näkemyksiä yhdistellen Taggart (1995) näkee radikaalioikeistolaisia puolueita yhdistävinä tekijöinä sijainnin oikealla arvokysymyksissä, järjestelmänvastaisuuden ja populismin. (Ennser 2012, 155–156.) Määritellesään radikaalioikeiston Mudde (2007) ottaa mukaan myös nativismin, autoritarismin eli vahvasti johdetun yhteiskunnan ihailun sekä populismin ”aitojen ihmisten” ja ”korruptoituneen eliitin” vastakkainasetteluna (Mudde 2007, 22–23). Useat tutkijat jakavat siis näkemyksen populismista keskeisenä osana uuden radikaalioikeiston politiikkaa, vaikka populismi terminä on uutta radikaalioikeistoliikettä vanhempi.¹⁶ Poliitiikan tutkijoiden keskuudessa ei ole selvää yksimielisyyttä myöskään siitä, miten populismi tulisi määritellä tai voidaanko populismia pitää poliittisena ideologiana, vai tulisiko sitä pitää ennemminkin poliittisena ajattelutapana tai toimintatyylinä (ks. esim. Heywood 2007, 291) vai tietynlaisena tyylinä politisoida asioita (ks. esim. Laclau 2005). Taggart (2000, 22) puolestaan on sitä mieltä, että kaikki yritykset määritellä populismia ovat sidonnaisia kontekstiinsa, ja ovat siten liian kapeita auttamaan ilmiön universaalissa käsitteellistämisessä.

Radikaalioikeistolaiset puolueet ovat hedelmällistä maaperää euroskeptisismille ideologisten piirteidensä ansiosta, ja useat puolueista ovatkin melko avoimesti euroskeptisiä. Tutkimuksessaan Ennser (2012) vahvisti radikaalioikeiston olevan melko yhtenäinen kriittisissä näkemyksissään liittyen erityisesti maahanmuuttoon ja EU:n auktoriteettiin. Sen sijaan radikaalioikeistopuolueet olivat paljon hajaantuneempia näkemyksissään talous- ja desentralisaatiopolitiikasta. (Ennser 2012, 161–162.) Taipumusta euroskeptisismille selittävät muun muassa populismi yleisenä osana puolueiden toimintaa, yleinen globalisaation ja siitä aiheutuvan kulttuurinmuutoksen ja maahanmuuton vastustaminen sekä EU:n näkeminen elitistisenä byrokratiana. Lisäksi esimerkiksi Krouwel ja Abts liittävät eurokriittisyyden

¹⁶ Populismia on esiintynyt mm. jo 1930–1960-luvuilla Latinalaisessa Amerikassa sekä Euroopassa. Nykyisestä populismista voidaan puhua uutena populismina erotteluna aiemmalle populismille. (Taggart 2000, 73–76.)

ilmiön suoraan populististen puolueiden suosion kasvuun Euroopassa. Heidän mukaansa populistiset puolueet eivät ainoastaan takerru olemassa olevaan tyytymättömyyteen EU:ta kohtaan, vaan myös nostavat ja kasvattavat tyytymättömyyden alaa (Krouwel & Abts 2007, 267–268). Populismien suosion kasvu liitetään perustellusti niin länsimaisten yhteiskuntien taloudessa ja kansainvälistymisessä tapahtuneisiin muutoksiin, joiden seurauksena monikulttuurisuuden suosio on kasvanut samalla, kun epävarmuus perinteisillä teollisuudenaloilla on lisääntynyt, tuloerot ovat kasvaneet ja vallankäytön painopiste on siirtynyt kansalliselta tasolta kansainväliselle tasolle ja kansallisilta poliittisilta toimijoilta ylikansallisille toimijoille. Poliitiikan voidaan myös nähdä monimutkaistuneen ja kansalaisten luottamuksen poliittisiin instituutioihin vähentyneen. (Paloheimo 2012, 327–328.) Populistisille puolueille populismi on myös osa niiden tavoitetta erottua perinteisistä valtapuolueista ja houkutella riveihinsä Euroopan integraatioon kriittisesti suhtautuvia äänestäjiä sekä yleisesti kulttuurisesti, taloudellisesti ja poliittisesti tyytymättömiä äänestäjiä (Raunio 2011, 203; Krouwel & Abts 2007, 253–254). Populistiset puolueet mieltävät unionin kansallisen valtapoliittikan jatkeeksi – EU:ssa jäsenvaltiot ja Euroopan eliitti sopivat asioista keskenään kansalaisten mielipiteistä välittämättä. Populistiset puolueet pyrkivät tuomaan päätöksenteon lähemmäs kansaa muun muassa puhumalla laajemmasta kansanäänestysten käytöstä EU-ratkaisuissa. Euroopan integraatio ja globalisaatio ovat populistille uhkia, sillä ne rapauttavat populistien arvostamaa kansallista päätösvaltaa ja identiteettiä. Myös Euroopan rajojen avautuminen on huolena, sillä se helpottaa ihmisten liikkuvuutta unionin sisällä ja avaa portit monikulttuurisuudelle ja kansallisen kulttuurin kuihtumiselle. Siksi myös unionin laajentumiseen ja varsinkin islamilaisen Turkin EU-jäsenyyteen on suhtauduttu kriittisesti. (Raunio 2011, 203–204.)

Suomen eduskuntapuolueista perussuomalaiset sijoitetaan useimmiten populistiseen radikaalioikeistoon, vaikka pelkästään oikeistopuolueena myöskään PS:stä ei voida puhua. Paloheimon (2008, 39) luokittelussa perussuomalaiset sijoittuu sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla pitkälti poliittiseen keskusta, josta puolue liikkuu välillä hieman enemmän vasemmalle ja välillä enemmän oikealle. Perussuomalaisten ideologiassa on nähtävissä sosioekonomisesti vasemmistolaisia elementtejä kuten universaalille hyvinvointivaltiolle annettu vahva tuki ja progressiivisen verotuksen kannatus (ks. esim. Arter 2010, 495), mutta myös arvo- tai kulttuuripohjaisesti oikeistolaisia elementtejä, kuten voimakas perinteisten perhearvojen korostaminen ja nativismin tai monokulttuurisuuden suosiminen maahanmuuttajien mukanaan tuoman monikulttuurisuuden sijaan (ks. esim. Arter 2010, 496–498). Vaikka

perussuomalaisia on esimerkiksi mediassa luonnehdittu myös uudeksi työväenpuolueeksi, on perussuomalaisista oikeutettua puhua radikaalioikeistopuolueena, sillä radikaalioikeistopuolueet määritellään yleensä ensisijaisesti juuri sen perusteella, missä ne sijaitsevat arvoulottuvuudella.

Perussuomalaisten edeltäjä SMP olisi voitu luokitella agraaripuolueeksi (Paastela & Paloheimo 2006, 4), mutta perussuomalaiset saavat kannatusta laajalti koko Suomesta, eikä agraarisuus ole puolueen ideologiassa merkittävästi läsnä. Toisaalta taas Taggart (1995) luki jo SMP:n mukaan uusiin populistisiin puolueisiin. SMP:n ideologinen populismi oli kuitenkin selvästi enemmän eliitinvastaista keskusta-vasemmistolaista populismia (Arter 2010). Vaikka PS pyrittiin luomaan uudeksi puolueeksi, on se selvästi SMP:n seuraajapuolue. Erotuksena edeltäjään PS:n populismi on enemmän kristillissosiaalista kuin sosialistista – onhan puoluetta vuodesta 1997 johtanut puheenjohtaja Timo Soini katolinen, ja ohjelmissa on laajalti viittauksia kristillisiin arvoihin. Puolue puolustaa perinteisiä arvoja ja auktoriteetteja liian sallivaa ja liberaalia yhteiskuntaa vastaan. Suhtautumisessaan maahanmuuttoon PS on maltillisempi kuin useat muut Euroopan radikaalioikeistopuolueet. Ksenofobisilta tai islamofobisilta viittauksilta on pääasiassa vältytty puolueen virallisen maahanmuuttopolitiikan painottuessa enemmän monokulttuurisuuden suosimiseen ja hyvinvointisovinismiin, vaikka puolueen ehdokkaiden ja kannattajien joukosta löytyy myös selvemmin rasistisia elementtejä. Toisaalta PS kuitenkin kannattaa rajumpien mannereurooppalaisten sisarpuolueidensa kantoja, ja puolueen voi selvästi sijoittaa radikaalioikeistolaiseen perheeseen puolueen suosiman nativismin ja *suomalaisuuden* määritelmän takia: suomalaisuus nähdään kulttuurisena pääomana, jota ei pitäisi kapitalisoida tai kadottaa. (Arter 2010.) Myöskin populismi liittyy puolueen selvästi tähän perheeseen – PS on selvästi Suomen puoluekentän populistisin puolue (Wiberg 2011, 20–21) ja ainakin puheenjohtaja Soinin populismin on oltava tietoista, sillä hän on myöntänyt ihailevansa suomalaisen populismin oppi-isää Veikko Vennamoja sekä tehnyt pro gradu -työnsä populismista ja SMP:stä populistisena liikkeenä.¹⁷

¹⁷ Suhdettaan populismiin ja Vennamoon Soini on avannut itse kirjoittamassaan omaelämäkerrassaan ”Maisterijätkä” (2008). Soinin gradu ”Populismi – politiikkaa ja poltinmerkki: SMP:n roolinmuutos” puolestaan on hyväksytty Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa ja on saatavissa Helsingin yliopiston arkistosta <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37345>>. Viitattu 25.11.15.

2.2. Euroskeptisismi osana puoluejärjestelmää

Vaikka euroskeptiset puolueet ovat kirjava joukko, on niitä mahdollista sijoittaa tietyille yhteiskunnallisille jakolinjoille. Aiemman tutkimuksen mukaan puolueen sijainti perinteisellä sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla kertoo meille todennäköisesti, mitä mieltä puolue on myös EU:n talouspolitiikasta. Kenties parhaiten euroskeptisten puolueiden ja EU:n välistä ristiriitaa kuvaa uusi poliittinen jakolinja.

Poliittisten puolueiden euroskeptisismillä on merkittävä rooli niin kotimaan politiikassa kuin EU-tason politiikassa. Puolueilla on portinvartijan rooli edustuksellisessa demokratiassa ja merkittävä rooli EU-instituutioiden jäsenten – erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston jäsenten – valinnassa. Puolueiden kansallisen tason kytkökset vaikuttavat myös komissaarien valintaan. Puolueet myös pitkälti muotoilevat kotimaisen politiikan sisällön. Koska kotimaan politiikka ei enää ole selkeästi erotettavissa EU-politiikasta, kietoutuvat puolueet selvästi myös EU-tason politiikan toteutumiseen. Lisäksi Euroopan parlamentin puolue ryhmät muodostavat puoluepolitiikan tärkeimmän keskittymän Euroopan tasolla. (ks. mm. Almeida 2012, 1–2; Taggart & Szczurbiak 2002, 6.)

Puolueet voivat vastustaa EU:ta eri syistä. Puolueen euroskeptisyys voi selittyä lähtökohtaisesti joko ideologialla tai strategialla (Szczurbiak & Taggart 2008; Leconte 2010, 106–127). Ideologinen vastustaminen perustuu siihen, että puolueet näkevät EU:n integraation ja kehityksen olevan ideologisessa ristiriidassa puolueen ja sen kannattajien keskeisten tavoitteiden ja arvojen kanssa, kuten aiemmissa luvuissa osittain kävi ilmi. Toisaalta taas EU-vastaisuus voi olla puolueelle strateginen valinta, joka liittyy tiettyyn poliittiseen aikakauteen, politiikan kontekstiin ja siinä tapahtuvaan kilpailuun, jossa puolueet joutuvat punnitsemaan muun muassa oman ideologiansa, kannattajakuntansa mielipiteen ja vallantavoittelun suhdetta. Viime vuosina euroskeptiset puolueet ovat myös nousseet useiden EU:n jäsenmaiden hallituksiin, millä todetusti voi myös olla vaikutusta puolueen euroskeptisyyden asteeseen. Puolueiden välisen kilpailun sekä euroskeptisten puolueiden hallitustyöskentelyn vaikutusta euroskeptisismiin asteeseen esitellään tarkemmin luvussa 2.2.2.

2.2.1. Euroskeptiset puolueet yhteiskunnallisilla jakolinjoilla

Yhteiskunnalliset jakolinjat erottavat poliittisia puolueita toisistaan. Heikki Paloheimo on kuvaillut yhteiskunnallisia jakolinjoja seuraavasti:

”Kun puolueilla on toisistaan poikkeavia arvoja, uskomuksia ja identiteettejä, niistä muotoutuu kunkin maan puoluejärjestelmälle ominaisia ristiriitautuvuuksia eli niitä keskeisiä vedenjakajia, jotka erottavat puolueita toisistaan.” (Paloheimo 2008, 37.)

Teoriaa yhteiskunnallisista jakolinjoista ovat luoneet useat tutkijat, ensimmäisten joukossa muun muassa Lipset ja Rokkan (1967), jotka tunnistivat useimmissa eurooppalaisissa yhteiskunnissa useita eri jakolinjoja. Puolueen sijoittuminen useilla jakolinjoilla voi kertoa jotakin myös puolueen todennäköisestä suhtautumisesta Euroopan integraatioon. Toisinaan suhtautuminen EU:hun on asetettu omalle jakolinjalleen, mutta melko yleisesti jaettu käsitys on, että EU:hun liittyvää kilpailua ilmenee useammilla jakolinjoilla. Näistä kaksi nousee muita tärkeämmiksi: taloudellinen vasemmisto–oikeisto-jakolinja sekä niin kutsuttu uusi poliittinen arvopohjainen jakolinja (ks. esim. Marks ym. 2006, 156–157). Näiden kahden jakolinjan tärkeys EU-asenteiden kuvaajina selittyy sillä, että euroskeptisyyden nähdään useimmiten perustuvan juuri hyöty- tai utiliteettipohjaisiin näkemyksiin talouskysymyksissä ja identiteettipohjaisiin mielipiteisiin arvokysymyksissä. Usein talouspohjaisten kysymysten nähdään olleen ensimmäisiä euroasenteiden määrittäjiä, kun taas identiteettipohjaiset kysymykset ovat nousseet talouspohjaisten rinnalle 1990- tai 2000-luvulla (ks. esim. van Klinger ym. 2013; Hooghe 2007). Arvopohjaisten kysymysten nousu myös EU-asenteiden määrittäjäksi tukee osaltaan teoriaa uuden arvopohjaisen poliittisen jakolinjan synnystä ja merkityksen kasvusta.

Vasemmisto–oikeisto-jakolinja

Vasemmisto–oikeisto-jakolinjasta puhuttaessa on syytä aloittaa määrittelemällä myös mitä sillä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Useimmiten vasemmisto–oikeisto-jakolinjan nähdään viittaavan ensisijaisesti jakoon suhteessa taloudellisiin kysymyksiin, kuten verotukseen ja työllisyyteen – tällöin puhutaan taloudellisesta tai sosioekonomisesta jakolinjasta. Tällä jakolinjalla vasemmalle jäävät sosialistit ja kommunistit ja oikeimmalle konservatiivit. Toisinaan on kuitenkin myös puhuttu yhteiskunnallispoliittisesta vasemmisto–oikeisto-jakolinjasta, joka jakaa puolueita arvokysymyksissä. Tällä linjalla vasemmalle jäävät liberaalit ja sosialistit ja oikealle konservatiivit, kristillisdemokraatit ja

radikaalioikeistopuolueet. Tässä työssä vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla tarkoitetaan nimenomaan taloudellista jakolinjaa, ja arvopohjaista jakolinjaa käsitellään uutena poliittisena jakolinjana seuraavassa luvussa 2.2.1.2.

Euroopan unionin puitteissa toimivien kansallisten puolueiden sijoittumista vasemmisto–oikeisto-jakolinjalle ja suhtautumista Euroopan integraatioon ovat tutkineet vuosien varrella useat tutkijat. Euroopan integraation myötä nähdään syntyneen uuden poliittisen jakolinjan, joka myös jokseenkin jakaa puolueita positiivisesti ja negatiivisesti Euroopan unioniin tai Euroopan integraatioon suhtautuviin. Tästä niin kutsutusta EU-jakolinjasta puhutaan usein myös integraatio–suvereniteetti-jakolinjana tai pro-EU–anti-EU-jakolinjana. EU-jakolinjan ja vasemmisto–oikeisto-jakolinjan suhteesta on tutkijoiden joukossa eriäviä näkemyksiä, joista kuitenkin Marks ja Steenbergin (2002) mukaan neljä eri vaihtoehtoa ovat loogisesti mahdollisia. Usein kansainvälisen politiikan tutkimuksessa realismin, hallitustenvälisyyden (*intergovernmentalism*) ja uusfunktionalismin teorioiden puitteissa käytetty malli näkee EU-kilpailun keskittyvän ainoastaan integraatio–suvereniteetti-jakolinjalle, ja olevan itsenäinen, kansallisvaltion tason politiikan kilpailusta riippumaton konflikti, jota kansallisvaltion tason kilpailun vasemmisto–oikeisto-jakolinja ei mitenkään selitä.

Niin sanottu Hixin ja Lordin malli (1999; 1997) puolestaan käsittelee poliittisten puolueiden asemoitumista ja näkee näiden kahden jakolinjan olevan erillisiä mutta kohtisuoria, eli ne leikkaavat toisensa. Taustalla on se, että pääpuolueet pyrkivät käsittelemään myös uusia poliittisia asiakokonaisuuksia vallitsevan poliittisen kilpailun, eli siis vasemmisto–oikeisto-jaon vastakkainasettelun puitteissa, ja pyrkivät samalla välttelemään selvää asemoitumista ja kilpailun siirtymistä uusille ulottuvuuksille. Kolmas vaihtoehto on, että kilpailun ulottuvuudet ovat sulautuneet yhteen yhdelle jakolinjalle, kotimaisen kilpailun vasemmisto–oikeisto-jakolinjalle. Tällä jakolinjalla vasemmisto tukee EU-tasolla laajempaa sääntelyä Eurooppaan, ja oikeisto puolestaan haluaa vähentää sääntelyä. Tätä näkemystä ovat hyödyntäneet Tsebelis ja Garrett (2000), joiden tutkimuksen fokus oli lainsäätäjissä. Päinvastoin kuin kansainvälisen politiikan näkemyksessä, tämä niin sanottu regulaatiomalli uskoo Euroopan tason konfliktien olevan vasemmisto–oikeisto-jakolinjan ilmentymiä. Neljäntenä vaihtoehtona kilpailun ulottuvuuksien on nähty olevan suhteessa toisiinsa kaksiulotteisessa avaruudessa, mutta ne eivät ole sulautuneet yhteen. Viimeisintä teoriaa ovat soveltaneet muun muassa Hooghe ja Marks (2001). He näkevät vasemmisto–oikeisto-jakolinjan ulottuvan sosiaalidemokratiasta markkinaliberalismiin, ja sitä

leikkaavan EU-jakolinjan puolestaan ulottuvan nationalismista ylikansallisuuteen. Linjat eivät ole sulautuneet yhteen eivätkä ne ole kohtisuoria. Sen sijaan heidän mukaansa Euroopan integraation tietyt aspektit todennäköisesti yhdistyvät vasemmisto–oikeisto-jakolinjalle, minkä takia EU-jakolinjaa ja vasemmisto–oikeisto-jakolinjaa ei voi erottaa toisistaan. Kaikki integraation aspektit kuitenkin eivät sulaudu vasemmisto–oikeisto-jakolinjaan, minkä takia myös erillinen integraatiojakolinja syntyy. Kilpailu EU:sta keskittyy heidän mukaansa kahteen leiriin, jotka ovat erimielisiä kapitalismin asemasta ja suunnasta EU:ssa. (Marks & Steenbergen 2002, 882–888.)

Kaikkia neljää vaihtoehtoa pohdittaessa on kuitenkin olennaista, että eri malleissa tutkijoiden fokus on osittain eri toimijoissa. Hix ja Lord (1997) keskittyivät nimenomaan puolueisiin, kun taas Hooghen ja Marksin (2001) näkemys arvioi EU:ta kokonaisuutena. Marksin ja Steenbergenin mukaan eri toimijoiden EU-asemoiden strukturoitumisessa oli kuitenkin havaittavissa selviä yhteneväisyyksiä, ja vasemmisto–oikeisto-jakolinja näytti usein olevan eri toimijoiden – niin kansalaisten, puolueiden kuin yhteiskunnallisten liikkeidenkin – näkemysten taustalla. Myös se, että poliittiset toimijat assimiloivat esimerkiksi Euroopan integraatiosta nousseet uudet asiakokonaisuudet olemassa olevien rakenteidensa, erityisesti vasemmisto–oikeisto-jakolinjan, puitteissa, saa vahvaa tukea useilta tutkijoilta. Silti kaikkia asiakokonaisuuksia ei välttämättä voida ainakaan yhtä sujuvasti assimiloida vasemmisto–oikeisto-jakolinjalle. Myös uusi poliittinen jakolinja syntyy ja selittää vahvasti puolueiden asemaa suhteessa Euroopan integraatioon (ks. Hooghe ym. 2002). Tämä linja korreloi vahvasti vasemmisto–oikeisto-jaon kanssa. Tämä johtaa tukemaan vahvasti Hooghe-Marks-mallia EU:n poliittisesta tilasta, vaikka se onkin yhtenäinen yksiulotteisuuden mallin kanssa. (Marks & Steenbergen 2002, 888–890.)

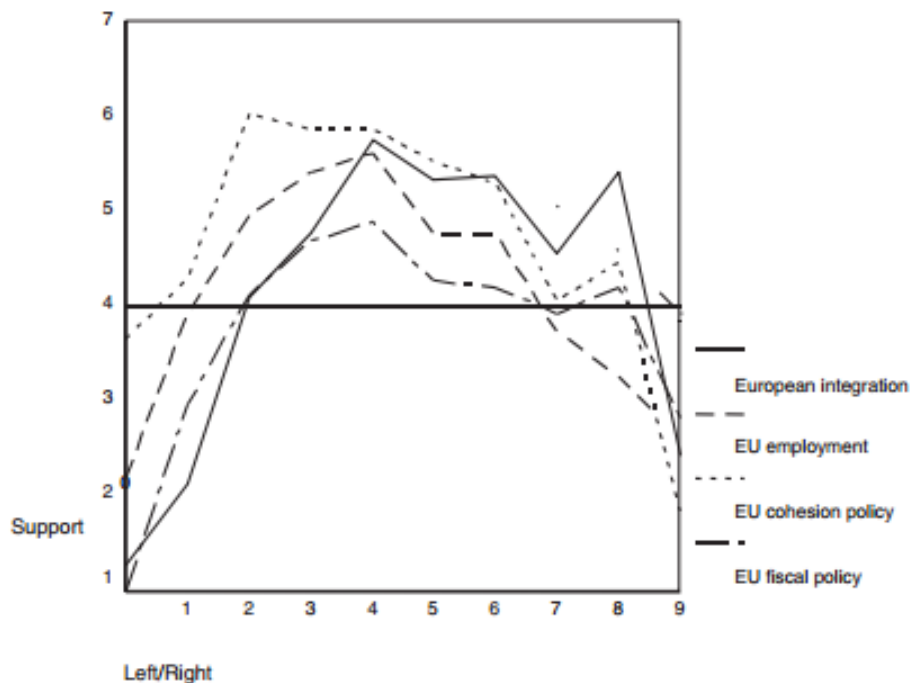
Parhaiten eurooppalaisten puolueiden suhdetta Euroopan integraatioon kuvaa kaksiulotteinen poliittinen avaruus, jossa horisontaalinen linja kuvaa puolueiden asemaa vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla ja pystysuora puolueiden sijaintia integraatio–suvereniteetti-jakolinjalla integraatiota kannattavien sijoituessa sen yläpäähän ja integraatiota vastustavien sijoituessa linjan alapäähän. Tällaiseen avaruuteen puolueita ja puolueperheitä pyrkivät sijoittamaan mahdollisesti ensimmäisenä Hix ja Lord (1997). Vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla puolueperheet luonnollisesti sijoittuivat omille, perinteisille paikoilleen ja olivat tällä jakolinjalla myös sisäisesti melko yhtenäisiä. Integraatio–suvereniteetti-jakolinjalla suurin osa Euroopan puolueperheistä sijoittui sen integraatiota kannattavalle puolelle, mutta puolueiden sisäinen hajaannus oli suurempaa – useista puolueperheistä löytyi niin kannattavia kuin vastustaviakin mielipiteitä.

Vain kaksi ryhmää oli integraatio–suvereniteetti-jakolinjalla vasemmisto–oikeisto-jakolinjaa yhtenäisempiä: alueelliset puolueet, jotka hyvin yhteneväisesti tukivat integraatiota ja niin radikaalivasemmistoon kuin radikaalioikeistoonkin sijoittuvat eurooppavastaiset puolueet¹⁸. Sekä alueelliset että eurooppavastaiset puolueet olivat puolestaan vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla hyvin hajanaisia. (Hix & Lord 1997, 49–53.) Kuvaajassa Hix ja Lord ovat kuvanneet niin puolueperheiden keskivertosijainnin kuin hajaannuksen pinta-alan. Kuvaajasta käy ilmi, että niin radikaalivasemmiston kuin radikaalioikeiston keskivertonäkemys jää suvereniteettia tukevalle puolelle, kun taas kaikkien muiden puolueperheiden keskivertosijainti jää integraatiota tukevalle puolelle. Kaikkein korkeinta tuki integraatiolle on alueellisten puolueiden ohessa liberaalien ja kristillisdemokraattisten puolueiden joukossa.

Hixin ja Lordin kuvaajasta on erotettavissa kurvi, joka muistuttaa väärin päin käännettyä U-kirjainta tai hevosenkenkää. 2000-luvulla useat tutkijat ovat saaneet samankaltaisia tuloksia. Sijoittaessaan puolueita samaan kaksiulotteiseen poliittiseen avaruuteen, myös Hooghe ym. saivat tulokseksi samanlaisen kuvaajan (ks. kuvaaja 1). Tuki Euroopan integraatiolle oli jälleen kaikkein matalinta vasemmisto–oikeisto-jakolinjan kummassakin ääripäässä, kun taas lähemmäksi poliittista keskustaa sijoittuvien puolueiden joukossa tuki on keskimäärin melko suurta. Toisin sanoen tuki Euroopan integraatiolle vähenee sen mukaan, mitä kauemmaksi keskustasta liikutaan vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla. Tätä selittää se, että järjestelmässä menestyvillä valtavirran puolueilla ei ole ollut kiinnostusta alkaa ravistelemaan järjestelmää, ja lisäksi myös halu koalitiokykyisyyteen hallituksen muodostamisessa vaikuttaa myönteisesti EU-asenteisiin. Äärilaidoilla sijaitsevat puolueet menestyvät yleensä heikommin vaaleissa eivätkä siten ole mukana hallitusneuvotteluissa. Siten niiden ei tarvitse yleensä myöskään pyrkiä

¹⁸ Eurooppavastaisilla puolueilla (Anti-Europeans) Hix ja Lord tarkoittavat niin sanottuja yhden asian puolueita, jotka ovat käytännössä syntyneet yksittäisten poliitikkojen johdolla vastustamaan EU:ta ja integraatiota, usein lohkeamina muista radikaalioikeistolaisista puolueista. Myöhemmässä kirjallisuudessa eurooppavastaisia puolueita ei juuri ole käsitelty omana puolueperheenään, sillä suuri osa niistä on hajonnut, niiden saama kannatus on ollut marginaalista, tai ne ovat jatkaneet toimintaansa jossakin muussa muodossa. Esimerkiksi Tanskassa EU:n vastainen kansanliike (*Folkebevægelsen mod EU*, FB), jonka Hix ja Lord laskivat eurooppavastaiseen puolueperheeseen, on saanut joka eurovaaleissa valittua vähintään yhden edustajan, mutta FB määrittelee itsensä puolueen sijaan puoluerajat ylittäväksi liitoksi EU:ta vastaan, eikä ryhmä ole esimerkiksi osallistunut Tanskan parlamenttivaaleihin (FB 2015).

koalitiokelpoisuuteen, vaan niillä on tilaa ottaa radikaalimpia kantoja esimerkiksi suhteessa Euroopan unioniin. (Hooghe ym. 2002, 968–970.)

Kuvio 2. Väärin päin käännetty U-kurvi, jossa horisontaalinen linja kuvaa vasemmisto—oikeisto-jakolinjaa ja vertikaalinen linja Euroopan integraatiolle annetun tuen määrää (Hooghe ym. 2002, 970).

Sijainti vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla vaikuttaa voimakkaimmin puolueiden näkemyksiin niillä politiikan osa-alueilla, jotka liittyvät kapitalismin säännöstelyyn ja tulonjakoon – esimerkiksi sosiaalipolitiikassa, työllisyyspolitiikassa ja yhteneväisyyspolitiikassa. Siten vasemmisto–oikeistoulottuvuuden eri ääripäissä sijaitsevien puolueiden syyt EU:n vastustamiselle ovat myös erilaiset: kaukana vasemmalla sijaitsevat puolueet vastustavat EU:ta pääasiassa siksi, että EU:n ja vasemmiston mielipiteet eroavat talouspolitiikassa EU:n ollessa pääsääntöisesti markkinaliberaali projekti. Sosiaalidemokraattiset puolueet puolestaan ovat alkaneet hyväksyä EU:n talouspoliittisen linjan sitä myötä, kun kapitalismin sääntely on tullut Euroopan agendalle. Oikealla sijaitsevat puolueet taas tukevat ja pitävät päämääränään mahdollisimman syvää Euroopan markkinaintegraatiota, mutta vastustavat muuta sääntelevää politiikkaa, minkä takia kapitalismin sääntely johtaa sitä todennäköisemmin EU-vastaisuuteen mitä oikeammalla puolue on. (Marks ym. 2006, 163–164; Hooghe ym. 2002, 973–975.)

Uusi poliittinen jakolinja

Useat tutkijat näkevät ihmisten arvopohjassa tapahtuneen merkittäviä muutoksia 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Merkittävän muutoksen teollistuneissa yhteiskunnissa elävien ihmisten arvoissa huomasi ensimmäisenä Ronald Inglehart. Inglehart tulkitsi arvopohjan muutoksen olevan osa laajempaa kulttuurista muutosta, joka asteittain tulisi merkittävästi muuttamaan yhteiskuntiemme poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia toimintatapoja (ks. Inglehart 1977; 1990). Useat tutkijat näkevät arvopohjan muutoksen luoneen länsimaihin niin sanotun uuden poliittisen jakolinjan, joka vaikuttaa merkittävästi Länsi-Euroopan valtioiden yhteiskunnallisissa konteksteissa globaalilla aikakaudella. Uusi poliittinen jakolinja on saanut aikaan muutoksia ihmisten elämäntyyliä, ekologiassa, kulttuurien monimuotoisuudessa, nationalismissa ja maahanmuutossa. Mukaan politiikkaan ovat tulleet myös uudet politiikan muodot sekä ”vihreät” ja liberaalit arvot, jotka asettuvat perinteisiä politiikan muotoja sekä traditionalistisia ja autoritaarisia arvoja vastaan. (Hooghe ym. 2002, 976–984.) EU-asioista tällä jakolinjalla politisoituvat erityisesti elämäntapaan, sukupuoleen, ympäristöön, osallistuvaan päätöksentekoon ja kansalliseen kulttuuriin liittyvät kysymykset (Marks ym. 2006, 164).

Tämä uusi jakolinja on monimuotoinen, ja riippuen valtiosta sillä painottuvat osittain eri asiakysymykset. Joissakin maissa enemmän painoarvoa saavat ympäristön suojelu ja kestävä kehitys, joissakin taas sekulaarius–uskonnollisuus-jakolinjaan perustuva perinteisten ja liberaalimpien arvojen välinen vastakkainasettelu, ja joissakin maissa tällä linjalla politisoituvat maahanmuuttoon ja kansallisen yhteisön puolustamiseen liittyvät kysymykset. (Marks ym. 2009, 157.) Näitä näkemyksiä myötäillen Hooghe ym. (2002) nimittävät uuden poliittisen jakolinjan toisessa päässä olevaa napaa GAL-navaksi¹⁹, jossa sijaitsevat vihreät, vaihtoehtoiset ja liberaalit arvot. Saman ulottuvuuden toisessa päässä sijaitsee niin kutsuttu TAN-napaa²⁰, jossa sijaitsevat perinteiset, autoritaariset ja nationalistiset arvot. Euroopan integraatiota vastustavat, pitkälti uudet oikeisto- ja populistipuolueet sijoittuvat tällä jakolinjalla yleensä lähelle TAN-napaa. Euroopan integraatiossa yhdistyy monta seikkaa, joita uudet oikeisto- ja populistipuolueet vastustavat, kuten kansallisen suvereniteetin heikkeneminen ja kansallisvaltioiden

¹⁹ GAL on akronyyymi sanoista *green, alternative* ja *libertarian* (Hooghe ym. 2000).

²⁰ TAN on akronyyymi sanoista *traditional, authoritarian* ja *nationalism* (Hooghe ym. 2000).

rajojen avaaminen ihmisten vapaan liikkuvuuden periaatteen myötä. Puolestaan vihreistä puolueista, jotka sijoittuvat lähelle GAL-napaa, on tullut vahvasti integraatiomyönteisiä. Vihreät puolueet suhtautuvat yleensä myönteisesti Euroopan integraatioon erityisesti ympäristöön, demokratian vahvistamiseen ja maahanmuuton vapauttamiseen liittyvillä aloilla. (Hooghe ym. 2002, 976–984.) Kuitenkin puolueiden GAL-arvojen ja puolueiden integraatiosuhtautumisen välinen suhde on heikompi linjan GAL-päässä (Hooghe & Marks 2009, 17).

Uudesta poliittisesta jakolinjasta ovat kirjoittaneet myös Hanspeter Kriesi kollegoineen (2006). Kriesin ym. idea uudesta jakolinjasta on periaatteessa sama kuin Hooghen ym. (2002), mutta Kriesi ym. ovat kehitelleet uuden poliittisen jakolinjan teoriaa yhä eteenpäin. Kuten Hooghe ym., myös Kriesi kollegoineen näkee poliittisen tilan säilyneen kaksiulotteisena sosioekonomisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan ja uuden poliittisen tai kulttuurisen jakolinjan ollessa yhteiskunnan tärkeimmät määrittäjät. Ainoastaan näille jakolinjoille liitetyt konfliktit muuttuvat ajan kanssa. Näistä konflikteista viimeisin on nimenomaan globalisaation, taloudellisen ja kulttuurisen integraation aiheuttama konflikti. Heidän oletuksiensa mukaan poliittiset reaktiot taloudelliseen ja kulttuuriseen globalisaatioon ilmenevät kuitenkin paradoksaalisesti ylikansallisen tason sijaan nimenomaisesti kansallisella tasolla jakaen kansalaisia niin kutsutusti globalisaation voittajiin ja häviäjiin. Globalisaatiossa voittavia ovat ne kosmopoliitit kansalaiset, jotka tekevät elämäntyönsä aloilla, jotka ovat avoimia kansainväliselle kilpailulle. Globalisaation häviäjiä puolestaan ovat työntekijät perinteisillä ja suojelluilla aloilla, sekä kansalaiset, jotka identifioivat itsensä vahvasti kansalliseen yhteisöönsä. Näiden uusien voittajien ja häviäjien ryhmien uskotaan myös rakentaneen poliittista potentiaalia, jota vakiintuneiden poliittisten organisaatioiden, kuten vanhojen puolueiden, on vaikea organisoida. Kulttuurisesta jakolinjasta on tullut yhä tärkeämpi, ja se määrittää keskeisesti uusien puolueiden syntyä ja myös vanhat puolueet pyrkivät muuttamaan itseään sen pohjalta. (Kriesi ym. 2006.) Tämä voi näkyä puolueiden välisessä kilpailussa, kuten seuraavissa luvuissa käy ilmi.

2.2.2 Kilpailu puoluejärjestelmässä, strategia ja euroskeptiset puolueet hallituksissa

Kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus – euroskeptismin nukkuva jättiläinen herää

Poliittisten puolueiden toiminta on yhdistelmä pysyvyyttä ja dynaamisuutta. Puolueelle ominaisten kestävien elementtien nähdään usein juontavan juurensa puolueen alkuperästä ja ideologisista periaatteista, jotka usein ovat myös peräisin puolueen syntymäaikakauden kontekstista. Jatkuvasa liikkeessä ollessaan puolueet kuitenkin omaavat myös dynaamisia, muuttuvia elementtejä: puolueet voivat esimerkiksi muokata näkemyksiään mediaaniäänestäjän preferenssien tai kilpailevien puolueiden näkemysten myötä (ks. Downs, 1957), kuitenkin yleensä hylkäämättä keskeisimpiä, pysyviä ideologisia uskomuksiaan – ideologiset periaatteet siis yleensä rajoittavat dynaamista liikkumavaraa (ks. Budge & McDonald, 2006). Suuremman luokan ideologiset vaihtelut ovat harvinaisempia ja johtuvat yleensä järjestelmällisistä muutoksista puolueiden toimintaympäristössä. (Nanou 2013, 250–251).

Nanoun mukaan pääasiassa kaksi seikkaa selittää puolueiden ideologisissa asemissa pitkällä aikavälillä tapahtuvia muutoksia: muutokset politiikan kysyntä- ja tarjontapuolella. Kysyntäpuolen muutokset painottuvat eurooppalaisten yhteiskuntien arvojärjestelmissä tapahtuviin muutoksiin, jotka muuttavat myös äänestäjille tärkeitä asioita. Muutokset kysyntäpuolella ovat johtaneet siihen, että merkittävät yhteiskunnalliset jakolinjat ovat vähentyneet, mutta sen sijaan ryhmäperustaiset intressit, joiden pohjalta ihmiset politiikkaa tulkitsevat ja joiden pohjalta he politiikkaa arvioivat, puolestaan sirpaloituvat. Tämän ansiosta ihmiset kiinnittyvät puolueisiin aiempaa vähemmän, ja puoluepolitiikka nähdään helposti kartellisoituneena²¹. Tarjontapuolella muutosta puolestaan selittää valtioiden kasvava riippuvuus toisistaan globaalilla ja alueellisella tasolla, mikä puolestaan asettaa puolueille painetta sopeuttaa tarjoamiaan ohjelmia ja näkemyksiä uuteen kontekstiin. (Nanou 2013, 250–251.) Kriesin ym. (2006) mukaan uuden poliittisen jakolinjan synty on yksi laajalti länsimaiseen arvopohjaan ja siten myös

²¹ Kartellisoitumisella tai kartellipuolueella viitataan poliittisten puolueiden kehitysvaiheeseen, jossa suuret puolueet ammattimaistuvat ja samanlaistuvat, ja samankaltaiset ohjelmalliset sisällöt eri puolueiden välillä puolestaan vähentävät vaalien merkitystä. Demokratiasta tulee silloin muutoksen hakemisen sijaan tasapainoilevampaa sekä hallitsevien keino hallita äänestäjiä, eikä päinvastoin. (Katz & Mair 1997, 112–115.)

politiikan kysyntä- ja tarjontapuoleen sekä poliittisiin puolueisiin järjestelmällisesti vaikuttanut mullistus. Jakolinja synnytti globalisaation voittajien ja häviäjien ryhmät, mutta olemassa olevat poliittiset puolueet eivät pitkään kyenneet vastaamaan näiden ryhmien kysyntään. Uusi kulttuurinen jakolinja kuitenkin määritteli uusien puolueiden synnyn – sen toiseen päähän syntyivät uudet arvoliberaalit puolueet, ja toiseen päähän radikaalioikeistolaiset puolueet. Kriesi (2006) on myös esittänyt, että euroskeptisismi on myös selvästi osa tätä laajempaa uutta kulttuurista jakaumaa, joka asettaa ideologisesti vastakkain globalisaation voittajat ja häviäjät. Kuitenkin se, missä määrin esimerkiksi puolueet syyttävät juuri Euroopan integraatiota häviämisen tunteesta, vaihtelee riippuen jäsenmaan kontekstista. (Kriesi, 2006.)

Uuden jakolinjan synnystä on viitteitä jo 1990-luvun alusta lähtien ja sen synnyttämät uudet puolueet on tunnustettu, mutta tutkijoiden joukossa vallitsi pitkään melko laaja yksimielisyys euroskeptisismistä perifeerisenä ilmiönä, jota esiintyi ainoastaan puoluejärjestelmän äärilaidoilla, kun taas poliittisessa keskustassa ja hallituskoalitioissa euroskeptisismille ei ollut sijaa (mm. Taggart 1998; Hooghe ym. 2002). Sitten asiaa on tulkittu niin, että aina pitkälle 2000-luvun alkuun asti valtavirtapuolueiden sallivan EU-konsensuksen vallitessa myös keskustelu EU-kysymysten ympärillä oli niin vähäistä, että EU-asiakysymyksenä oli marginaalinen ja siten myös euroskeptisismi oli rajoittunut pieniin, usein radikaaleihin puolueisiin (Taggart & Szczerbiak 2013). Melko yleisesti on kuitenkin myös tulkittu, että EU-aiheisen keskustelun vähäisyys ”sallivan konsensuksen” aikakautenakaan ei ollut sattumaa. Kansalliset poliittiset puolueet ovat yleisimmin syntyneet kotimaisten jakolinjojen pohjalta ennen globaalia aikakautta, ja siten osan vanhoista puolueista on ollut vaikea asemoida itseään suhteessa EU:hun. Yleisesti puolueet pyrkivät estämään omalta kannaltaan vaikeiden asiakokonaisuuksien esiin nousemisen esimerkiksi vaaliteemoissa. Siten puolueiden johdolla on ollut strateginen kannustin myös suorastaan vähätellä EU-asioiden merkitystä ja keskittyä sen sijaan kilpailuun tutummilla jakolinjoilla. (Hix 1999; Marks & Steenbergen 2004; Mattila & Raunio 2012, 590.)

Siten uuden kulttuurisen jakolinjan synnyttyä puolueiden tarjonta ei vastannut varsinkaan globalisaatiossa ”hävinneiden” kansalaisten kysyntää. Tutkijoista tämän kysyntä–tarjonta-logiikan kohtaamattomuuden huomasivat esimerkiksi van der Eijk ja Franklin vuonna 2004 kirjoittaessaan ”nukkuvasta jättiläisestä” (*sleeping giant*) ja sen potentiaalista. He näkivät, että suurehko siipi äänestäjien keskuudessa oli jäänyt vaille puoluetta, joka olisi edustanut tämän ryhmän näkemyksiä sekä vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla että pro-EU–anti-EU-jakolinjalla. Vuonna 2004 he ennustivat, että pian tämän ryhmän potentiaali

tajutaan, ja yksi tai useampi puolue tajuaa ryhtyä kilpailemaan äänestäjistä myös pro-EU–anti-EU-jakolinjalla perinteisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan lisäksi. Silloin tämä aiemmin unohdettu äänestäjien ryhmä, ”herännyt jättiläinen”, saattaa muuttaa merkittävästi nykyistä puoluekenttää ja poliittista järjestelmää. (van der Eijk & Franklin 2004, 47.) Sittemmin vaikuttaa siltä, että nyt menestyvät euroskeptiset – usein radikaalioikeistolaiset – puolueet ovat onnistuneet siinä, missä vanhemmat valtavirran puolueet eivät onnistuneet. Ne onnistuivat mobilisoimaan äänestäjät ensisijaisesti uudella arvopohjaisella jakolinjalla tai pro-EU–anti-EU-jakolinjalla. Euroskeptiset puolueet ja radikaalioikeistolaiset puolueet onnistuivat saamaan globalisaation häviäjien äänet puolelleen, ja herättämään ”nukkuvan jättiläisen”, joka on alkanut ravistella Eurooppaa.

Euroskeptisismi ja puolueiden välisen kilpailun dynamiikka

Nick Sitter on artikkeleissaan (2001, 2003) sekä yhteistyössä Agnes Batoryn (2008) kanssa esittänyt näkemyksen, jonka mukaan puolueen euroskeptisismi ei selity ainoastaan puolueen identiteetillä ja poliittisilla preferensseillä. Poliittisen järjestelmän kansallisella tasolla äänistä ja vallasta kilpaillessaan puolueiden euroskeptisismiä muokkaavat merkittävästi molempiin suuntiin myös muut kannustimet.

Järjestelmässä kilpailua tapahtuu eri ulottuvuuksilla. Esimerkiksi valtavirran keskusta-vasemmiston ja keskusta-oikeiston puolueet äänistä kilpaillessaan ovat taipuvaisia sortumaan kartellimaisuuteen tai yleispuoluemaisuuteen, eli ne ovat valmiita luopumaan ideologisista tavoitteistaan kalastaakseen mahdollisimman paljon kannatusta. Integraatio on yhä hallitusvetoinen prosessi, minkä takia valtavirran puolueille ainakaan periaatteellinen euroskeptisismi ei ole yleensä ominaista. Siksi ne eivät myöskään viihdy oppositiossa, josta käsin hallitusvetoisen Eurooppa-politiikan tukeminen on ongelmallista varsinkin, jos puolueiden sisällä on euroskeptisempiä siipiä. Siksi nämä yleispuolueet harvemmin nostavat Eurooppa-kysymystä esiin oppositiossa ollessaankaan. Toisaalta esimerkiksi koettu vaalitappio voi myös työntää oppositiopuolueita kohti hallituksen EU-politiikan kritiikkiä. (Sitter 2001.)

Lisäksi järjestelmistä yleensä löytyy ”vanhoja” vasemmisto- ja oikeistopuolueita, jotka toteuttavat intressipohjaista strategiaa. Toisin sanoen nämä puolueet yleensä eivät ole valmiita myymään ideologiaansa ainakaan kovin helpolla saavuttaakseen enemmän valtaa. Euroskeptisismiä voi esiintyä, mikäli puolueet näkevät valtion ennemmin uhkana kuin yhteistyökumppanina, tai mikäli puolueet päätyvät kritisoimaan yhteiskunnassa dominoivaa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta. (Sitter 2001.)

Kolmanneksi järjestelmästä löytyy useimmiten vanhoja radikaaleja puolueita tai uuden politiikan puolueita niin vasemmalta kuin oikealta. Niille ominaista on protestistrategian käyttö – puolueet ovat syntyneet valtavirran politiikkaa vastustamaan, ja siten äänestäjiä saatetaan taktisesti houkutella äänestämään hallitsevia puolueita vastaan. Myös nämä puolueet voivat kuitenkin kohdata hankaluuksia, mikäli ne haluavat kilpailla hallitusvallasta. Yhteistyö valtavirtapuolueiden kanssa on niille ongelmallista, sillä hallitustyöskentelyssä vaaditaan koalitiokykyisyyttä. Protestipuolueen eteneminen hallitukseen voi johtaa valtavirtapuolueiden euroskeptisismien kovenemiseen, mutta Sitterin mukaan se johtaa useammin protestipuolueiden euroskeptisismien pehmenemiseen. Sekä toisella että kolmannella kilpailuulottuvuudella kritiikki todennäköisesti häviää, mikäli puolueet tavoittelevat hallituskoalitioon osallistumista. (Sitter 2001.)

Kuitenkin on siis mahdollista, että puolueet yhdistelevät eri strategioita, vaihtavat strategiaa tarkoituksella tai ovat pakotettuja muuttamaan euroskeptisiä asenteitaan tietyissä tilanteissa. Rationaalisesti analysoivat yleispuolueetkin joutuvat muokkaamaan usein Eurooppa-kannanottojaan, mutta tämä näkyy useimmiten vaikeasta aiheesta vaikenemisena esimerkiksi vaalikampanjoiden aikaan. Koalitiohallituksessa toimiminen edellyttää koalitiokykyisyyttä, millä on todennäköisesti suurempi vaikutus euroskeptisiin puolueisiin, jotka saattavat joutua pehmentämään kantojaan. (Sitter 2001.) Kuitenkin varsinkin myöhemmässä tutkimuksessa Sitter ja Batory tulivat siihen tulokseen, että myös toisen suuntainen vaikutus on mahdollinen. Heidän mukaansa useimmille puolueille ainakin pehmeä euroskeptisismi on ollut myös tietoinen valinta kamppailtaessa äänistä poliittisessa keskustassa. Sen sijaan kova euroskeptisismi ei toimi strategisesti, sillä hallitusyhteistyöhön osallistuvien puolueiden on käytännössä osallistuttava päätöksentekoon myös EU-tasolla. (Sitter & Batory 2008.)

Viimeistään euroskeptisismien nukkuvan jättiläisen herättyä euroskeptikoiden potentiaali useissa jäsenvaltioissa on niin suuri, että sillä epäilemättä on vaikutusta muiden poliittisten puolueiden agendaan ja toimintaan. Salliva konsensus on romahtanut ja kysymykset Euroopasta ja EU:sta ovat politisoituneet Euroopan taloudellisen ja poliittisen kriisin myötä myös jäsenvaltioiden tasolla. Myös Taggart ja Szczerbiak (2013, 17–18) pitkälti vahvistavat Sitterin ja Batoryn tulkinnan sekä kumoavat aiemman näkemyksensä euroskeptisismistä ainoastaan poliittisten järjestelmien reunailmiönä ja euroskeptisistä puolueista koalitiokyvyttöminä. Asian laita on muuttunut viime vuosina, kun radikaaleja oikeisto- ja vasemmistopuolueita on nähty Euroopan valtioiden hallituksissa.

Taggart ja Szczerbiak tutkivat Maastrichtin sopimuksen jälkeisenä aikana kahtatoista jäsenmaata ja niissä toiminutta kahtakymmentäkahta hallitusta, joissa euroskeptinen puolue joko hallitsi yksin, osallistui hallituskoalitioon tai tuki oppositiosta käsin vähemmistöhallitusta. He totesivat, että euroskeptisen puolueen mukanaolo hallituksessa vaikutti muutamissa tapauksissa selvästi jäsenmaan Eurooppa-politiikkaan, mutta vaikutus ei ollut suoraan seurausta puolueen asemasta hallituksessa, vaan johtui sen lisäksi spesifistä poliittisesta kontekstista. Lisäksi he todistivat, että hallituksessa mukanaolo maltillistien euroskeptisten puolueiden näkemyksiä Euroopan integraatiosta, joskin vaikutus oli harvoin transformatiivinen. Maltillistuminen oli selvästi usein seurausta myös varsinkin pienten puolueiden omasta halusta tehdä itsestään koalitiokelpoisia. Vaikutukset olivat samansuuntaisia keskenään hyvinkin erilaisissa puolueissa. Tämä puhuu sen puolesta, että Euroopalla näyttää olevan yhä taipumus voimistua sallivaa konsensusta jäsenmaiden hallituksissa. Taggart ja Szczerbiak kuitenkin huomauttavat, että vielä tästä tutkimuksesta on vaikeaa erottaa muiden laajempien trendien vaikutusta tuloksiin, ja tutkimus jättää runsaasti tarvetta lisätutkimukselle, kuten niiden olosuhteiden tutkimiselle, joissa euroskeptiset puolueet ovat onnistuneet vaikuttamaan EU-politiikan suuntaan. (Taggart & Szczerbiak 2013, 19; 31–34.)

3. SUOMI EUROOPAN UNIONISSA

3.1. Debatti ja kansanäänestys EU:hun liittymisestä

Suomen puolueet olivat pitkälti jakautuneita EU-kysymyksen suhteen Suomen pohtiessa jäsenyyttä ja vielä Suomen jättäessä hakemuksen. Kylmän sodan jälkeisenä aikana debatti EU:hun liittymisestä keskittyi Suomessa arvo- ja identiteettikysymysten sijaan enemmän taloudellisiin hyötyihin ja haittoihin (Batory & Sitter 2008, 63) sekä turvallisuuspolitiikkaan (mm. Ojanen & Raunio, 2015). Eniten vaikeuksia Suomen jäsenyysneuvotteluissa aiheuttivat maatalouteen ja aluepolitiikkaan liittyvät kysymykset (Eurooppatiedotus 2015a). Kansanäänestys Euroopan unioniin liittymisestä järjestettiin syksyllä 1994.

Suomen EU-jäsenyydestä päätettäessä kokoomus oli pääpuolueista vahvimmin yksimielinen asiaan liittyen (Johansson & Raunio 2001, 237). Kokoomus päätti vuonna 1991, että Suomen pitäisi hakea EU-jäsenyyttä. Sekä kokoomuksen puolue-eliitti että kannattajien enemmistö tuki Suomen EU- ja EMU-jäsenyyttä ja läheisempien suhteiden kehittämistä lännen kanssa, ja 89 % puolueen kannattajista äänestikin jäsenyyden puolesta vuonna 1994. (Raunio 2008, 175.) Myös RKP on alusta asti ollut vahva Suomen EU-jäsenyyden kannattaja, ja 85 % RKP:n äänestäjistä tuki jäsenyyttä vuonna 1994. Vaikka osa RKP:n äänestäjistä maaseudulla äänesti vielä 1994 Suomen EU-jäsenyyttä vastaan, ei puolueen EU-myönteinen linja ole juuri kohdannut vastustusta. (Johansson & Raunio 2001, 239; Raunio 2008, 175.)

SDP vaati syyskuussa 1991, että Suomi hakisi silloisen EY:n jäsenyyttä. Siitä lähtien SDP:n puoluejohto on tukenut Euroopan integraatiota, mutta samaan aikaan puolueen kannattajat ovat pysyneet puoluejohtoa skeptisempinä. Puoluejohdon mielipiteellä oli vahva vaikutus kansalaisten mielipiteeseen, sillä vielä kuukausi ennen kansanäänestystä vain noin 50 % puolueen kannattajista tuki jäsenyyttä, mutta kansanäänestyksessä tukijoiden osuus kasvoi 75 %:iin. Merkittävä rooli oli SDP:n silloisella puheenjohtajalla ja pääministeri Paavo Lipposella, joka vei läpi 90-luvun Suomea vahvasti unionin sisärinkiin. Huolimatta agraaripuolueille ominaisista EU-vastaisuuden aineksista, myös Suomen keskustan puolue-eliitti tuki vahvasti EU:hun liittymistä. Sen sijaan puolueen äänestäjä- ja kannattajakunta oli huomattavasti skeptisempi. EU:n vastustus keskittyi jäsenyyden alkuvaiheessa selvästi euroskeptisen ex-puoluejohtajan ja europarlamentaarikko Paavo Väyrysen ympärille, mutta siitä

huolimatta puolue pysyi yhtenäisenä eivätkä euroskeptikot organisoituneet puolueen sisällä. (Johansson & Raunio 2001, 235–237.)

Myös eduskunnan pienemmissä puolueissa EU-jäsenyys aiheutti hajaannusta. Vasemmistoliitossa Suomen mahdollinen EU-jäsenyys herätti paljon keskustelua. Puolueen silloinen puheenjohtaja Claes Anderson ja häntä puheenjohtajana seurannut Suvi-Anne Siimes suhtautuivat EU-asioihin verrattain myönteisesti. Sen sijaan kannattajat ja ammattijärjestöt puolueen takana olivat EU:n suhteen huomattavasti jakautuneempia. Lopulta vasemmistoliiton puoluekokous päätti tukea jäsenyyttä, mutta kansanäänestyksessä vain 24 % puolueen kannattajista äänesti EU-jäsenyyden puolesta. Ottaessaan osaa hallitukseen vuosina 1995–2003 vasemmistoliitto sitoutui laajemman integraation edistämiseen. Myös vihreiden puoluejohto oli ennen EU-kansanäänestystä liittymiskysymyksestä erimielinen, eikä puolue siten ottanut virallista kantaa asiaan ennen äänestystä. Tämä näkyi myös äänestäjäkunnan jakautumisessa: vihreiden äänestäjistä 55 % kannatti jäsenyyttä. Puolueessa onnistuttiin kuitenkin välttymään avoimilta kiistoilta, ja Suomen liittyttyä EU:hun vihreistä tuli lyhyessä ajassa selvästi integraatiomyönteisiä. (Johansson & Raunio 2001, 238–239; Raunio 2008, 173–174.)

Skandinavian kristilliset puolueet ovat toisinajattelijajuuriensa ansiosta suhtautuneet Euroopan unioniin perinteisesti jokseenkin mannereurooppalaisia sisarpuolueitaan epäröivämmin. Myös Suomen KD kansallisen suvereniteetin puolustajana ja tiettyjen EU-politiikan osa-alueiden, kuten alkoholipolitiikan, vastustajana suhtautui EU:hun sen alkuaikoina skeptisesti. Sittenmin puolue on muuttanut kantaansa positiivisemmaksi. (Sitter 2003, 11–13.) Alun perin KD vastusti sekä Suomen EU-jäsenyyttä että EMU-jäsenyyttä. Perussuomalaisten edeltäjä SMP vastusti Suomen liittymistä EU:hun vuonna 1994 sekä myöhemmin Suomen liittymistä EMU:un. SMP:n hajottua perussuomalaiset on jatkanut SMP:n linjaa ja ollut alusta asti Suomen euroskeptisin puolue. (Johansson & Raunio 2001, 239–240.)

3.2. Europarlamenttivaalit Suomessa

Europarlamenttivaalit poikkeavat kansallisen tason vaaleista merkittävästi. Useissa jäsenmaissa, kuten myös Suomessa, ne nähdään usein ”toisen asteen vaaleina” äänestysaktiivisuuden ollessa useimmiten alhaisempaa kuin kansallisissa vaaleissa. Kansalaiset kokevat, että eurovaaleilla on vähemmän painoarvoa kuin kansallisilla vaaleilla, ja lisäksi puolueiden EU-linjausten erot voivat jäädä epäselviksi. Lisäksi

hallituspuolueilla on eurovaaleissa tapana menettää ääniä oppositiopuolueiden ja pienten puolueiden menestyessä. Todetusti varsinkin kriittisesti EU:hun suhtautuvat kansalaiset jättävät muita useammin äänestämättä. (Mattila & Raunio 2004, 28; Wass 2013.) Suomessa järjestetyissä europarlamenttivaaleissa eduskuntapuolueiden kannatus on jakaantunut seuraavasti:

Taulukko1. Suomen eduskuntapuolueiden menestys europarlamenttivaaleissa 1996–2014, % -osuus äänistä. Vaalivuoden jälkeen suluissa äänestysaktiivisuus²², puolueiden ääniosuuden jälkeen suluissa saavutettujen edustajapaikkojen määrä.

Vaalivuosi (suluissa äänestysprosentti)	1996 (60,3 %)	1999 (31,4 %)	2004 (41,1 %)	2009 (40,3 %)	2014 (41,0 %)
<i>Kokoomus</i>	20,2 (4)	25,3 (4)	23,7 (4)	23,2 (3)	22,6 (3)
<i>Keskusta</i>	24,4 (4)	21,3 (4)	23,4 (4)	19,0 (3)	19,7 (3)
<i>Perussuomalaiset</i>	0,7 (0)	0,8 (0)	(0,5) (0)	9,8 (1)	12,9 (2)
<i>SDP</i>	21,5 (4)	17,9 (3)	21,2 (3)	17,5 (2)	12,3 (2)
<i>Vihreät</i>	7,6 (1)	13,4 (2)	10,4 (1)	12,4 (2)	9,3 (1)
<i>Vasemmistoliitto</i>	10,5 (2)	9,1 (1)	9,1 (1)	5,9 (0)	9,3 (1)
<i>RKP</i>	5,8 (1)	6,8 (1)	5,7 (1)	6,1 (1)	6,8 (1)
<i>KD/SKL</i>	2,8 (0)	2,6 (1)	4,3 (0)	4,2 (1)	5,2 (0)

Lähteet: Tilastokeskus 2004a, Tilastokeskus 2004b, Suomen virallinen tilasto 2015.

Europarlamenttivaalit 1996

Suomen liittyessä Euroopan unioniin oli vuoden 1994 europarlamenttivaaleissa valittu Euroopan parlamentti ehtinyt toimia puolisen vuotta. Suomen ensimmäiset kuusi meppiä liittymisen jälkeen valitsi eduskunta. Joulukuussa 1995 eduskunta hyväksyi vaalilain, joka asetti koko valtakunnan yhdeksi vaalipiiriksi EP-vaaleissa sekä määrittä, että yksi puolue saa asettaa ehdolle korkeintaan 16 ehdokasta. Suomen ensimmäiset europarlamenttivaalit järjestettiin samaan aikaan kuntavaalien kanssa lokakuussa 1996, ja vaaleissa valitut edustajat korvasivat eduskunnan Suomen unioniin liittymisen jälkeen valitsemat 16 meppiä. Samaan aikaan EU:hun liittynyt naapurimaa Ruotsi ehti järjestää ensimmäiset EP-vaalinsa

²² Äänestysaktiivisuudessa huomioitu ainoastaan Suomessa asuvat Suomen kansalaiset.

ensin. Ruotsin EP-vaaleissa koettiin shokki, sillä äänestysprosentti oli alhainen (41,6 %), hallitus kärsi vaaleissa nolon tappion ja puolet Ruotsissa valituista edustajista suhtautui kriittisesti maansa EU-jäsenyyteen. Siten Suomessa osattiin odottaa samankaltaisia tuloksia. (Pesonen 2000, 20–21.)

Ensimmäisten eurovaaliensa aikaan Suomi oli alkanut sopeutua EU-jäsenyyteen, vaikka kansanäänestyksen erimielisyydet vaikuttivat vielä jonkin verran taustalla. Uutuudenhehkun ansiosta EU-teemat herättivät enemmän kiinnostusta kuin kuntavaalien teemat, ja tiedotusvälineiden rooli vaaleille annetussa julkisuudessa oli merkittävä. (Pesonen 2000, 34–35; 39.) Silti selvää kiinnostuseroa kunta- ja eurovaalien välillä ilmeni kuntavaalien kerätessä enemmän äänestäjiä ja eurovaalien puolestaan kerätessä enemmän hylättyjä ääniä (mt., 20–25). Siitä huolimatta samanaikaisuus kuntavaalien kanssa ja uutuudenhehku ovat varmasti vaikuttaneet ensimmäisten eurovaalien äänestysprosenttiin, joka kipusi 60,3 %:iin.

Keskusta, SDP ja kokoomus saivat kaikki neljä paikkaa Euroopan parlamenttiin. Vaalituloksen valossa Suomessakin tappion koki pääministeripuolue SDP. Puolue oli vuoden 1995 eduskuntavaaleissa saavuttanut historiallisen voiton, mutta eurovaaleissa SDP:lle annettujen äänien määrä väheni lähes seitsemällä prosenttiyksiköllä. Keskusta sen sijaan oli vaalien suurimpia voittajia, sillä se lähes säilytti äänimääränsä verrattuna eduskuntavaaleihin. Muista puolueista vasemmistoliitto sai kaksi edustajapaikkaa sekä vihreät ja RKP kumpikin yhden paikan. Rekisteröityjen puolueiden ohessa vaaleihin osallistui ”Vaihtoehto EU:lle” -niminen ryhmittymä (VEU), joka sai lähes 48 000 ääntä. (Pesonen 2000, 21.) SKL ja reilun vuoden ikäinen PS jäivät ensimmäisissä eurovaaleissa vaille edustajia. Suomen ensimmäisten 16 mepin joukossa oli yksitoista EU-jäsenyyden kannattajaa ja viisi vastustajaa. Vastustajista kolme oli keskustan edustajia (Paavo Väyrynen, Sirkka-Liisa Anttila ja Kyösti Virrankoski) ja kaksi vasemmistoliiton (Esko Seppänen ja Outi Ojala). (Pesonen 2000, 24.) Tästä lähtien sekä keskustalle että vasemmistoliitolle on ollut ominaista, että euroskeptiset siivet puolueiden sisällä ovat rakentuneet yksittäisten euroskeptisten poliitikkojen ympärille.

Ensimmäisten ja toisten eurovaalien aikaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta tarkastettiin. Tarkastelun pohjalta laadittiin Amsterdamin sopimus vuonna 1997, ja se astui voimaan toukokuussa 1999. Sopimuksen kautta yhteispäätösmenettely tehtiin yksinkertaisemmaksi ja sen soveltamisalaa laajennettiin.

Lisäksi sopimuksen myötä Euroopan parlamentti sai valtuuden hyväksyä komission puheenjohtajan. (Euroopan parlamentti 2015a.) Myös keskustelu yhteisvaluutta euroon liittymisestä oli ajankohtainen.

Europarlamenttivaalit 1999

Vuoden 1999 kesäkuussa järjestetyt europarlamenttivaalit osuivat Suomessa huonosti kaksien suurempien väliin. Vain muutama kuukausi aiemmin oli järjestetty eduskuntavaalit, joiden jälkeiset hallitusneuvottelut sekä vuonna 2000 tiedossa olleet presidentinvaalit veivät puolueiden huomiota europarlamenttivaaleilta. Kevään 1999 eduskuntavaalit eivät olleet muuttaneet olennaisesti Suomen poliittista asetelmaa SDP:n säilyessä eduskunnan suurimpana puolueena huolimatta siitä, että puolue menetti edustajapaikkoja. Eurovaaleihin ei liittynyt enää uutuudenhohtoa, ja myös uutisoinnissa ne jäivät toiseksi muun muassa SDP:n presidenttiehdokasratkaisulle ja Kosovon kriisille. (Pesonen 2000, 28–29; 35.)

Europarlamenttivaalien alla sosialistien vahva asema eri puolella Eurooppaa oli puheenaiheena. EU:n tasolla asetelma muuttui vuoden 1999 vaaleissa sosialistien hävitessä paikkoja ja konservatiivien kasvattaessa suosiotaan. Äänestysprosentti laski koko EU:ssa alle 50:en, Suomi mukaan lukien: äänestysprosentti 31,4 % oli shokeeraava tulos ja ero kaksien europarlamenttivaalien välillä oli Suomessa koko EU:n suurin. (Pesonen 2000, 19–20; 29.) Alhaiseen äänestysaktiivisuuteen oli useita syitä. Äänestämättä jättäneiden perusteluissa korostui neljä syytä: halu protestoida, valinnan vaikeus, hankalat ulkoiset olosuhteet ja kiinnostuksen puute. Samankaltaisia perusteluita on esitetty myös muissa vaaleissa, mutta eurovaaleissa syyt liittyivät pitkälti Euroopan parlamentin tuntemattomuuteen ja sen vähäisenä pidettyyn poliittiseen painoarvoon. Äänestämistä EP-vaaleissa ei myöskään koettu kansalaisvelvollisuudeksi samalla tapaa kuin eduskuntavaaleissa. Ruuhkaisena vaalivuonna puolueiden vähäisten voimavarojen ohessa näkyi se, että puolueet pyrkivät suojelemaan yhtenäistä EU-linjaansa vetäytymällä taka-alalle eurovaalien aikaan. Se oli helppo vaihtoehto, kun varsinkin keskustan, vasemmistoliiton ja vihreiden joukoissa oli huomattu EU:n jakavan kannattajakuntaa. (Pesonen & Raunio 2000, 188–190.)

Äänimääriä eduskuntavaaleihin verratessa jokainen Suomen puolueista hävisi. Suurimman ääniosuuden keräsi kokoomus, jota seurasivat keskusta ja SDP. Myös vihreiden ääniosuus kasvoi. Tuolloin sateenkaarihallitukseen osallistuneista puolueista SDP ja vasemmistoliitto menettivät suhteellistakin kannatustaan. VEU ei osallistunut enää näihin vaaleihin. Valittujen 16 mepin joukossa oli kahdeksan

uudelleenvalittua. (Pesonen 2000, 31–33.) Paikkamäärämuutokset näkyivät lähinnä siinä, että SDP:n meppien määrä tippui kolmeen ja vasemmistoliiton yhteen samaan aikaan kun vihreät kasvattivat paikkamääränsä kahteen ja SKL voitti ensimmäisen edustajapaikkansa. Kokoomus ja keskusta säilyttivät neljä paikkaansa ja RKP yhden paikkansa.

Myös vuonna 1999 vaalit näkyivät sanomalehdissä, mutta televisiokanavat osoittivat vaaleille iltaisin huomattavasti vähemmän huomiota kuin ensimmäisille vaaleille vuonna 1996. Vähäisempi kiinnostus vaaleihin näkyi myös tv-ohjelmien katsojamäärissä. Kummatkaan kaksista ensimmäisistä eurovaaleista eivät katsojamäärillä mitattuina kiinnostaneet yhtä paljon kuin eduskuntavaalit. (Pesonen 2000, 39; 43.)

Europarlamenttivaalit 2004

Vuonna 2003 Roomassa kokoontuneessa hallitustenvälisessä konferenssissa alettiin suunnitella Euroopan unionille perustuslaillista sopimusta, joka olisi korvannut silloiset voimassa olleet perussopimukset liittovaltion perustuslain tapaisella lailla, kuitenkin muuttamatta unionin valtioliittoluonnetta täydelliseksi liittovaltioksi. Työn pohjana oli Eurooppavalmistelukonventin ehdotus perustuslailliseksi sopimukseksi, ja tavoitteena oli selkeyttää vanhoja sopimuksia, koota ne yhteen ja saada unioni toimimaan tehokkaammin. Neuvottelujen keskiössä olivat EU:n toimielimiin liittyvät kysymykset, kuten neuvoston äänestyskäytäntö ja komission kokoonpano. (Ks. esim. Eurooppatiedotus 2015c.) Euroopan perustuslaki aiheutti Suomessakin runsaasti keskustelua, ja muun muassa KD pitikin kansanäänestyksen järjestämistä varten otettavana vaihtoehtona (HS 24.4.2004).

Vuoden 2004 eurovaalit järjestettiin kesäkuussa, reilu kuukausi EU:n toistaiseksi suurimman laajentumisen jälkeen. Toukokuun alussa EU:hun oli liittynyt kymmenen pääasiassa entistä itäblokin maata. Laajentumista pidettiin historiallisena askeleena Euroopan kahtiajaon lopulliselle päättymiselle (Eurooppatiedotus 2014). Vaalien äänestysaktiivisuus nousi 41,4 %:iin. Tulos nähtiin menestyksenä ja merkinä onnistuneesta yrityksestä kasvattaa kansalaisten kiinnostusta EU-asioissa huolimatta siitä, että alueelliset vaihtelut äänestysaktiivisuudessa olivat yhä suuria. Kilpailu puolueiden välillä oli vahvaa, sillä

Nizzan sopimuksen²³ myötä Suomen meppien määrä väheni kahdella neljääntoista. Huolimatta pienpuolueiden niukoista mahdollisuuksista vaaleihin osallistui 13 puoluetta ja 227 ehdokasta verrattuna edellisten vaalien 11 puolueeseen ja 140 ehdokkaaseen. (Sundberg 2005, 1008–1010.)

Kampanjointi sai mediassa aiempaa enemmän huomiota, mutta asiakysymykset keskittyivät yhä pitkälti Suomen ja EU:n väliseen suhteeseen (Sundberg 2005, 1010). Kampanjatyö keskittyi ehdokkasiin ja heidän henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa puolueiden jäädessä taka-alalle. Pääpuolueet ja suurin osa ehdokkaista olivat yhä taipuvaisia tukemaan Suomen hallituksen aina vuodesta 1995 lähtien tekemää pro-integraatio-henkistä politiikkaa, vaikka ”kansallinen intressi” erottuikin jonkinlaisena teemana vaaleissa. Euroskeptisiä puolueita osallistui vaaleihin, mutta niistä yksikään ei onnistunut saamaan yhtäkään edustajaa läpi. Sen sijaan istuvista mepeistä euroskeptiset keskustan Paavo Väyrynen ja vasemmistoliiton Esko Seppänen onnistuivat uusimaan paikkansa Suomen kolmansissakin europarlamenttivaaleissa. (Raunio 2004.)

Kova kilpailu vähentyneistä edustajapaikoista kostautui vaalituloksessa varsinkin pienille puolueille. KD menetti ainoan edustajapaikkansa ja vihreät menettivät toisen edustajansa, vaikka puolue onnistuikin kasvattamaan äänimääräänsä (Sundberg 2005, 1008). Vasemmistoliitto oli vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen siirtynyt eduskunnassa oppositioon ja omaksunut jälleen euroskeptisemmän linjan, joka vastasi paremmin puolueen kannattajien näkemyksiä (Raunio 2015a). Eurovaaleissa vasemmistoliitto saikin enemmän ääniä kuin edellisellä kerralla, ja onnistui tällä tuloksella säilyttämään ainoan edustajapaikkansa. Myös RKP onnistui säilyttämään yhden edustajapaikkansa, vaikka normaalia korkeampi äänestysaktiivisuus on yleensä haitaksi niin RKP:lle kuin vihreillekin, joiden kannattajat ovat keskivertoäänestäjää aktiivisempia. Suurista puolueista Kokoomuksen prosenttiosuus annetuista äänistä pieneni verrattuna edellisiin vaaleihin, vaikka puolue saikin edellistä kertaa enemmän ääniä ja onnistui säilyttämään neljä paikkaansa. Vaalien suurimpia voittajia olivatkin keskusta ja SDP, jotka kasvaneen äänestysaktiivisuuden puitteissa kasvattivat ääniosuuttaan verrattuna edellisiin EP-vaaleihin. Jos

²³ Nizzan sopimus astui voimaan 1.2.2003. Sopimuksella pyrittiin uudistamaan EU:n toimielinten tehokkuutta unionin laajennuttua kattamaan 25 jäsenmaata. Tärkeimpiä muutoksia olivat komission kokoonpanon muutos ja neuvoston äänestysjärjestelmän tarkempi määrittely. (Euroopan unioni 2015.)

Suomella yhä olisi ollut 16 edustajapaikkaa, olisi keskustalla ja SDP:llä ollut hyvät mahdollisuudet kasvattaa edustustaan Euroopan parlamentissa. (Sundberg 2005, 1008.)

Europarlamenttivaalit 2009

Välittömästi vuoden 2004 europarlamenttivaalien jälkeen kesäkuussa 2004 jäsenvaltiot pääsivät yksimielisyyteen EU:n perustuslaillisesta sopimuksesta, ja sopimus allekirjoitettiin Roomassa lokakuussa 2004. Perustuslakisopimus edellytti kuitenkin jäsenmaiden ratifiointia, joka oli tarkoitus saada valmiiksi ja sopimus voimaan marraskuuhun 2006 mennessä. Perustuslakisopimus kohtasi kuitenkin ensimmäiset ongelmansa Ranskan ja Alankomaiden hylättyä sen kansanäänestyksissä alkukesästä 2005. Tämän jälkeen ratifiointiprosessia päätettiin ensin lykätä, ja kesäkuussa 2006 Eurooppa-neuvosto päätti teettää puheenjohtajamaiden johdolla muiden jäsenmaiden kuulemiseen perustuvan raportin, joka sisältäisi tilannearvion perustuslakisopimuksesta sekä vaihtoehtoja jatkokehitykselle. Suomessa eduskunta hyväksyi perustuslakisopimuksen joulukuussa 2006. Kesällä 2007 Eurooppa-neuvosto pääsi yksimielisyyteen EU:n perustuslakisopimuksesta, jossa aiempia perustuslakisopimuksia uudistettaisiin. (Ks. mm. Eurooppatiedotus 2015c.) Sopimuksen sisällöstä päästiin yksimielisyyteen lokakuussa, ja uusi perussopimus, Lissabonin sopimus, allekirjoitettiin Lissabonissa joulukuussa 2007. Sopimuksen ratifiointia hidasti ja runsaasti keskustelua aiheutti Irlannin kielteinen tulos ensimmäisessä kansanäänestyksessä vuonna 2008. Sopimus sisälsi muun muassa ehdotukset määräenemmistöpäätösten suuremmasta käytöstä ja parlamentin vallan kasvattamisesta. Sopimus myös loi Eurooppa-neuvoston pysyvän puheenjohtajan sekä ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan viran. (ks. esim. Euroopan parlamentti, 2015b.) Sopimus ei kuitenkaan ehtinyt astua voimaan ennen vuoden 2009 europarlamenttivaaleja. Vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa Lissabonin sopimus aiheuttikin runsaasti keskustelua EU:n tulevaisuuden suunnasta. Vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa Suomen meppien määrä väheni yhdellä kolmeentoista edustajapaikkaan. Tämä aiheutti lisäpainetta erityisesti pienille puolueille. Äänestysaktiivisuus (40,3 %) laski aavistuksen edellisistä vaaleista pysyen alhaisena ja jopa EU:n keskiarvon alapuolella (Sundberg 2010, 964).

Perussuomalaiset ja KD, jotka eivät edellisissä vaaleissa olleet saaneet paikkoja olivat vaaliliitossa varmistaakseen ainakin yhden edustajapaikan. Vaaliliitot ovat usein riskejä, mutta tällä kertaa riski kannatti, sillä vaaliliitto sai jopa 14 % äänistä. Molemmat vaaliliiton puolueet voittivat suurten puolueiden

kustannuksella. (Sundberg 2010, 964.) Perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini oli vaalien ääniharava ja nousi Euroopan parlamenttiin, vaikka hän olikin jo vaalien alla julistanut lähtevänsä Brysseliin vain vuoden 2011 eduskuntavaaleihin asti. Muiden puolueiden riveissä Soinin toiminta aiheuttikin kritiikkiä ääntenkalastelusta. Vaaliliiton ansiosta myös KD:n Sari Essayah nousi Euroopan parlamenttiin. Pienemmistä puolueista myös vihreät voittivat onnistuessaan saamaan toisen edustajapaikan Brysseliin. Suomen edustajapaikkojen väheneminen yhdellä yhdistettynä KD:n ja PS:n vaaliliittoon koituikin erityisesti suurten puolueiden kohtaloksi. Keskusta ja SDP saivat vähemmän ääniä kuin edellisissä vaaleissa ja menettivät molemmat yhden paikan. Kokoomus onnistui juuri kasvattamaan ääniosuuttaan, mutta menetti siitä huolimatta yhden paikan. Myös vasemmistoliitto menetti ainoan paikkansa. RKP onnistui vaikeasta ennakkotilanteesta huolimatta pitämään yhden paikkansa Ahvenanmaalta saamallaan tuella. (Sundberg 2010, 966.) Ensimmäistä kertaa Euroopan parlamentissa istuessaan PS:n puheenjohtaja Soini valitsi EP-ryhmäkseen EU-kriittisen Vapaa ja demokraattinen Eurooppa -ryhmän (EFD)²⁴, jossa istui myös muun muassa Ison-Britannian UKIP.

Aiemmat vaalit olivat korostaneet ehdokkaan asemaa yli puolueiden, ja puolueet olivat tarkoituksella pitäneet matalaa profiilia EU-asioissa. Myös vuonna 2009 pääpuolueet olivat yhä verrattain yksimielisiä EU:sta, eikä vaalien yhteydessä käyty juuri debattia EU:n perustussopimuksista tai kehityksen suunnasta. Timo Soinin ehdolle asettuminen laittoi kuitenkin muutkin puolueet panostamaan kampanjoihinsa, ja gallupien ohjaamana ”kansallisten intressien puolustaminen” nousi jonkin asteiseksi teemaksi. Soinin suurta suosiota vaaleissa selitettiin niin hänen persoonallaan kuin yleisellä protestiäänestämällä. (Raunio 2009.)

Vaalien suurin voittaja oli perussuomalaiset ja suurin häviäjä ideologinen vasemmisto (ks. esim. Raunio 2009). Sekä SDP että vasemmistoliitto pärjäsivät huonosti, ja puolueet olivat sisäisesti jakautuneita ideologioidensa tulevaisuudesta. Vasemmistoliiton euroskeptinen konkari Esko Seppänen ei ollut enää ehdolla, ja eurovaalien tuloksen myötä puolue menetti ainoan edustajapaikkansa. Myös SDP sai läpi vain kaksi edustajaa edellisten vaalien kolmen sijaan. Läpi menneistä edustajista toinen oli sitoutumattomana

²⁴ Vuonna 2014 ryhmä vaihtoi nimekseen Vapauden ja suoran demokratian Eurooppa (EFDD).

SDP:n listoilla ehdolla ollut Mitro Repo. On mahdollista, että jo näissä vaaleissa ideologinen vasemmisto saattoi kärsiä perussuomalaisten noususta.

Europarlamenttivaalit 2014

Vuoden 2014 vaaleissa Suomen edustajien määrässä ei tapahtunut muutoksia, eli Suomelle valittiin jälleen 13 meppiä. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa EU, euroalueen kriisi ja tukipaketit kriisimaille olivat politisoituneet toden teolla (ks. mm. Raunio 2015b), minkä ansiosta europarlamenttivaalien olisi voinut odottaa kiinnostavan kansalaisia tällä kertaa enemmän. Lisäksi edellisten vaalien jälkeen joulukuussa 2009 voimaan oli astunut Lissabonin sopimus, joka toi parlamentille lisää lainsäädäntövaltaa ja budjettivaltaa. Muun muassa tämän ansiosta esimerkiksi Wass (2013) mukaan väite siitä, että eurovaaleissa ei olisi paljoa pelissä äänestäjän kannalta, ei pitänyt enää paikkaansa. Wass luonnehti europarlamenttivaalien eurooppalaistuneen ja muuttuneen äänestäjän vaikutusmahdollisuuksien kannalta mielekkäämmiksi, joskin hänen mukaansa muutoksen välittyminen äänestäjille vaalijulkisuudessa olisi olennaista lopputuloksen kannalta. Myös EU:n eliitin katsottiin joutuvan lähtemään vaaleihin puolustusasemista. Wass ja Helsingin yliopiston valtio-opin professori Sundberg ennustivat alkuvuodesta että äänestysvilkkaus nousisi, sillä puolueiden ehdokaslistat olivat täynnä tunnettuja nimiä ja konkaripoliitikkoja, ja EU-kriittisten toimijoiden kasvaneen aktiivisuuden uskottiin piristävän vaalikeskustelujen asetelmaa. Korkeamman äänestysprosentin uskottiin hyödyttävän varsinkin perussuomalaisia ja vasemmistoliittoa. (ks. esim. Wass 2013; HS 21.1.14; HS 26.5.14c.)

Suomen poliittinen tilanne oli vuoden 2014 eurovaalien alla melko sekava. Eduskuntavaaleihin oli vielä noin vuosi aikaa, mutta huhtikuussa 2014 vasemmistoliitto jätti Jyrki Kataisen johtaman hallituksen, ja hallituksen suurimpien puolueiden SDP:n ja kokoomuksen sisällä käytiin taistelua puheenjohtajuuksista. Huhtikuussa kokoomuksen puheenjohtaja Katainen ilmoitti jättävänsä kotimaan politiikan kesäkuun puoluekokouksen yhteydessä, mikä käynnisti kokoomuksen sisällä puheenjohtajataistelun. Antti Rinne puolestaan valittiin SDP:n puheenjohtajaksi vain noin kaksi viikkoa ennen eurovaaleja. Noin kuukausi ennen eurovaaleja Tampereen yliopiston valtio-opin professori Tapio Raunio ennakoikin eurovaalien jäävän näiden kotimaisen politiikan tapahtumien jalkoihin. Raunio myös kritisoi eurovaalien uutisointia, joka hänen mukaansa eurokriisin aikana oli keskittynyt liikaa talouspolitiikkaan, jolloin useat muut kansalaisen näkökulmasta tärkeät asiakokonaisuudet jäivät taka-alalle. Kritiikkiä saivat myös puolueet,

jotka Raunion mukaan yhä vaikenivat EU-asioista tai jättivät EU:hun liittyvät teemat yhteen tai kahteen. (YLE 14.4.14.) Lopulta äänioikeuttaan käytti 40,9 % suomalaisista. Äänestysprosentti kasvoi hieman edellisistä vaaleista, mutta oli silti kovempaa kasvua odottaneille tutkijoille pettymys (ks. esim. HS 26.5.14c).

Vuoden 2014 vaalien voittajia olivat keskusta ja vasemmistoliitto. Keskustan ehdokasasettelu onnistui, ja parlamenttiin nousi kolme varsin erilaista ja oman kannattajakuntansa omaavaa ehdokasta: Olli Rehn, Anneli Jäätteenmäki ja europarlamenttiin paluun tehnyt Paavo Väyrynen. Heistä Rehn keräsi keskustaoikeiston ääniä ja Väyrynen syrjäseutujen ääniä sekä eurokriittisiä ääniä, eikä puolueen äänestäjiä haitannut heidän mahtumisensa samalle listalle (HS 27.5.2014b), mikä toisaalta yhä kertoo keskustan melko hajanaisesta identiteetistä suhteessa Euroopan unioniin. Myös vasemmistoliitto onnistui näissä vaaleissa voittamalla takaisin yhden edustajapaikkansa 9,3 % ääniosuudellaan, ja puolueen edustajaksi nousi Merja Kyllönen. Myös vasemmistoliiton ehdokasasettelua keuhuttiin onnistuneeksi. Kyllönen keräsi vasemmistoliiton perinteisten kannattajien ja ”korpikommunismien” alueiden äänet, ja puolueen nuorisoliiton puheenjohtaja Li Anderssonin puolestaan oli suosittu vasemmistoliiton arvoliberaalin siiven ja nuorten äänestäjien keskuudessa. (ks. esim. HS 27.5.14b.)

Perussuomalaiset tuplasivat edustajapaikkansa kahteen, mutta puolueen ääniosuus pieneni verrattuna vuoden 2011 eduskuntavaaleihin. Puolue jäi neljänneksi suurimmaksi ja kauas tavoitteistaan ja useiden muiden EU-maiden eurokriittisten puolueiden voiton aallosta. Puolueen edustajiksi nousivat Jussi Halla-aho ja Sampo Terho. Perussuomalaisten kohtaloksi koitui todennäköisesti alhainen äänestysprosentti, vaikka puolue yrittikin kaikkensa saadakseen EU-kriittisen väen vaalipäivinä liikkeelle (HS 27.5.2014b). Puolueen puheenjohtaja ja useiden vaalien ääniharava Timo Soini ei ollut ehdolla, mikä saattoi vaikuttaa perussuomalaisten äänestämiseen – perussuomalaisten kampanjalla ei ollut johtavaa ehdokasta (ks. esim. Raunio 2014). Vaalien jälkeen perussuomalaiset hylkäsivät entisen ryhmänsä ja vaihtoivat europarlamenttiryhmää Euroopan konservatiivien ja reformistien ryhmään (ECR). Jo ennen eurovaaleja perussuomalaiset olivat linjanneet, että puolue ei tahdo samaan ryhmään Ranskan radikaalioikeistolaisen Kansallisen rintaman kanssa (HS 28.5.2014). Perussuomalaisten ryhmänvaihdos tulkittiin linjanvaihdokseksi, joka tehtiin tulevat eduskuntavaalit mielessä, sekä yrityksenä tehdä pesäeroa pienempiin nationalistisiin toimijoihin ja yrityksenä lähentyä isomman, EU-kriittisen puolueen kanssa

(HS 9.6.14). Perussuomalaisten uudessa puolueyhymässä suurimmat toimijat ovat Ison-Britannian konservatiivit 20 paikallaan ja Puolan Laki ja oikeus -puolue 18 paikallaan.

SDP:n kannalta vaalit menivät jälleen huonosti. Helsingin Sanomissa SDP:n tulosta huonoksi tai katastrofaaliseksi arvioivat vaalitutkija Jussi Westinen ja professori Jan Sundberg (ks. HS 27.5.2014b). Puolue oli 12,3 % ääniosuudellaan enää kolme prosenttiyksikköä vasemmistoliittoa suurempi ja sai Euroopan parlamenttiin valituksi kaksi edustajaa, Mia-Petra Kumpula-Nattrin ja Liisa Jaakonsaaren. Heikon kannatuksen syinä tutkijat näkivät laajemman trendin SDP:n kykenemättömyydessä vastata yhteiskunnalliseen muutokseen ja talouskriisin olosuhteisiin. Äänestäjiä karkasi jälleen todennäköisesti paremmin menestyneisiin vasemmistoliittoon ja perussuomalaisiin. Sekä vasemmistoliiton hyvän että SDP:n heikon tuloksen voidaan nähdä heijastelevan viime vuosien yleiseurooppalaista trendiä, jossa sosiaalidemokraattiset puolueet ovat olleet aallon pohjassa ja vasemmistopuolueet puolestaan nousussa (HS 26.5.14b). Suomen vaaleissa heikon tuloksen saavuttivat myös vihreät, joiden kannatus 9,3 % tiputti puolueen meppipaikat kahdesta yhteen. Myös KD menetti edellisissä vaaleissa vaaliliitolla ansaitun ainoan edustajapaikkansa. RKP säilytti yhden edustajapaikkansa.

Vaikka perussuomalaiset eivät yltäneet aivan odotetunlaiseen vaalivoittoon, tulkitsi esim. Katri Vallaste perussuomalaisten ja vasemmistoliiton menestyksen osoitukseksi kansan tyytymättömyydestä suhteessa EU:hun (HS 26.5.14c). On mahdollista, että muun muassa Wassin ja Raunion haastatteluissa painottama vaalijulkisuuden ja puolueiden linjauksien esiintuonnin merkitys ei onnistunut tälläkään kertaa toivotusti suuren osan äänestäjäjoukosta jäätyä vaalipäivänä kotiin.

4. TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT

4.1. Euroskeptisismin määrittely

Euroskeptisismi on laajalti tunnustettu termi, joka kuvaa negatiivista suhtautumista Euroopan integraatioon. Termin juuret juontavat 1980-luvun Isoon-Britanniaan, brittihallituksen ja Euroopan komission väliseen vastakkainasetteluun. Kuitenkin termi vakiintui käyttöön muualla vasta myöhemmin, etenkin Maastrichtin sopimuksen solmimisen jälkeen. (Vasilopoulou 2011, 225.) Euroskeptisismin määrittely sen nykyisessä käyttöyhteydessä ei ole yksinkertaista – sekä määritelmiä että yhteyksiä, joissa näitä määritelmiä käytetään, on monia. Tämän takia tutkimusta tehtäessä on olennaista pohtia, millaisena euroskeptisismi tässä tutkimuksessa nähdään.

Euroskeptisismiä on pyritty määrittelemään ja kuvailemaan niin ilmiönä, oireena kuin strategiana. Uraauurtavan, kenties ensimmäisen määritelmän puoluepohjaiselle euroskeptisismille tarjosi Paul Taggart, joka kuvaili euroskeptisismiä kaiken kattavana laajana ilmiönä, ”erimielisyyden koetinkivenä” (*touchstone of dissent*) joka leviää ympäri Euroopan. Hän näki puoluepohjaisen euroskeptisismin toisaalta ehdollisena ja osittaisena, ja toisaalta myös täydellisenä ja varauksettomana Euroopan integraation prosessin vastustamisena. (Topaloff 2012, 22–23; Taggart 1998, 366.) Euroskeptisismi on tietyn ilmiön vastustamista, mutta tämän vastustamisen tausta ja syyt riippuvat suuresti kontekstista. Sitter (2001) tulkitsee, että moninaiset syyt Euroopan integraation vastustamiselle puhuvat sen puolesta, että euroskeptisismissä ei ole kyse yksittäisestä asiakysymyksestä omalla ulottuvuudellaan, vaan sen sijaan ilmiötä lujittaa sen esiintyminen useilla eri politiikan ulottuvuuksilla.

Myöhemmässä yhteistyössä Aleks Szczerbiakin kanssa Taggartin esittämä määritelmä laajeni kaksinapaiseksi. Näitä kahta napaa he päätyivät kuvaamaan kovana (*hard*) ja pehmeänä (*soft*) euroskeptisisminä, joka lienee yksi käytetyimmistä euroskeptisismin määritelmistä. Kova euroskeptisismi määritellään seuraavasti:

“Kovasta euroskeptisismistä on kyse, kun kyseessä on EU:n ja Euroopan integraation periaatteellinen vastustaminen. [Kovaa euroskeptisismiä] voidaan siten nähdä puolueissa, jotka ajattelevat, että heidän maidensa tulisi perääntyä jäsenyydestä, tai [puolueissa,] joiden EU-politiikat ovat käytännössä koko Euroopan integraation projektin vastaisia sellaisenaan, kuin

projekti tällä hetkellä ymmärretään.” (Taggart & Szczerbiak 2002, 7. Käännös ja lisäykset hakasulkeissa omia.)

Pehmeästä euroskeptisismistä puolestaan on kyse, kun:

”Pehmeästä euroskeptisismistä on kyse, kun tapauksessa EI ole kyseessä periaatteellinen Euroopan integraation tai EU-jäsenyyden vastustaminen, mutta kun huolet yhdellä (tai useammalla) politiikan osa-alueella johtavat EU:n osittaiseen vastustamisen ilmaisuun, tai kun kyseessä on tuntemus siitä, että ’kansallinen intressi’ on nykyään vastakkain EU:n kehityskaaren kanssa.” (Taggart & Szczerbiak 2002, 7. Oma käännös.)

Puolue voi edustaa kovaa euroskeptisismiä kahdessa tapauksessa. Joko puolue on yhden asian puolue, joka on ottanut EU:n vastustamisen tehtäväkseen, tai toiseksi kyse voi olla tapauksesta, jossa EU:ta ideologisesta näkökulmasta riippuen kuvaillaan esimerkiksi liian byrokraattiseksi, kapitalistiseksi tai uusliberaaliksi, ja siihen nojaten vaaditaan jäsenyyden ehtojen perinpohjaista uudelleenmuotoilua. Jälkimmäisessä tapauksessa kyse voi olla ehdollisesta tuesta EU-jäsenyydelle, mutta käytännössä ehdot muodostuvat niin vaikeiksi, että kyseessä on EU:n vastustaminen. Pehmeästä euroskeptisismistä puolestaan on kyse silloin, kun puolue käyttää euroskeptistä retoriikkaa osana poliittista agendaansa. Pehmeä euroskeptisismi on erityisesti skeptisyyttä Euroopan integraation tulevaisuuden kehityskulkuja kohtaan. EU:n jäsenmaita vuonna 2002 vertaillessaan Taggart ja Szczerbiak huomasivat, että pehmeä euroskeptisismi oli huomattavasti yleisempää kuin kova euroskeptisismi. Kovaa euroskeptisismiä edustavat puolueet eivät olleet ainakaan vielä tuolloin keskeisessä asemassa yhdenkään jäsenmaan hallituksessa. (Taggart & Szczerbiak 2002, 7–8; 32.)

Suosittuudestaan huolimatta määritelmää on myös kritisoitu. Euroskeptisismiä itsekä tutkineet Petr Kopecký ja Cas Mudde (2002) näkevät Taggartin ja Szczerbiakin määritelmässä neljä heikkoutta. Näistä ensimmäinen on pehmeän euroskeptisismien kategorian laajuus: lähes mikä tahansa erimielisyys lähes minkä tahansa EU:n poliittisen päätöksen kanssa voidaan tulkita euroskeptisismiksi. Toiseksi heidän mukaansa alun perin selvä jako kovaan ja pehmeään euroskeptisismiin hämärtyy kirjoittajien tarkentaessa, että käytännössä kovan euroskeptisismien tunnistaa Euroopan unionin integraation nykyisen muodon periaatteellisesta vastustamisesta. Myös kriteerit, joilla kova ja pehmeä euroskeptisismi pyritään erottamaan ja yhdistämään, jäävät lukijalle epäselviksi. Sen seurauksena on vaikea erottaa ja selittää, miksi erilaisia euroskeptisismien muotoja on olemassa. Viimeisimpänä kritiikin kohteena on Euroopan integraation ja Euroopan unionin erottelun heikkous: Euroopan unioni on integraation nykyinen

ilmentymä, mutta silti Kopecký ja Mudden mukaan on tärkeää nähdä ero integraation ideologisten periaatteiden ja nykyisen Euroopan unionin vastustamisen välillä. (Kopecký & Mudde 2002, 299–300.) Flood ja Usherwood (2005, 3) puolestaan näkevät ongelmallisena sen, ettei euroskeptismin kaksiluokkainen jaottelu anna tilaa erolle pehmeän euroskeptismin ja rakentavan EU-kritiikin välille. Huomio on toisaalta relevantti – pehmeän euroskeptismin kategoria jää laajaksi, ja siten riippuu paljon tutkijasta, minkä asteinen kriittisyys tulkitaan pehmeäksi euroskeptisismiksi, mikä puolestaan rakentavaksi kehitysideaksi.

Taggart ja Szczerbiak myöntävät, että jako kahteen kategoriaan on ideaali, ja siten se ei välttämättä ole kaikissa tapauksissa yksioikoinen. Kirjoittajat näkevät kaksinapaisen määritelmän hyödyllisenä, mutta myöntävät kuitenkin olevan mahdollista, että puolueita seilaa myös näiden kahden navan välillä. (Taggart & Szczerbiak 2002, 8.) Myös esimerkiksi Batoryn (2002) mukaan Taggartin ja Szczerbiakin dikotomia ei ehkä ole aukoton, mutta on hyvä, että määritelmä jättää tilaa euroskeptismin eri sävyille.

Szczerbiakin ja Taggartin ohessa ja heidän määritelmänsä pohjalta monet tutkijat ovat pyrkineet määrittelemään euroskeptisismiä ja laajentamaan liian yksinkertaistavaksi koettua kahtia jaottelua. Nämä määritelmät ovat pyrkineet huomioimaan tarkemmin eri sävyt, joita puolueiden suhtautumisessa Euroopan unioniin voi olla aina täydellisestä tuesta täydelliseen torjuntaan saakka. Kopecký ja Mudde (2002) kehittivät oman kaksiulotteisen määritelmänsä, jossa he tekevät erottelun diffuusin eli hajanaisen, integraation yleisille ideoille ja päämäärälle annetun ideologisen tuen, sekä spesifin tuen, eli integraation käytännöille annetun tuen välillä. Käytännössä jälkimmäinen ulottuvuus kuvaa tukea EU:lle integraation nykyisenä ilmentymänä. Näkemysten perusteella muodostuu siis neljä eri lokeroa, joihin puolueita niiden euroasenteiden perusteella voidaan luokitella. Määritelmä jättää tilaa puolueille, jotka esimerkiksi suhtautuvat myönteisesti EU:n taustalla oleviin ideologisiin periaatteisiin, mutta vastustavat EU:ta sen nykyisessä muodossa. (Kopecký & Mudde 2002, 300–303.) Kahden edellisen määritelmän pohjalta puolestaan Christopher Flood ja Simon Usherwood (2005) ovat pyrkineet määrittelemään euroskeptismin niin, että tuen ja vastustamisen välisen erottelun rajat jäisivät pehmeiksi, sillä käytännössä useista euroskeptisiksi määritellyistä ryhmistä löytyy sekä tuen että vastustamisen elementtejä. Kuusiluokkainen määritelmä ulottuu integraatiota ja sen syventämistä vahvasti ajavista maksimalisteista aina integraation kaikkiin osa-alueisiin torjuvasti suhtautuviin ja integraatiota vastustaviin saakka. Määritelmä pyrkii kattamaan EU-asenteet laidasta laitaan, ja siinä pyritään tekemään

erottelu myös pehmeän euroskeptisismiin sekä rakentavan EU-kritiikin välille. (Flood & Usherwood 2005, 3.)

4.2. Kaksi lähestymistapaa euroskeptisismiin

Euroopan integraation tutkimus miellettiin pitkään osaksi kansainvälisen politiikan tutkimusta. Maastrichtin sopimuksen myötä rajat jäsenmaiden sisä- ja ulkopoliitiikan välillä hämärtyivät ja varsinainen Euroopan integraation ja sisäpolitiikan sekä euroskeptisismiin tutkimus alkoi kehittyä. (Mudde 2011.) Euroskeptisismiin tutkimuksessa on käytetty hyvin erilaisia metodeja ja aineistoja. Laverin ja Huntin (1992) mukaan puolueiden asemaa suhteessa eri asiakokonaisuuksiin on mahdollista tutkia kolmella eri metodilla, jotka ovat puolueiden itsensä tuottamien dokumenttien analyysi, laajojen yleistä mielipidettä mittaavien haastattelututkimusten käyttö sekä asiantuntijalausunnat. Jokaisella metodilla on hyvät ja huonot puolensa.

Puoluedokumenttien kuten vaaliohjelmien vahvuus on se, että ne edustavat puolueen virallisinta kantaa. Heikkous puolestaan on se, ettei niitä välttämättä ole saatavilla kaikkien puolueiden osalta, ja niissä ei välttämättä käsitellä kaikkia politiikan osa-alueita. (ks. mm. Ray 1999; Laver & Garry 2000.) Laajoilla haastattelututkimusten aineistoilla voidaan mitata periaatteessa sekä äänestäjäkunnan mielipidettä että puolueen kantaa. Tällainen aineisto on esimerkiksi Euroopan komission rahoittamin käyntihaastattelututkimuksin kerätty Eurobarometri-aineisto. Eurobarometrit ovat hyviä aineistoja euroskeptisismiin tutkimiselle, sillä suuri osa aineistosta muodostuu kysymyksistä, joissa kartoitetaan vastaajan mielipiteitä liittyen Euroopan unioniin ja sen alaisiin instituutioihin, sekä vastaajan mielipiteitä liittyen omaan kotimaahan ja sen demokratian ja yhteiskunnan toimivuuteen. Eurobarometri-aineistoja on kerätty vuodesta 1974 lähtien kaikissa EU:n jäsenmaissa vähintään kaksi kertaa vuodessa. (FSD 2015.) Eurobarometrien aineistoja ovatkin hyödyntäneet varsinkin ne euroskeptisismiin tutkimukset, joissa keskitytään kansalaisten EU:hun liittyvien mielipiteiden selvittämiseen, kuten esimerkiksi tässäkin tutkimuksessa lainatussa Eichenbergin ja Daltonin tutkimuksessa (2007). Puoluejohdon näkemystä ja siten puolueen virallista kantaa Eurobarometrin kaltaisista aineistoista on vaikeampi mitata, sillä se täytyy silloin päätellä äänestäjäkunnan mielipiteiden kokonaissummasta. Harvat ylikansalliset kyselytutkimukset selvittävät suoraan poliittisten puolueiden asemoitumista suhteessa eri kysymyksiin. Äänestäjäkunnan mielipiteiden kokonaissumma ei myöskään ole välttämättä yhteneväinen puolueen virallisten

dokumenttien tai käytännössä toteuttaman politiikan kanssa. Asiantuntijalausuntoja käytettäessä puolestaan on mahdollista ottaa mukaan kaikki puolueet, vaikka ne eivät olisi julkaisseet ohjelmia. Asiantuntijoiden arvioita on käytetty myös esimerkiksi puolueiden sijoittamisessa vasemmisto–oikeisto-jakolinjalle ja monille muille ulottuvuuksille. (Ray 1999, 285.)

Vuosien varrella euroskeptisismien tutkimukseen on kehittynyt kahden yliopiston ympärille kaksi pääasiallista lähestymistapaa, jotka eroavat toisistaan siinä, miten ne määrittelevät euroskeptisismien sekä siinä, mitä aineistoja ja metodeja tutkimuksessa käytetään. Muun muassa Mudde (2011) on kritisoinut näitä kahta ”koulukuntaa” toistensa osittaisesta sivuuttamisesta ja toivonut laajempaa poikittaista yhteistyötä ja molempien lähestymistapojen parhaiden puolien hyödyntämistä euroskeptisismien perustavan olemuksen selvittämiseksi.

Ensimmäinen ryhmä on kehittynyt Sussexin yliopiston sekä Szczerbiakin ja Taggartin kovan ja pehmeän euroskeptisismien määritelmän ympärille. Sussexin tutkijaryhmä toimii EPERN-verkon (*European Parliamentary Elections Research Network*) puitteissa, johon kuuluvat käytännössä kaikki tärkeimmät euroskeptisismää Euroopassa tutkineet tutkijat. Heistä useimmat käyttävät tutkimuksensa lähteenä virallista puoluekirjallisuutta eli puolue- ja vaaliohjelmia, mutta osa tutkijoista on käyttänyt aineistona myös äänestyksiä EU:n sopimuksista tai puolueiden yksittäisten edustajien lausuntoja. Kaiken kaikkiaan Sussexin edustajien tutkimus on painottunut nimenomaan puoluepohjaiseen euroskeptisismiin, ja tutkijoista suuri osa painottaa euroskeptisismien tutkimuksessa strategis-taktisia puoluekilpailun tekijöitä enemmän kuin ideologian merkitystä. (Mudde, 2011.)

Toinen tutkimusryhmä puolestaan syntyi Leonard Rayn Pohjois-Carolinan yliopistossa tekemän väitöstutkimuksen ympärille (Mudde, 2011). Ray keräsi asiantuntijoiden näkemyksiin pohjautuvaa kyselytutkimusaineistoa Euroopan integraation aihepiiristä jo vuosilta 1984–1996 (ks. Ray 1999). Liesbet Hooghe, Gary Marks ja muut Pohjois-Carolinan Chapel Hillin yliopiston tutkijat ovat keränneet Rayn tutkimuksen ideaa jatkaen Chapel Hill Expert Survey -nimistä aineistoa (CHES) vuosina 1999, 2002, 2006, 2010 ja 2014 kulloisistakin jäsenmaista sekä vuonna 2014 myös Norjasta, Sveitsistä ja Turkista. Jäsenmaiden lisäksi CHES:n tutkijat ovat keränneet yhteneväistä dataa myös EU:n jäsenehdokasmaista. CHES:n keräämä data arvioi useiden Euroopan maiden kansallisten puolueiden asemoitumista suhteessa Euroopan integraatioon, ideologiaan ja politiikan linjoihin. (CHES 2015.)

Pohjois-Carolinan Chapel Hillin yliopiston tutkimuksen perustana ovat Lipsetin ja Rokkanin tutkimukseen perustuvat poliittiset jakolinjat ja erityisesti uusi poliittinen jakolinja, jonka pohjalle nähdään rakentuvan myös puolueiden suhtautuminen Euroopan integraatioon. Siten myös euroskeptisismiin nähdään olevan ensisijaisesti ideologispohjaista. Tutkimuksissa paneudutaan puoluepohjaisen euroskeptisismiin lisäksi myös euroskeptisismiin mediassa ja yleisellä tasolla. Varsinkaan alkuaikoina tutkijat eivät kiinnittäneet euroskeptisismiin määrittelyyn samalla tavalla huomiota kuin Sussexin kollegat, mutta myöhemmin euroskeptisismiin käsite on kuitenkin tullut keskeisemmäksi. (Mudde, 2011.) Alkuperäisessä tutkimuksessaan Ray tutki kolmea asiaa: puolueen asemaa suhteessa Euroopan integraatioon, asiakokonaisuuden tärkeyttä puolueelle sekä puolueen sisäistä hajaantuneisuutta asiakokonaisuuden suhteen. Samat kolme asiaa ovat toistuneet CHES:n aineistossa. (Ray 1999, 286.) Nykyinen CHES:n aineisto on kuitenkin laajempi sisältäen yleisiä kysymyksiä liittyen puolueiden suhtautumiseen EU:n eri aspekteihin sekä puolueen asemoitumiseen yhteiskunnallisilla jakolinjoilla. Tämän lisäksi tuoreimmat kyselyt sisältävät kysymyksiä myös EU:hun varsinaisesti liittymättömistä asiakokonaisuuksista, kuten maahanmuutosta ja tulonjaosta. (CHES, 2015.) Myös CHES:n aineistossa puolueiden asemoitumista suhteessa eri Euroopan integraation asiakokonaisuuksiin ovat arvioineet kunkin jäsenmaan asiantuntijat numeerisella asteikolla 1–7 (Hooghe ym. 2002, 966–667).

Molempien lähestymistapojen tutkimusmetodeilla ja -asetelmilla on heikkoutensa ja vahvuutensa. Mudden (2011) mukaan Sussexin lähestymistavan heikkoutena voidaan nähdä olevan tutkimuksen lähteenä käytetyt aineistot. Mahdollisia käytettäviä aineistoja ei ole määriteltä tarkkaan, minkä ansiosta eri tutkijat ovat käyttäneet erilaisia tiedonlähteitä aineistoina ja siten myös antaneet keskenään samoille aineistoille erilaisia painoarvoja. Myös ideologialle annettu vähäinen painoarvo ja pelkästään puolueisiin keskittyminen saattavat johtaa siihen, että näissä tutkimuksissa näkyy toisinaan euroskeptisismistä ainoastaan osittainen kuva. Myös tutkimusten reliabiliteetti on heikkoa, mutta sitä voitaisiin parantaa tarjoamalla selkeämmät määritelmät ja eksplisiittisemmät tiedot tutkimuslähteistä. Sen sijaan Sussexin vahvuus on tutkimusten syvyys, yksityiskohtaisuus ja asiantuntemus – tutkijaverkon tutkijat ovat erikoistuneet euroskeptisismiin läpikohtaisesti tuntemissaan maissa. (Mudde, 2011.)

Pohjois-Carolinan lähestymistavan vahvuutena Mudde (2011) pitää aineiston pitkäikäisyyttä, numeerisuutta, helppoa saatavuutta ja mahdollisuutta yhdistää aineisto muihin kvantitatiivisiin aineistoihin, jolloin voidaan saada syvällistä tietoa korrelaatioista euroskeptisismiin ja muiden muuttujien

välillä. Kvantitatiivisessa aineistossa myös reliabiliteetti on vahvuus, ja aineiston puitteissa eri ajankohtien välinen vertailu on helppoa. Sen sijaan aineiston heikkous ovat kyselytutkimukseen osallistuneet asiantuntijat – joukossa on Mudden mukaan myös useita tutkijoita, jotka eivät tutki suoranaisesti puolueiden asemoitumista suhteessa Euroopan integraatioon tai euroskeptisismiä. Mudden mielestä CHES onkin enemmän vertaiskysely kuin asiantuntijakysely. (Mudde, 2011.) Ray sen sijaan näki kyselyyn kutsutut tutkijat – ammattitaitoiset politiikan tutkijat – riittävän asiantuntevina, ja jätti esimerkiksi Euroopan integraation ja sen määritelmän tulkinnan asiantuntijoille (Ray, 1999). Mudden mukaan terminologinen epäselvyys puolestaan on selvä heikkous, ja siksi euroskeptisismien ilmiötä epäilemättä tulkitaan eri maissa hyvin eri tavoin, minkä aiheuttaa hankaluuksia poikittaisessa vertailussa. Lähestymistavassa painotettu arvopohjainen GAL–TAN-jakolinja saa osakseen kritiikkiä siitä, että sitä on vaikea muuntaa valtavirran akateemiseen ja julkiseen debattiin puolueiden ideologiasta. Lisäksi kvantitatiivisesta tutkimuksesta puuttuu syvyys, joten kausaalisuuden arviointi on vaikeaa. (Mudde 2011.)

4.3. Teoriasta tutkimukseen

Taggartin ja Szczerbiakin luoma kovan ja pehmeän euroskeptisismien määritelmä on ollut käytössä laajalti läpi vuosien saamastaan kritiikistä huolimatta. Kritiikkiä ovat saaneet osakseen myös muiden määritelmien ehdottamat, yksityiskohtaisemmat luokittelut, sillä useissa tapauksissa niitä on ollut vaikeaa toteuttaa käytännössä. Tämän tutkimuksen osalta määritelmiä pohdittaessa huomion arvoista on kuitenkin se, että puoluepohjaisen euroskeptisismien tutkimus on vielä melko nuori osa Eurooppa-tutkimusta, ja euroskeptisismien ilmiö on alati muutoksessa, minkä takia euroskeptisismien määritelmäkin tarvitsee säännöllistä päivitystä. Myös Taggart ja Szczerbiak itse puhuvat tuoreimmassa yhteisartikkelissaan (2013) euroskeptisismien tulosta Euroopan valtavirtaan erityisesti vuodesta 2009 lähtien Eurooppaa koetelleen talouskriisin myötä. Euroskeptisismi ei ole enää ainoastaan puoluepolitiikan periferian tai äärilaitojen ilmiö, vaan myös Euroopan politiikan kannalta keskeiset puolueet ovat ottaneet kasvavissa määrin positioita, joita voi kuvailla euroskeptisiksi. Huolimatta siitä, että hallituksessa työskentely näyttää pehmentävän puolueen euroskeptisiä kantoja, on todennäköistä, että tämän hetkisen talous- ja politiikkakriisin myötä euroskeptisismi yhä lujittaa asemaansa. (Taggart & Szczerbiak 2013, 17; 34.)

Suoranaista euroskeptisismiä ja rakentavan kriittistä suhtautumista Euroopan integraatioon voi olla vaikea erottaa toisistaan, kun mukaan lasketaan vielä strategisen kilpailun tuoma ulottuvuus. Tämä toisaalta

vaikuttaa puhuvan sen puolesta, että jako kovaan ja pehmeään euroskeptisismiin ei ole enää kovin tarkoituksenmukainen. Kovaa euroskeptisismiä ei edelleenkään todennäköisesti edusta kovin moni puolue, mutta pehmeä euroskeptisismi sen sijaan on selvästi yleistymään päin. Tulevaisuuden euroskeptisismiin voidaan nähdä olevan entistä moninaisempaa, ja esimerkiksi puolueiden ideologisten asemien olevan yhä epärelevantimpia Euroopan politiikan kannalta. (Mudde 2011, 20–21.) Toisaalta kuitenkin pehmeän euroskeptisismiin ja rakentavan kriittisyyden erottamisen vaikeus huomioon ottaen määrittely kovaan ja pehmeän euroskeptisismiin perusteella on myös perusteltua, sillä pehmeän euroskeptisismiin kategoria jättää hyvin tilaa eri sävyille.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni ei ole ensisijaisesti määritellä Suomen eduskuntapuolueita jonkin euroskeptisismiin määritelmän puitteissa tietyn euroskeptisismiin kategorian edustajiksi. Käytän kuitenkin määritelmiä apuna analyysissäni, jossa kiinnostuksen kohteenani ovat euroskeptisismiin eriaisteiset ilmentymät, ajallinen muutos sekä kritiikin kohteena olevat EU:n tai Euroopan integraation ominaisuudet ja kehityskulut. Koska euroskeptisismiin voidaan perustellusti nähdä tulleen osaksi valtavirtaa, on mielestäni perusteltua katsoa myös osittaista ja rakentavaa kriittistä suhtautumista jonkin asteisena euroskeptisisminä.

Kopeckýn ja Mudden esittämää neliluokkaista määritelmää ei hyödynnetä tutkimuksen analyysissä, sillä Euroopan unionille ja Euroopan integraatiolle annetun tuen toisistaan erottelun tarpeellisuus ja onnistuneisuus on epävarmaa tai ainakin käytännössä vaikeaa. Vaikka tuen jaottelu on toisaalta nähty määritelmän eduksi, esimerkiksi Flood ja Usherwood (2005, 4) näkevät jaottelun myös yksinkertaistavan ideologisen puolen mustavalkoisesti joko tueksi tai vastustamiseksi. Floodin ja Usherwoodin kuusiluokkainen jako puolestaan käsittää myös euromyönteiset puolueet luoden samalla enemmän vaihtoehtoja puoluepohjaisen euroskeptisismiin luokitteluun erityisesti niiden puolueiden kohdalla, joissa vastustaminen ei ole periaatteellista tai ehdotonta. Kuitenkin yhä jää epävarmaksi muun muassa se, mihin luokkaan tässä määritelmässä osuvat puolueet, jotka vastustavat voimakkaasti jotakin EU-politiikan osa-aluetta niiden ollessa samaan aikaan valmiita etenemään toisilla EU-politiikan osa-alueilla.

Tämän vuoksi sopivimmaksi työkaluksi euroskeptisismiin arviointiin jää Taggartin ja Szczerbiakin määritelmä kovasta ja pehmeästä euroskeptisismistä. Huolimatta osakseen saamasta kritiikistä, menetelmä sopii parhaiten tähän tutkimukseen pehmeän euroskeptisismiin kategorian ollessa joustava

eriasteista euroskeptisismiä ajatellen. Lisäksi tämä tutkimus painottaa euroskeptisismiä, joten tarpeen ei ole varsinaisesti luokitella puolueita myönteisen suhtautumisen astetta tai määrää, jossa taas esimerkiksi Floodin ja Usherwoodin määritelmä voisi olla soveltuvampi.

Luvussa 2 esitellyssä teoreettisessa viitekehyksessä ovat edustettuina sekä Sussexin lähestymistavan painottama puoluekilpailun dynamiikka että Pohjois-Carolinan painottama ideologian merkitys. Mudde (2011) esitti, että ideologian merkitys puolueiden euroskeptisismille olisi vähenemään päin. Tämä voi pitää paikkansakin, mutta siitä huolimatta tässä tutkimuksessa ideologia yhdistetään euroskeptisismiin. Se on joka tapauksessa perusteltua siksi, että tutkimus menee nykyhetken lisäksi kaksikymmentä vuotta ajassa taaksepäin. Aikaisempi tieto puolueperheiden ja siten myös ideologioiden suhteesta Euroopan integraatioon toimii yhtenä keskeisenä hypoteesien määrittäjänä. Tämän lisäksi tutkimus keskittyy puolueiden välisen kilpailun dynamiikkaan, joka saattaa yhdessä uuden poliittisen jakolinjan synnyn ja poliittisen kontekstin kanssa selittää varsinkin viime vuosien muutoksia.

4.4. Vaaliohjelmat ja niiden käyttö aineistona

Analyysin aineistona käytetään eduskuntapuolueiden vaaliohjelmia europarlamenttivaaleissa. Europarlamenttivaalien ohjelmat ovat tälle tutkimukselle parempi aineisto kuin esimerkiksi eduskuntavaaliohjelmat, sillä europarlamenttivaaliohjelmien sisältö painottuu enemmän EU-asioihin ja Suomen ja EU:n suhteeseen.

Kaikki Suomen kahdeksan eduskuntapuoluetta ovat osallistuneet eurovaaleihin vuosina 1996–2014. Suurimmalla osalla puolueista on ollut jokaisiin eurovaaleihin oma ohjelmansa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Perussuomalaiset osallistuivat vuoden 1996 vaaleihin ilman vaaliohjelmaa käyttäen vuonna 1995 julkaistua yleisohjelmaa, ja vuoden 2004 vaaleissa puolue käytti vuonna 2003 julkaistua lähiajan tavoiteohjelmaa. Myöskään keskusta ei julkaissut vuoden 1996 eurovaaleihin erillistä vaaliohjelmaa, vaan listasi kuntavaaliohjelman yhteyteen myös Euroopan tason tavoitteita. Vihreät puolestaan eivät ole julkaisseet vuosien 2009 ja 2014 eurovaaleihin omaa vaaliohjelmaa, vaan ovat käyttäneet Euroopan Vihreän puolueen yhteistä vaaliohjelmaa. Perussuomalaisten kohdalla yleisvaaliohjelmien käyttäminen ei ole ongelmatonta, mutta sekä vuoden 1995 että vuoden 2003 ohjelma

julkaistiin ajallisesti melko lähellä tulevia eurovaaleja, ja lisäksi EU on niin keskeinen osa puolueen agenda, että myös nämä ohjelmat tarjoavat hyvän materiaalin analyysille.

Yleisesti vaaliohjelmat aineistona tarjoavat puolueiden tutkimiseen melko hyvät lähtökohdat, vaikka niiden käyttäminen aineistona asettaa myös rajoituksia. Eskolan ja Suorannan (2000, 141) mukaan tekstiaineistoa voi lähestyä kahdella tapaa. Ensimmäinen vaihtoehto on analyysin teko näkökulmasta, jonka mukaan aineisto kertoo todellisuudesta vääristelemättä, ja eri menetelmillä tästä todellisuudesta on mahdollista saavuttaa todenomaista tietoa. Toinen vaihtoehto on suhtautua aineistoon suhteellisemmin ja nähdä aineiston olevan tehty ja järjestetty tarkoituksenmukaisesti tavoitetta silmällä pitäen. Vaaliohjelmien kohdalla on ehdottomasti järkevämpää soveltaa jälkimmäistä vaihtoehtoa, sillä hyvin todennäköistä on, että ne kertovat vain osan totuudesta.

Vaaliohjelmien hyviin puoliin kuuluu se, että niistä käyvät ilmi puolueiden keskeisimmät prioriteetit ja preferenssit (Ray 1999, 284–285). Vaaliohjelmat ja muut puolueiden viralliset dokumentit edustavat myös puolueen virallisinta kantaa, josta puolueen edustajien tai myöskään puoluetta äänestäneen on vaikea irtisanoutua täysin. Silti ne eivät välttämättä edusta kaikilta osin puolueen kannattajakunnan tai keskivertoäänestäjän näkemyksiä. Puoluejohtajia puolestaan voidaan vaatia tilille, mikäli jokin vaaliohjelmassa luvattu ei toteudu käytännössä. Rajoituksena vaaliohjelmien käytössä on ohjelmien strategisuus ja rajoittunut aiheskaala. Ohjelmien takana on yleensä puolueen valistunut eliitti, ja siten ohjelmat ovat tietoisien strategisia. Ne heijastelevat selkeimmin niitä puolia, jotka puolue haluaa julkisuudessa tuoda esiin. (Laver & Garry 2000, 620.) Tyypillisesti virallisissa dokumenteissa voidaan ristiriitojen välttämiseksi jättää huomioimatta ne asiakokonaisuudet, jotka jakavat vahvasti mielipiteitä puolueen sisällä. Mikäli haluttaisiin tutkia laajemmalla skaalalla eri puolueita, olisi huomioitava, että puoluedokumenttien analyysissä ei voida ottaa huomioon esimerkiksi niitä puolueita, jotka eivät julkaise ohjelmia tai joiden ohjelmia ei ole saatavilla. (Ray 1999, 284–285.) Lisäksi vaaliohjelmat voivat olla ristiriidassa puolueen käytännössä harjoittaman politiikan kanssa – vaalien jälkeen ei aina syystä tai toisesta toteuteta ohjelman tavoittelemia asioita. Ajallinen vertailu vaaliohjelmien kautta sen sijaan onnistuu yleensä hyvin, sillä suurin osa eurooppalaisista puolueista on julkaissut vaaliohjelmia jokaisiin vaaleihin ainakin sota-ajan jälkeen, minkä ansiosta nämä ohjelmat tarjoavat historiallista todistetta puolueen kantojen liikkumisesta ajan kanssa. (Laver & Garry 2000, 620.)

Rayn huomio mahdollisista puutteista puoluedokumenteissa ja niiden saatavuudessa olisi huomionarvoinen ongelma myös tässä tutkimuksessa, mikäli tutkimus käsittelisi myös Suomen eduskunnan ulkopuolisia pienpuolueita. Tässä tutkimuksessa ohjelmat ovat kuitenkin saatavilla kaikilta eduskuntapuolueilta tämän luvun alussa lueteltuja poikkeuksia lukuun ottamatta. Sen sijaan analyysia olennaisesti rajoittava tekijä on Rayn toinen huomio siitä, että puolueet saattavat jättää käsittelemättä vaikeita aihekokonaisuuksia – varsinkin niitä, joihin liittyen puolueiden sisällä on mielipidehajaannusta. Tämä on huomionarvoinen seikka analysoidessani useampaakin Suomen puolueista, sillä selvää hajaannusta EU-politiikan suhteen on ollut useiden vuosien ajan niin vasemmistoliiton, SDP:n, keskustan kuin KD:n riveissä. Kuitenkin tutkimuksen kohteena ovat puolueet eivätkä äänestäjät tai yksittäiset poliitikot, ja kuten Laver ja Garry toteavat, puolueiden ohjelmat edustavat kuitenkin virallisinta mahdollista saatavissa olevaa kantaa. Lisäksi tutkimus tekee ajallista vertailua, mikä myös onnistuu hyvin vaaliohjelmien kautta.

4.5. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tämän tutkimuksen aineiston analyysimenetelmänä käytetään sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi voidaan ymmärtää eräänlaisena perusmenetelmänä, jota voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen kaikissa tutkimusperinteissä. Sisällönanalyysi ei ole pelkästään yksittäinen metodi, vaan se voidaan ymmärtää myös löyhänä teoreettisena kehyksenä useammissa asiakokonaisuuksissa. Muista läheisistä menetelmistä, kuten historiallisesta analyysista, sisällönanalyysi poikkeaa siinä, että sillä ei ole tarkoitus luoda kokonaiskuvaa menneisyydestä, vaan tarkastella inhimillisiä merkityksiä. Sisällönanalyysi etsii tekstin merkityksiä, kun taas esimerkiksi diskurssianalyysi tutkii sitä, mitä merkityksiä tekstissä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Analyysilla on tarkoitus luoda aineistoon selkeyttä, ja samalla tuottaa uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta.

Sisällönanalyysia on kuvattu menettelytavaksi, jonka tarkoituksena on pystyä analysoimaan kirjallisia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti ymmärretään sisällönanalyysin yhteydessä laajasti – se voi tarkoittaa miltei mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, ja menetelmänä se sopii myös strukturoimattoman aineiston analyysiin. Tällöin sisällönanalyysin käytön tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä aikaan kuvaus yleisessä ja tiiviissä muodossa johtopäätöksen tekemistä varten. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia kuten myös diskurssianalyysi ja historiallinen analyysi.

Sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä ja sen avulla kerätty aineisto saadaan järjestettyä johtopäätöksen tekoa varten. Keskeistä tässä kohtaa on kuitenkin huomata, että analyysia ei tule jättää keskeneräiseksi – sisällönanalyysilla järjestetyn aineiston esittely ei Tuomen ja Sarajärven mukaan vielä ole tutkimuksen tulos, vaan lisäksi siitä on tehtävä erilliset johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.) Laadullisen aineiston analyysi on usein deskriptiivistä, mutta pitäytyminen pelkästään deskriptiivisellä tasolla ei ole Suorannan ja Eskolankaan mukaan vielä tulkintaa – kuvailu on ennemminkin edellytys alustavalle tutkimusalueen jäsentämiselle. Perinteisessä laadullisten aineistojen analyysissa on etsitty aineistoista yhtäläisyyksiä ja samankaltaisuuksia, kun taas uudemmissa analyyseissa on keskitytty enemmän aineiston eroihin ja moninaisuuteen. Jälkimmäisessä tapauksessa analyysi on väistämättä tarkempaa ja aineistolähtöisempää. (Eskola & Suoranta 2000, 139.)

Eskolan (2001) esittämän jaottelun perusteella sisällönanalyysi voidaan jaotella kolmeen alakategoriaan: aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin, joista toisena mainittua eli teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käytetään menetelmänä tässä tutkimuksessa. Ensinnä mainitussa, eli aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa ideana on se, että analyysiyksiköitä ei ole etukäteen valittu, vaan ne nousevat aineistosta tutkijan objektiivisina havaintoina. Tätä on kuitenkin Tuomen ja Sarajärven mukaan käytännössä vaikea toteuttaa, sillä tutkijan aiemmin käyttämät käsitteet ja tutkijan asettama tutkimusasetelma ja tutkimusmenetelmä asettavat rajoituksia ja vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ei ole soveltuva menetelmä tähän tutkimukseen siksi, että tässä tutkimuksessa nojataan tietoisesti aiemman tutkimuksen tietoon, jonka perusteella pyritään arvioimaan Suomen puolueiden tilannetta. Aiempi tutkimus määrittää osittain sitä, mitä aineistosta etsitään.

Kolmantena mainitussa teorialähtöisessä analyysissa sen sijaan on kyse nimenomaan aiemman tutkimustiedon tai teorian testaamisesta uudessa kontekstissa ja ilmiön määrittelystä jonkin jo olemassa olevan perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97). Teorialähtöinen sisällönanalyysi ei kuitenkaan sovi tähän tutkimukseen siksi, että aiemman tutkimustiedon perusteella ei ole mahdollista määritellä analyysiyksiköitä, jotka sopisivat rungoksi kaikkien Suomen kahdeksan eduskuntapuolueen euroskeptisismien tutkimukseen. Puolueperhe- ja ideologiakirjallisuuden pohjalta analyysiyksiköt voisi määritellä puolueperheittäin, mutta omaa analyysirunkoa ei ole järkevää tehdä jokaiselle tutkittavalle puolueelle. Lisäksi aiempi, pitkälti Euroopan tason kirjallisuus ei välttämättä sovi sellaisenaan Suomen

kontekstiin. Tavoitteena tässä tutkimuksessa on myös löytää puolueiden euroskeptisismistä niin yhteneväisyyksiä kuin eriävyyksiä, minkä takia analyysirungon tai -runkojen liian tiukka määrittely etukäteen ei olisi tarkoituksenmukaista. Teorialähtöisen sisällönanalyysin käyttö edellyttäisi myös aineiston hankkimista aiemman tutkimuksen määritelmien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98).

Parhaiten tutkimukseni metodiksi sopii siis teoriaohjaava sisällönanalyysi. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä ideana on, että analyysi kytkeytyy tutkimuksen teoriaan, ja teoria ikään kuin toimii apuna analyysin etenemisessä. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta aiemman tiedon ohjatessa ja auttaessa analyysia. Analyysiyksiköt on mahdollista valita eklektisestäkin eli esimerkiksi eri teorioita ja suuntauksia yhdistellen. Aiempi tieto siis vaikuttaa, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaavaa, vaan paremminkin uusia ajatusuria aukova. Teoriaohjaavalle sisällönanalyysille ominainen päättelyn logiikka on abduktiivinen: tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit, teoriassa esitellyt ja määritellyt mallit. Aineiston analyysivaiheessa edetään aluksi aineistolähtöisesti, ja loppuvaiheessa tuodaan myös teoreettisessa viitekehyksessä määritellyt mallit mukaan ohjaamaan analyysia. Yhteys päättelyn logiikkaan on kuitenkin toisaalta pulmallinen – teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä voidaan halutessa nähdä löytyvän myös induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn logiikan piirteitä. Toisin kuin teorialähtöisessä sisällönanalyysissä, teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineiston hankinta on melko vapaata, sillä aiempi tieto tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ei sanele, mikä on oikea tapa hankkia aineistoa tai miten tutkittava ilmiö käsitteenä määritellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–98.) Ilmiöstä siis ikään kuin tiedetään jo jotakin, mutta ei kaikkea. Ideana on tehdä loogista päättelyä, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, sitten käsitteellistetään ja lopulta kootaan uudella tavalla, teoriaan nojaten, uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi. Asiakokonaisuudet teemoitellaan, ja myös teoreettisen viitekehyksen keskeisimmät kokonaisuudet tuodaan ohjaamaan analyysia. Teemoittelussa keskeistä on tuoda esiin, mitä kustakin teemasta on sanottu. Sen sijaan esimerkiksi lukumäärillä, eli montako kertaa mikäkin teema esiintyy aineistossa, ei välttämättä ole merkitystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Onnistuakseen teemoittelu vaatii teorian ja empirian välistä vuorovaikutusta. Tekstissä se näkyy teorian ja empirian lomittumisena toisiinsa. (Eskola & Suoranta 2000, 175.)

Käytännössä tämän tutkimuksen analyysissä teoria puolueperheistä ohjaa sitä, mitä tekstistä etsitään. Kuitenkin myös aineistolähtöisyydelle jää tilaa – tekstissä huomioidaan myös se mahdollinen euroskeptisyys Suomen kontekstissa, mitä aiempi tutkimuskirjallisuus ei nosta esiin. Analyysissä tuodaan

esiin myös puolueen hallitus- tai oppositioaseman, jotta teoria puoluekilpailun vaikutuksesta puolueen euroskeptisismiin voi myös osaltaan ohjata analyysia. Samalla aineisto järjestyy tiiviiseen muotoon ja eri puolueiden ohjelmissa toistuvat teemat hahmottuvat. Johtopäätöksissä pyritään tutkimuskysymyksiin vastaamisen lisäksi pohtimaan teorioiden paikkansapitävyyttä Suomen puolueiden tapauksessa.

4.6. Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteenani on ensisijaisesti se, missä määrin Suomen eri eduskuntapuolueiden virallisista linjauksista on EU-jäsenyytemme aikana ollut havaittavissa euroskeptistä suhtautumista Euroopan unionia, Euroopan integraatiota tai edellä mainittujen puitteissa tapahtuvia kehityskulkuja kohtaan. Pyrin vastaamaan näihin kysymyksiin seuraavien kolmen tutkimuskysymyksen avulla.

1. Missä määrin suomalaisten eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa ilmenee kriittistä suhtautumista Euroopan unioniin tai Suomen EU-politiikkaan?

Ensimmäinen tutkimuskysymys vertaa Suomen eduskuntapuolueiden euroskeptisismien määrää tai astetta. Tavoitteena on selvittää, mistä puolueesta tai puolueista euroskeptisismia löytyy eniten tai selvimmän. Siten tavoitteena on myös pystyä vertaamaan puolueita toisiinsa ja arvioida eroja puolueiden euroskeptisismien määrässä. Euroskeptisismien määrää ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa arvioida numeerisesti. Se olisi vaikeaa, sillä puolueiden vaaliohjelmat ovat hyvin erilaisia ja eripituisia, ja muutamien vaalien osalta varsinaiset eurovaaliohjelmat puuttuvat muutamalta puolueelta. Euroskeptisismi ei myöskään välttämättä ole aina suorasti nähtävissä, vaan sen näkeminen riippuu osittain myös tutkijan tulkinnasta. Määrällisen analyysin soveltamisen sijaan pyrin arvioimaan euroskeptisismien määrää kovan ja pehmeän euroskeptisismien määritelmän avulla.

Aiemman tiedon perusteella oletuksenani on, että Suomen selvästi euroskeptisin puolue on perussuomalaiset. Lisäksi oletan, että KD:n ja keskustan riveistä löytyy seuraavaksi eniten pehmeää euroskeptisyyttä. Oletan, että ainakin ajoittaista ja osittaista pehmeää euroskeptisismia on havaittavissa myös SDP:n ja vasemmistoliiton ohjelmissa. Kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n vaaliohjelmissa en usko löytyvän juurikaan edes pehmeää euroskeptisismia.

2. Onko kritiikin tai tuen määrässä tapahtunut Suomen 20-vuotisen EU-jäsenyyden aikana määrällistä muutosta?

Toisen tutkimuskysymyksen ideana on yksittäisen puolueen euroskeptismin määrän ajallinen vertailu. Myöskään tässä kysymyksessä ei varsinaisesti tehdä numeerista analyysia, vaan keskitytään siihen, kuinka laajaa tai suoraa kritiikki on, ja mihin politiikan osa-alueeseen tai osa-alueisiin kritiikki kohdistuu, kuinka keskeisessä osassa kritiikki vaaliohjelmassa on ja onko selviä eroja havaittavissa verrattuna edellisiin vaaleihin. Tämä tutkimuskysymys liittyy keskeisesti teoriassa niin puoluekilpailun dynamiikkaan kuin myös väitteeseen siitä, että euroskeptisismi olisi tullut tai olisi tulossa useissa Euroopan maissa marginaalista valtavirran ilmiöksi. Siten johtopäätöksissä pyritään suhteuttamaan euroskeptismin määrässä tapahtuneita muutoksia Suomen ja EU:n kulloisenkin ajan poliittiseen kontekstiin, jolloin johtopäätöksiä voidaan tehdä myös siitä, että johtuvatko euroskeptismin määrässä tapahtuneet muutokset esimerkiksi puolueen hallitus- tai oppositioasemasta tai viimeisimpänä EU:n taloudellisesta ja poliittisesta kriisistä.

Aiemman tiedon perusteella voi olettaa, että RKP:llä on ollut Suomen puolueista mahdollisesti tasaisin, myönteisesti suhtautuva linja EU:hun koko jäsenyyden ajan: puolueen ideologinen tausta on EU-myönteinen, ja lisäksi puolue on istunut Suomen hallituksessa koko tutkitun ajankohdan. Myös vihreiden osalta on perusteltua odottaa, että puolueen vaaliohjelmat olisivat verrattain positiivisesti EU:hun suhtautuvia. Mikäli kriittisyyttä on havaittavissa, on se todennäköisesti vahvinta Suomen ensimmäisten eurovaalien kohdalla. Vasemmistoliiton vaaliohjelmissa saattaa näkyä variaatiota sen suhteen, onko puolue ollut hallituksessa vai oppositiossa – on mahdollista, että aavistuksen skeptisempi suhtautuminen EU:hun näkyy oppositiokauden aikana järjestetyissä eurovaaleissa, eli vuosina 2004, 2009 ja 2014. Lisäksi on mielenkiintoista nähdä, tulevatko puolueen vanhemmat vaaliohjelmat lainkaan puolueen eurokriittistä siipeä vastaan aiempien vaalien osalta. Vanhan kolmen suuren puolueen, kokoomuksen, keskustan ja SDP:n osalta oletan puoluejohdon myönteisen EU-suhtautumisen näkyvän pitkälti EU-vaalien ohjelmissa. Vuoden 2014 vaalien osalta on mahdollista, että EU:n kriisi ja perussuomalaisen nousu näyttäytyisivät kasvaneena kriittisyytenä myös näiden suurten puolueiden ohjelmissa. Erityisesti keskustan osalta on kuitenkin mielenkiintoista selvittää, antavatko vaaliohjelmat minkäänlaisia myönnytyksiä puolueen euroskeptiselle siivelle jo aiempien vaalien osalta – EU-jäsenyyden alkuvaiheessa kriittisyydelle olisi oletettavasti ollut kysyntää, ja lisäksi puolue istui oppositiossa kaksien ensimmäisten eurovaalien aikaan. Myös SDP:n kohdalla on mahdollista, että kritiikki kasvaa puolueen ollessa oppositiossa, mutta muutoin suurempia vaihteluita ei ole syytä odottaa. Teorian perusteella KD:n

linja saattaa olla pehmentynyt vuosien varrella, mikä voi näkyä skeptisyyden vähenemisenä viimeisimmissä vaaleissa. Toisaalta puolue on useiden vaalien aikana ollut oppositiossa, mikä voi vaikuttaa kriittisyyden määrään kasvattavasti. Perussuomalaisten osalta uskon kehityksen saattavan olla päinvastainen vuoden 2014 vaaleissa: puolue on koko Suomen EU-jäsenyyden ajan ollut eduskunnan avoimesti eurokriittisin puolue, mutta vuoden 2014 vaaleissa saattaa näkyä kantojen pehmeneminen vuoden 2015 eduskuntavaaleja ja hallituspaikkaa silmällä pitäen. Tämä ei toki tarkoita, että puolue olisi luopunut perustavasta EU-kriittisyydestään, mutta euroskeptismin pehmeneminen on mahdollista.

3. Mitä uhkakuvia puolueet liittävät Euroopan unioniin tai sen puitteissa tapahtuviin kehityskulkuihin?

Kolmas tutkimuskysymys kartoittaa eri puolueiden kritiikin kohteita ja sitä, mihin negatiivisiin lopputuloksiin unionin epämieluisien piirteiden nähdään eri voivan johtaa. Tämä tutkimuskysymys liittyy keskeisesti teoriassa esitettyihin puolueperheiden ideologioihin. Tarkoituksena on siis verrata, vastaavatko Suomen eduskuntapuolueiden kritiikin kohteet sitä, mitä puolueperheteorioiden pohjalta voi odottaa.

Puolueperheiden EU-asenteisiin liittyvän tutkimuskirjallisuuden perusteella oletuksena on, että vasemmistoliiton kritiikki liittyy pääasiassa sääntelemättömään kapitalismiin ja EU:n talouspolitiikkaan. Myös yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehitys saattaa saada osakseen kritiikkiä. Vihreiden mahdollisen kritiikin kohteena on todennäköisesti EU:n demokratiavaje sekä talouspolitiikan asettaminen ympäristönsuojelun edelle. Suoranaista markkinaliberalismin kritiikkiä ei todennäköisesti ole Suomen vihreiden ohjelmassa suurissa määrin, mutta sitä saattaa löytyä Euroopan vihreiden vaaliohjelmista. Myös SDP:n mahdollinen kritiikki suuntautuu todennäköisesti sääntelemättömän kapitalismin haittoihin. RKP:n osalta kritiikki on todennäköisesti kaiken kaikkiaan minimaalista. Voi olla, että puolue on ajoittain markkinaliberaalien tavoin vastustanut kapitalismin sääntelyä, tai voi olla, että puolue on aika ajoin vastustanut sosiaaliliberaalien tavoin EU:n päätöksenteon keskitettyä luonnetta tai vajaata demokraattisuutta. Myös keskustalta löytyy todennäköisesti niin sosiaaliliberaaleille kuin agraareille ominaista keskitetyn päätöksenteon kritiikkiä. Lisäksi keskeiseen rooliin voi nousta sääntelemättömän kapitalismin vastustamisen varsinkin Suomen EU-jäsenyyden alkuaikoina. Kritiikkiä kohdistuu todennäköisesti myös EU:n sääntelystä maataloudelle ja maaseudun väestölle aiheutuviin haittoihin. Kokoomuksen kritiikki painottuu todennäköisesti muiden konservatiivipuolueiden tapaan kapitalismin sääntelyyn, ja puolue saattaa vastustaa liian laajaa Euroopan tason hallintojärjestelmää sekä sitä

”sosiaalista Eurooppaa”, jota vasemmistopuolueet puolestaan ajavat. Myös liittovaltiokehitystä saatetaan vastustaa, sillä suvereniteetilla lienee kuitenkin jonkin verran painoarvoa kokoomukselle. Myös kristillisdemokraatit vastustavat todennäköisesti EU:n keskitettyä hallintoa ja toimivaltuuksien lisäämistä jäsenvaltion suvereniteetin kustannuksella.

Vastustamisen kohteet ja niihin liitettävät uhkakuvat ovat jo ennalta selkeimmät populististen radikaalioikeistopuolueiden, kuten perussuomalaisten, osalta. Todennäköisesti perussuomalaiset vastustaa EU:ta nähden sen valtavirtapuolueiden epärehellisen elitistisenä byrokratiana, joka on kaukana kansalaisesta eikä aja kansalaisen asiaa. Todennäköisesti EU:n nähdään myös vievän liikaa toimivaltuuksia kansallisvaltiolta, jonka myötä Suomea uhkaavat niin hallitsematon maahanmuutto ja sen myötä suomalaisen kulttuurin köyhtyminen kuin kansalaisen edun vastainen talouspolitiikkakin.

5. SUHTAUTUMINEN EUROOPAN UNIONIIN

VAALIOHJELMISSA

Vihreä liitto, RKP ja kokoomus

Vihreät, RKP ja kokoomus ovat puolueperheteorian oletuksen perusteella Suomen vähiten euroskeptiset puolueet.

Osa vihreistä puolueista suhtautui alun perin varauksellisesti Euroopan integraatioon ja markkinaperiaatteiden valta-asemaan EU:ssa, mutta sittemmin vihreät puolueet ovat käytännössä haudanneet EU-kriittisen suhtautumisensa ja alkaneet toimia aktiivisesti EU:n puitteissa demokratiaperiaatteidensa ja ympäristöstandardien takaamiseksi. Suomen vihreät ovat olleet alusta lähtien melko pragmaattisia suhtautumisessaan EU:hun. Lisäksi puolue on istunut Suomen hallituksessa kaikkien muiden EU-vaalien aikaan paitsi vuonna 2004. Suomen vihreiden eurovaaliohjelmat – olivat ne sitten puolueen täysin omia tai Euroopan vihreiden yhteisiä ohjelmia – ovat olleet laajoja ja yksityiskohtaisia.

Vuosina 1996 ja 2004 Suomen vihreät julkaisi eurovaaleihin oman ohjelmansa, muina vuosina puolue on käyttänyt Euroopan vihreiden vaaliohjelmaa. Ohjelmien perusteella vihreät ei ole vastustanut Suomen EU-jäsenyyttä missään vaiheessa, vaan on päinvastoin halunnut toimia aktiivisesti EU:ssa tavoitteidensa edistämiseksi. Ensimmäisten vaalien aikaan puolue mainitsi suhtautuvansa torjuvasti EU:n yhteisten puolustusvoimien luontiin ja toivovansa ”aikalisää” EMU:n suhteen. Lisäksi puolue on ensimmäisistä vaaleista lähtien vaatinut EU:hun lisää demokratiaa ja ajoittain myös moittivaan sävyyn kritisoinut EU:n demokratian vajaata toimivuutta. Lähtökohtaisesti näihin ongelmiin puolue kuitenkin näkee myös ratkaisun löytyvän EU:n puitteissa.

”Euroopan unioni on nykymuodossaan syvästi epädemokraattinen luonteeltaan.” (Vihreät 1999).

”Globalisaatio ja markkinavoimien ylivalta uhkaavat demokratiaa. Lainsäädäntöä on siirretty Euroopan unionille, mutta Euroopan parlamentin todellista valtaa ei ole lisätty. Eurooppa tarvitsee lisää demokratiaa, sekä alueellisella, kansallisella että yleiseurooppalaisella tasolla.” (Vihreät 1999.)

Vihreiden suhtautumisessa EU:n talouspolitiikkaan on vuosien varrella ollut hienoisia vaihteluita. Lähtökohtaisesti alusta asti vihreät on myös suhtautunut suopeasti EU:n talouspolitiikkaan, kunhan se ei

aja ympäristönsuojelun tai perusoikeuksien edelle. Välillä puolue on kriittisempään sävyyn nähnyt markkinat ylivaltaisina.

’Euroopan unionin politiikan tähänastinen epäonnistuminen on osa maailmanlaajuisesta talouden globalisoitumisen prosessista, minkä uskotellaan olevan luonnollista ja väistämätöntä. Todellisuudessa tämä ”globalisoituminen” on poliittinen ohjelma, jonka toteuttaminen ilmentää ylikansallisen sijoituspääoman ylivaltaa.’ (Vihreät 1999.)

”Vihreät vaativat yhteisiä eurooppalaisia toimia, jotta jatkuvasti kasvavaa pääomamarkkinoiden valta saataisiin kontrolliin.” (Vihreät 1999).

Vuoden 2004 ohjelma on sikäli yllättävä, että huolimatta oppositioasemasta vihreiden ohjelmasta paistaa jopa aiempaa myönteisempi suhtautuminen EU:hun: puolue tuo esiin pragmaattisen suhtautumisensa päätösvallan siirtoihin ylikansalliselle tasolle ja jopa suhteessa aiemmin paheksumiinsa yhteisiin puolustusvoimiin, antaa tukensa EU:n perustuslaille ja toivoo Suomelta EU-asioissa aktiivista ja aloitteellista roolia. Kriittisyys on tässä ohjelmassa suorastaan olematonta. Puhetta EU:n epädemokraattisista toimintatavoista tietyissä yhteyksissä esiintyy, mutta toisaalta ohjelmasta jää myös kuva, että Suomen vihreät näkevät EU-tason demokratiavajeen syntyvän osittain jäsenvaltiotasolla vallitsevista epädemokraattisista toimintatavoista: ”Euroopan unionista ei voi tulla demokraattista, ellei kansallinen EU-päätöksenteko ole demokraattista” (Vihreät 2004). Ainoa suora epäonnistuminen vihreiden mielestä on yhteinen maatalouspolitiikka, joka on epäonnistunut suhteessa ympäristönsuojeluun.

”Tähänastista yhteistä maatalouspolitiikkaa ei voi pitää onnistuneena, sillä vesistöjen saastuminen jatkuu edelleen, kasvinsuojeluaineiden käyttö on kaukana kestävästä tasosta ja maaperää uhkaa monin paikoin yleinen heikkeneminen.” (Vihreät 2004).

Viimeisimmissä ohjelmissa vuosina 2009 ja 2014 vihreiden teemat pysyvät pitkälti samoina. Talouskriisin kontekstissa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden painottaminen korostuu, ja uusliberaalia talouspolitiikkaa kritisoidaan siltä osin, kuin se vihreiden mielestä on mennyt liian pitkälle ja eriarvoistaa ihmisiä.

”Euroopassa vallitseva uusliberaali ajattelutapa on johtanut harvojen edun asettamiseen kansalaisten yleisen hyvinvoinnin edelle. Saastuttavan teollisuuden voittoja pidetään ympäristöä ja kansalaisten terveyttä tärkeämpänä. Kilpailukyvyyn ja kasvun verukkeella on heikennetty sosiaalisia standardeja ja työoloja. Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission uusliberaali enemmistö on taipunut teollisuuden edunvalvojen vaatimuksiin ja asettanut lyhyen aikavälin voitot yleisen edun edelle.” (Vihreät 2009, johdanto.)

Vuonna 2014 uusi vastustamisen kohde on TTIP-sopimus, jota vihreät eivät ohjelman mukaan voi tukea ”nykyisessä muodossaan”, mutta tyrmäystä TTIP ei kuitenkaan saa. Vaikka vihreät on vuosien varrella

tuonut esiin kriittisen näkemyksensä EU:n demokratian toimivuudesta, ei mikään ohjelmissa kyseenalaista EU:ta tai integraatiota, vaan yleensä kritiikki toimii pohjustuksena puolueen kehitysehdotuksille. Esimerkiksi vuoden 2014 ohjelmasta käy sen sijaan ilmi, kuinka vihreät selvästi haluaa kehittää EU:ta vahvemmaksi jopa hieman federalismin hengessä.

”Meidän ei kannata takertua kansalliseen itsemääräämisoikeuteen tilanteissa, joissa voimme voittaa vain yhdistämällä voimamme. Tässä maailmassa, jossa olemme yhä riippuvaisempia toisistamme, itsemääräämisoikeuden jakaminen on usein ainoa tapa säilyttää se.” (Vihreät 2014, 5.)

Teorian mukaan Suomen RKP on huonosti sijoitettavissa mihinkään puolueperheeseen, mutta puolueessa on havaittavissa liberaalisia piirteitä. Puolueperheteorian mukaisesti liberaalit puolueet tukevat rationaalisesti EU:n rauhan ja talouskasvun hyväksi tekemää työtä. Kuitenkin puolueen taloussuhtautumisesta riippuen kriittisyyttä voi esiintyä markkinoiden (lisääntyntä) sääntelyä tai poliittista integraatiota kohtaan, mikäli puolue on ennemmin markkinaliberaali, tai vaihtoehtoisesti kriittisyyttä voi esiintyä keskitettyä päätöksentekoa ja demokratiavajetta kohtaan, mikäli puolue edustaa enemmän sosiaaliliberaalia suuntausta. RKP on istunut hallituksessa tähän asti jokaisten eurovaalien aikaan, mikä teorian mukaan myötävaikuttaa myönteiseen EU-suhtautumiseen.

RKP ei esitä missään ohjelmistaan suoranaista EU-kritiikkiä. Alusta asti puolue on suhtautunut unioniin pragmaattisesti, korostanut Suomen aktiivista roolia sekä antanut tukensa rahaliitolle ja tiettyjen politiikan osa-alueiden hoidolle unionitasolla. Liberaalipuolueelle ominaisesti puolue tosin tuo esiin halunsa lisätä avoimuutta ja tehokkuutta, vähentää byrokratiaa ja kehittää esimerkiksi demokraattisesti valitun Euroopan parlamentin roolia EU:ssa. Tältä osin RKP:n näkemys vaikuttaa olevan enemmän sosiaaliliberaali kuin markkinaliberaali, sillä markkinoiden sääntely ei saa varsinkaan alkuvaiheen ohjelmissa osakseen kritiikkiä. Liberaalipuolueelle ominaisesti RKP käsittelee ohjelmissaan paljon EU:n globaalia ulottuvuutta, näkee EU:n rauhanprojektina ja integraation keinona rauhan säilyttämiseen, vaikka tälläkin saralla puolueella on kehitysvaatimuksia yhteistyön suhteen EU:ssa. Puolue tuo esiin toivovansa EU:n olevan aktiivinen nimenomaan rajat ylittävissä kysymyksissä paikallisia kehitysmahdollisuuksia kunnioittaen. Vuonna 2014 puolue nosti hieman aiempaa selvemmin esille toiveensa siitä, että pitäisi olla tehty selvemmäksi, missä asioissa EU on vahva ja missä asioissa sen tulisi kunnioittaa läheisyysperiaatetta. Näkökulma on tyypillinen puolueelle, jolla on myös alue- ja kielipuolueen ominaisuuksia.

”Päätökset, jotka vaativat ylikansallisia ratkaisuja kuten ympäristöasiat ja euroyhteistyö, on otettava käsittelyyn EU-tasolla. Toisaalta esimerkiksi merimetsoja, hylkeenpyyntiä tai nuuskaa koskevia päätöksiä tulee voida tehdä kotikamaralla ilman, että joutuu tappelemaan harkitsemattomien EU-direktiivien kanssa. Tänä päivänä yksittäiset EU-maat joutuvat epätarkoituksenmukaisesti kärsimään ylikansallisten päätösten takia, ja sen on loputtava. Enemmän tervettä järkeä on RKP:n kantava ajatus myös EU-tasolla.” (RKP 2014, 3.)

Tiettyihin kehityskulkuihin myös RKP suhtautuu varauksella. Näistä kehityskuluista suurin osa on tyypillisiä kritiikinkohteita liberaalipuolueelle. Yksi negatiivisena nähty kehityskulku on ”à la carte – Eurooppa”, jolla puolue tarkoittaa EU-yhteistyön epätasaista kehityskulkua, jossa osa jäsenmaista tekee tiiviimpää yhteistyötä myös politiikan saralla, kun taas osa keskittyy lähinnä taloudelliseen yhteistyöhön. Myös puolustus- ja turvallisuuspolitiikan saralla puolue vaatii, että kaikkien on kannettava vastuunsa sen sijaan, että osa jäsenmaista vain ”poimii rusinat pullasta”. (RKP 1999, 1.) Vuonna 2004 itälaajentumisen kontekstissa puolestaan EU:n alue- ja maatalouspolitiikan tuet, EU:n vähemmistöpolitiikka ja ulkopolitiikka huolestuttivat RKP:tä. Puolueen mukaan esimerkiksi vähemmistöpolitiikassa ”on vielä paljon parantamisen varaa”, ja Jugoslavian sodan tapahtumien suhteen puolue moittii EU:ta ”hampaattomaksi”. Vuonna 2009 puolue kritisoi EU:n ympäristöpolitiikkaa todeten, että EU ei ole ”uskottava johtaja globaaleissa ilmastoneuvotteluissa, jos parlamentti jatkaa edestakaisin matkusteluaan Brysselin ja Strasbourgin välillä” (RKP 2009). Lisäksi puolue kritisoi itselleen tärkeän teeman, sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumattomuutta EU:ssa: ”Naiset ovat edelleen selvästi aliedustettuina EU:n elimissä. Tämä heikentää EU:n uskottavuutta” (RKP 2009). Myös kritiikki kohdistuu siis demokratian toimivuuden lisäksi lähinnä EU:n epäaktiivisuuteen globaalilla tasolla. Kuitenkin RKP hakee kaikkiin näihin ongelmakohtiin ratkaisua nimenomaan EU:n puitteissa syyttelemättä ketään tiettyä toimijaa ongelmista.

Teorian perusteella myöskään Suomen kokoomuksesta ei luulisi löytyvän juurikaan euroskeptisismiä. Koska kokoomus ei ole juuri määritellyt itseään nationalismin perusteella, valtiosuvereniteetin menettäminen EU:lle tietyissä rajoissa ei luulisi olevan kynnyskysymys puolueelle. Mikäli puolueen ohjelmista löytyy euroskeptisismiä, tulisi sen teorian mukaan kohdistua syvenevään poliittiseen integraatioon ja yhteiseurooppalaiseen sääntelyyn. Sääntely on konservatiivipuolueelle epämieluisaa erityisesti, jos se vie kohti Euroopan tason hallintojärjestelmää tai siirtää kompetensseja valtiolta Euroopan tasolle, samalla luoden markkinoita ja hallitustenvälistä kilpailua rajoittavaa lainsäädäntöä. Tuki markkinaintegraatiolle on kokoomuksella oletettavasti vahvaa. Kokoomus on myös istunut Suomen EU-jäsenyyden ajan hallituksessa kaikkien eurovaalien aikaan paitsi vuonna 2004.

Myös eurovaaliohjelmiansa perusteella kokoomus onkin pääasiassa erittäin myönteinen suhtautumisessaan EU:hun. Kritiikkiä puolue esittää lähinnä EU:n toimintakyvystä, liiasta byrokraattisuudesta ja läheisyysperiaatteen liian vähäisestä noudattamisesta. Esimerkiksi komission ja neuvoston rakenteita olisi puolueen mukaan kevennettävä. Vaikka kokoomus ei ole määritellyt itseään nationalismin perusteella, on läheisyysperiaatteen esiin tuominen todennäköisesti osoitus kokoomuksen tietynasteisesta pitäytymisestä konservatiivisissa arvoissa kuten suvereniteetissa. Itsenäistä poliittista päätäntävaltaa ei haluta luovuttaa liiaksi ylikansalliselle tasolle. Tämä liittyy myös EU:n tehottomuuden kritiikkiin – mitä suurempi ylikansallinen toimija, sitä tehottomampi se todennäköisesti kokoomuksen mielestä on. Myös kokoomus kuitenkin esittää kritiikkinsä pääasiassa rakentavana, ja tavoittelee unionin kehittämistä itselleen mieluisaan suuntaan.

Useammassa ohjelmassa kokoomus myös puhuu EU-tason yhteistyöstä ”hallitusten välisenä”. Lisäksi vuoden 1999 ohjelma määrittelee kuinka EU:ta tulisi kehittää ”- - taloudellisesti vahvana, oikeudenmukaisena ja ekologisesti kestäväenä itsenäisten jäsenvaltioiden liittona, jonka poliittinen toimintakyky perustuu päätöksenteon tehokkuuteen, avoimuuteen ja kansanvaltaisuuteen” (Kokoomus 1999, 1). Tämä viestii siitä, että kokoomus ei halua profiloitua liittovaltiokehityksen tukijaksi, vaikka se sitä ei myöskään kovaäänisesti vastusta. Todennäköisesti liittovaltio ei kuitenkaan olisi puolueelle mieluisa juuri sen takia, että kehitykseen liittyisi silloin vielä enemmän byrokratiaa.

Kokoomus korostaa ohjelmissaan EU:n taloudellista hyötyä Suomelle. Puolue siis selvästi tukeekin EU:ta ensisijaisesti nimenomaan taloudellisista lähtökohdista. Tietty politiikan alueet, kuten sosiaalipolitiikan ja työllisyyspolitiikan, kokoomus haluaisi pitää jäsenvaltiotasolla ja irti EU-tason sääntelystä. Jonkinlaisen poliittisen yhteistyön minimitaso puolue kuitenkin hyväksyy, sillä esimerkiksi vuoden 1999 ohjelmassaan puolue toteaa hyväksyvänsä Amsterdamin sopimuksen mukaisen sosiaaliturvan yhteensovituksen, sillä sen nähdään olevan välttämättömyys ihmisten vapaan liikkuvuuden toteutumiselle, jota puolue taas kannattaa. Tämä on tyypillinen esimerkki siitä, kuinka puolue vastustaa liikaa sääntelyä, mutta on valmis tinkimään, mikäli sääntely tai minimi poliittinen rakenne palvelee markkinoita. Myös EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kokoomus on pitkälti tukenut läpi vuosien, eikä puolue kanna huolta sotilaallisen liittoutumisen haitoista.

Edes oppositioasema (2004) kokoomus ei näytä lisäävän kokoomuksen kriittisyyttä. Oppositiosta käsin puolue kritisoi lähinnä Suomen hallituksen EU-politiikkaa ”hapuilevaksi” ja profiloi vaalitaistelun eurovaaleissa niin Suomessa kuin yleisesti Euroopassa sosialistien ja konservatiivien väliseksi. Kenties oppositioasemasta johtuen kritiikki unionin tehottomuutta kohtaan on kuitenkin selvästi aiempia ohjelmia terävämpää:

”Kokoomus haluaa parantaa Euroopan unionin toiminnan tuloksia, tehokkuutta ja taloudellisuutta. Tulokseton poliittinen julkilausumatehtailu, huonosti toimiva hallinto ja tehokkaaseen petostentorjuntaan kykenemätön taloushallinto ovat nyky-EU:n kielteisiä ilmiöitä, joista on päästävä eroon.” (Kokoomus 2004.)

Viimeisimpinä vuosina, myös talouskriisin kontekstissa kokoomus suhtautuu EU:hun myönteisesti. Esimerkiksi vuonna 2009 puolue antaa selvän tukensa unionille toteamalla jo johdannossa, että ”Silti Suomen tulee kuulua siihen etujoukkoon, joka tavoittelee unionin toimintakyvyn vahvistamista kaikilla aloilla” (Kokoomus 2009). Lisäksi puolue vaikuttaa jopa pyrkivän valamaan yhteistyökykyisyyttä Suomen EU-politiikkaan – kenties erottuakseen Suomessa ja Euroopassa nosteessa olleesta euroskeptisismistä. Byrokraattisuus ja avoimuuden puutekin ovat teemoina minimaalisessa roolissa.

”Keskenämme kyräillen ja voivotellen me suomalaiset emme Euroopassa asiaamme edistä. Tarvitsemme hyvää itsetuntoa, tervettä asennetta ja avarakatseista eurooppalaisuutta. Meidän on tiedettävä, minkälaisen Suomen haluamme ja mikä on EU:n rooli sen rakentamisessa. Unionia ei pidä lähestyä hampaat irvessä uhmamielellä tai epäluuloisesti pälyillen. EU-politiikan ei pitäisi olla tuskaisen väkinäistä, vaan luovaa ja oivaltavaa, uusia mahdollisuuksia etsivää.” (Kokoomus 2009.)

Vuoden 2014 lyhyehkö ohjelma jatkaa samaa, kokoomuksen rakentavaa EU-myönteistä linjaa korostaen, kuten jo otsikko ”Parempi Eurooppa syntyy ainoastaan tekemällä. – Ei väkijoukolla tai urputtamalla” kertoo. Lisäksi ohjelman lopussa puolue haluaa tehdä selväksi kantansa Euroopan nationalistisesta trendistä toteamalla, että ”Rajattomassa maailmassa eristäytyminen ei ole ratkaisu mihinkään tai edes mahdollisuus”. Euroalueen talouskriisiin puolue ottaa kantaa toteamalla, että Euroopan tarkoitus ei ole yhteisvastuu veroista, veloista tai budjetista. Puolue ei kuitenkaan varsinaisesti kritisoi kovasanaisesti EU:n harjoittamaa talouspolitiikkaa.

”Kokoomus haluaa, että Eurooppa on vahva niissä asioissa, joissa saadaan yhdessä enemmän aikaan kuin yksin. Sisämarkkinoiden lisäksi niitä ovat kaikkien eurooppalaisten turvallisuus ja ympäristöfiksua energia- ja ilmastopolitiikka.” (Kokoomus 2014.)

Lainaus tiivistää sen, mitä kokoomus on monissa ohjelmissaan tuonut esiin keskeisenä näkemyksenään, vaikka puolue välillä on tuntunutkin lupailevan jopa laajempaa tukea EU:lle. Sisämarkkinoiden

toimivuudelle annettu suuri painoarvo johtaa siihen, että liikaa sääntelyä vastustetaan. Erikoisinta kokoomuksen viimeisimmässä eurovaaliohjelmassa onkin sen lyhyys. Ohjelma lähinnä esittelee ehdokkaita ja tiivistää eurovaalien teemat lyhyin lausein muutamille sivuille. Vielä vuonna 2004 Ville Itälän johtaessa kokoomuksen eurovaaleihin puolue eurovaaliohjelman yhteydessä nimenomaan korosti sitä, kuinka kokoomuksen mielestä äänestäjien takia jokaisella puolueella tulee olla selkeä vaaliohjelma ja tavoitteet.

Keskusta

Agraaripuoluetaustansa ja aiemman tutkimuksen perusteella keskustasta voisi kuvitella löytyvän jonkin verran euroskeptisismiä. EU:ta todennäköisimmin kritisoidaan siksi, että valta keskittyy EU:ssa yhteen ja kauas kansalaisista, sillä agraaripuolueille on tärkeää puolustaa paikallisuutta. Toinen todennäköisin kritiikin kohde on integraation aikaansaamat muutokset agraaripuolueiden äänestäjäkunnalle tärkeissä asioissa – esimerkiksi yhteistä maatalous- ja aluepolitiikkaa todennäköisesti vastustetaan tai vähintään halutaan kehittää alueita ja oman maan etua suosivaksi. Lisäksi on mahdollista, että integraation nähdään heikentävän kansallista tai alueellista identiteettiä, sillä kansallisen identiteetin puolustaminen on usein keskeinen osa-alue agraarien politiikassa. Nationalismi keskustan ideologiassa saattaa myös johtaa EU-kriittisyyteen.

Ensimmäisissä eurovaaleissa oppositioon jäänyt keskusta käytti yhteistä ohjelmaa kunnallisvaalien kanssa, ja siten EU:ta käsitellään vain yhden lyhyehkön kappaleen verran. Suhtautuminen EU:hun on tässä vaiheessa maltillista ja pragmaattista. Puolue kertoo haluavansa olla mukana kehittämässä EU:sta toimintakykyistä, ja puolueen tavoitteena on kehittää EU:ta ”itsenäisten valtioiden yhteenliittymänä, jossa läheisyysperiaate muutetaan sanoista teoiksi” (Keskusta 1996). Puolue ei siis toivo EU:lta liittovaltiokehitystä, ja haluaa tuoda päätöksenteon lähelle kansalaisia. Alueiden omaleimaisuus ja vahvuus ovat puolueelle tärkeitä teemoja, mutta tässä ohjelmassa niiden hoitoon EU-tasolla ei kohdistu kritiikkiä. Ainoastaan EU:n yhteisille puolustusvoimille keskusta sanoo ei, ja EMU:un liittymisestä se haluaisi järjestää kansanäänestyksen.

Vuoden 1999 vaaleihin keskusta toi oman Eurooppa-ohjelmansa. Huolimatta oppositioasemastaan, keskustalla on melko rakentava suhtautuminen unioniin. Suoranaista kritiikkiä tai vastustamista ei juuri esiinny, mutta toisaalta puolue esittää, että joillain politiikan osa-alueilla toimivaltaa tulisi palauttaa

takaisin jäsenvaltioille – tällaisia osa-alueita ovat muun muassa alue- ja maatalouspolitiikka. Tämän voi tulkita kertovan siitä, että integraatio on puolueen mukaan joillakin politiikan osa-alueilla mennyt liian pitkälle, ja askeleita takaisin päin tulisi ottaa. EU:n oma puolustusulottuvuus on kuitenkin harvoja asioita, joita puolue suoraan sanoo vastustavansa.

”Keskusta edellyttää, että unionia kehitetään tulevaisuudessakin ensi sijassa valtioiden välisenä liittona. Unionilla tulee olla vain sellaisia tehtäviä, jotka se kykenee hoitamaan paremmin kuin jäsenmaat.” (Keskusta 1999.)

Pitkähkö ohjelma käsittelee lähinnä keskustalle tärkeitä politiikan osa-alueita. Siten maatalous-, ympäristö- ja aluepolitiikka sekä kansanvalta ja hajautus korostuvat tämän ohjelman keskeisinä teemoina. Keskusta nimeää kansanvallan ja hajautuksen keskeisiksi työvälineikseen – ja kansallisvaltiot edelleen tehokkaimmiksi välineiksi kansainväliseen kehitykseen kansanvallan ja hajautuksen periaatteita noudattaen. Jonkin verran keskusta kritisoi myös unionin byrokraattisuutta ja elitistisyyttä. Hajauttaminen on puolueen mukaan ratkaisu liikaan byrokraattisuuteen. Kritiikki elitistisyyttä kohtaan yhdistyy kaukana tapahtuvaan päätöksentekoon, jota puolue vastustaa – EU-politiikka nähdään siis kansallisen politiikan jatkeena, jossa keskittyminen pääkaupunkiin ja Brysseliin on keskustalle epämieluisaa.

”Suomen on kuunneltava maakuntien toimijoita EU-politiikan suuntaamisessa. EU-politiikka ei saa jäädä Helsingin ja Brysselin kabineteissa tapahtuvaksi eliitin tekniseksi asioiden hoitamiseksi, vaan sitä on toteutettava kansalaisten ehdolla.” (Keskusta 1999.)

Kansanvaltaisuuden painotus ja vahva halu rajata unionin tehtäviä kertovat skeptisestä suhtautumisesta syvenevään integraatioon. Huolimatta suoran vastustamisen puutteesta nämä piirteet viittaavat jokseenkin pehmeään euroskeptisismiin. Lisäksi puolue suhtautuu tässä ohjelmassa epäröivästi ylikansalliseen kapitalismiin ja sen tuomiin haittavaikutuksiin ihmisille ja luonnolle.

Vuonna 2004 keskusta johti Suomen punamultahallitusta pääministeripuolueena. Yksityiskohtainen eurovaaliohjelma ajaa pitkälti samoja tavoitteita kuin vuoden 1999 ohjelma, mutta puolue selvästi pyrkii EU:n puitteissa vaikuttamaan EU:n muuttamiseksi toivomaansa suuntaan. Siten ohjelmasta käy ilmi, että EU:lla on haasteita ja sitä tulee kehittää, mutta varsinainen kritiikki loistaa poissaolollaan. Sen sijaan Suomelta vaaditaan valmiutta uudistuksiin:

”Jos emme kykene itse uudistumaan, uskottavuutemme vaatia sitä muilta jäsenmailta on heikko. EU-politiikka on sisäpolitiikkaa.” (Keskusta 2004.)

Useille EU-politiikan osa-alueille annetaan tukea. Toimivallan palauttamista kansallisvaltioille ei mainita enää, mutta esimerkiksi yhteisessä maatalouspolitiikassa nähdään kehitettävää. Kansanvaltaisuuden arvostaminen näkyy lähinnä siinä, että puolueen mukaan unionia tulisi kehittää kansalaisten näkökulmasta. Kuten edellisissä vaaleissa, puolue puhuu kyllä EU:n päätöksenteon selkeyttämisestä, tehostamisesta ja tekemisestä ymmärrettäväksi kansalle, mutta rakentavaan sävyyn. Sosiaali- ja terveystaloudellista halutaan yhä säilyttää pääasiassa jäsenvaltiotasolla, EU:n sosiaalipolitiikan täydentäessä sitä.

Hallituspuolue keskustan vuoden 2009 vaali-ohjelma kantaa nimeä ”Urhoutta Eurooppaan”. ”Urhous” on ohjelman mukaan keskustan toimintatapa: sitkeyttä, jaksamista ja omien puolustamista viimeiseen saakka. Vaikka sitä ei ohjelmassa suoraan sanota, urhoudella todennäköisesti viitataan entiseen keskustalaiseen presidentti Urho Kekkoseen, jota ohjelmassa myös lainataan. Varsinkin otsikoinnissa ja johdannossa korostuu hieman isänmaallinen, Suomea ja keskustapuoluetta nostalgisoiva sävy. Tähän viittaavat myös suorat lainaukset merkittäviltä keskustavaikuttajilta – Kekkosen lisäksi puolueen ideologiselta isältä Santeri Alkiolta ja silloiselta pääministeri Matti Vanhaselta. EU:n luonnetta ja tulevaisuuden kehityssuuntaa ei käsitellä yhtä suorasanaisesti kuin aiemmissa ohjelmissa, mutta keskellä ohjelmaa keskusta kuitenkin yhä nimeää unionin luonteen olevan itsenäisten valtioiden välinen yhteisö, jota ei tule vaarantaa.

”Brysselin simpukkapatojen äärellä urhous on isänmaallisuutta.” (Keskusta 2009.)

”Suomen etuja puolustamalla saa helposti otsaansa impivaaralaisen leiman. Keskustan mielestä lipunheiluttaminen ja hymnit eivät paranna EU:n uskottavuutta ihmisten silmissä. EU:n pitää olla mahdollisimman käytännönläheinen ja pureutua ihmisten arjen ongelmiin.” (Keskusta 2009.)

Kuten jälkimmäisestä lainauksesta käy ilmi, keskusta vaikuttaa jokseenkin kritisoivan EU:n uskottavuutta ja etäisyyttä suhteessa tavallisen kansalaisen arkeen. Toisaalta kuitenkin lukuun ottamatta muutamaa kritiikin kohdetta ja isänmaallista sävyä, on keskustan ohjelma edelleen verrattain EU-myönteinen. EU:n nähdään täyttäneen roolinsa esimerkiksi turvallisuuden takaajana, mihin viittaa väliotsikko ”Urhoutta on saada Nobelin rauhanpalkinto”. Lisäksi puolue haluaa esimerkiksi lisätä ihmisten liikkuvuutta ja nuorisovaihtoa, jotta tulevaisuudessa nuoret kasvaisivat ”eurooppalaisiksi”, minkä voisi jopa tulkita viittaukseksi siihen, että eurooppalaisilla toivotaan ainakin tulevaisuudessa olevan yhteiset, kansainväliset arvot. Lisäksi lukuisilla osa-alueilla puolueella on ideoita, miten unioni voisi toimia paremmin tai ottaa

vahvemman roolin, mutta varsinaista kritiikkiä ei juuri ole. Vahvaa roolinottoa ja suunnannäyttöä EU:lta halutaan jälleen erityisesti globaalissa ympäristö- ja energiapolitiikassa ja jokseenkin myös ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, vaikka keskusta yhä toisaalta haluaa myös säilyttää ulkopoliittikan alalla päätösvaltaa myös jäsenvaltioilla. Kenties erikoinen yhdistelmä perinteisiä keskustalaisia arvoja ja verrattain liberaalia EU-politiikkaa on luotu, jotta lopputulos tyydyttäisi niin puolueen EU-liberaalimpaa kuin -konservatiivisempaaakin siipeä.

Hieman kritiikkiä kohdistuu kuitenkin EU:n liian pitkälle vietyyn kapitalismiin ja sen tavalliselle, työtä tekeväille kansalaiselle luomaan uhkaan ja vaivaan. Keskusta olisi valmis luomaan lisää sääntelyä rahoitusmarkkinoille.

”Urhoutta on näyttää kasinokapitalisteille kaapin paikka. Liian vapaat rahoitusmarkkinat veivät maailman talouden kriisiin. Nyt EU:ssa ja maailmassa tarvitaan sääntöjä ja niiden valvontaa. Tavallinen rehellinen työ ja yrittäminen on palautettava arvoonsa.” (Keskusta 2009.)

”Viimeiset pari vuosikymmentä globalisaatiossa markkinat on monessa asiassa juossut politiikkaa nopeammin. Nyt politiikan puutteesta maksetaan kova hinta täältä Pohjolasta kehitysmaihin asti. Muutosta tarvitaan.” (Keskusta 2009.)

Ohjelman mukaan äärikapitalismi on tullut tiensä päähän, ja vaihtoehtona sosialismille ja äärikapitalismille keskusta tarjoaa maltillisen vaihtoehdon. Toinen selvä kritiikin kohde on jälleen EU:n byrokraattisuus. Byrokraattisuutta halutaan keventää varsinkin alue- ja maatalouspolitiikassa, jossa siitä koituu vaivaa sekä Suomelle että viljelijöille.

”Mutta tarpeeton hankebyrokratia pitää karsia.” ”Maataloustukien byrokratiaa on vähennettävä. - - On sanomattakin selvää, että yksittäisen viljelijän kannalta tilanne on epäselvä ja työläs.” (Keskusta 2009.)

”Suomen kansallisiin maataloustukiin on löydettävä pysyvä ratkaisu. Nykyinen tilanne, jossa Suomi joutuu lähes vuosittain neuvottelemaan komission kanssa kansallisten tukien määrästä, ei ole kestävä ratkaisu.” (Keskusta 2009.)

Keskustan vuoden 2014 vaaliohjelma kantaa otsikkoa ”Koti kuntoon – tuuletusta Eurooppaan”. Ohjelma jatkaa tuttua keskustan linjaa – kovaa kritiikkiä ei ole, mutta agraaripuolueelle tyypillisesti päätöksenteon keskittämistä ja unionin byrokraattisuutta kritisoidaan. Puolueen yleinen kanta EU:sta ”itsenäisten jäsenvaltioiden yhteisönä” ei ole muuttunut, kuten ei myöskään torjuva käsitys liittovaltiokehityksestä. Samalla puolue korostaa Suomen roolia sillanrakentajana ja toteaa, että EU on Suomelle luonnollinen vaihtoehto, eikä unionin jäsenyyttä haluta kyseenalaistaa.

Oppositio puolue kuitenkin näkee, että EU:n asema on ”heikentynyt”, ja että unioni tarvitsee ”korjaustoimia”, sillä ”moni eurooppalainen ei tällä hetkellä luota unioniin”. Keskustan mukaan asema vahvistuisi ja EU:sta tulisi hyväksyttävämpi byrokratiaa vähentämällä ja antamalla liikkumatilaa jäsenvaltioille.

”EU:n asema on heikentynyt viime vuosina monistakin syistä. Asemansa vahvistamiseksi sen tulee keskittyä koko Eurooppaa koskeviin strategisesti suuriin kysymyksiin. Päätökset pitää tehdä läheisyysperiaatteen mukaisesti sillä tasolla kuin se on välttämätöntä ja niin lähellä kuin mahdollista.” (Keskusta 2014, 2.)

”Suomi on Euroopan unionin jäsen ja euromaa. Nämä ovat tosiasioita, joista ei äänestetä Euroopan parlamentin vaaleissa. Euroopan unioni on Suomelle luonteva ja olennainen toimintaympäristö.” (ibid.)

Ohjelman johdannon jälkeinen kappale käsittelee työnjakoa politiikan eri toimijatasojen välillä. Keskusta tuo esiin, että se näkee EU:n roolin tärkeänä erityisesti rauhan ja vakauden takaamisessa, missä unioni puolueen mukaan onkin onnistunut erinomaisesti. Muita EU:n vastuulle kuuluvia osa-alueita ovat puolueen mukaan yhteismarkkinat ja kilpailukyky, ilmastonmuutoksen torjunta, ympäristöpolitiikka ja ulkosuhteiden hoito. Pitkin ohjelmaa korostuvat keskustalle EU-politiikassa tärkeät läheisyysperiaate, toimivallan hajautus ja kansanvaltaisuus. Esimerkiksi keskustalle EU-politiikassakin tärkeä teema, biotalous, toimisi puolueen mukaan paremmin hajautetun yhteiskuntarakenteen puitteissa. Sen sijaan politiikan osa-alueita, jotka keskustan mielestä pitäisi pitää jäsenvaltion päätäntävällässä, ovat yhä muun muassa pakolaiskiintiö ja keskeisimmät hyvinvointivaltion politiikat, kuten sosiaaliturva.

Näkemys EU:sta liian byrokraattisena, liian tehottomana ja liian innokkaana puuttumaan jäsenvaltioiden asioihin jatkuu. Keskustan mukaan niin unionissa kuin Suomessakin normeja on purettava ja EU:n ”säädöstulvaa hillittävä”.

”Hyväksyttävyytensä lisäämiseksi EU:n on vähennettävä byrokratiaa, lakattava puuttumasta liikaa yksityiskohtiin ja annettava jäsenvaltioille liikkumatilaa.” (Keskusta 2014, 2.)

”Euroopan unionissa on pohjamutia myöten mietittävä, miten yhteiset tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten. Se edellyttää kykyä arvioida kriittisesti tähän saakka tehdyn työn saavutuksia sekä virheitä ja puutteita. On keskusteltava siitä, mitkä tehtävät kuuluvat unionille ja mitkä on parempi hoitaa kansallisella tai paikallisella tasolla. Yhdentymisen vauhtia on säädettävä siten, että päätöksillä on kansalaisten tuki. - - Keskusta haluaa käynnistää koko EU:n ja kaikki sen politiikanalat kattavat norminpurkutalkoot. Unionin säädöstulvaa on hillittävä.” (Keskusta 2014, 4.)

Vuoden 2014 ohjelmassa korostuu myös EU:n talous. Keskusta toivoo EU:n ottavan suuremman roolin talouskasvun aikaansaamiseksi ja työpaikkojen lisäämiseksi. Kapitalismia ei tässä ohjelmassa kritisoida kuten joissakin edellisissä – puolueen kanta on ”vähemmän mutta parempaa sääntelyä”. Jonkin verran

sääntelyä markkinoille siis toivotaan. Ajankohtaisista euromaiden tukipaketeista puolue sanoutuu irti – taloudellista ”yhteisvastuuta” keskusta ei kannata, eivätkä talousongelmat saa kaatua tavallisten kansalaisten maksettaviksi.

”Keskustan mielestä EU pystyy tekemään paljon nykyistä enemmän vauhdittaaakseen jäsenmaiden ja koko unionin talouskasvua.” (Keskusta 2014, 5–6.)

”Työvoiman, pääoman, tavaroiden ja palveluiden vapaalle liikkuvuudelle perustuvien sisämarkkinoiden pitää toimia nykyistä jouhevammin. Euroopan laajuisista kotimarkkinoista on hyötyä yrityksille, jos ne ovat saavutettavissa ilman kohtuuttomia ponnistuksia ja byrokratiaa.” (ibid.)

”Talouden vakaus nojaa jokaisen jäsenvaltion omaan vastuuseen kestävästä taloudenpidosta. Emme kannata tulonsiirtounionia, jossa pysyvät tulonsiirrot johtavat moraalikatoon ja uudistusten pysähtymiseen.” (ibid.)

”Keskusta haluaa asettaa tiukat rajat taloudellisen yhteisvastuun lisäämiselle. Jokaisen jäsenmaan pitää vastata itse omista veloistaan.” (ibid.)

”Toimiva pankkisektori on välttämätön. - - Keskusta pitää välttämättömänä, että veronmaksajat eivät enää joudu maksamaan pankkien virheitä - -.” (ibid.)

Euroopan tason kansainvälistymisen, rauhan turvaaminen rajojen sisällä ja avoimet rajat puolue näkee EU:n vahvuuksina. Toisaalta ulkosuhteissa keskustalta tulee EU:lle myös kritiikkiä alisuorittamisesta – unionilta toivotaan uusia keinoja, jotka mahdollistaisivat tuloksekkaamman ulkopoliitiikan toteuttamisen ilman, että unionista kuitenkin kehittyä sotilasliittoa.

”Mahdollisuuksiinsa nähden unioni jää ulkosuhteissaan usein alisuorittajaksi. Keskusta kannattaa unionin ulkosuhdepolitiikan vahvistamista tavalla, joka mahdollistaa ulko- ja turvallisuuspoliittisten, kauppapoliittisten, kehityspoliittisten ja kriisinhallinnan keinojen käyttämisen nykyistä tuloksekkaammin.” (Keskusta 2014, 9.)

”Keskusta korostaa yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa erityisesti unionin kriisinhallintakyvyn kehittämistä rauhan ja vakauden edistämiseksi maailmassa. Keskusta tukee jäsenmaiden yhteistyötä puolustusmateriaalihankinnoissa ja huoltovarmuudessa. Yhteistyön mahdollisuudet pitää kuitenkin harkita aina tapauskohtaisesti. Unionista ei ole kehittymässä sotilasliittoa, eikä Keskusta sellaista toivo.” (Keskusta 2014, 9.)

Kaikkiaan keskusta ei varsinaisesti vastusta EU:ta lukuun ottamatta tiettyjä kehityskulkuja, kuten liittovaltiokehitystä tai poliittista integraatiota esimerkiksi sosiaalipoliitiikan saralla. Puolue haluaa kehittää EU:ta kahden periaatteen – kansanvaltaisuuden ja hajautetun päätöksenteon – pohjalta. Välillä EU:ta kuitenkin myös kritisoidaan puutteista näiden periaatteiden suhteen tai niiden noudattamattomuudesta. Kansanvaltaisuudelle annettu painoarvo on kuitenkin merkittävä tekijä puolueelle, ja lähtökohtaisesti kansanvaltaisuus ei puolueen mukaan toteudu EU:ssa tarpeeksi. Sen lisäksi byrokraattisuus ja kauas siirtyvä päätöksenteko aiheuttaa kohtuutonta haittaa jäsenmaiden kansalaisille.

Nämä piirteet ovat pehmeän euroskeptismin piirteitä. Lisäksi varhaisemmissa ohjelmissa esiintyy kritiikkiä sääntelemätöntä kapitalismia kohtaan, viimeisimmässä puolestaan puolue vastustaa tulonsiirtoja ja ”taloudellista yhteisvastuuta”. Lukuun ottamatta näitä osa-alueita puolueen suhtautuminen on kuitenkin melko pragmaattista ja EU:ssa nähdään myös hyviä puolia.

Perussuomalaiset

Puolueperheteorian perusteella perussuomalaisten voi olettaa olevan Suomen euroskeptisin puolue. Radikaalioikeistopuolueet ovat euroskeptisismille hedelmällisintä maata, sillä niille ominaiset piirteet, kuten nationalismi, globalisaation aiheuttaman kulttuurinmuutoksen vastustaminen, elitisminvastaisuus, yleinen järjestelmänvastaisuus ja populismi ovat lähtökohtaisesti ristiriidassa integraation ideologian kanssa. Siten radikaalioikeistopuolueet tyypillisesti kritisoivat EU:n avoimien rajojen aiheuttamaa kulttuurinmuutosta ja kansallisen kulttuurin kuihtumista, EU:n byrokraattisuutta, monimutkaisuutta ja elitistisyyttä sekä päätöksenteon siirtymistä kauas kansalaisista ja pois suvereenin kansallisvaltion käsistä. Perussuomalaisten eurokriittisyyttä voi vahvistaa myös se fakta, että puolue on kaikkien viisien eurovaalien aikana istunut oppositiossa.

Perussuomalaisten osalta analyysin heikkoutena on, että puolue ei ole julkaissut vuoden 1996 eurovaaleihin eikä vuoden 2004 vaaleihin erillistä ohjelmaa, vaan vaaleissa käytettiin voimassa olleita yleisohjelmia. Nuoren puolueen vuonna 1995 julkaisema yleisohjelma ”Olen perussuomalainen” on lyhyt ja käsittelee EU:ta vain muutamalla lauseella. Ohjelma aloittaa määrittelemällä perussuomalaisten tavoitteita ja arvopohjaa, jolla puolue toimii. Jo johdannossa puolue määrittelee muun muassa pyrkivänsä edistämään kansallista itsemääräämisoikeutta, mikä luonnollisesti sotii lähtökohtaisesti EU:n ideologiaa vastaan. Myöhemmin puolue määrittelee EU-kantansa seuraavasti:

”Haluamme olla ennen muuta suomalaisia. Tähän meillä on menneiden sukupolvien työn tuloksena historiallinen oikeus. Olemme samalla myös kunniamme tuntevia eurooppalaisia. Siihen meillä on oikeus Euroopan Unionin täysvaltaisina jäseninä. Suomen tulee suhtautua pidättyvästi unionin toiminnan laajentamiseen puolustuspolitiikan, yhteisen rahan ja vero- ja sosiaalipolitiikan osalta. Haluamme EU:n kehittyvän itsenäisten kansakuntien liittona – ei liittovaltiona. Kansallista päätösvaltaa ei saa heikentää!”
(Perussuomalaiset 1995.)

Perussuomalaiset ei siis suoranaisesti vastusta EU:ta instituutiona. Kuitenkin puolue ilmoittaa suoraan suhtautuvansa ”pidättyvästi” integraation syvenemiseen useilla keskeisillä EU-politiikan osa-alueilla, sekä tuo esiin vastustavansa liittovaltiokehitystä. Toisin sanoen puolue vastustaa esimerkiksi Suomen

liittymistä euroon sekä sen mukanaan tuomaa yhteistyötä talouspolitiikassa ja sisämarkkinoilla. Myös se, että puolue tahtoo olla ”ennen muuta suomalaisia” kuulostaa ideologiselta vastakkainasettelulta Suomen eurooppalaistumista tai kansainvälistymistä vastaan. Toisin sanoen tässä ohjelmassa perussuomalaiset tahtoisivat Suomen EU-politiikan pysyvän vuoden 1995 tasolla, ja yhteistyön syvenemiseen suhtaudutaan negatiivisesti.

Vuonna 1999 perussuomalaiset julkaisi eurovaaliohjelman, joka on nimeltään ”Perussuomalainen kriittisenä Euroopassa”. Ytimekäs, mutta organisoimaton ohjelma sisältääkin oikeastaan vain listauksen asioista, jotka perussuomalaisten mielestä EU:ssa ovat huonosti. Heti ensimmäisistä kappaleista käy ilmi, että perussuomalaisten mielestä EU:n kehityksen suunta on ollut väärä ja vastakkainen perussuomalaisten ja kansallisvaltion intressien kanssa.

”Euroopan unioni direktiivieineen on vahvistanut entisestään otettaan kansallisvaltiosta. Tämä kehityssuunta on väärä. EU:n tulee hoitaa vain sellaisia asioita, joita se kykenee hoitamaan paremmin kuin kansallisvaltiot. Perussuomalaisten mielestä EU:n tulee olla löyhä kansallisvaltioiden välinen liitto. Puolueemme vastustaa yksiselitteisesti päätös- ja vaikutusvaltaamme kaventavaa ja taloudellisia rasituksia lisäävää EU:n liittovaltiokehitystä.” (Perussuomalaiset 1999.)

Kansallisvaltion nähdään siis olevan alakynnessä suhteessa EU:hun, eli oletettavasti puolueen mielestä kansallisvaltiot ovat jo menettäneet liikaa suvereniteetistaan. EU:n määrittäminen ”löyhäksi” kansallisvaltioiden väliseksi liitoksi heijastelee sitä, että integraatio on puolueen mielestä jo mennyt liian pitkälle. Myöhemmin samassa ohjelmassa puolue myös tuo esiin toivovansa enemmän alueellista yhteistyötä sekä haluavansa pitää ulkopolitiikan suhteessa kolmansiin maihin kansallisessa päätäntävällässä – EU halutaan siis nähdä nimenomaan väljänä kansallisvaltioiden hallitusten välisenä liittona. Myöhemmin ohjelmassa puolue tuo esiin myös kaipaavansa läheisyysperiaatteeseen käyttöönottoa, sillä puolue katsoo, ettei luvattua periaatetta ole vielä noudatettu lainkaan.

”Perussuomalaiset kannattavat kansallisvaltioiden mahdollisimman suurta itsenäisyyttä ja valtioiden välistä yhteistoimintaa. Syvenevä ja laajeneva EU on vastakohta näille tavoitteille.” (Perussuomalaiset 1999.)

Ohjelmasta saa käsityksen, että puolue toisin sanoen vastustaa melko yksiselitteisesti integraation syvenemistä. Laajentumisen osalta puolue ilmoittaa toisaalta ohjelmassa, ettei sille ”ole kiirettä”, toisaalta myöhemmin sen nähdään olevan ristiriidassa perussuomalaisten tavoitteiden kanssa, kuten yllä oleva lainaus osoittaa. Laajentumisen nähdään heikentävän Suomen vaikutusmahdollisuuksia unionissa, sekä johtavan ”mammuttimaiseen” byrokratiaan. EU:n byrokraattisuus ja elitistisyys onkin selvästi vahvan

kritiikin kohteena – puolueen mukaan EU on syvässä kriisissä komission lahjusepäilyistä johtuneen eron takia. Tämä tuodaan esiin jo ohjelman johdannossa, mikä maalaa heti ohjelman alussa vahvaa kuvaa EU:sta, jonka toimintaan ei voi luottaa. Puolue myöntää, että EU on tuonut mukanaan joitakin hyviäkin asioita, mutta niiden vaikutus ei ulotu tavallisiin kansalaisiin, mikä myöskin kuvaa puolueen näkemystä EU:sta elitistisenä ”klubina”:

”Erityisesti perussuomalaiset edellyttävät, että:

- EU:n hyödyistä, kuten mm. alemmasta autoverokannasta hyötyvät kaikki kansalaiset. Nykyinen järjestelmä hyödyttää lähinnä suuryhtiöitä ja korkeita virkamiehiä.” (Perussuomalaiset 1999.)

Myös euroon perussuomalaiset suhtautuu negatiivisesti, sillä yhteisvaluutan nähdään lisäävän paineita yhdenmukaiseen vero- ja finanssipolitiikkaan, mikä puolestaan vaarantaa suomalaisen hyvinvointivaltion pohjan. EU:n yhteiselle armeijalle puolue sanoo myös ei.

Vuoden 2004 vaaliohjelmana toiminut vuoden 2003 tavoiteohjelma käsittelee EU:ta vain yhdessä seitsemästä alaluvusta. Tällä kertaa puolue kertoo edellyttävänsä, että Suomi osallistuu kansainväliseen politiikkaan ”itsenäisenä valtiona”. Yleisohjelma on tosin niin lyhyt ja tiivis EU-osioltaan, ettei siitä voi vetää johtopäätöksiä sen suhteen, onko puolueen näkemys Suomen suhteesta EU:hun ja EU:n toivotusta rakenteesta muuttunut johonkin suuntaan. Tässä ohjelmassa perussuomalaiset kuitenkin määrittelee tukensa EU:lle ehdolliseksi: ohjelman mukaan puolue ei hyväksy Suomen jäsenyyttä EU:ssa, mikäli suomi ei olisi EU:n virallinen kieli. Kuten edellisissä ohjelmissa, puolue suhtautuu yhä kriittisesti EU:n laajenemiseen ja syvenemiseen, koska tällä kehityksellä EU:sta tulee ”voimaton ja toimimaton byrokraattinen taivas, joka tukehtuu omaan saamattomuuteensa” (Perussuomalaiset 2003). Uutena teemana tässä ohjelmassa esiintyvät kansanäänestykset. Perussuomalaiset edellyttää kansanäänestystä paitsi EU:n peruslaista, myös kaikista kansallisen päätösvallan siirroista: ”Suomalaisten päätösvaltaa ei saa siirtää ylikansallisille elimille, kuten esimerkiksi EU:lle, ilman kansanäänestystä” (Perussuomalaiset 2003).

Vuoden 2009 eurovaaliohjelma ”Suomalaisena Euroopassa – kansanvallan puolesta” on pitkä ja yksityiskohtainen, ja vuoden 1999 ohjelman lailla jälleen täynnä kritiikkiä. Puolue ei kiistä, etteikö joistakin EU-integraation mukanaan tuomista seikoista olisi myös hyötyä, mutta pitkälti lähtökohtana on, että EU-jäsenyys on varsinkin ”tavallisten kansalaisten” kannalta epäedullista (mm. energiapolitiikan

osalta). Lisää toimivaltaa EU:lle ei pitäisi antaa, vaan sen sijaan sitä pitäisi jopa palauttaa jäsenvaltiolle (esim. maatalouspolitiikka). Puolueen mukaan EU toimisi paremmin, mikäli sen rakenteita ja toimivaltaa kevennettäisiin.

Toisaalta vuoden 2009 ohjelma on kuitenkin jopa ennätyksellisen kriittinen. Ohjelmassa ei sanota, että Suomen tulisi lähteä Euroopan unionista, mutta esiin tuodaan, että EU:n perimmäinen ideologia on ristiriidassa perussuomalaisten perimmäisen ideologian – kansanvaltaisuuden – kanssa. Tämä tuodaan esiin jo ohjelman aivan ensimmäisissä lauseissa. Näkemys perustavanlaatuisesta ristiriidasta ideologioissa sekä puolueen nimittäminen EU-vastaiseksi raottaa ovea myös kovalle euroskeptisismille, vaikka puolue ei suoraan vaadi missään kohtaa ohjelmaa Suomen eroa EU:sta.

”Perussuomalaiset on EU-kriittinen puolue, sillä me korostamme politiikassamme sitä, miten toimimaton järjestelmä EU käytännössä on. Toisaalta Perussuomalaiset on myös EU-vastainen puolue, sillä meidän mielestämme EU:n toimimattomuus kansanvallan näkökulmasta sisältyy jo ylikansallisen EU-järjestelmän perimmäiseen ideaan.” (Perussuomalaiset 2009, 2.)

Kansanvaltaisuus on tässä ohjelmassa hallitseva teema, ja puolue ilmoittaaakin kannattavansa “itsenäisten kansallisvaltioiden hallitustenvälistä yhteistyötä”. Tavoite toimivallan palauttamisesta kansalaisvaltioille puolestaan kertoo siitä, että puolue tosiaan haluaisi vähintään palata integraatiossa aiempaan vaiheeseen, jotta se voisi hyväksyä EU:n. Myöhemmin ohjelmassa tuodaankin esiin, että kansanvaltaisen EU:n perussuomalaiset voisi hyväksyä. Kuitenkin heti perään todetaan, että kansanvaltaisuus ei ole EU:ssa mahdollista, sillä EU:ssa ei ole yhtenäistä kansaa eikä yhtenäistä kansaa perussuomalaisten mielestä voi väkisin luoda. Käytännössä tämän voisi tulkita tarkoittavan, että perussuomalaisten ideologiaan sopiva EU ei ole mahdollinen. Myös Lissabonin sopimus on tässä ohjelmassa kynnyskysymys, jota perussuomalaiset vastustavat. Puolueen mukaan Lissabonin sopimus tekee EU:sta liittovaltion, jota perussuomalaiset kansanvaltaisuuden kannattajina eivät hyväksy.

”Jos oletetaan, että Euroopan unionista voisi kehittyä kansanvaltainen järjestelmä, olisi liittovaltion tavoittelemisen ja Lissabonin sopimuksen hyväksyminen perusteltua. Tällöin oletuksena on myös se, että eurooppalaisista voisi kehittyä pitkällä aikavälillä yksi kansa.

Perussuomalaisten mielestä on sulaa hulluutta kuvitella, että monikansalliseen Eurooppaan yritettäisiin väkisin, mutta onnistuneesti muodostaa yksi kansa. Koska demokratia on kuitenkin kansanvaltaa, näyttääkin siltä, että ne tahot, jotka ovat hyväksyneet Lissabonin sopimuksen ja haluavat antaa lisää päätöksentekovaltaa EU:lle, eivät ole kansanvallan kannattajia.” (Perussuomalaiset 2009, 2—3.)

Koska Suomi hyväksyi Lissabonin sopimuksen ilman perussuomalaisten kannattamaa kansanäänestystä, puolue tulkitsee, että EU:lla ei ole uudessa muodossaan enää kansan antamaa mandaattia. Kuitenkin puolue tiedostaa, että toimintaan EU:ssa on osallistuttava, jotta EU:ta voisi kehittää haluamaansa suuntaan.

“Vahvana tavoitteenamme on palauttaa valta EU:lta takaisin kansallisvaltioille. Tässä tavoitteessa on kuitenkin mahdotonta onnistua ilman osallistumista EU-päätöksentekoon.” (Perussuomalaiset 2009, 2.)

Liittovaltiokehityksen ohessa ohjelmasta käy ilmi, että perussuomalaiset vastustavat EU:ta erityisesti sen eliittikeskeisyyden sekä talous- ja maahanmuuttopolitiikan takia. Puolueen mukaan EU:ssa on valta aina eliitillä tai pääomilla, eikä koskaan kansalla. Lisäksi EU:ta kuvataan ohjelmassa itsevaltaisena, näennäisdemokraattisena sekä instituutiona, joka ei salli eriäviä mielipiteitä. Lisäksi perussuomalaiset kokee, että puolueen vaalimaa läheisyysperiaatetta ei ole EU:ssa noudatettu, eikä sitä oikeastaan uuden perussopimuksen myötä ole mahdollista noudattaa enää ollenkaan. Kaiken kaikkiaan kritiikki EU:ta kohtaan on osittain epäsuoraa, mutta merkitykset huomioon ottaen erittäin painavaa, kun puolue käytännössä syyttää EU:ta muun muassa eriävien mielipiteiden hiljentämisestä, kansalaisten harhaanjohtamisesta mm. läheisyysperiaatteen suhteen sekä EY-tuomioistuinta omavaltaisuudesta.

”Sellaisia mielipiteitä, jotka kyseenalaistavat käynnissä olevan kehityksen [vallan siirtymisen kansalaisilta pääomalle], todennäköisesti rajoitetaan poliittisin perustein.” (Perussuomalaiset 2009, 4; lisäys hakasulkeissa tutkijan.)

”Varoittava esimerkki siitä, miten ”väärä” mielipiteitä ei käytännössä suvaita, on Irlannin perustuslakikansanäänestys. Kansanäänestyksen EI EU-perustuslaille –tuloksen seurauksena irlantilaisilta aiotaan tivata vastausta samaan kysymykseen uudelleen.” (Perussuomalaiset 2009, 4.)

”Perussuomalaiset eivät hyväksy EU:n valheelle perustuvaa näennäisdemokratiaa.” (Perussuomalaiset 2009, 5).

EY-tuomioistuin on mielestämme jo tähän asti omilla ennakkopäätöksillään omavaltaisesti antanut EU:lle lisää toimivaltaa, jota jäsenmaat eivät ole sille poliittisilla päätöksillään luovuttaneet. Tämä kehitys on ristiriidassa paitsi Suomen perustuslain myös EU:n virallisen päätöksentekojärjestelmän kanssa.” (Perussuomalaiset 2009, 6.)

”Perussuomalaisten mielestä Suomen etu on käydä vapaata kauppaa ja tehdä yhteistyötä yli rajojen, mutta päättää kuitenkin itse siitä, millaiset yhteiskuntarakenteet meillä maassamme on: Oma tupa – oma lupa. EU:n uuden perussopimuksen linjaukset siitä, mitä asioita tulevaisuudessa voidaan päättää jäsenmaissa ja mitä taas EU:ssa päätetään, käytännössä rikkovat räikeästi läheisyysperiaatetta vastaan.

Uudella päätösmenettelyllä läheisyysperiaatteen noudattaminen tehdään käytännössä mahdottomaksi, mutta kansalaisille annetaan ymmärtää, että uusi menettely vahvistaisi läheisyysperiaatetta.” (Perussuomalaiset 2009, 5-6.)

EU:ta vastustetaan myös selvästi talous- ja maahanmuuttopoliittisista syistä. Talouden saralla kritiikin kohteena ovat sääntelemättömät markkinat, jotka siirtävät valtaa kansalta pääomalle. Myös EU:n itälaajentumista puolue vastustaa, sillä sen nähdään yhdistettynä liittovaltiolinjaan edistävän sääntelemätöntä markkinataloutta. Taloudessa perussuomalaisten mukaan EU:n ajama malli polkee palkansaajien palkkatasoa alaspäin ”kuten Amerikassa”.

Myös EU:n maahanmuuttopolitiikka on ongelma, joka aiheuttaa jäsenvaltioille murheita ja kuluja. Perussuomalaiset vastustaa EU:n maahanmuuttopolitiikkaa hyvinvointisovinnisesta näkökulmasta, jossa yhdistyvät talouspolitiikka ja maahanmuuttopolitiikka: puolueen mukaan maahanmuutto vähentää omien kansalaisten veronmaksuhalukkuutta. ”EU:ssa tiivistyvän yhteistyön hakemisella maahanmuuttopolitiikassa pyritään rapauttamaan hyvinvointivaltioiden verotusjärjestelmiä, kun ihmisten veronmaksuhalukkuus erilaisten maahanmuuton lieveilmiöiden seurauksena laskee.” (Perussuomalaiset 2009, 3.) Lisäksi puolueen mukaan EU pyrkii kasvattamaan Suomen osuutta pakolaiskiintiöstä, kun muu Eurooppa on jo epävakaa. Siten vakaa yhteiskunta, joka tähän asti on ollut Suomen kilpailuetu, on toisin sanoen maahanmuuton myötä uhattuna.

Ohjelma on selvästi aiempia ohjelmia nationalistisempi. Suomalaisuutta kuvataan voimana ja kilpailuetuna, ”ajan murroksen” eli oletettavasti globalisaatiokehityksen puolestaan nähdään aiheuttavan sen pahoinvoinnin, jota Suomesta löytyy. Perussuomalaisten mielestä kansallinen yhteisöllisyys on edellytys esimerkiksi toimivalle veropolitiikalle, ja puolue kritisoi Suomen muita poliittisia toimijoita siitä, että tätä kansallista yhteisöllisyyttä on ”väheksytty poliittisin päätöksin”. EU-politiikan osa-alueista erityisesti ihmisten vapaa liikkuvuus pysyvänä ilmiönä johtaa puolueen mukaan luonnon ja kulttuurisen pääoman tuhoon.

”- - globaalissa maailmassa ei tarvita EU:ta kansoja yhteistyöhön keskenään pakottamaan. - - Yhteistyötä tehdään myös ilman EU:ta, EU-liittovaltiosta puhumattakaan, eikä maidenvälinen rauhakaan ole kiinni EU:n liittovaltiokehityksestä.” (Perussuomalaiset 2009, 7.)

Perussuomalaisten ratkaisu EU:n ongelmiin on unionin rakenteiden selvä keventäminen, ja Suomen toimiminen unionissa ”EU-kriittisenä yhteistyökumppanina” mallioppilaan sijaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että perussuomalaisten mielestä Suomi voisi ja Suomen tulisi jättäytyä pois yhteistyöstä unionin politiikan joillakin osa-alueilla, eikä tämä puolueen mukaan vaaranna Suomen yhteistyömahdollisuuksia toisilla osa-alueilla tai kahdenvälisesti muiden maiden kanssa.

Vuoden 2014 ohjelma on yhä todella kriittinen, mutta kritiikin määrä vaikuttaa olevan vähäisempi kuin vuoden 2009 ohjelmassa – tai ainakin samoja kritiikin kohteita käsitellään maltillisemmin sanavalinnoin, tai osa niistä esitetään ennemminkin kehityskohteina. Populistinen retoriikka lähes loistaa poissaolollaan, vaikka populismia rivien välistä löytyykin hieman. Ohjelma käsittää yksitoista osa-aluetta ja neljä keskeistä periaatetta, jotka on määritelty johdannossa. Neljästä keskeisestä periaatteesta kaksi on selvästi kriittisiä – EU:n liittovaltiokehityksen torjuminen ja jäsenmaiden itsemääräämisoikeuden takaaminen sekä tukipakettipolitiikan lopettaminen. Lisäksi EU:n demokraattisuuden vahvistaminen ja talousyhteistyön kehittäminen ovat puolueelle keskeisiä teemoja. Johdannossa puolue myös nimeää EU-linjansa olevan ”rakentava ja kriittinen”. EU nykyisellään nähdään kuitenkin jäsenvaltioiden demokratiaa polkevana, ja perussuomalaisten mukaan se toimisi parhaiten ”itsenäisten valtioiden löyhänä talous- ja vapaakauppaliittona”, kuten edellisessäkin ohjelmassa.

Selkeitä vastustamisen kohteita on kuitenkin useita. Talous- ja eurokriisi ovat tämän ohjelmat keskeisimmät kritiikin osa-alueet. Edellisessä ohjelmassa puolue kirjoitti euron olevan testissä, nyt testi on tullut siihen tulokseen, että euro ja euroalueen yhteiset velkajärjestelyt ovat puolueelle kestäättömiä. Perussuomalaiset ilmoittaa vastustavansa tukipaketteja ja sitä, että tavalliset suomalaiset joutuvat niitä veroja maksamalla kustantamaan.

”Kieltäydymme linjamme ja EU:n perussopimusten mukaisesti takaamasta tai maksamasta toisten euromaiden lainoja suomalaisen veronmaksajan rahalla.” (Perussuomalaiset 2014, 5.)

”Pelastuspaketit ovat epäonnistunutta ja epäoikeudenmukaista politiikkaa, jota kansalaiset vastustavat ja joka murentaa Euroopan yhtenäisyyttä.” (ibid.)

”Yhteisvaluutta euron oli tarkoitus olla EU:n yhtenäisyyden vertauskuva, mutta epäonnistuneen pelastuspolitiikan takia siitä on tulossa EU:n hajoamisen symboli.” (ibid.)

Euro saa kritiikkiä osakseen vielä omassa luvussaankin. Perussuomalaisten mukaan se on jäsenmaiden nykykokoonpanolla toimimaton valuutta. Puolue ilmoittaa, ettei se nykytilanteessa aja aktiivisesti Suomen eroa eurosta, mutta puolueen mielestä olisi tärkeää varautua euroalueen hajoamiseen, ja se vaatii muilta Suomen puolueilta kantoja siitä, ”minkä hinnan ne ovat euroalueen säilymisestä valmiita maksamaan”. Perussuomalaisten tuki euroalueessa pysymiselle on ehdollista: puolueen mukaan Suomen tulisi harkita oma-aloitteista eurosta eroamista esimerkiksi jos pelastuspakettipolitiikka muodostuu pysyväksi tai jos euroalue liikkuu liittovaltion suuntaan. Toisaalta vaikuttaa siltä, että puolue pitää euroeroa hyvinkin

mahdollisena, sillä se näkee jo nyt euron osana euroeliitin liittovaltioprojektia, ja liittovaltiokehitystä perussuomalaiset vastustavat.

'Jos euro olisi puhtaasti taloudellinen projekti, se olisi haudattu tai siihen ei olisi koskaan lähdettykään. Euro on kuitenkin ennen kaikkea poliittinen projekti ja liittovaltiota tavoittelevan euroeliitin kruununjalokivi, koko "eurooppalaisen projektin" symboli.' (Perussuomalaiset 2014, 6.)

Perussuomalaiset ilmoittaa haluavansa uudistaa unionia, mutta korostaa kuitenkin suhtautuvansa myönteisesti kansainväliseen yhteistyöhön. Unionin keskeisimmiksi ongelmiksi puolue nimeää jälleen demokratiavajeen ja liian byrokratian. Ratkaisuna perussuomalaiset haluaisi seurata Ison-Britannian mallia, eli neuvotella jäsenyyden ehdot uusiksi ja sitten järjestää kansanäänestyksen unionissa pysymisestä uusilla jäsenyysehdoilla. Lisäksi puolue ilmoittaa, että mikäli kehitys jatkuu kohti liittovaltiota, jää eroaminen Suomen ainoaksi vaihtoehdoksi – tuki Suomen EU-jäsenyydelle on siis jälleen ehdollinen.

Maahanmuuttopolitiikka ei ole tässä ohjelmassa yhtä merkittävässä osassa kuin vuonna 2009. Perussuomalaisten mielestä maahanmuuttopolitiikka tulisi pitää kansallisessa päätäntävallassa, ja lisäksi puolue suhtautuu kriittisesti rahallisen tuen antamiselle solidaarisuutena ”vapaaehtoisesti humanitaarista maahanmuuttoa vastaanottaville maille”. Myös aiemmissa ohjelmissa esiintyneet nationalistiset puheet kulttuurisen pääoman ja hyvinvointivaltion heikkenemisestä maahanmuuton takia puuttuvat tästä ohjelmasta. Myös muilla politiikan osa-alueilla perussuomalaisten linjaukset ovat melko maltillisia – maatalouspolitiikkaa halutaan kehittää ja Suomen edut turvata, mutta puolue ei enää vaadi sen palauttamista kansalliseen päätäntävaltaan. Energia- ja ympäristöpolitiikkaan puolueella on kehitysehdotuksia – huolen aiheena on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, eli toisin sanoen tavallisten ihmisten – globalisaation häviäjien – tilanne. PS:n mukaan ilmastopäätökset horjuttavat energian hinnan noustessa eniten tavallisen kansalaisen kukkaroa. EU:n ja Venäjän viisumisopimukseen puolue suhtautuu varauksellisesti – ohjelman mukaan puolue ei kannata viisumivapautta ”vielä tulevalla vaalikaudella”. Muutoinkin perussuomalaiset näkee, että viisumivapaudella on enemmän haittoja kuin hyötyjä, ja uskovat sen johtavan mahdollisesti kasvavaan rajat ylittävään rikollisuuteen. EU:n sosiaalista ulottuvuutta käsittelevässä kappaleessa perussuomalaiset ilmoittaa vastustavansa EU:n budjetin kasvattamista ja haluavansa pitää sosiaalipolitiikan jäsenvaltiotasolla. Kuten edellisessä ohjelmassa, kappale sisältää kuitenkin vihjailuja siitä, kuinka EU on omavaltaisesti ”ulottanut sääntelynsä tälle alueelle

sisämarkkinoiden varjolla” ja Euroopan unionin tuomioistuimen avulla. Myös terveydenhuolto on puolueen mukaan jäsenvaltion asia, eikä siitä tule tehdä sisämarkkinakysymystä. Veroparatiisien ja harmaan talouden torjunnassa sen sijaan puolue näkee, että EU voisi olla aktiivisempi ja hyödyllinen.

Varsinkin täysimittaisissa ohjelmissa perussuomalaisten EU-kritiikin määrä on suurta ja tuki EU-jäsenyydelle osittain ehdollista. Puolue antaa vihjeitä siitä, että Suomen ero EU:sta voisi olla mahdollinen tietyissä olosuhteissa, ja antaa ymmärtää, että puolueen ja EU:n ideologiat ovat käytännössä yhteen sovittamattomat. Tiedyt teemat pysyvät mukana läpi vuosien: pyrkimys pitää jäsenvaltion suvereniteetti mahdollisimman suurena, integraation syvenemisen estäminen, kritiikki EU:n elitistisyydestä ja byrokraattisuudesta sekä EU:n näkeminen löyhänä kansallisvaltioiden välisenä liittona. Useissa ohjelmissaan PS myös sanoo suoraan vastustavansa liittovaltiokehitystä. Maahanmuutto- ja talouspolitiikkaa kritisoidaan eurovaalien kontekstissa ajoittain.

Viimeisimmässä ohjelmassa on kritiikin pehmenemistä havaittavissa siltä osin, että PS näkee taloussektorin alueena, jolla yhteistyötä voidaan hyvin tehdä. Lisäksi osa vanhoista kritiikin kohteista esitetään ennemminkin kehityskohteina, ja populistista retoriikkaa ja kritiikkiä on aiempaa vähemmän. Tämän voi nähdä merkinä siitä, että perussuomalaiset pyrkii tekemään itsestään koalitiokelpoista vuoden 2015 vaaleja silmällä pitäen.

SDP

Puolueperheteorian pohjalta voisi olettaa, että SDP:llä on edellytykset suhtautua Euroopan unioniin verrattain kriittisesti, sillä pohjoismaissa sosiaalidemokratia on ollut perinteisesti erittäin vahvaa, mikä teorian mukaan saattaa aikaansaada muita sosialistipuolueita kriittisemmän lähestymistavan. Toisaalta kuitenkin teorian mukaan globalisaation ja integraation paine on ajanut sosialistit ja sosiaalidemokraatit muuttamaan näkemyksiään varsinkin suhteessa markkinatalouteen: puolueet saattavat keskittyä kapitalismin vastustamisen sijaan kapitalismin sääntelyn ajamiseen ja omien tärkeiden kysymysten ajamiseen EU:ssa.

Suomen ensimmäisten eurovaalien aikaan 1996 SDP oli noussut Suomen hallitukseen ja toiminut noin puolitoista vuotta pääministeripuolueena. Eurovaaleja varten julkaistiin kaksisivuinen EU-vaalijulistus ”Työllisyyttä, hyvinvointia, turvallisuutta – sosiaalidemokraattinen Eurooppa”. Tässä ohjelmassa ei ole

havaittavissa minkään suuntaista kritiikkiä käytännössä ollenkaan – ohjelma on pitkälti hyvin EU- ja yhteistyömyönteinen. Se korostaa Suomen roolia täysivaltaisena jäsenenä, sosiaalidemokraattien vaikutusvaltaa EU:ssa parlamentin suurimpana ryhmänä, EU:ta rauhanprojektina sekä EU:n roolia Euroopan hyvinvoinnin ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden takaajana. Ohjelman voi tulkita heijastelevan sosiaalidemokraattien ”markkinamyönteisemmäksi” muuttunutta asennetta sekä halua ajaa ”sosiaalista Eurooppaa” eli sosiaalidemokraateille tärkeitä tavoitteita EU-tasolla. Euroopan elintasokuilun umpeen kurominen on puolueen mukaan Euroopan vakauden kannalta välttämätöntä.

”SDP:n Eurooppa-politiikka on vastuuta työllisyyden ja hyvinvoinnin luomisesta sekä turvallisesta yhteiskunnasta. Haluamme sosiaalisen Euroopan, jossa taloudellinen tehokkuus ja hyvinvointipolitiikka yhdistyvät tavallisen ihmisen hyödyksi.” (SDP 1996, 1.)

”Euroopan unioni ei saa suuntautua yksipuolisesti vain rahanarvon vakauteen. Sen on saatava myös todelliset mahdollisuudet ja välineet harjoittaa samanaikaisesti kasvua ja työllisyyttä tukevaa talouspolitiikkaa.” (SDP 1996, 2.)

”Työntekijöiden oikeuksien turvaamiseksi ja epäoikeudenmukaisen kilpailun estämiseksi tarvitaan EU:n tasolla yhteistä työelämä perus- eli vähimmäisnormistoa.” (SDP 1996, 1.)

SDP ei tässä ohjelmassa suoranaisesti vastusta EU:n vapaita markkinoita, mutta korostaa selvästi näkemystään, jossa EU tarvitsee lisää toimivaltuuksia sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiaalinen Eurooppa -tavoite korostuu työllisyyspolitiikan lisäksi myös mm. ympäristönsuojelulle ja sivistykselle annettussa painoarvossa. Puolue ilmoittaa, että ei halua EU:lle yhteistä puolustusulottuvuutta, mutta suhtautuu myönteisesti EU:n ja Naton yhteistyöhön.

Vuoden 1999 EU-vaalien aikaan SDP jatkoi Suomen pääministeripuolueena vain paria kuukautta aiemmin järjestettyjen eduskuntavaalien myötä. Eurovaalien lyhyehkö vaalijulistus kantoi nimeä ”Ihmisten Eurooppa – yhdessä, turvallisesti”, ja se jatkoi pitkälti samaa linjaa vuoden 1996 vaaliohjelman kanssa. Varsinaista kritiikkiä ei ole, vaan sen sijaan ohjelmassa SDP korostaa omaa, aktiivista ja myönteistä rooliaan Suomen EU-politiikassa. Unionista halutaan kehittää avoimempi, demokraattisempi ja toimintakykyisempi, mutta tätä ei esitetä kriittiseen sävyyn.

”SDP antoi tukensa Suomen EU-jäsenyyshakemukselle ja jäsenyysneuvotteluiden tavoitteille silloinkin, kun puolue itse oli oppositiossa.” - - ”SDP on hyvällä menestyksellä puolustanut suomalaisten palkansaajien, yrittäjien ja talonpoikien tavoitteita, maan kaikkien osien tavoitteita, kaupunkien ja maaseudun tavoitteita.” (SDP 1999)

Jälleen esiin halutaan selvästi tuoda, ettei SDP ole markkinavastainen puolue, vaan ajaa ainoastaan työllisyyttä ja oikeudenmukaisuutta Eurooppaan. Jotta EU olisi oikeudenmukainen, on markkinoita kuitenkin säädeltävä työntekijöiden oikeuksien takaamiseksi.

”Yhteiskunnan oikeudenmukaisuus ja talouden tehokkuus eivät ole vastakohtia. Työmarkkinat on saatava toimimaan paremmin sopimalla niiden pelisäännöistä yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa. - - Rajojen yli tapahtuva työntekijöiden liikkuminen ei saa johtaa työehtojen ja työhön liittyvän sosiaalisen turvan alennusmyyntiin.” (SDP 1999.)

Vuoden 2004 eurovaalien aikaan SDP toimi yhä Suomen hallituksessa, joskaan ei enää pääministeripuolueena. Eurovaalien ohjelma oli selvästi aiempia vaaliohjelmia pidempi sisältäen pidemmän dokumentin ”Ihmisten Eurooppaan” sekä kymmenen puolueelle tärkeää teemaa tiivistetyimmässä ”SDP:n eurokymppi” -muodossa. Tavoite ”sosiaalisesta Euroopasta” on yhä pinnalla ja sitä halutaan yhä kehittää ja vahvistaa. Silti myöskään vuoden 2004 ohjelmasta ei löydy suoranaista eurokriittisyyttä, mutta huomionarvoista on välittömästi ohjelman alussa vaalien ”kahden päävaihtoehdon”, sosiaalidemokraattien ja konservatiivien välille, luotu jyrkkä vastakkainasettelu. Tämän jyrkän pesäeron teon voi tulkita pelkän oikeistokritiikin sijaan myös kritiikiksi tai peloksi EU:n liian vapaata talouspolitiikkaa kohtaan.

”Sosiaalidemokraattien menestys merkitsee hyvinvointiyhteiskunnan perusteiden vahvistumista: työntekijöiden oikeuksia, työllisyydestä ja yrittäjyydestä huolehtimista sekä laadukkaita ja kattavia julkisia palveluita. Oikeiston menestys merkitsee lisää valtaa markkinavoimille, heikompia työehtoja työntekijöille, lisää valtaa pääomalle ja heikkeneviä julkisia palveluita. Unionin päämäärien toteuttaminen vaatii määrätietoista, laajaa ja toimivaa poliittista yhteistyötä. Tähän hajanainen ja sisäisesti ristiriitainen oikeisto ei kykene.” (SDP 2004.)

Kuitenkin SDP:n suhtautuminen EU:hun jatkuu myönteisenä. Puolue kuvaa EU:ta ”itsenäisten jäsenvaltioiden liittona”, mutta antaa myös suoran tukensa välttämättömänä pitämälleen, vuoden 2004 eurovaalien aikaan Suomessakin puhuttaneelle EU:n ”perustuslaille”. Puolueen mukaan EU ei vielä ole riittävän avoin eikä päätösvalan jako unionin ja jäsenvaltion välillä riittävän selkeää, mutta perustuslaki tuo tähän muutoksen tekemättä kuitenkaan EU:sta liittovaltiota.

Vuoden 2009 eurovaalien aikaan SDP oli ensimmäistä kertaa Suomen EU-jäsenyyden aikana jäänyt vuoden 2007 eduskuntavaalien myötä oppositioon. Tällä kertaa ohjelmasta löytyy kritiikkiä. Kritiikki kumpuaa vuonna 2008 alkaneesta maailmanlaajuisesta rahamarkkinakriisistä ja kohdistuu jälleen kovasanaisesti vastakkainasettelun muodossa poliittiseen oikeistoon ja oikeiston niin kotimaassa kuin

EU:ssa harjoittamaan uusliberaaliin talouspolitiikkaan, jonka SDP näkee olevan suurin syyllinen talouskriisiin.

”Euroopan parlamentissa politiikan suunta ratkaistaan kahden suurimman parlamenttiryhmän välillä, sosiaalidemokraattisen ryhmän tai konservatiivien. Päävaihtoehdot ovat Suomessakin joko sosiaalidemokraatit tai markkinauskoinen oikeisto. Meillä ja valtaosassa Eurooppaa vallassa olevan porvarillisen politiikan seuraukset tiedämme. Tähän me haluamme muutoksen.” (SDP 2009.)

”Rahamarkkinakriisin taustalla on kolmatta vuosikymmentä jatkunut uusliberalismin ideologia, jota eurooppalainen ja yhdysvaltalainen oikeisto on puhtaimmillaan edustanut. Rahoitusmarkkinoiden säätelyä on purettu tai sitä ei ole ollut juuri lainkaan. Ovi on aukaistu ahneudelle ja kaikenlaiselle oman eduntavoittelulle seurauksista välittämättä. Uusliberalismin kupla on nyt puhjennut.” (SDP 2009.)

SDP ajaa tässä ohjelmassa voimakkaasti uutta rahoitusmarkkinoiden säätelyjärjestelmää sekä uutta Euroopan tason viranomaista kontrolloimaan luottoluokitusyrityksiä. Puolue kritisoi luottoluokitusyrityksiä, veroparatiiseja, verokeinottelua ja sitä, että Euroopassa on suojeltu pankkien etuja ennen kansalaisten etuja. Muutoin ohjelmassa korostuvat yhä puolueelle aiemminkin tärkeät asiat – pohjoismaisen mallin edistäminen Euroopassa, ”solidaarinen Eurooppa”, ay-liikkeen esittämä sosiaalinen pöytäkirja, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, koulutus ja ilmastopolitiikka. Kaikkea toimivaltaa SDP ei kuitenkaan EU:lle halua sosiaalipolitiikan osaltakaan luovuttaa – puolueen mukaan EU ei saa puuttua asioihin, jotka sille eivät kuulu. Tällaisia asioita ovat muun muassa julkisten palveluiden tuottamisen yksityiskohdat ja suomalainen työmarkkinajärjestelmä.

Vuoden 2014 eurovaalien aikaan SDP oli jälleen vuoden 2011 eduskuntavaaleista lähtien istunut Suomen hallituksessa. Eurovaalien aikaan tosin niin SDP:n sisäinen politiikka kuin Suomen hallituksen rivitkin olivat melko sekaisin. Antti Rinne valittiin SDP:n puheenjohtajaksi vain noin kaksi viikkoa ennen eurovaaleja. Vuoden 2014 eurovaaliohjelmassa ”Oikeudenmukainen Eurooppa – laitetaan Eurooppa töihin” on jälleen jopa 11 sivua tekstiä ja 10 teemakokonaisuutta, mutta silti ohjelma on tekstisisällöltään varsin tiivis. Poikkeuksena aiempaan, ohjelman johdantoluku aloittaa varsin suorasanaisesti ilmoittamalla, että jokin on pielessä Euroopassa: ”Olemme ylpeitä yhteisestä Euroopastamme, mutta emme ole tyytyväisiä sen nykymenoon.” (SDP 2014, 2). Aspektit, joihin puolue ei ole tyytyväinen, liittyvät jälleen ideologisiin lähtökohtiin liittyen vapaisiin markkinoihin, heikkoon taloustilanteeseen sekä kasvavaan populismiin. Kuten aiemmin, työllisyyspolitiikka vaikuttaa olevan SDP:lle tärkein osa-alue EU:n tasolla – tässä ohjelmassa puolue haluaa luoda työaikadirektiivin suojelemaan työntekijöitä niin ylitöiltä kuin nollatuntisopimuksilta. Talouskriisin kontekstissa SDP sanoutuu irti euromaiden lainatakuista, ja

pankkien ongelmat eivät puolueen mukaan saa kaatua kansalaisten maksettaviksi. Sosiaaliseen Eurooppaan puolue vaatii lisää avoimuutta.

”Pohjoismainen hyvinvointivaltio, tasa-arvo ja kestävä kehitys ovat kilpailukyvyn edellytys, eivät este.” (SDP 2014, 2).

”Kannatamme normien läpikäymistä ja tarpeettoman sääntelyn uudelleentarkastelua. Mutta toisin kuin eurooppalaiselle oikeistolle, meille se ei tarkoita työehtojen ja työelämän pelisääntöjen heikennyksiä. Päinvastoin: ammattiyhdistysliike tarvitsee EU-tason kanneoikeuden. Sääntelyn purkaminen ei saa koskea työelämän perustavia pelisääntöjä.” (SDP 2014, 6.)

”Euro on yhteinen valuuttamme, ja haluamme taata raha- ja talousliitto EMU:n toimivuuden. Vastuu omasta taloudesta on silti kaikissa tilanteissa jäsenmailla. Velkojen yhteisvastuu ei ole hyväksyttävissä. Budjettivalta on pidettävä kansallisilla parlamenteilla.” (SDP 2014, 5.)

”EU:lla on oltava entistä vahvempi sosiaalinen ulottuvuus. - - EU:n kilpailupolitiikka ei saa murentaa julkisia palveluja tai kolmannen sektorin toimintaedellytyksiä.” (SDP 2014, 12.)

Talouksysymysten ohessa omana kokonaisuutenaan esiin nousee radikaalioikeisto ja rasismi, joita vastaan SDP asettautuu. Jo aiemmissa ohjelmissaan puolue on korostanut suvaitsevaa linjaansa, mutta tässä ohjelmassa SDP nimeää tekijän, joka uhkaa Euroopan vakautta: kasvava populismi. Tämä on epäilemättä reaktio niin perussuomalaisten esiinmarssille Suomessa kuin muidenkin radikaalioikeistopuolueiden nousulle Euroopassa.

”Euroopan unionille myönnettiin vuonna 2012 Nobelin rauhanpalkinto työstä rauhan, sovinnon, demokratian ja ihmisoikeuksien hyväksi. Kasvava populismi uhkaa nyt eurooppalaista vakautta. - - Samalla kun vahvistamme, että jokaisen ääni kuuluu, on Euroopan yhtenä rintamana tuomittava vihapuhe ja rasismi.” (SDP 2014, 13.)

Huolimatta omasta kritiikistään tiettyjä Suomen ja EU-politiikan osa-alueita kohtaan SDP toteaa jo johdannon lopussa, että ”Suomen paikka on Euroopassa. On suomalaisten etu vaikuttaa tulevaisuuden suuntaan.” (SDP 2014, 2). Jälkimmäinen lause lukee isolla myös ohjelman kansilehdessä.

SDP korostaa kaikissa ohjelmissaan vahvasti omaa aktiivista rooliaan EU:ssa eikä suoranaisesti esitä kritiikkiä itse EU:ta kohtaan. Kuitenkin puolueperheteorian mukainen vapaiden markkinoiden vastustaminen on vahvasti läsnä SDP:n EU-linjauksissa, vaikka SDP:n kohdalla se näkyikin suoranaisen kritiikin sijaan pitkälti yrityksenä suojella työntekijöiden oikeuksia suhteessa työnantajiin sekä pitämällä kiinni hyvinvointivaltiosta ja pyrkimällä luomaan hyvinvointivaltion politiikkaa myös EU:n tasolle. Pyrkimys säännellä markkinoita ja luoda ”sosiaalista Eurooppaa” toistuvat selvästi ohjelmasta toiseen. Vuoden 2009 ohjelmassa oppositiossa ollessaan SDP syyttää suorimmin oikeistolaista talouspolitiikkaa

Euroopan tilasta, mutta muissakin ohjelmissa sama vastakkainasettelun tematiikka on läsnä. Huolimatta siitä, että sosiaalidemokratia on ollut Suomessakin vahvaa pitkin 1990- ja 2000-luvun, ei SDP:n linjauksista ole havaittavissa varsinaisesti itse EU:hun kriittisesti suhtautuvaa sävyä, mitä puolueperheteorian mukaan saattaisi löytyä esimerkiksi pohjoismaiden sosiaalidemokraattisista puolueista. Suomen tapauksessa tätä selittävät todennäköisesti politiikan konsensushakuisuus – EU-asioista vallitsi pitkään vahva konsensus, ja SDP on ollut hallituksessa suurimman osan Suomen EU-jäsenyysvuosista. Vuonna 2014, kenties perussuomalaisten nousun myötä, SDP otti tiukan linjan suhteessa yhteisvelkoihin, mutta toisaalta samalla puolue selvästi halusi myös näyttäytyä vastavoimana perussuomalaisten populismille.

Vasemmistoliitto

Teoria radikaalivasemmistopuolueista antaa odottaa, että myös Suomen vasemmistoliiton suurin kritiikki kohdistuu ideologisista lähtökohdista johtuen sääntelemättömään kapitalismiin tai sen liian vähäiseen sääntelyyn. Lisäksi on mahdollista, että puolue suhtautuu skeptisesti EU:n Nato-yhteistyöhön sekä yleisesti yhteistyön syvenemiseen puolustuspolitiikassa. Vasemmistoliitto istui kuitenkin ensimmäisten eurovaalien 1996 ja 1999 aikaan hallituksessa, mikä saattaa vähentää kritiikkiä, jota todennäköisesti olisi muutoin jäsenyyden alkuvaiheessa voinut olla enemmän.

Vuonna 1996 vasemmistoliitto julkaisi 7-sivuisen ohjelman ”Ihminen, kuntalainen ja eurooppalainen” kunta- ja europarlamenttivaaleja varten. Useissa kohdissa käsitellään selvästi kaksien vaalien tavoitteita erikseen. Ohjelmasta ei löydy varsinaista euroskeptisismiiä. Kuten teoriassa mainittiin, EMU:un puolue kuitenkin suhtautuu epäilevästi – puolue ilmoittaa tässä ohjelmassa, että ”Suomen liittyminen EMU:n kolmanteen vaiheeseen ei ole tässä vaiheessa Vasemmistoliiton tavoite” (VAS 1996, 2), sillä puolue näkee sen vaikuttavan Suomenkin työllisyyteen negatiivisesti, esimerkiksi kasvattaen työttömyyttä EU:n reunamailla kuten Suomessa. Kuitenkaan täystyrmäystä EMU ei vasemmistoliitolta tässä ohjelmassa saa. Muutoin puolue ei yllättäen juuri käsittele talouspolitiikkaa tässä ohjelmassa. Oman agendan ajaminen EU-puitteissa näkyy kuitenkin esimerkiksi siinä, että puolue toivoo EU-maihin yhtenäistä sosiaaliturvan ja -palveluiden minimitasoa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassakaan EU ei saa kritiikkiä – puolue ainoastaan toivoo, että se säilyisi perusteiltaan jäsenmaiden vallassa. Vuoden 1999 vaalien lyhyt dokumentti ”Värillä on väliä” sisältää puolestaan seitsemän asiakokonaisuutta tiivistettyinä yhdelle sivulle sekä esittelyt

puolueen ehdokkaista. Puolue ei edelleenkään suoraan vastusta EU:ta, mutta otsikon ”Maailmanlaajuiset pelisäännöt ihmisen ja luonnon hyväksi” alta löytyy tavoite siitä, että puolue haluaa ”rajoittaa pääomien ylivaltaa”, mikä viittaa siihen, että puolue toivoo muun muassa EU:hun lisää sääntelyä vapaiden markkinoiden kustannuksella. Toinen kritiikin kohde on EU:n demokratiavaje – vasemmistoliiton mukaan demokratia ja kansanvalta eivät ole EU:ssa toteutuneet vielä ainakaan riittävän hyvin, sillä sen mukaan ”Suljetut ovet ja salaiset kansiot ovat Euroopan unionissa liian yleisiä.” ”Puolustusliittoa” puolue ei EU:sta vielääkään halua, ja lisäksi vasemmistoliiton mukaan osallistumisesta kansainvälisiin pakotteisiin tulisi päättää YK:ssa tai ETYJ:ssä.

Vuoden 2004 vaalien aikaan vasemmistoliitto oli siirtynyt oppositioon ja julkaisi kahta aiempaa ohjelmaa hieman pidemmän ohjelman ”Meidän Eurooppa”. Kritiikin kohteet eivät ole aiemmista vuosista muuttuneet: puolue ei halua EU:sta ”sotilaallista suurvaltaa”, vastustaa rajoittamatonta tai liian vapaata kapitalismia sekä ”verokilpailua” unionin alueella sekä katsoo, että EU:n nykyiset toimintatavat eivät ole riittävän demokraattisia ja avoimia. Pääomien vapaa liikkuminen EU:ssa johtaa puolueen mukaan työttömyyteen, työehtojen polkemiseen, verokilpailuun ja hyvinvoinnin heikkenemiseen eri puolilla EU:ta. Päätöksenteon avartamiseksi puolue toivoo europarlamentille lisää valtaa, päätöksentekoon avoimuutta ja kansanäänestysten käyttöä tärkeissä kysymyksissä, kuten vuonna 2004 ajankohtaisessa perustuslaillisessa sopimuksessa.

Vuoden 2009 aikaan vasemmistoliitto oli edelleen oppositiossa. Ohjelma ”Parempi Eurooppa on mahdollinen” on jälleen aiempia ohjelmia pidempi. Ohjelmasta käy ilmi, että puolue ei suoranaisesti vastusta EU:ta tai Suomen jäsenyyttä unionissa. Päinvastoin – kansainvälisyys liitetään yhdeksi olennaiseksi osaksi vasemmistoidologiaa, ja myös vasemmistoliitto haluaa nimenomaan käyttää EU:ta areenana ajaa itselleen tärkeitä tavoitteita, kuten laajempaa sosiaalista sääntelyä Euroopan työmarkkinoille. Silti EU-kriittisyyden suoruus on selvää puolueen ollessa oppositiossa: jo johdannossa käy ilmi, kuinka puolue ideologisista näkökohdistaan vastustaa EU:n yhtä keskeisimmistä osa-alueista, eli unionin puitteissa harjoitettua talouspolitiikkaa.

”Vasemmistoliittolaiset suhtautuvat kriittisesti Euroopan unioniin. Unionin politiikkaa on ohjannut suurten yritysten ja suuren rahan etu; kapitalistinen politiikka, joka on nyt ajanut karille niin Euroopassa kuin maailmanlaajuisestikin. Euroopan unionille ei ole ollut ensisijaista tavallisten ihmisten ja perheiden hyvinvointi. EU ei ole riittävästi puolustanut työntekijöiden oikeuksia. Kun vastakkain ovat olleet työntekijät ja yritykset, ovat työntekijät jääneet aina toiseksi.” (Vasemmistoliitto 2009.)

Myös ajankohtainen talouskriisi puhuttaa. Vasemmistoliiton mukaan talouskriisin syynä on oikeistolainen talouspolitiikka.

”Talouskriisi on osoittanut, ettei nykyinen, täysin vapaisiin rahoitusmarkkinoihin sekä pääomaliikkeillä tapahtuvan keinottelun ja veron kierron salliva järjestelmä toimi.” (Vasemmistoliitto 2009.)

Vasemmistoliitto ei varsinaisesti ole muuttanut kantojaan puolustus- ja turvallisuuspolitiikassa, mutta tässä ohjelmassa se tuo esiin, että Nato-kytkennän vaikutusta EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikalle tulisi jopa vähentää:

”Vasemmistoliitto ei kannata yhteisten sotilaallisten rakenteiden muodostamista Euroopan unionille. Vasemmistoliitto haluaa antaa lisäresursseja EU:n siviilikriisinhallinnalle ja että sitä kehitetään itsenäisesti, eikä sotilaallisen toiminnan tukena. Nato-kytkennän vaikutusta EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on vähennettävä ja unionin on kunnioitettava liittoutumattomien jäsenmaiden puolustuspolitiikkaa.” (Vasemmistoliitto 2009.)

Ohjelman lopussa puolue vielä korostaa näkemystään siitä, kuinka EU:ta on kehitettävä – itsenäisten valtioiden liittona. Tässä ohjelmassa puolue ensimmäistä kertaa sitoutuu suoraan vastustamaan liittovaltiokehitystä ja korostaa päätöksenteon pitämistä lähellä kansalaisia ja kansanäänestysten käyttöä. Avoimuuden ja demokraattisuuden puute ovat myös puolueen mukaan ongelmallisia.

”EU:n päätöksenteon valmistelun suuri ongelma on ollut avoimuuden puute. Myös päätöksenteon demokraattisuutta on lisättävä. Kansalaisilla on oltava aito mahdollisuus arvioida päätöksiä ja niiden merkitystä omaan arkeensa.” (Vasemmistoliitto 2009.)

Vasemmistoliiton vuoden 2014 ohjelma on 7-sivuinen ja toistaa pitkälti samoja teemoja kuin aiemmat ohjelmat. ”Kohti hyvinvointiunionia” -ohjelma käsittelee paljon jälleen ajankohtaista teemaa, taloutta. Vuoden 2014 eurovaalien ohjelman julkaisun aikaan vasemmistoliitto istui vielä Suomen hallituksessa, mutta itse vaalien alla se jätti hallituksen. Ohjelmassa onkin nähtävissä melko erikoinen asetelma – hallituspuolue kritisoi yhä melko voimakkaasti Euroopan oikeistolaista kapitalismia ja jopa epäsuorasti hallituskumppaneitaan. Ohjelman alussa korostetaan Euroopan maiden yhteistyön tarvetta niin taloudessa kuin politiikassakin. Heti perään puolue kuitenkin toteaa, että EMU:a on muutettava perustavanlaatuisesti, ja että puolueella on selvästi enemmän yhteistä eurooppalaisen vasemmiston kuin suomalaisen oikeiston kanssa.

”Eurokriisin myötä Euroopan unioni on kehittynyt yhä ongelmallisempaan suuntaan. Eurokriisi on ilmentymä globaalin finanssikapitalismin kriisistä. -- Kriisimaat ovat menettäneet poliittista päätäntävaltaansa Euroopan komission, Euroopan keskuspankin (EKP) ja Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) muodostamalle troikalle. Valtaa on siirtynyt suurille jäsenmaille päätöksenteon kadotessa entistä enemmän Euroopan parlamentin

parlamentaarisen valvonnan ulottumattomiin. Eurokriisin varjolla demokratiaa on kavennettu ja unionista on tehty tarpeettoman kurituspolitiikan liitto.” (Vasemmistoliitto 2014, 1.)

Eurokriisin nähdään siis heikentäneen entisestään EU:n demokraattisuutta, kun valtaa on siirtynyt troikalle. Vasemmistoliitto ilmoittaa myös olevansa sitä mieltä, että nykyiselle EU-politiikalle on oltava kansalaisten tuki. Siihen ei enää vuoden 1994 kansanäänestys riitä, minkä takia puolue vaatii EU-politiikasta uutta kansanäänestystä. Läheisyysperiaate ja kritiikki EU:n demokratiavajetta kohtaan nousevat esiin rivien välistä. Vuonna 2014 vasemmistoliitto onkin ainoa Suomen puolueista, joka ei vastusta kriisimaiden tukipaketteja, vaan sen sijaan se kritisoi EU:n kriisimaita ”kurjistavaa” politiikkaa.

Vasemmistoliiton merkittävin kritiikki kohdistuu talouspolitiikkaan. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa kannat eivät ole edellisiin ohjelmiin verrattuna muuttuneet. Sen sijaan ilmastopolitiikan saralla on ensimmäistä kertaa havaittavissa hienoista kritiikkiä. Kaikissa ohjelmissaan puolue on korostanut EU:n roolia ilmastopolitiikassa, mutta tässä ohjelmassa se antaa ymmärtää, että EU olisi tällä saralla ottanut askelia taaksepäin:

”Unioni on vietävä takaisin ilmastopolitiikan eturiviin, mistä se on viime vuosina lipsunut USA:n kaltaiseksi jarruttajaksi.” (Vasemmistoliitto 2014, 6).

Myös vasemmistoliiton kohdalla puolueperheteoria pitää paikkansa sikäli, että puolue SDP:n tavoin suhtautuu kriittisesti sääntelemättömään kapitalismiin. Myös EU:n yhteiseen puolustuspoliittiseen ulottuvuuteen suhtaudutaan kriittisesti – vielä vuonna 2009 puolue vaati EU:n Nato-kytkennän keventämistä. Lisäksi ohjelmissa korostuu jonkin verran kritiikki demokration, kansanvallan ja avoimuuden toteutumattomuudesta, kuten myös esimerkiksi Suomen vihreillä. Tätä puolueperheteoria ei varsinaisesti tuonut esiin, mutta näiden teemojen korostuminen Suomen vasemmistoliiton kohdalla johtuu todennäköisesti puolueen jo varhaisessa vaiheessa omaksumasta ”vihervasemmistolaisesta” painotuksesta.

Kristillisdemokraatit

Puolueperheteorian mukaan kristillisdemokraattiset puolueet ovat moninainen ryhmä, ja esimerkiksi Suomen kristillisdemokraattinen puolue poikkeaa lähtökohtaisesti useista keskieurooppalaisista sisarpuolueistaan siinä, että puolueen lähtökohdat ovat olleet kristillisyydessä sekä konservatiivisessa, moraaliin perustuvassa politiikassa. Varsinkin tuoreemmissa ohjelmissaan KD (vuoteen 1999 asti SKL)

pyrkii kuitenkin identifioimaan itsensä samaan ryhmään Euroopan kristillisdemokraattisten puolueiden kanssa, mikä on merkki halusta tulla lasketuksi tähän puolueperheeseen. Keski-Euroopan kristillisdemokraattisten puolueiden rooli integraation historiassa on ollut vahva ja siksi puolueiden suhtautuminen on pitkälti ollut myönteinen. Teorian mukaan Pohjoismaiden ja Suomen KD:lla on erilaisen valtiosuhteen myötä ollut mahdollisesti skeptisempi ja epäröivämpi suhtautuminen integraatioon kuin sisarpuolueillaan. Aiempi tutkimus Pohjoismaiden puolueista kertoo Suomen KD:n omanneen myös taipumuksen puolustaa lujasti valtiosuvereniteettia, mikä todennäköisesti voi aiheuttaa skeptistä suhtautumista EU:n integraatioon. Lisäksi Suomen EU-jäsenyyden aikana KD on ollut mukana hallituksessa ainoastaan vuosina 2011–2015, joten oppositioasema vuosien 1996–2009 vaalien aikana saattaa ennustaa kriittisempää EU-suhtautumista.

Verrattuna muiden puolueiden ohjelmiin, SKL:n ensimmäisten eurovaalien ohjelma ”Turvallisesti Euroopassa – Europoliittinen ohjelma” on erittäin pitkä, 15-sivuinen. Puolue ei ohjelmassaan suorasanaisesti vastusta Suomen tuoretta EU-jäsenyyttä – selvästi puolue näkee EU:ssa myös hyviä puolia. EU:n rooli on puolueen mukaan tärkeää mm. rauhan, turvallisuuden, vakauden ja vaurauden lisääjänä sekä ylikansallisissa kysymyksissä, kuten ympäristöpolitiikassa.

Kuitenkin SKL suhtautuu selvän epäilevästi useisiin EU-politiikan aspecteihin, ja kritisoi itse EU:n lisäksi myös Suomen EU-politiikkaa. Ensimmäinen, ja myös ohjelman useissa luvuissa toistuva kritiikin kohde on EU:n mahdollinen liittovaltiokehitys. Tässä ohjelmassa SKL vastustaa liittovaltiokehitystä muun muassa historiallisiin syihin vedoten, ja määrittelee myös tavoitteekseen Euroopan, ”jossa itsenäiset kansallisvaltiot tekevät laajaa yhteistyötä” (SKL 1996, 3). Puolueen mukaan EU:ssa on jo ilmeisesti liittovaltion piirteitä:

”Kehittämisen vaihtoehtoja kuvataan tavallisesti vaihtoehtoina valtioliitto vai liittovaltio. Tällainen vastakkainasettelu on siinä mielessä puutteellinen, että Euroopan Unioni on alun alkaen rakentunut valtiomaisille periaatteille; se on ollut ja on tietynlainen ’liittovaltio’ eräillä toimialoilla. - - Valtioiden yhteiselimen - ’valtioliiton’ - kannattajille itsenäinen ja riippumaton kansallisvaltio on arvo. - - SKL tahtoo kehittää Euroopan Unionia itsenäisten valtioiden yhteiselimenä.” (SKL 1996, 11.)

”Maailmanhistoria on osoittanut, että keskitetyt valtajärjestelmät ovat vaarallisia. Demokraattiset maat sen sijaan ovat erittäin harvoin sodassa hyökkäävänä osapuolena. Tämän johdosta SKL suhtautuu torjuvasti pyrkimykseen tehokkuuden varjolla rakentaa Euroopan Unionista (EU) keskitettyyn valtaan perustuva Euroopan Liittovaltio.” (SKL 1996, 3.)

Selvää on myös, että SKL haluaa pitää kiinni suvereniteetista, ja suhtautuu siksi kielteisesti tai varauksellisesti kansallisvaltiolle kuuluvien toimivaltuuksien (lisä-)luovuttamiselle. Lisäksi puolue jopa toivoisi jo EU:lle annettuja valtuuksia takaisin kansallisvaltiolle ainakin maatalouspolitiikan saralla. SKL toteaa ohjelmassaan muun muassa seuraavaa:

”SKL ei kannata ylikansallisen EU –parlamentin vallan lisäämistä kansallisten parlamenttien kustannuksella.” (SKL 1996, 5).

”Maatalouspolitiikkaa on EU:ssa uudistettava siten, että osa päätöksenteosta siirretään takaisin kansalliselle tasolle.” (SKL 1996, 12).

Lisäksi tässä ohjelmassa SKL suhtautuu varauksellisesti myös Suomen liittymiseen Schengen-alueeseen, sillä puolueen mukaan avoimet rajat helpottavat kansainvälisten rikollisten toimintaa (SKL 1996, 5). Puolueen mukaan Suomen ensimmäinen vuosi EU:ssa on jo lisännyt esimerkiksi huumausainetakavarikkoja Suomessa. Tavaroiden ja palveluiden vapaaseen liikkuvuuteen puolue suhtautuu myönteisemmin, pääoman vapaaseen liikkuvuuteen taas kielteisemmin (SKL 1996, 3–4). SKL ilmoittaa myös, että se ei halua, että EU:lle kehitetään yhteistä puolustusta, ja ulko- ja turvallisuuspolitiikka tulisi säilyttää hallitusten välisenä, siis poissa EU:n toimivallasta (SKL 1996, 6). Lisäksi tässä ohjelmassa on havaittavissa jonkinlaista kritiikkiä EU:n arvopohjalle: ”SKL ei hyväksy yhteiseksi arvoperustaksi EU:ssa vallalla olevaa kulutusyhteiskunta-ajattelua, joka jatkettuna johtaa lopulta elämän edellytysten loppumiseen maapallolta” (SKL 1996, 6). Ympäristöpolitiikka on ohjelmassa melko suuressa roolissa, ja politiikan osa-alueena sellainen, jolla SKL:n mielestä EU:n olisi tärkeää toimia. Puolue ilmoittaaakin haluavansa ”muuttaa Suomen Eurooppa-politiikan painotuksia. Ympäristöpolitiikka on nostettava uuteen arvoon” (SKL 1996, 8). Lisäksi puolueen mielestä vapaa kilpailu ja markkinatalous eivät ole Euroopassa onnistuneet huomioimaan luonnon kestäkykyä tarpeeksi, ja puolue toivookin lisää yhteistä normiohjausta ympäristöpolitiikan saralle. SKL myös korostaa idän ja lännen lähentymisen tärkeyttä ja kritisoi EU:n toimintaa ideologisella tasolla: ”EU on kadottamassa alkuperäistä toiminta-ajatustaan – rauhanturvaamista Euroopassa. Se on muodostumassa rikkaiden maiden kerhoksi ja aikaa myöten jännitystä synnyttäväksi sodan uhkaksi.” (SKL 1996, 10.)

Vuoden 1999 eurovaalien ohjelma sen sijaan on hyvin tiivis ja toistaa pitkälti samoja keskeisiä tavoitteita kuin vuoden 1996 ohjelma. Lyhyytensä ansiosta yhtä yksityiskohtaista kritiikkiä ei ole kuin vuonna 1996.

Tässä ohjelmassa toistuvat liittovaltiokehityksen vastustaminen ja EU-parlamentin vallan kasvattamisen vastustaminen suhteessa kansallisiin parlamenteihin.

Vuoden 2004 ohjelma on jälleen laaja ja yksityiskohtainen ja melko kriittinen, kuten jo ohjelman otsikko ”Ei herraksi, vaan palvelijaksi” kertoo. Ohjelmassaan KD selvästi reagoi kielteisesti pinnalla olleeseen keskusteluun EU:n ”perustuslaista”. Vaikka KD suhtautuu selvästi myönteisesti yhteistyöhön tietyillä EU-politiikan osa-alueilla ja suoranaista kritiikkiä esitetään vain muutamaa tiettyä osa-aluetta kohtaan, on kritiikki tässä ohjelmassa korostunutta, sillä ohjelman ensimmäiset kokonaisuudet käsittelevät pitkälti puolueelle vastenmielisiä EU:n piirteitä ja kehityssuuntia. Puolue antaa jälleen suuren painoarvon läheisyysperiaatteelle, jota puolueen mukaan ei tähän mennessä ole tarpeeksi noudatettu. EU:n tulisi toimia ”palvelijana”, eikä omia valtaa itselleen, ja keskittyä lähinnä kansainvälisen tason kysymyksiin.

”Se, mitkä asiat ratkaistaan Euroopan unionin toimielimissä, mitkä kansallisissa parlamenteissa ja mitkä paikallistasolla, on tärkein kysymys unionin tulevaisuuden suuntaa määriteltäessä. Suomen kristillisdemokraatit (KD) haluaa kehittää unionitason yhteistyötä vain niissä kysymyksissä, joissa EU tarjoaa mahdollisuuden tehostaa kanallisia toimenpiteitä hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi. Tämä merkitsee tiukkaa pitäytymistä läheisyysperiaatteeseen, joka ajaa samaa asiaa kuin perustuslakiluonnoksen mainitsema toissijaisuusperiaate. - - Läheisyys- ja toissijaisuusperiaatteiden mukaisesti olisi tarpeen jatkuvasti tarkastella yhteisön tasolla suoritettavan toiminnan tarkoituksenmukaisuutta kansallisen, alueellisen tai paikallisen tason mahdollisuuksiin verrattuna. Tämä on kristillisdemokraattien kannalta olennainen periaate, jota tulee noudattaa tiukasti. Näin ei kuitenkaan KD:n mielestä ole läheskään riittävästi tapahtunut. EU:sta ei saa tulla palvelijan sijasta herra, kuten periaatteen rikkomisesta seuraa.” (KD 2004.)

Lisäksi KD puolustaa ja vaatii tiukasti jäsenmaiden välistä tasavertaisuutta, joka ei puolueen mukaan ole riittävästi EU:ssa toteutunut. Negatiivisia piirteitä ovat myös EU:n budjetin kasvattaminen ja epätasa-arvoisuudet EU:n rahoitusjärjestelmässä.

”Eräs epäreilu tapa ajaa kansallisia etuja on sijoittaa EU:n yhteiset laitokset epätasapuolisesti, niin että joissakin jäsenmaissa on enemmän ja arvokkaampia keskusvirastoja kuin toisissa. Väärin on sekin, että eräät tärkeät virkapaikat kuuluvat aina suurille jäsenmaille. - - Kaikkien jäsenmaiden tulee noudattaa yhteisiä päätöksiä. Eurooppa-aate ei lämmitä, jos suuret vievät ja pienet vikisevät!” (KD 2004.)

Ohjelmassaankin KD vastustaa EU:n ”perustuslakia” ja sen mukanaan tuomaa lisäintegraatiota, jonka puolue tulkitsee olevan kehitystä kohti liittovaltiota. Liittovaltiokehitys on puolueelle yhä epämieluisaa. Koska ”EU:n elimille luovutettavaa valtaa ei saa takaisin”, tulee puolueen mukaan EU:n yhdentymiselle ”asettaa selvät rajat”. Suvereniteetille annettuun arvoon nojaten puolue myös haluaa yhä pitää kiinni Suomen liittoutumattomuudesta ja itsenäisyydestä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tällä osa-alueella

puolue suhtautuu varauksellisesti myös siihen, miten Nato vaikuttaa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Vuoden 2009 ohjelma ”Tehtävä EU:ssa” jatkaa perusteellisten ohjelmien linjaa painottaen läheisyysperiaatetta, kritisoiden jäsenmaiden välistä epätasa-arvoa ja liittovaltiokehitystä. Ohjelman alussa KD pyrkii selvästi lähentymään Euroopan kristillisdemokraattien kanssa tuoden esiin kristillisdemokraattien roolin Euroopan integraation historiassa. Kuitenkin kristillisdemokraattiselle puolueperheelle tärkeät periaatteet, kuten läheisyysperiaate ja unionin toimivallan toissijaisuus, tuodaan hyvin nopeasti esiin.

”EU:n tulee palvelen antaa lisäarvoa jäsenmaiden politiikkaan, ei pyrkä pomoksi jäsenmaille kuuluvissa asioissa. EU:ssa tulee peruuttaa pikkutarkka ja kahlitseva sääntely, johon on soruttu mm. maatalouspolitiikassa.” (KD 2009.)

EU:n epädemokraattisuus ja Lissabonin sopimus ovat tässä ohjelmassa kritiikin kohteena.

”EU tuo hyvää ja toimii hyvin, jos jäsenvaltiot toimivat pyyteettömästi yhteiseksi hyväksi. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että jäsenvaltiot toimivat kansallisten etujensa ajamina, jolloin EU:sta tulee eturistiriitojen taistelupaikka.” (KD 2009.)

”On valitettavia esimerkkejä siitä, kuinka isot jäsenmaat neuvottelevat ja sopivat asioista etukäteen keskenään, ja sitten saavat tahtonsa läpi EU:ssa määräenemmistöasemansa ja vaikutusvaltansa kautta.” (KD 2009.)

Puolue vastustaa myös Lissabonin sopimuksen mukanaan tuomia uudistuksia, kuten uusia toimivallan siirtoja jäsenvaltiotasolta EU-tasolle, minkä puolue tulkitsee epämieluisaksi kehitykseksi kohti liittovaltiota. Kritiikin kohteeksi joutuvat myös Lissabonin sopimusäänestyksiin liitetty epädemokraattisuus, kuten se, ettei siitä järjestetty äänestystä muualla kuin Irlannissa, jossa äänestyksen negatiivinen tulos torjuttiin.

Kuten aiemmassa ohjelmassa, KD ei kannata EU:n budjetin kasvattamista, vaan haluaisi pitää enemmän budjettivaltaa jäsenvaltiotasolla.

”Suomen KD ei kannata EU:n budjetin kasvattamista yli 1,2% bkt-osuuden. Tässä olemme samassa linjassa suurten nettomaksajamaiden, kuten Saksan kanssa. Miksi kierrättää varoja EU:n kautta, eivätkö jäsenmaat ymmärrä omaa parastaan? KD suhtautuu EU-varojen käyttöön hyvin kriittisesti, koska EU:n rahavirtoja ei ole saatu tiukasti valvotuiksi, niin etteivät ne valu väärin kohteisiin.” (KD 2009.)

Aiemmissa ohjelmissaan KD on suhtautunut EU:n laajentumiseen lähtökohtaisesti ainoastaan myönteisesti, mutta tässä ohjelmassa puolue esittää myös hienoista kritiikkiä laajentumista kohtaan

todeten, että ”Tähänastinen laajentuminen on ollut liian nopeaa”. Toisaalta tämä kritiikki heijastelee myös Euroopassa varsinkin talouskriisin myötä yleisesti kriittisemmäksi muodostunutta asennetta.

Vuoden 2014 ohjelma on jälleen erittäin pitkä, noin 16-sivuinen, ja vailla erillistä otsikkoa. Puolueen puheenjohtaja Päivi Räsänen allekirjoittamassa johdantoluvussa puolue toisaalta korostaa jälleen kristillisdemokraattien vaikutusvaltaa Euroopassa läpi EU:n historian, sekä toteaa johdannon lopussa EU:n onnistuneen kansojen lähentämisessä ja myös Suomen olevan yksi suurimpia sisämarkkina-alueen hyötyjiä. Väliin mahtuu kuitenkin myös kriittisyyttä. Puolue määrittelee itsensä ratkaisunhaluiseksi pelkän kritiikin antamisen sijaan, mikä vaikuttaa halulta erottua EU-kriittisistä perussuomalaisista. Silti KD tekee selväksi suhtautuvansa kriittisesti esimerkiksi EU:n mahdolliseen liittovaltiokehitykseen.

”Suomessa me olemme puolue, joka esittää todellisia ratkaisuehdotuksia sen sijaan, että keskittyisimme pelkkään kritiikkiin. - - EU-poliittisessa ohjelmassa tuomme esille vaihtoehdon suomalaiseen EU-keskusteluun ääri vaihtoehtojen välissä. Liittovaltion ja EU:sta eroamisen välissä on kristillisdemokraattinen vaihtoehto, joka perustuu EU:n kehittämiseen itsenäisten jäsenvaltioiden yhteistyöelimenä siten, että päätöksenteko pidetään mahdollisimman lähellä kansalaisia.” (KD 2014, 1.)

Liittovaltiokehityksen vastustamisen ohessa KD painottaa yhä läheisyysperiaatetta, mikä käy ilmi myös ohjelman kolmannesta luvusta, joka käsittelee puolueen näkemyksiä EU:n rakenteellisesta kehittämisestä. ”EU:n suuntaa ei tule kriisitoimien varjolla hivuttaa kohti vallan keskittämistä. Jos kehitystä pusketaan eteenpäin vastoin jäsenmaiden kansalaisten tahtoa, menetetään EU:n legitimitetti eli hyväksyttävyys kansalaisten silmissä.” (KD 2014, 3.) Tässä luvussa puolue mainitsee näkevänsä myös EU:n budjetin merkittävän kasvattamisen, omien varojen lisäämisen, verotusoikeuden tai velkojen yhteisvastuun kehittämisen epämieluisina elementteinä. Lisäksi puolue ilmoittaa suoraan vastustavansa kaikkia yhteisvelan muotoja sekä toimia, joilla lisätään nettomaksajamaiden kustannuksia nettosaajamaiden hyväksi.

Talouskriisin ajankohtaisuus näkyy myös KD:n vuoden 2014 ohjelmassa. Ohjelman neljäs ja osittain myös viides luku käsittelevät ratkaisuja talouskriisiin sekä KD:n näkemyksiä markkinoiden suhteesta hyvinvointiin ja muihin politiikan osa-alueisiin. Talouskriisin osalta KD toteaa:

”Kriisimaiden selviytyminen, nousu aallonpohjasta ja lisääntynyt kyky maksaa velkansa takaisin on Suomen etu. Suomen tulee antaa tukea kriisimaille EVM:n kautta vain äärimmäiseen tarpeeseen väliaikaisratkaisuna.” (KD 2014, 6.)

Muutoin puolue korostaa markkinatalouden vapaata toimivuutta, mutta toteaa kuitenkin haluavansa säilyttää universaalit ja verorahoitteiset hyvinvointipalvelut, jotka ovat ”osoittaneet vahvuutensa myös talouskriisin oloissa” (KD 2014, 7). Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan saralla puolueen kanta ei ole muuttunut, vaikkakin puolueen Nato-kanta on selvästi pehmentynyt jäsenyyden alkuvuosista.

”Puolustuspolitiikkamme tulee omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan käsin jäsenyä osaksi EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä ylläpitää yhteistyötä Naton kanssa. - - Sen sijaan emme tue yhteisen eurooppalaisen armeijan rakentamista.” (KD 2014, 15.)

Teorian lupaamaa epäoivää suhtautumista ja kriittisyyttä EU:ta ja varsinkin syvenevää Euroopan integraatiota kohtaan löytyy KD:n kaikista ohjelmista. Ensimmäisessä ohjelmassa KD näkee EU:n ”rikkaiden maiden kerhona” joka voi pahimmillaan aiheuttaa sodan uhkan, ja lisäksi alkuvaiheen ohjelmissa puolue vaatii jopa toimivallan palautusta kansallisvaltioille. Kritiikin määrä, yksityiskohtaisuus ja aste vaihtelevat jonkin verran ja kritiikin kohteet tuntuvat hieman vähenevän 2000-luvulle tultaessa. Silti toistuvia, KD:tä EU:ssa epäilyttäviä teemoja ovat EU:n mahdollinen liittovaltiokehitys, syvenevä integraatio sekä osittainen valtiosuvereniteetin luovuttaminen EU:lle. KD pitää suvereniteettia ja läheisyysperiaatetta niin tärkeinä, että siitä kumpuaa kriittisyys lähes kaikkea EU:n toimintaa kohtaan. Puolueen mielestä EU:n olisi suotavaa toimia vain niillä alueilla, missä se voi tuoda jotain lisäarvoa kansallisvaltion toimintaan – muutoin unionin tulisi olla puuttumatta kansallisvaltion toimintaan. Kritiikki vapaita markkinoita kohtaan häviää jonkin verran kohti viimeisimpiä ohjelmia.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. Tutkimuksen tulokset

1. Missä määrin suomalaisten eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa ilmenee kriittistä suhtautumista Euroopan unioniin tai Suomen EU-politiikkaan?

Suomen eduskuntapuolueista ainoa, jonka ohjelmasta ei käytännössä löydy ollenkaan EU-kritiikkiä, on RKP. Vaikka puolueen mielestä EU saisi olla esimerkiksi vähemmän byrokraattinen, ei tätäkään kantaa esitetä varsinaisena kritiikkinä. Myöskään vihreiden ohjelmista suoranaista euroskeptisyyttä ei löydy. Puolue suhtautuu kuitenkin varauksellisesti uusliberaaliin talouspolitiikkaan EU-tasolla, mikäli se ajaa ympäristönsuojelun tai perusoikeuksien edelle. Jonkin verran vihreät kritisoi myös unionin demokratiavajetta, mutta pyrkii silti ratkaisua kohti EU:n puitteissa. Myös kokoomus on pitkälti hyvin euromyönteinen, joskin puolue kritisoi aavistuksen muun muassa unionin byrokraattisuutta ja avoimuuden puutetta. Lisäksi puolue vastustaa liikaa sääntelyä ja ”sosiaalista Eurooppaa” sellaisena kuin sosialistipuolueet sen haluaisivat nähdä. Läheisyysperiaatteen esillä pitäminen toisinaan kertoo myös siitä, että puolue haluaa säilyttää ainakin tietyn suvereniteetin tason. Kirkkain kritiikki suuntautuu kuitenkin vuosien 2009 ja 2014 ohjelmissa muita Suomen EU-toimijoita tai Euroopan tason euroskeptikkoja kohtaan – kokoomus korostaa haluavansa tehdä EU-politiikkaa rakentavasti eikä kyräillen tai sisäänpäin kääntyen.

Myös SDP ja keskusta ovat enimmäkseen melko pragmaattisia EU:n suhteen. SDP:n ohjelmissa kritiikkiä ilmenee ainoastaan oikeiston harjoittamaa talouspolitiikkaa eli liian vapaita markkinoita kohtaan. Keskustan suhtautuminen puolestaan on moninaisempi. Vaikka puolue pääasiassa haluaa toimia ja vaikuttaa EU:n puitteissa eikä tuo esiin vastustavansa unionia periaatteellisesti, on puolueella kuitenkin lukuisia kritiikin kohteita vuodesta toiseen, joten puolueen voisi sanoa käyttävän pehmeää euroskeptisismiä hyväksi ohjelmissaan. Puolue on koko Suomen EU-jäsenyyden ajan halunnut määritellä EU:n luonteen itsenäisten jäsenvaltioiden liittona tai yhteisönä, eli toisin sanoen puolue suhtautuu kriittisesti liittovaltiokehitykseen, vaikka sitä ei suoraan sanotakaan kaikissa ohjelmissa. Liittovaltiokehityksen vastustaminen perustuu puolueen läheisyysperiaatteelle ja hajautetulle päätöksenteolle antamaan suureen painoarvoon. Keskusta suhtautuu kriittisesti toimivallan viemiseen liian kauas kansalaisista ja päätöksentekoon kansalaisia kuulematta. Lisäksi puolue kritisoi

läpinäkymätöntä ja byrokraattista päätöksentekoa EU:ssa. EU-jäsenyyden alkuvaiheessa puolue suhtautui epäilevästi myös EU:n yhteisen puolustusulottuvuuden kehittämiseen. Myöhemminkin puolue on halunnut pitää puolustuspolitiikan tietyt kysymykset jäsenvaltion päätäntävallassa, vaikka sittemmin onkin muilta osin tukenut turvallisuuspolitiikan syvenevää EU-yhteistyötä. Ohjelmissa vuoteen 2009 asti korostuu myös sääntelemättömän kapitalismin kritiikki, sillä senkin nähdään aiheuttavan kuluja tavallisille kansalaisille. Tämä näkemys tuntuu pehmentyneen vuoden 2014 vaalien kohdalla. Vuonna 2014 puolue vastusti myös taloudellisen yhteisvastuun lisäämistä.

Eniten kritiikkiä puolestaan löytyy selvästi vasemmistoliiton, KD:n ja perussuomalaisien ohjelmista. Vasemmistoliitto kritisoi Euroopan unionin oikeistolaista talouspolitiikkaa, jonkin verran EU:n militaristisuutta sekä demokraattisuuden ja avoimuuden puutetta. KD on ollut melko selvän kriittinen EU:ta kohtaan läpi vuosien. Vaikka puolue ei vastusta EU:ta instituutiona tai Suomen EU-jäsenyyttä suoranaisesti, on EU:ssa paljon KD:lle epämieluisia elementtejä. Puolue arvostaa kansallisvaltion suvereniteetin niin korkealle, että siitä kumpuaa monille politiikan osa-alueille ulottuva syvenevän integraation ja liittovaltiokehityksen vastustus. Lisäksi liian vapaat markkinat ja jäsenmaiden välinen epätasa-arvo epäilyttävät KD:ta.

Perussuomalaiset on selvästi Suomen puolueista kriittisin EU:ta kohtaan. Puolueen ohjelmat ovat erittäin kriittisiä – niistä voi tulkita löytyvän jopa kovan euroskeptisismien eli EU:n periaatteellisen vastustamisen merkkejä. Puolue esimerkiksi vuoden 2009 ohjelmassaan ilmoittaa, että PS:n ja EU:n ideologiat ovat käytännössä yhteen sovittamattomat eikä EU:ta ole mahdollista kehittää sellaiseksi, jona PS sitä voisi tukea – käytännössä tämä vastaa Taggartin ja Szczerbiakin määritelmän mukaista kovaa euroskeptisismää. Lisäksi puolue ilmoittaa tukensa Suomen EU-jäsenyydelle olevan ehdollista sille, että liittovaltiokehitys ei jatku. Perussuomalaiset on alusta asti vastustanut syvenevää ja lisääntyvää integraatiota, ja viimeisimmissä ohjelmissa – integraation kenties edettyä liian pitkälle – vaatinut toimivallan palauttamista jäsenvaltioitasolle.

2. Mitä uhkakuvia puolueet liittävät Euroopan unioniin tai sen puitteissa tapahtuviin kehityskulkuihin?

Kokoomus, vihreät ja RKP eivät esitä tai ainakaan varsinaisesti pyri luomaan EU:sta tai sen puitteissa tapahtuvasta kehityksestä mitään negatiivisia skenaarioita. Kokoomuksen suurin huoli liittyy sisämarkkinoiden sääntelyn kaupankäynnille aiheuttamaan haittaan. RKP:lle ainoa negatiivinen seikka

on liika byrokraattisuus, joka voi johtaa epätarkoituksenmukaiseen vaivaan jäsenvaltio- tai yksilötasolla tai heikkoon toimintakykyyn.

Keskusta puolestaan vastustaa liittovaltiokehitystä, sillä se johtaisi puolueelle tärkeiden periaatteiden – kansanvaltaisuuden ja läheisyysperiaatteen – toteuttamisen vaikeuteen. Lisäksi puolueen mielestä EU:n liika sääntely ja byrokraattisuus voivat tehdä maatalouden harjoittamisesta ja yrittämisestä Suomessa vaikeaa tai kannattamatonta. SDP:n näkemyksissä puolestaan sääntelemättömät markkinat uhkaavat kansalaisten hyvinvointia ja pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Vasemmistoliiton skenaario on periaatteessa sama kuin SDP:n, mutta suhtautuminen tiukempi – EMU:n ja myöhemmin yleisesti pääomien ylivallan sekä sääntelemättömän kapitalismin nähdään vaikuttavan negatiivisesti työllisyyteen ja työolosuhteisiin EU:n reuna-alueilla kuten Suomessa. Se voi johtaa myös verokilpailuun ja yleisesti kansalaisten heikkenevään hyvinvointiin. Vuonna 2009 puolue ilmoitti suoraan vastustavansa liittovaltiokehitystä. Sen nähdään todennäköisesti heikentävän unionin kansanvaltaisuutta.

KD puolestaan näkee, että EU:ssa tapahtuu koko ajan puolueen vastustamaa liittovaltiokehitystä, mikä johtaa kansallisvaltion suvereniteetin heikkenemiseen. Puolue kokee, että pienenä maana Suomi ei voi EU:ssa vaikuttaa tarpeeksi itsekkäiden ja suurten jäsenmaiden joukossa, minkä takia mahdollisimman paljon toimivaltaa tulisi säilyttää kansallisvaltion tasolla. Schengen-alueen vapaa liikkuvuus voi puolueen mielestä johtaa turvallisuusongelmiin.

Perussuomalaisten uhkakuvat ovat lukuisia ja konkreettisia. Puolueen mielestä globalisaatio ja avoimet rajat heikentävät suomalaisuutta, kulttuuriamme, luovat turvattomuutta ja pahoinvointia sekä heikentävät hyvinvointivaltion toimintapohjaa. Kaikki tämä viittaa siihen, että rakenteet, joita PS suomalaisessa yhteiskunnassa arvostaa, ovat vaarassa. Syvenevä integraatio ja liittovaltiokehitys uhkaavat jäsenmaiden suvereniteettia, tekevät EU:sta entistä byrokraattisemman ja vievät päätöksenteon kauas kansalaisista. Elitistinen ja byrokraattinen EU ei toimi kansanvaltaisesti, vaan on etääntynyt tavallisista kansalaisista ja aiheuttaa näille lähinnä kuluja ja harmia.

3. Onko kritiikin tai tuen määrässä tapahtunut Suomen 20-vuotisen EU-jäsenyyden aikana määrällistä muutosta?

Vihreiden, RKP:n ja kokoomuksen tuessa ei ole vuosien varrella havaittavissa merkittävää muutosta. Kokoomuksen kritiikki on oppositiossa ollessaan ollut aavistuksen kärkevämpää, mutta toisaalta taas

puolueen tuki EU:lle vaikuttaa jopa voimistuvan kahdessa viimeisessä ohjelmassa puolueen korostaessa EU:n merkitystä Suomelle huolimatta EU:n puutteista.

Keskustan tärkeimmät näkökulmat EU-politiikassa ja kritiikin kohteet ovat pitkälti säilyneet samoina vuodesta toiseen. Ensimmäisissä ohjelmissaan puolue vaati vielä ainakin maatalouspolitiikan palauttamista kansalliseen päätäntävaltaan. Muutoin kansanäänestyksen jälkeisen kontekstin huomioon ottaen keskustan alkuvaiheen ohjelmat sekä vuosi 2004, jolloin puolue oli oppositiossa, ovat yllättävänkin EU-pragmaattisia. Vaikka EU:ssa on kehitettävää, haluaa puolue toimia ja vaikuttaa EU:ssa. Kritiikkiä kohdistuu kuitenkin kaikissa ohjelmissa EU:n byrokratiaan ja keskitettyyn hallintoon, joka on lähtökohtaisesti ristiriidassa keskustalle tärkeän läheisyysperiaatteen kanssa. Kritiikin vahvuuden ja ideologioiden yhteensovittamattomuuden voidaan nähdä kertovan myös pehmeästä euroskeptisismistä tai euroskeptismin käytöstä osana retoriikkaa. Viimeisessä, vuoden 2014 ohjelmassa vaaditaan jälleen lisää liikkumatilaa kansallisvaltiolle. Oppositiovuosina 2004 ja 2014 kritiikki on ollut hieman kovasanaisempaa. Vuoden 2009 ohjelmassa oli jonkin verran nationalismin henkeä, mutta ei silti erityisen paljon varsinaista kritiikkiä.

Myös SDP:n kritiikin kohteet ja määrä ovat pysyneet hyvin pitkälti samoina vuodesta vuoteen. On mahdollista, että perussuomalaisten menestyksen myötä vuonna 2014 SDP – kuten lähes kaikki muutkin Suomen puolueet – otti hieman tiukemman linjan suhteessa EU:n kriisimaiden tukipaketteihin. Toisaalta SDP kuitenkin suoraan populismia vastustamalla halusi näyttää, ettei anna tällä saralla myönnytyksiä. KD:n kohdalla tilanne taas näyttää päinvastaiselta. Kritiikin lähtökohdat ja keskeisin sanoma ovat pysyneet jokseenkin samoina läpi vuosien, mutta joillakin osa-alueilla – esimerkiksi puolustuspolitiikassa, vapailla markkinoilla ja vapaan liikkuvuuden sektorilla – on tapahtunut vähän pehmenemistä kohti viimeisiä ohjelmia. Myös perussuomalaisten kritiikki on säilynyt jokseenkin saman tasoisena läpi vuosien, vaikka puolueen osalta ajallista vertailua vaikeuttaa vuosien 1996 ja 2004 yleisohjelmien lyhyys. Tiettyjen teemojen kanssa kritiikki on lähes 20 vuoden aikana hieman pehmentynyt, mutta toisaalta uusia kritiikin kohteitakin ilmaantuu uudemmissa ohjelmissa. Esimerkiksi vuonna 2014 euron kritiikki on kovasanaista, kun taas esimerkiksi maahanmuuttopolitiikan kritiikkiä esiintyy lähinnä vuoden 2009 ohjelmassa. Ainoastaan vuoden 2014 ohjelman voi nähdä suhtautuvan hieman aiempia ohjelmia pehmeämmin EU:hun – osa aiemmista vastustuksen kohteista nähdään ennemminkin kehityskohteina. Silti puolue kuitenkin myös vuonna 2014 tukee Suomen EU-jäsenyyttä vain ehdollisesti.

Selvintä kritiikin kasvua 2000- ja 2010-luvulle tultaessa on nähtävissä vasemmistoliiton ohjelmissa. Vasemmistoliiton ensimmäisissä ohjelmissa euroskeptisyyttä on yllättävän vähän. Sen sijaan vuodesta 2004 alkaen kritiikki tulee ohjelmissa yhä selvemmin esiin, ja viimeisin ohjelma on ohjelmista mahdollisesti jopa kaikista kriittisin, vaikka puolue ohjelman teon aikaan vielä istui Suomen hallituksessa. Alkuvaiheen ohjelmien vähään kritiikkiin on saattanut vaikuttaa paitsi ohjelmien lyhyys, myös puolueen asema Suomen hallituksessa.

6.2. Pohdintaa

Tutkimuksen tulokset olivat pitkälti sitä, mitä puolueperheteorian pohjalta saattoi odottaa. Puolueperheen suhtautuminen ennakoi kaiken kaikkiaan hyvin sitä, mihin EU:n aspekteihin Suomen puolueet suhtautuvat kriittisesti. Yllättäviä asiakokonaisuuksia ei juuri noussut esiin. KD:ta ja RKP:tä oli vaikein verrata puolueperheteoriaan. KD:n kohdalla Euroopan kristillisdemokraatteihin liittyvä puolueperheteoria ei varsinaisesti toimi KD:n ollessa keskiverto kristillisdemokraattista puoluetta kriittisempi. RKP puolestaan vastasi melko hyvin puolueperheteorian mukaista näkemystä liberaalipuolueesta, mutta lisäksi puolue painottaa paljon kielipuolueelle ominaisia näkökulmia ohjelmissaan. Myös keskustaa on aavistuksen vaikea verrata puolueperheteoriaan. Agraaripuolueen tavoin keskusta vastustaa integraation syvenemistä, mutta varsinaista euroskeptisismiä ohjelmista löytyi silti yllättävän vähänlaisesti. Puolueen näkemys markkinoiden sääntelyn tarpeesta muuttuu viimeisimmissä ohjelmissa, mikä on saattanut merkitä puolueen liikkumisesta talousliberaalimpaan suuntaan. Vasemmistoliiton kohdalla nousi esiin jonkin verran myös yllättäviä kritiikin kohteita, kuten viimeisessä ohjelmassa kritisoitu tehoton EU:n ilmastopolitiikka. Enin kritiikki kohdistuu silti suoraan tai epäsuorasti markkinoihin, kuten puolueperheteoria antoikin olettaa. SDP:n, kokoomuksen, vihreiden ja perussuomalaisten kohdalla puolueperia piti hyvin paikkansa.

Myös sosioekonominen vasemmisto–oikeisto-jakolinja kertoo suhtautumisesta EU:n talouspolitiikkaan ainakin niiden puolueiden osalta, joilla on selvä sijainti tällä jakolinjalla – lähellä ääripäitä olevat puolueet vastustavat tiettyjä aspekteja. Eniten vasemmalla oleva vasemmistoliitto suhtautuu epäilevästi sääntelemättömään kapitalismiin EU:ssa. Vasemmistoliittoon verrattuna hieman keskustamassa sijaitseva SDP haluaa pitää markkinat säänneltyinä, mutta vaikuttaa olevan enimmäkseen tyytyväinen mahdollisuuksiinsa toteuttaa markkinoiden sääntelyä ja siten toiveidensa mukaista EU:ta. Jakolinjalla

eniten oikealla sijaitseva kokoomus puolestaan suhtautuu kriittisesti liikaan sääntelyyn ja vastustaa liikaa poliittista integraatiota, kuten EU-tason yhteistä sosiaalipolitiikkaa. On kuitenkin painotettava, että sijainti sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla kertoo ainoastaan puolueiden suhtautumisesta EU:n talouspolitiikkaan – esimerkiksi kokoomusta ei voi sanoa euroskeptiseksi puolueeksi, vaikka se suhtautuukin kriittisesti poliittisen ulottuvuuden merkityksen kasvuun EU:ssa.

Uuden poliittisen jakolinjan merkitys euroskeptisismille on havaittavissa lähinnä keskustalla ja perussuomalaisilla. Perussuomalaisilla se korostuu selvästi eniten – globalisaation, kansainvälistyminen ja siitä seuraava kulttuurinmuutos nähdään rapauttavan kansallisvaltion identiteettiä ja lisäävän turvallisuushukia. Ylikansallisen tason politiikkaan suhtaudutaan negatiivisesti, sillä se saa aikaan tuloksia, joista tavalliset kansalaiset maksavat liikaa. Myös keskusta tuo tätä näkemystä esiin jonkin verran – ylikansallisista, liian vapaista markkinoista ja byrokratiasta kärsivät tavalliset kansalaiset, sekä yhteisen alue- ja maatalouspolitiikan byrokratiasta ihmiset maakunnissa sekä maanviljelijät. Puolueen näkemys tämän asian suhteen tosin vaikutti pehmenevän viimeisissä ohjelmissa. Myös vasemmistoliitto ja SDP näkevät globaalin kapitalismin jokseenkin aiheuttavan ongelmia tavalliselle kansalaiselle, mutta kaiken kaikkiaan ne suhtautuvat globalisaatioon ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin rakentavasti ja haluavat edistää globaalia tasa-arvoa.

Teoria puolueiden välisen kilpailun dynamiikasta on mielenkiintoinen teoria, jolla epäilemättä on vaikutusta puolueiden euroskeptisismiin ja sen määrässä tapahtuviin määrällisiin vaihteluihin. Tarkkaa vaikutusta tämän teorian osalta on kuitenkin vaikea arvioida vaaliohjelmista. Varsinkin vasemmistoliiton kohdalla voi huomata, kuinka puolue suhtautui rakentavasti EU-politiikkaan vuosina 1996–1999 hallituksessa istuessaan – huolimatta jakautuneesta kannattajakunnastaan sekä skeptisistä eurokansanedustajistaan. Oppositiovuosina vasemmistoliiton kritiikki vaikuttaisi koventuneen. Suurimmista puolueista ainakin kokoomuksella oli havaittavissa hieman kovasanaisempaa kritiikkiä puolueen ollessa oppositiossa. Myös perussuomalaiset vaikutti sanavalintojen tasolla pehmentävän euroskeptisismiään viimeisimmässä vaaliohjelmassaan, jolloin puolue suuren kannatuksensa myötä todennäköisesti valmistautui jo etenemään Suomen hallitukseen. Toisaalta taas esimerkiksi vihreät teki jopa aiempaa EU-myönteisemmän oman vaaliohjelman myös vuonna 2004 ollessaan oppositiossa.

Tutkimuksen ennakko-oletuksena oli, että euroskeptisismiä on löytynyt useampien puolueiden riveistä jo ennen 2010-lukua ja toisaalta että eurokriittisyys pääpuolueiden joukossa saattaa vahvistua vuoden 2014 vaalien kohdalla. Tutkimuksen tuloksista voi päätellä, että tämä pitää paikkansa – kriittisyyttä löytyi useampien puolueiden riveistä jo ennen vuotta 2014. Vuoden 2014 ohjelmissa lähes kaikki Suomen puolueet vastustivat mm. EU:n tukipakettipolitiikkaa, mutta muutoin suoranaisia muutoksia skeptisempään suuntaan edellisiin vaaleihin verrattuna ei ollut havaittavissa. Euroskeptisismien määrää tai siinä tapahtuneita muutoksia on kuitenkin useimpien puolueiden kohdalla vaikea arvioida, sillä ohjelmien kattavuus ja sisältö vaihtelevat. Euroskeptisismien asteen arviointi kovan ja pehmeän euroskeptisismien käsitteen pohjalta on helppoa kovan euroskeptisismien osalta. Pehmeän euroskeptisismien käsite sen sijaan jättää – kuten luvussa neljä todettiin – runsaasti tilaa eri sävyille. Erottelu pehmeän euroskeptisismien ja rakentavan kriittisen suhtautumisen välillä jää kuitenkin edelleen vaikeaksi ja pitkälti tutkijan tulkintaan perustuvaksi. Suurin osa Suomen puolueista on koko ajan suhtautunut EU:hun rakentavasti, mutta tässä tutkimuksessa valitun näkökulman perusteella esiin tuodaan myös kevyempi, rakentava kriittisyys.

Tutkimuksen perusteella perussuomalaiset on yhä selvästi Suomen euroskeptisin puolue, ja edustaa ajoittain jopa kovaa euroskeptisismiä. Esimerkiksi vuoden 2009 ohjelma tuo esiin, että EU on perusajatuksiltaan ristiriitainen ja yhteen sopimaton perussuomalaisten ideologisten näkemysten kanssa, eikä EU:sta voi käytännössä tulla kansanvaltaista, jollaisena puolue sen voisi hyväksyä. Tämä vastaa käytännössä Taggartin ja Szczerbiakin näkemystä kovasta euroskeptisismistä. Käytännössä vasta viimeisimmässä ohjelmassaan puolue näkee EU:n puitteissa toimimisen tuovan myös jotakin hyvää tullessaan, mutta tässäkin ohjelmassa puolue silti pitkälti kannattaa samoja kriittisiä periaatteita kuin aiemmissa ohjelmissaan.

Muut Suomen eduskuntapuolueet kritisoivat vain tiettyjä EU-politiikan аспекteja, eivätkä pidä EU-eroa vaihtoehtona. KD:n ja vasemmistoliiton voi kuitenkin selvästi laskea pehmeän euroskeptisiksi. KD on ohjelmien perusteella melko skeptinen EU:ta kohtaan, eikä ole vuosien varrella juuri hellittänyt keskeisissä kritiikin kohteissaan – puolue haluaa selvästi hillitä integraation vauhtia. Myös Suomen vasemmistoliitto on kriittinen varsinkin EU:n talouspolitiikkaa kohtaan ja varsinkin viimeisimmissä ohjelmissaan tuo sen selvästi esiin EU:n hyvien puolien kustannuksella.

Suomen suurista puolueista keskustan ja osittain myös SDP:n ohjelmista löytyi lopulta yllättävän vähän kriittistä suhtautumista EU:hun ottaen huomioon puolueiden kannattajakunnat, jotka varsinkin jäsenyyden alkuvaiheessa olivat jakautuneita EU:n suhteen. On mahdollista, että keskustan ja SDP:n kohdalla hallitustyöskentely on vaikuttanut puolueiden EU-politiikkaan, sillä kuten kilpailun dynamiikan teoria totesi, on EU-politiikka ollut aina pitkälti hallitusvetoista. Ainakin 2010-luvulle saakka hallituksessa on ollut vaikeaa olla kovin eurokriittinen, ja Suomen eduskuntapuolueista kaikki paitsi perussuomalaiset ovat istuneet hallituksessa eurovaalien 1996–2014 aikaan. Varsinkin keskusta vaikutti ohjelmien perusteella pyrkivän miellyttämään kannattajakuntansa eri siipiä pysyen varautuneena tiettyjä EU-politiikan osa-alueita kohtaan ja pyrkien samalla aktiivisesti toimimaan EU:ssa. Esiin tuotujen merkittävien ideologisten ristiriitaisuuksien perusteella keskustaa voi kuitenkin pitää jossain määrin pehmeän euroskeptisenä puolueena. SDP puolestaan on koko ajan suhtautunut EU:hun myönteisesti ja pyrkinyt aktiivisesti ajamaan vahvempaa sosiaalipoliittista sääntelyä Eurooppaan vapaiden markkinoiden rajoittamiseksi. Euroopassa sosiaalidemokraateilla on verrattain paljon valtaa, kun taas Suomessa SDP:lle useimmat niin viimeisistä eurovaaleista kuin eduskuntavaaleistakin ovat olleet pettymyksiä. On siis periaatteessa hyvin mahdollista, että kun sosiaalidemokratia takkuu kansallisvaltiotasolla, SDP tukeutuu yhä enemmän vaikuttamiseen Euroopan tasolla.

6.3. Suomen euroskeptisismien tulevaisuus

Euroopan unionin hankala tilanne ei vielääkään näytä helpottavan. Kärjistyneen turvapaikanhakijatilanteen ja terrorin uhkan myötä ongelmat eivät ota helpottaakseen – kriisi vain muuttaa muotoaan ja sen painopiste liikkuu. Talousongelmat ovat yhä taustalla, ja myös Suomessa heikko taloustilanne on kirvoittanut vastustusta lisääntyvää turvapaikanhakijoiden määrää kohti ja aiheuttanut jonkin verran vaatimuksia euron hyötyjen ja haittojen tutkimisesta. Samalla euroskeptisiä puolueita on nyt usean maan hallituksessa, ja koko Eurooppa jännittää Iso-Britannian kesäkuista kansanäänestystä – mikäli Iso-Britannia valitsee eroavansa EU:sta, on EU sen jälkeen melko tuntemattoman äärellä.

Perussuomalaiset istuvat nyt Suomen hallituksessa, ja puolueella on hallussaan muun muassa ulkoministerin paikka. Osa tuoreesta tutkimuksesta (ks. esim. Ojanen & Raunio 2015) on löytänyt viitteitä siitä, että perussuomalaisten osallistuminen Suomen hallitukseen olisi kääntänyt Suomen EU-politiikan linjaa hieman kriittisempään suuntaan. Toisaalta taas esimerkiksi Ylen gallupeissa perussuomalaisten

kannatus on viimeisimpien eduskuntavaalien jälkeen ainoastaan pudonnut, ja puolue on pudonnut kannatuksessa viidenneksi suurimmaksi (ks. YLE 3.3.16). Vielä on vaikea sanoa, miten perussuomalaisille käy seuraavissa vaaleissa – on normaalia, että hallituspuolueiden kannatus kärsii oppositiopuolueiden kustannuksella vaalikauden aikana, mutta toisaalta aiemman tutkimuksen mukaan populistipuolueiden kannatus yleensä tippuu merkittävästi hallituksessa toimiessa, eikä kannatus välttämättä palaudu seuraavissa vaaleissakaan. Myös perussuomalaisten kohdalla on mahdollista, että pettyneet kannattajat jättävät puolueen, jos puolue ei hallituksessa saa tarpeeksi kirkkaasti toteutettua omia tavoitteitaan. Mutta vaikka perussuomalaisten kannatus hiipuisi, ei se välttämättä tarkoita euroskeptisismien ilmiön haihtumista Suomesta.

EU-politiikka on ja on ollut Suomessa aina vaikea politiikan osa-alue. Tässä tutkimuksessa ja muun aiemman tutkimuksen perusteella voi tehdä havainnon siitä, kuinka suurin osa Suomen puolueista pyrkii EU-politiikassaan yhä sekä miellyttämään kannattajajoukkonsa eri laitoja että pysymään koalitiokykyisenä. Kansalaisia EU-politiikka taas ei kiinnosta, kuten eurovaalien äänestysprosentit kertovat. Kansalaisten kiinnostusta on myös vaikea kasvattaa, jos puolueet eivät keskustele EU-politiikasta avoimesti tai jos jopa eurovaaleissa kilpaillaan lähinnä kansallisilla teemoilla. Tässä on saattanut olla kyse siitä, mihin teoriassa vasemmisto–oikeisto-jakolinjan ja uuden poliittisen jakolinjan suhteesta viitattiin. On mahdollista, että varsinkin vasemmisto–oikeisto-jakolinjan pohjalta syntyneet vanhemmat puolueet pyrkivät käsittelemään myös uusia poliittisia asiakokonaisuuksia, kuten EU:ta ja globalisaatiota, vallitsevan poliittisen kilpailun, eli siis vasemmisto–oikeisto-jaon vastakkainasettelun puitteissa. Samalla ne mahdollisesti ovat pyrkineet välttelemään selvää asemoitumista liittyen uusiin asiakokonaisuuksiin, kuten EU:hun ja globalisaatioon. (Hix & Lord 1999; 1997.) Kasvavassa eurokriittisyyden ilmiössä voi olla kyse siitä, että itsensä ennemmin uuden jakolinjan perusteella määrittelevät uudemmat puolueet ovat saaneet kilpailun osittain siirtymään myös uudelle jakolinjalle, jolloin vanhemmat puolueet ovat joutuneet vastahakoisesti määrittelemään kantansa myös uudella jakolinjalla. Vielä tämä ei kuitenkaan näytä vaikuttavan merkittävästi EU:sta käytävän keskustelun määrään ja laatuun.

Suomessa paljon euroskeptisismiä tutkinut Tapio Raunio onkin kritisoinut Suomen puolueita ja eduskuntaa EU-keskustelun puutteesta ja EU-päätöksenteon suljetuudesta verrattuna muihin jäsenmaihiin (HS 18.11.2013). Raunio kuvasi eduskuntaa EU-asioiden suhteen erittäin alhaisen avoimuuden laitokseksi

– päätöksentekoa ei ole mahdollista päästä seuraamaan yhtä avoimesti kuin EU:ssa tai useissa muissa jäsenmaissa. On pohtimisen arvoinen kysymys, miten vähäinen keskustelu EU-asioista, kansalaisten matala kiinnostus EU:ta kohtaan, heikko EU-tietämys ja kriittinen suhtautuminen EU:hun korreloivat toisiinsa nähden. Lisääkö nimenomaan tietämättömyys euroskeptisismiä, ja miksi euroskeptisismi on toistaiseksi vaikuttanut näkyvän enemmän kansallisen tason vaaleissa kuin eurovaaleissa? Vaikka EU-kriittisyys on selvästi kasvussa, eivät eurovaalit vuonna 2014 jaksaneet kiinnostaa tavallista suuremmissa määrin edes perussuomalaisten kannattajia. Jokseenkin EU-vaalit ovat siis yhä niin sanotut toisen asteen vaalit, vaikka kuten Wass (2013) totesi, on EU tosiasiaa Suomelle niin merkittävä, ettei näin pitäisi olla.

Kysymys siitä, toivatko vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä tapahtunut dramaattinen muutos Suomen puoluekentällä ja EU:n kulminoituneet ongelmat muutosta myös Suomen EU-politiikkaan tai yksittäisten puolueiden EU-kantoihin, on äärimmäisen mielenkiintoinen, mutta vastauksesta kysymykseen voi tässä vaiheessa esittää vasta alustavia havaintoja. Vaikuttaa siltä, että viimeaikaiset tapahtumat ovat muuttaneet niin perussuomalaisia konsensushakuisempaan suuntaan kuin osaa muista puolueista aavistuksen kriittisempään suuntaan. Muiden puolueiden kohdalla taustalla lienee perussuomalaisten lisäksi myös Euroopan konteksti – Suomi ei ole yksin eurokriittisyyden ilmiön kanssa. Jotta perussuomalaisten todellinen merkitys Suomen muiden puolueiden euroskeptisismille voitaisiin selvittää, tulisi tutkimusta jatkaa vielä ajallisesti eteenpäin, sillä perussuomalaisten hallituspaikan merkitystä on vielä mahdotonta arvioida.

Kuten tutkimuksen menetelmäosiossa todettiin, vaaliohjelma-aineistossa on hyvät ja huonot puolensa. Näistä ohjelmista nousee esiin puolueiden virallisin ja yhtenäisin kanta ja ohjelmia voi analysoida syvällisesti, mutta epäilemättä säröt ja mielipide-erot, joita puolueiden sisällä on, ovat hioutuneet pitkälti pois vaaliohjelmissa. Kattavamman jatkotutkimuksen tekemiseksi ajallisen ulottuvuuden lisäksi tutkimuksen aineistoa voisi laajentaa kattamaan esimerkiksi yksittäisten edustajien kantoja vaalikoneista tai puheenvuoroista eduskunnassa. Esimerkiksi vaalikoneaineistosta olisi myös mahdollista mitata euroskeptisismiä konkreettisemmin kuin tässä tutkimuksessa. Silloin tutkimuksen fokus muuttuisi, mutta voitaisiin saada kattavampaa ja tarkemmin määriteltyä tietoa poliittisten toimijoiden euroskeptisismistä Suomessa, jossa poliittisten puolueiden valtavirta suhtautuu edelleen EU:hun Suomen ainoana vaihtoehtona ja sen puutteisiin jokseenkin rakentavasti.

7. LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- Almeida, Dimitri (2012), *The Impact of European Integration on Political Parties. Beyond the Permissive Consensus*. Abingdon: Routledge.
- Arter, David (2010), "The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns", *Government and Opposition*, 45:4, 484–504.
- Arter, David (2008), *Scandinavian politics today*. Manchester: Manchester University Press. 2. painos.
- Bardi, Luciano (2005), "Parties and Party Systems in the European Union: National and Supranational Dimensions". Teoksessa Luther, Kurt Richard & Ferdinand Müller-Rommel (toim.), *Political Parties in the New Europe*. Oxford: Oxford University Press, 293–321.
- Batory, Agnes (2002), "Attitudes to Europe: Ideology, Strategy and the Issue of European Union Membership in Hungarian Party Politics", *Party Politics*, 8:5, 525–539.
- Batory, Agnes & Nick Sitter (2004), "Cleavages, competition and coalition-building: Agrarian parties and the European question in Western and East Central Europe", *European Journal of Political Research*, 43:4, 523–546.
- Betz, Hans-Georg (1994), *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. Basingstoke: Macmillan.
- Betz, Hans-Georg (1998), "Introduction". Teoksessa Hans-Georg Betz & Stefan Immerfall (toim.), *The New Politics of the Right. Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies*. Basingstoke: Macmillan, 1–10.
- Borg, Olavi (2006), "Liberaalinen aatetraditio Suomessa", Teoksessa Paastela, Jukka & Heikki Paloheimo (toim.): *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Tampereen yliopisto: politiikan tutkimuksen laitos, 10–33.
- Borg, Sami (2012), "Johdanto". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012, 17–28.
- Budge, Ian & Michael D. McDonald (2006), "Choices Parties Define: Policy Alternatives in Representative Elections, 17 Countries 1945-1998", *Party Politics*, 12:4, 451–466.
- Camia, Valeria & Daniele Caramani (2012), "Family meetings: Ideological convergence within party families across Europe, 1945-2009", *Comparative European Politics* 10:1, 48–85.
- Downs, Anthony (1957), *An economic theory of democracy*. New York: Harper & Row.
- Eichenberg, Richard C. & Russel J. Dalton (2007), "Post-Maastricht Blues: The transformation of Citizen Support for European Integration 1973-2004", *Acta Politica* 42, 128–152.
- Ennsner, Laurenz (2012), "The homogeneity of West European party families: The radical right in comparative perspective", *Party Politics* 18:2, 151–171.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (2000), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino: Tampere. 5. painos.

- Eskola, Jari (2001), "Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133-157.
- Flood, Christopher & Simon Usherwood (2005), "Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration", Political Studies Association 55th Annual Conference, Leeds.
- Gallagher, Michael & Michael Laver & Peter Mair (2011), *Representative government in modern Europe*. McGraw-Hill Education: Berkshire. 5. painos.
- Grönlund, Kimmo & Jussi Westinen (2012), "Puoluevalinta". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu 16/2012, 156-190.
- Heywood, Andrew (2007), *Political Ideologies. An Introduction*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan. 4. Painos.
- Hines, Eric H.(2003), "The European Parliament and the Europeanization of the Green Parties", *Cultural Dynamics* 15:3, 307-325.
- Hix, Simon (1999), "Dimensions and Alignments in European Union Politics: Cognitive Constraints and Partisan Responses", *European Journal of Political Research*, 35:1, 69-106.
- Hix, Simon & Christopher Lord (1997), *Political parties in the European Union*. Macmillan Press: Basingstoke.
- Holmes, Michael & Simon Lightfoot (2007), "The Europeanisation of left political parties: Limits to adaption and consensus", *Capital & Class*, 31:3, 141-158.
- Hooghe, Liesbet (2007), "What Drives Euroskepticism? Party-Public Cueing, Ideology and Strategic Opportunity", *European Union Politics*, 8:1, 5-12.
- Hooghe, Liesbet & Gary Marks (2001), *Multi-level governance and European integration: governance in Europe*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Hooghe, Liesbet & Gary Marks (2009), "A postfunctionalist theory of European integration: From permissive consensus to constraining dissensus", *British Journal of Political Science*, 39:1, 1-23.
- Hooghe, Liesbet & Gary Marks & C.J. Wilson (2002), "Does left/right structure party positions on European integration?", *Comparative Political Studies*, 35:8, 965-989.
- Horvat, Vedran & Tomislav Tomasevic (2011), "Green Parties in Europe: Potential Routes of Future Development", *Croatian International Relations Review* 17:64, 15-29.
- Ignazi, Piero (1992), "The Silent Counter-Revolution. Hypotheses on the Emergence of Extreme Right-Wing Parties in Europe", *European Journal of Political Research*, 22:1, 3-34.
- Ignazi, Piero (2003), *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press Western Publics.
- Inglehart, Ronald (1977), *The silent revolution: changing values and political styles among western publics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Inglehart Ronald (1990), *Cultural shift in advanced industrial society*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Johansson, Karl Magnus & Tapio Raunio (2001), "Partisan responses to Europe: Comparing Finnish and Swedish political parties", *European Journal of Political Research*, 39:2, 225-249.

- Katz Richard S. & Peter Mair (1997), "Party Organization, Party democracy and the Emergence of the Cartel Party", Teoksessa Mair, Peter (toim.), *Party System Change. Approaches and interpretations*. Oxford University Press: New York.
- Kestilä, Elina (2006), "Is there demand for radical right populism in the Finnish electorate?", *Scandinavian Political Studies* 29:3, 169–191.
- Kitschelt, Herbert & Anthony J. McGann (1995), *The radical right in Western Europe: a comparative analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Kriesi, Hanspeter (2006), "The Role of European Integration in National Election Campaigns", *European Union Politics*, 8:1, 83–108.
- Kriesi, Hanspeter, Edgar Grande, Romain Lachat, Martin Dolezal, Simon Bornschier & Timotheos Frey (2006), "Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared", *European Journal of Political Research*, 45:6, 921–956.
- Kopecký, Petr & Cas Mudde (2002), "The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe", *European Union Politics*, 3:3, 297–326.
- Krouwel, André & Koen Abts (2007), "Varieties of Euroscepticism and Populist Mobilization: Transforming Attitudes from Mild Euroscepticism to Harsh Eurocynicism", *Acta Politica*, 42, 252–270.
- Laclau, Ernesto (2005), *On populist reason*. London: Verso.
- Lahtinen, Mikko (2006), "Konservatiivinen aatetraditio Suomessa", Teoksessa Paastela, Jukka & Heikki Paloheimo (toim.): *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Tampereen yliopisto: politiikan tutkimuksen laitos, 59–102.
- Laver, Michael & John Garry (2000), "Estimating Policy Positions from Political Texts", *American Journal of Political Science*, 44:3, 619–634.
- Laver, Michael & Ben Hunt (1992), *Policy and Party Competition*. New York: Routledge.
- Leconte, Cécile (2010), *Understanding Euroscepticism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lipset, Seymour M. & Stein Rokkan (1967), *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press.
- Mair, Peter & Cas Mudde (1998), "The Party Family and its study", *Annual Review of Political Science*, 1998:1, 211–229.
- Marks, Gary, Liesbet Hooghe, Moira Nelson & Erica Edwards (2006), "Party Competition and European Integration in the East and West. Different Structure, Same Causality", *Comparative Political Studies*. 39:2, 155–175.
- Marks, Gary & Carole J. Wilson (2000), "The Past in the Present: A Cleavage Theory of Party Response to European Integration", *British Journal of Political Science*, 30:3, 433–459.
- Marks, Gary & Marco Steenbergen (2002), "Understanding political contestation in the European Union", *Comparative Political Studies*, 35: 8, 879–892.
- Marks, Gary & Marco Steenbergen (toim.) (2004), *European integration and political conflict*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Marks, Gary & Carole J. Wilson & Leonard Ray (2002), "National Political Parties and European Integration", *American Journal of Political Science*, 46:3, 585–594.
- Mattila, Mikko & Tapio Raunio (2004), "Does winning pay? Electoral success and government formation in 15 West European countries", *European Journal of Political Research*, 43:2, 263–285.
- Mattila, Mikko & Tapio Raunio (2012), "Drifting Further Apart: National Parties and their Electorates on the EU dimension", *West European Politics*, 35:3, 589–606.
- Mudde, Cas (2007), *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, Cas (2011), "*Sussex v. North Carolina. The Comparative Study of Party-Based Euroscepticism*", SEI Working Paper No 23.
- Ojanen, Hanna & Tapio Raunio (2015), "Re-assessing Finland's integration policy: the end of domestic consensus?", UACES 45th Annual Conference, Bilbao 2015.
- Nanou, Kyriaki (2013), "Different Origins, Same Proposals? The Impact of the EU on the Policy Direction of Party Families", *West European Politics*, 36:1, 248–260.
- Paastela, Jukka (2006), "Sosialistinen aatetraditio Suomessa", Teoksessa Paastela, Jukka & Heikki Paloheimo (toim.), *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Tampereen yliopisto: politiikan tutkimuksen laitos, 76–102.
- Paastela, Jukka & Heikki Paloheimo (2006), "Johdanto". Teoksessa Paastela, Jukka & Heikki Paloheimo (toim.), *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Tampereen yliopisto: politiikan tutkimuksen laitos, 1–8.
- Paloheimo, Heikki (2008), "Ideologiat ja ristiriitaisuudet". Teoksessa Paloheimo, Heikki & Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY: Porvoo, 27–60.
- Paloheimo, Heikki (2012), "Populismi poliittisena vedenjakajana", Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*, Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012, 324–346.
- Pesonen, Pertti (2000), "Suomen kaksien vaalien taustat ja tulokset", Teoksessa Pesonen Pertti (toim.), *Suomen europarlamenttivaalit*. Tampere University Press: Tampere, 19–49.
- Pesonen, Pertti & Tapio Raunio (2000), "Päätelmiä europarlamenttivaaleista". Teoksessa Pesonen, Pertti (toim.), *Suomen europarlamenttivaalit*. University of Tampere Press: Tampere, 188–195.
- Raik, Kristi (2013), "Finland and the European External Action Service". Teoksessa Balfour, Rosa & Kristi Raik (toim.), *The European External Action Service and National Diplomacies*. EPC Issue Paper No 73, 2013, 53–61.
- Raunio, Tapio (2004), "The European Parliament Election in Finland June 13 2004", EPERN European Parliament Election Briefing No. 16.
- Raunio, Tapio (2005), "Hesitant Voters, Committed Elite: Explaining the Lack of Eurosceptic Parties in Finland", *Journal of European Integration*, 27:4, 381–395.
- Raunio, Tapio (2008), "The Difficult Task of Opposing Europe: The Finnish Party Politics of Euroscepticism". Teoksessa Szczerbiak, Aleks & Paul Taggart (toim.): *Opposing Europe? The comparative party politics of Euroscepticism. Vol 1. Case studies and country surveys*. Oxford: Oxford University Press, 168–180.
- Raunio, Tapio (2009), "The European Parliament Election in Finland, June 7, 2009", EPERN European Parliament Election Briefing No. 26.

- Raunio, Tapio (2011), "Missä EU, siellä ongelma: populistinen Eurooppa-vastaisuus Suomessa", Teoksessa Wiberg, Matti (toim.), *Populismi – kriittinen arvio*. Edita: Helsinki, 197–220.
- Raunio, Tapio (2015a), "Finland". Teoksessa Viola, Donatella M. (toim.), *Routledge Handbook of European Elections*. Routledge.
- Raunio, Tapio (2015b), "Finland: An End to Domestic Consensus? Teoksessa Zeff, Eleanor E. & Ellen B. Pirro (toim.), *The European Union and the Member States*. Boulder: Lynne Rienner, 243–257. 3. painos.
- Ray, Leonard (1999), "Measuring Party Orientations towards European Integration: Results from an Expert Survey", *European Journal of Political Research*, 36:2, 283–306.
- Sitter, Nick (2001), "The politics of opposition and European integration in Scandinavia: Is Euro-scepticism a government-opposition dynamic?", *West European Politics*, 24:4, 22–39.
- Sitter, Nick (2003), "Euro-Scepticism as Party Strategy: Persistence and Change in Party-based Opposition to European integration", *Osterreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 32:3, 239–253.
- Sitter, Nick & Agnes Batory (2008), "Protectionism, Populism or Participation? Agrarian Parties and the European Question in Western and Central Europe". Teoksessa Szczerbiak, Aleks ja Paul Taggart (toim.): *Opposing Europe? The comparative party politics of Euroscepticism. Vol 2. Comparative and theoretical perspectives*. Oxford: Oxford University Press. 52–75.
- Sundberg, Jan (2005), "Finland", *European Journal of Political Research*, 44:7/8, 1008–1011.
- Sundberg, Jan (2010), "Finland", *European Journal of Political Research*. 49:7. 964–969.
- Szczerbiak, Aleks & Paul Taggart (2008), *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Vol. 1. Case studies and country surveys*. Oxford: Oxford University Press.
- Taggart, Paul (1995), "New Populist Parties in Western Europe", *West European Politics*, 18:1, 34–51.
- Taggart, Paul (1998), "A touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems", *European Journal of Political Research*, 33:3, 363–388.
- Taggart, Paul (2000), *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Taggart, Paul & Aleks Szczerbiak (2002), "The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States". SEI Working Paper No 51, Opposing Europe Research Network Working Paper No 6.
- Taggart, Paul & Aleks Szczerbiak (2013), "Coming in from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe", *Journal of Common Market Studies*, 51:1, 17–37.
- Tiilikainen, Teija (2012), "Reinventing Europe: Finland – from a model pupil into a troublemaker?", European Council on Foreign Relations.
- Topaloff, Liubomir K. (2012), *Political Parties and Euroscepticism*. Basinstoke: Palgrave Macmillan.
- Tsebelis, George & Geogrey Garrett (2000), "Legislative politics in the European Union", *European Union Politics*, 1, 9–36.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. 5. painos.

Van der Eijk, Cees & Mark N. Franklin (2004), "Potential for contestation on European matters at national elections in Europe". Teoksessa Marks, Gary & Marco R. Steenbergen (toim.), *European integration and political conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.

Van Klinger Marijn, Hajo G. Boomgarden & Claes H. De Vreese (2013), "Going Soft or Staying Soft: Have Identity Factors Become More Important Than Economic Rationale when Explaining Euroscepticism?", *Journal of European Integration*, 36:6, 689–704.

Vasilipoulou, Sofia (2011), "European Integration and the Radical Right: Three Patterns of Opposition", *Government and Opposition*, 46:2, 223–244.

Von Beyme, Klaus (1985), *Political Parties in Western Democracies*. New York: St. Martin's Press.

Wiberg, Matti (2011), "Mitä populismi on?", Teoksessa Wiberg, Matti (toim.), *Populismi – kriittinen arvio*. Edita: Helsinki, 11–21.

INTERNET

CHES – Chapel Hill Expert Survey (2015), *Chapel Hill Expert Survey (CHES)*. Saatavissa <<http://chesdata.eu/default.html>>. Viitattu 12.11.2015.

Encyclopedia Britannica (2015), *Dirigisme*. Saatavissa <<http://www.britannica.com/topic/dirigisme>>. Viitattu 27.10.15.

Euroopan komissio (2015), *Suomi EU:n jäsenmaana*. Saatavissa <http://ec.europa.eu/finland/abc/eu_works/ms_role/index_fi.htm>. Viitattu 3.4.2015.

Euroopan parlamentti (2015a), *Perussopimukset ja Euroopan parlamentti*. Saatavissa <<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/fi/20150201PVL00022/EU-ja-perussopimukset>>. Viitattu 15.12.2015.

Euroopan parlamentti (2015b), *Lissabonin sopimus*. Saatavissa <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.5.html>. Viitattu 6.1.2016.

Euroopan parlamentti (2014), *Vuoden 2014 eurovaalien tulokset*. Saatavissa <<http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/fi/country-results-fi-2014.html#table02>>. Viitattu 3.4.2015.

Eurooppatiedotus, ulkoasiainministeriö (2015a), *Suomen tie jäsenyyteen*. Saatavissa <<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=92690&contentlan=1#.VgDsb9LtlBc>>. Viitattu 22.9.2015.

Eurooppatiedotus, ulkoasiainministeriö (2015b), *Euroopan unionin jäsenmaat*. Saatavissa <<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=92654#.VgDtQdLtlBc>>. Viitattu 22.9.2015.

Eurooppatiedotus, ulkoasiainministeriö (2015c), *Taustaa hylätyn EU:n perustuslakisopimuksen vaiheista*. Saatavissa <<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/download.aspx?ID=43589&GUID=%7B087391E5-8015-4211-BF6C-B780A1515A2B%7D>>. Viitattu 7.1.2016.

Eurooppatiedotus, ulkoasiainministeriö (2014), *Euroopan unionin laajentuminen*. Saatavissa <<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=267173&contentlan=1#.VwUSUKSLTIU>>. Viitattu 6.4.2016.

FB – Folkebevægelsen mod EU (2015), *In English*. Saatavissa <<http://www.folkebevaegelsen.dk/in-english/>>. Viitattu 25.11.15.

FSD – Yhteiskuntatieteellinen tietokanto (2015), *Eurobarometrit*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/kvdata/eb.html>>. Viitattu 12.11.2015.

Oxford Dictionaries (2015), *Utilitarianism*. Saatavissa <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/utilitarianism>>. Viitattu 22.11.15.

PES – the Party of European Socialists (2006), *Our common European Ambitions: A Framework for PES Action 2007-2009*. Saatavissa <http://www.pes.eu/about_pes_document>. Viitattu 19.5.16.

Suomen virallinen tilasto (2015), *Europarlamenttivaalit* [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa <<http://www.stat.fi/til/euvaa/tau.html>>. Viitattu: 16.10.2015.

The Oxford Companion to Classical Literature (2011), *Demos*. Oxford University Press. 3. painos.

Tilastokeskus (2011), *Perussuomalaiset vaalien suurvoittaja, Kokoomus nousi suurimmaksi puolueeksi eduskuntavaaleissa 2011*. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-29_tie_001_fi.html>, viitattu 24.5.2016.

Tilastokeskus (2004a), *Kokoomus ja Vihreät vaalien voittajia*. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/tk/he/vaalit/vaalit99euro/vaalit1999eur_pmenestysseoste.html>. Viitattu 16.10.15.

Tilastokeskus (2004b), *Kokoomukselle, Keskustalle ja SDP:lle yhteensä 11 euroedustajaa ja yli 2/3 äänistä*. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/tk/he/vaalit/vaalit2004eur/vaalit2004eur_pmenestysseoste.html>. Viitattu 16.10.2015.

Wass, Hanna (2013), *Eurooppalaistuneet europarlamenttivaalit*. Saatavissa <<http://politiikasta.fi/artikkeli/eurooppalaistuneet-europarlamenttivaalit>>. Viitattu 18.11.2015.

UUTISET

HS, Helsingin Sanomat 9.6.14. Perussuomalaiset heikensivät eurojytkyä. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 28.5.14. Perussuomalaiset etsivät Brysselissä itselleen sopivaa poliittista ryhmää. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 27.5.14a. Farage trimmaa Ukipia salonkikuntoon. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 27.5.14b. Sdp uhkaa jämähtää osaksi keskikastia. Vaalit mullistivat puoluekartan: suuria puolueita on enää kaksi. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 26.5.14a. Populistit juhlivat Euroopan illassa. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 26.5.14b. Suomi sai EU:hun hyviä edustajia. Pääkirjoitus.

HS, Helsingin Sanomat 26.5.14c. Asiantuntijat: Perussuomalaisten menestys odotettua heikompi. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 21.1.14. Ennustus: Äänestysvilkkaukseen nousee EU-vaaleissa – perussuomalaiset ja vasemmistoliitto hyötyvät. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 18.11.13. Professori pölyttää Suomen EU-politiikkaa. Uutinen.

HS, Helsingin Sanomat 24.4.04. Kristillisdemokraatit ehdottavat kansanäänestystä EU:n perustuslaista. Uutinen.

YLE 3.3.16. SDP:n kannatus taas nousussa, hallituksen suosio hiipuu. Uutinen. Saatavissa <http://yle.fi/uutiset/sdpn_kannatus_tas_nousussa_hallituksen_suosio_hiipuu/8713712>. Viitattu 11.5.2016.

YLE 4.2.16. Paavo Väyrynen perustaa uutta puoluetta. Uutinen. Saatavissa <http://yle.fi/uutiset/paavo_vayrynen_perustaa_uutta_puoluetta/8648033>. Viitattu 5.5.2016.

YLE 14.4.14. Professori: EU-vaalit uhkaavat jäädä kotimaan politiikan varjoon. Uutinen. Saatavissa <http://yle.fi/uutiset/professori_eu-vaalit_uhkaavat_jaada_kotimaan_politiikan_varjoon/7189393>. Viitattu 18.11.15.

AINEISTO

Kansallinen Kokoomus (2014), *Parempi Eurooppa syntyy ainoastaan tekemällä*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Kansallinen Kokoomus (2009), *Kokoomuksen eurovaaliohjelma 2009*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/KOK/kokeurovaaliohjelma2009>>.

Kansallinen Kokoomus (2004), *"Jotta Suomella menisi paremmin" – Kokoomuksen eurovaalijulistus 2004*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Kansallinen Kokoomus (1999), *Tekojen aika myös Euroopassa*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Kansallinen Kokoomus (1996), *Kokoomus korostaa läheisyysperiaatetta ja EU:n toimintakykyä*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Perussuomalaiset (2014), *Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma*. Saatavissa <<https://www.perussuomalaiset.fi/eu-vaaliohjelma>>.

Perussuomalaiset (2009), *Suomalaisena Euroopassa – kansanvallan puolesta*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/PS/pseuvaaliohjelma2009>>.

Perussuomalaiset (2003), *Perussuomalaisten lähiajan tavoiteohjelma*. Saatavissa <<https://www.perussuomalaiset.fi/perussuomalaisten-lahiajan-tavoiteohjelma-2003>>.

Perussuomalaiset (1999), *Perussuomalainen kriittisenä Euroopassa*. Saatavissa <<https://www.perussuomalaiset.fi/perussuomalaisten-eurovaaliohjelma-1999>>.

Perussuomalaiset (1995), *Olen perussuomalainen. Puolueen yleisohjelma 1995*. Saatavissa <<https://www.perussuomalaiset.fi/puolueen-yleisohjelma-1995>>.

Suomen Keskusta (2014), *Koti kuntoon – tuuletusta Eurooppaan. Keskustan vaaliohjelma Euroopan Parlamentin vaaleissa 2014*. Saatavissa <<http://www.keskusta.fi/Suomeksi/Politiikka/Ohjelmat-ja-kannanotot>>.

Suomen Keskusta (2009), *Urhoutta Eurooppaan. Keskustan vaaliohjelma Euroopan parlamentin vaaleissa 2009*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/KESK/keskeuvaaliohjelma2009>>.

Suomen Keskusta (2004), *Eurooppa-kannanotto*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Suomen Keskusta (1999), *Keskustan Eurooppa-ohjelma*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/KESK/keskeurooppa1999>>.

Suomen Keskusta (1996), *Keskustan vaalitavoitteet. Ohjelma kunnallis- ja europarlamenttivaaleihin*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Suomen Kristillisdemokraatit (2014), *Kristillisdemokraattien EU-vaaliohjelma*. Saatavissa <<http://www.kd.fi/politiikka/ohjelmat/eurovaaliohjelma-2014>>.

Suomen Kristillisdemokraatit (2009), *Tehtävä EU:ssa – Kristillisdemokraattien EU-vaaliohjelma*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/KD/kdeuvaaliohjelma2009>>.

Suomen Kristillisdemokraatit (2004), *Ei herraksi, vaan palvelijaksi. Kristillisdemokraattien näkemyksiä EU:n kehittämisestä*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/KD/kdeupolitiikka2004>>.

Suomen Kristillinen Liitto (1999), *EU-vaaliohjelma*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/KD/skleuvaali1999>>.

Suomen Kristillinen Liitto (1996), *Turvallisesti Euroopassa. Europoliittinen ohjelma*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue (2014), *Kohti parempaa Eurooppaa*. Saatavissa <http://www.sfp.fi/sites/default/files/Dokument/Program_fi/RKP_EUohjelma2014.pdf>.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue (2009), *Moninaisuus tuo lisäarvoa. RKP – yhteinen tekijä*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/SFP/sfpvaaliohjelma2009>>.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue (2004), *Eurooppa koskee sinua*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/SFP/sfpeuvaali2004>>.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue (1999), *Möjligheternas Europa*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue (1996), *Gör det bästa av EU*. Ohjelma saatu puoluetoimistolta.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (2014), *Oikeudenmukainen Eurooppa – laitetaan Eurooppa töihin*. Saatavissa <http://issuu.com/sosialidemokraatit_sdp/docs/sdp_eu_vaaliohjelma_2014>.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (2009), *Euroopan parlamentin vaalien vaaliohjelma 2009*. Saatavissa <<http://www.sdp.fi/images/vaaliohjelmia/euvaaliohjelma09.pdf>>.

Suomen Sosialidemokraattinen puolue (2004), *Ihmisten Eurooppaan*. Saatavissa <<http://www.sdp.fi/images/vaaliohjelmia/eu04ohj.pdf>>.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (1999), *Ihmisten Eurooppa – yhdessä, turvallisesti*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/SDP/sdpeuvaali1999>>.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (1996), *Eu-vaalijulistus: Työllisyyttä, hyvinvointia, turvallisuutta – sosiaalidemokraattinen Eurooppa*. Ohjelma saatu puoluetoimistosta.

Vasemmistoliitto (2014), *Kohti hyvinvointiunionina – Vasemmiston EU-vaaliohjelma 2014*. Saatavissa <<http://www.vasemmisto.fi/politiikka/ohjelmat/eurovaaliohjelma-2014/>>.

Vasemmistoliitto (2009), *Parempi Eurooppa on mahdollinen*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/VAS/vasvaaliohjelma2009>>.

Vasemmistoliitto (2004), *Meidän Eurooppa*. Saatavissa <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/VAS/vaseurovaali2004>>.

Vasemmistoliitto (1999), *Värillä on väliä*. Ohjelma saatu Kansan Arkistosta.

Vasemmistoliitto (1996), *Ihminen, kuntalainen ja eurooppalainen*. Ohjelma Kansan Arkistosta.

Vihreä liitto (2014), *Uudista Eurooppa, valitse Vihreät*. Saatavissa <https://www.vihreat.fi/files/liitto/eurovaaliohjelma2014_euroopan_vihreat.pdf>.

Vihreä liitto (2009), *Uusi Vihreä sopimus Euroopalle*. Saatavissa
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/VIHR/vihreuvaaliohjelma2009>>.

Vihreä liitto (2004), *Vihreän liiton EU-ohjelma*. Saatavissa
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/VIHR/vihreu2004>>.

Vihreä liitto (1999), *Yhteinen vihreä julistus europarlamenttivaaleja varten vuonna 1999*. Ohjelma saatu puolue toimistosta.

Vihreä liitto (1996), *Vihreä Eurooppa*. Saatavissa
<<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmat/VIHR/vihreurovaali1996>>.